SPRAWOZDANIE
WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ
ZA ROK 1930/31

(ZA CZAS OD 1. IV. 1930 R. DO 31. III. 1931 ROKU)

19 POZNAŃ 31

NAKŁADEM WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ W POZNANIU

ODBITO W ROLNICZEJ DRUKARNI I KSIĘGARNI NAKŁADOWEJ
SP. Z O. P. W POZNANIU, ULICA SEW. MIELŻYŃSKIEGO 24

SPRAWOZDANIE
WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ

SPRAWOZDANIE
WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ
ZA ROK 1930/31

(ZA CZAS OD 1. I. 1930 R. DO 31. III. 1931 ROKU)

19 POZNAŃ 31
NAKŁADEM WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ W POZNANIU

ODBITO W ROLNICZEJ DRUKARNI I KSIĘGARNI NAKŁADOWEJ
SP. Z O. P. W POZNANIU, ULICA SEW. MIELŻYŃSKIEGO 24

Wstęp

Oddając do druku sprawozdanie roczne działalności Wielkopolskiej Izby Rolniczej (rok 1930/31), pragnęlibyśmy na wstępie zaznaczyć, że sprawozdanie to obejmuje działalność wszystkich poszczególnych wydziałów, nie podaje jednak całokształtu czynności Izby

Jeżeli chodzi o całokształt działalności Wielkopolskiej Izby Rolniczej, to cechowały ją trzy momenty:

1. maksymalna oszczędność,
2. przestawienie działalności w kierunku ekonomicznym,
3. podkreślenie konieczności działalności eksportowej.

W ogólnych słowach dadzą się one scharakteryzować w sposób następujący: katastrofalna sytuacja rolnictwa, jego osłabienie finansowe zmuszały Izbę do odpowiedniego ustosunkowania się do faktycznych, istotnych jego podstaw — możliwości materjalnych płatników — rolników. Wielkopolska Izba Rolnicza, jako wykładnik możliwości potencjalnych i dynamicznych rolnictwa wielkopolskiego, musiała nakreślić znak równania między niem a swoją działalnością. Tym znakiem była oszczędność. Chodziło nam o to, aby oszczędność nie była wyrażona w formie nożyc, obcinających ślepo wydatki, lecz i o to, aby wszelkie oszczędności przeprowadzane były w ramach istotnych, nieodwołalnych w danej sytuacji konieczności. To też przedewszystkiem przekreśliliśmy większość preliminowanych uprzednio inwestycyj, zredukowaliśmy pobory pracowników, wreszcie zredukowaliśmy ich liczbę do granicy zasadniczych konieczności programowych naszej instytucji. Zważyć przytem należy, że redukcje kierować się musiały po linji faktycznych możliwości t. zn. w redukcji urzędników kontraktowych, niezależnie często od ich wartości użytkowej dla instytucji, bowiem ewentualna redukcja urzędników etatowych mogłaby pociągnąć za sobą obciążenie instytucji przez emerytury.

Kryzys rolniczy, który w swym przebiegu wskazywał raczej na to, że ciężar zagadnienia leży nie w wydajności produkcji, lecz w wysokości kosztów własnej produkcji, wskazywał na to, że ewentualne rozwiązanie tego problematu należy szukać nietyle w zagadnieniu dynamicznych zdolności rolnictwa, co w problemie gospodarczego ich miejsca w ogólnym ich planie państwowym, a przedewszystkiem w zagadnieniu kosztów własnych produkcji oraz w możliwości eks-

portowych w ramach ścisłej kalkulacji tych własnych kosztów. Wobec tego dotychczasową działalność Wielkopolskiej Izby Rolniczej, nastawioną raczej w kierunku maksymalnej wydajności z jednostki obszaru, skierowaliśmy w kierunku wprowadzenia momentu ścisłej, a nawet bezwzględnej kalkulacji. Jednocześnie Wielkopolska Izba Rolnicza przyszła do przekonania, że dotychczasowa działalność na polu rolniczo-eksportowem, która była do chwili obecnej wyłączną niemal domeną instytucyj handlowych, powinna znaleźć swój odpowiedni wyraz w czynnem zaangażowaniu się Izby Rolniczej w kwestjach eksportowych i wewnętrzno-handlowych, a to przedewszystkiem w celu współdziałania przy zwężeniu nożyc pomiędzy niektóremi cenami eksportowemi a wewnętrznemi oraz wewnętrzno-hurtowemi i detalicznemi. Ze względu na skomplikowaną formę tych zagadnień, powołaliśmy do życia Międzyizbową Komisję dla popierania eksportu, która tworzy pewnego rodzaju pomost między Wielkopolską i Pomorską Izbą Rolniczą a Poznańską, Bydgoską i Grudziądzką Izbą Przemysłowo-Handlową. Niezadawalając się stworzeniem teoretycznej podstawy kollaboracji pomiędzy rolnictwem a handlem, stworzyliśmy dla niej pierwszą zasadniczą życiową podstawę w formie centralnych hal targowych, które będą otwarte 15 maja br.

W dziedzinie eksportowej, tak trudnej obecnie wobec wzmagających się tendencyj dumpingowych państw nie tylko rolniczych, lecz nawet przemysłowo-rolniczych, Wielkopolska Izba Rolnicza, w poszukiwaniu dróg dla wywozu płodów rolnych z Zachodniej Polski, zwróciła specjalną uwagę na problemat eksportu ziemniaków do Francji i Belgji. W tym kierunku, dzięki ścisłej współpracy Wlkp. Izby Rolniczej z naszemi placówkami dyplomatyczno-konsularnemi, doszło do konkretnego wyjaśnienia wymogów rynku belgijskiego i francuskiego w stosunku do importu sadzeniaków polskich, co będzie ujęte dzięki inicjatywie Wlkp. Izby Rolniczej w odpowiedniej organizacyjnej formie związku plantatorów ziemniaków uznanych.

Wreszcie na wewnętrznym terenie działalności Wielkopolskiej Izby Rolniczej, przeprowadziła Izba racjonalizację swej działalności w drodze fuzji akcji fachowej niektórych wydziałów na odcinkach dotychczas zazębiających się.

Wszystko, cośmy wyżej podali, jest ogólną charakterystyką programu działalności Wielkopolskiej Izby Rolniczej w okresie sprawozdawczym, szczegółowa jej działalność jest sprecyzowana w sprawozdaniach poszczególnych wydziałów.

Doc. Dr. T. Konopiński

Dyrektor Wielkopolskiej Izby Rolniczej.

I.
Wydział Administracyjny

(Naczelnik Wydziału — Wicedyrektor W. I. R. M. Frezer).

RADA IZBY.

Rada Izby odbyła w okresie sprawozdawczym 1 tylko posiedzenie, mianowicie dn. 4 marca 1931 r., które było posiedzeniem zwyczajnem celem uchwalenia budżetu.

ZARZĄD.

Zarząd Izby odbył 2 posiedzenia, mianowicie dn. 28 czerwca 1930 r. oraz 19 lutego 1931 r. Na ostatniem posiedzeniu uchwalono budżet na rok budżetowy od 1. IV. 1931 do 31. III. 1932.

Na posiedzeniu dnia 28 czerwca 1930 zapadła uchwała mianowania dyrektorem Wielkopolskiej Izby Rolniczej p. Doc. Dra Tadeusza Konopińskiego, który, po wyrażeniu przez Ministerstwo Rolnictwa zgody dekretem z dnia 24 lipca 30. Nr. 1160/sp. (w myśl art. 47 rozp. Prezydenta Rzpltej o izbach rolniczych), objął urzędowanie z dniem 1 września 1930 r.

Skład Rady Izby, Zarządu oraz Komisyj pozostał ten sam, gdyż wybór odnośnych panów nastąpił dnia 7 stycznia 1930 r. na okres 3-letni. Odsyłamy więc Czytelnika w tym względzie do sprawozdania zeszłorocznego (str. 6—18).

Zmiana zaszła jedynie o tyle, że p. hr. Adolf Bniński z Gułtów zrzekł się urzędu radcy, a na jego miejsce wybrano dnia 14 stycznia 1931 r. p. Stefana Baranowskiego z Wygody p. Zalesie, pow. Gostyń.

Z pośród grona radców Izby zmarli: ś. p. Zygmunt Chełmicki (20. III. 1930) i ś. p. Dr. Kazimierz Nowakowski (17. X. 1930).

W miejsce ś. p. radcy Chełmickiego wybrano radcą Izby w dniu 20. VI. 1930 p. Antoniego Baranowskiego z Owieczek p. Działyń, pow. Gniezno. Następca ś. p. Dra Nowakowskiego dotąd jeszcze nie został wybrany.

Należy wspomnieć na tem miejscu i o śmierci ś. p. Gustawa Raszewskiego, b. prezesa Wielkopolskiej Izby Rolniczej, który umarł dnia 13. III. 1931.

KOMISJE.

Posiedzenia odbyły następujące Komisje:

Ekonomiki Społecznej 16. V., 7. XI. 30.; 27. I., 2. III. 31.
Doświadczalnictwa 2. VII., 23. IX. 30.; 5. III. 31.
Szkolnictwa Rolniczego 27. V. 30.
Leśnictwa 18. VII. 30.
Nasiennictwa 30. VII. 30; 5. II. 31.
Ogrodnicza 23. IV. 30.
Łąk i Meljoracyj 21. III. 31.

PERSONEL IZBY.

Kierując się względami jak największej oszczędności, nakazanej ciężkiem położeniem rolnictwa, zredukowano pewną ilość personelu oraz obniżono pobory urzędników. Redukcja objęła do dnia 31. III. 31 r. — 34 osoby, przyczem już naprzód zaznaczyć należy, że do 30. VI. 1931 zostały prócz tego zredukowane wzgl. otrzymały wypowiedzenie 23 osoby.

KANCELARJA I REGISTRATURA

wykazują następujący obieg akt za okres sprawozdawczy, nie licząc druków, ofert i rachunków:

Administracja	5.600
Wydział Hodowli Zwierząt	10.950
„ Nasienny	3.371
„ Leśnictwa	1.715
„ Łąk i Meljoracyj	1.688
„ Szkolnictwa Roln.	1.720
„ Ekonomiczny	980
„ Organizacji Małorolnych	111
„ Produkcji Rolnej	2.986
„ Książkowości	7.607
Stacja Doświadczalna	2.199
Razem:	38.927

Podług budż. z uwzględnieniem zmian w ciągu roku sprawozdawcz.		Wyasygnowano łącznie z sumą niaściągniętych należytości z roku ub.		Wpłynęło: Dochody własne		Wpłynęło: Subwencje Min. Roln.		Wpłynęło: Subwencje samorząd.		Wpłynęło: Subwencje inne		Wpłynęło: Ogółem		Sprawdz. subwencji M. R.: Zarezerwowane na rok 29/30 z lat poprz.		Sprawdz. subwencji M. R.: Ogólna suma subw. M. Roln. przyzn. na r. 29/30 rubr. 4 plus rubr. 8 (bez sum rubr. 4 objaśn. uwagami od 2—8)	
zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr
1		2		3		4		5		6		7		8		9	
66 998	—	42 495	64	21 337	64	14 858	—	—		6 300	—	42 495	64	—		14 858	—
233 658	25	241 899	39	103 704	80	118 138	50	—				221 843	30	7 741	91	125 880	40
18 130	—	26 812	28	25 326	09	—		—		—		25 326	09	—		—	
375 651	24	338 047	15	120 755	91 1)	217 291	24 2)	—		—		338 047	15	90 612	40	198 589	48
191 600	—	227 715	—	49 768	16	146 373	65 3)	30 141	—	—		226 282	81	—		—	
58 641	—	57 387	15	51 206	76	5 379	39 1)	551	—	250	—	57 387	15	—		960	—
76 190	—	71 732	76	52 871	58	15 369	20 5)	—		—		68 240	78	—		1 120	—
41 300	—	28 422	90	22 131	36	1 966	60 6)	3 000	—	—		27 097	96	—		880	—
54 440	—	49 794	68	21 975	—	27 034	68 7)	—		—		49 009	68	—		—	
95 890	—	92 874	70	80 316	94	280	80 8)	780	—	—		81 377	74	—		—	
574 897	84	591 619	53	245 118	47	114 370	— 9)	50 752	84	—		410 241	31	23 328	93	139 483	93 10)
18 600	—	18 600	—	—		18 600	—	—		—		18 600	—	—		18 600	—
101 626	56	134 014	79	102 063	44	5 000	—			13 370	—	120 433	44	57 839	74	62 839	74
37 000	—	26 910	—	1 080	—	22 000	—	3 500	—	—		26 580	—	280	41	22 280	41
22 800	—	28 229	80	15 264	65	7 000	—	—		—		22 264	65	1 212	75	8 212	75
73 700	—	60 707	09	46 502	61	12 500	—	—		—		59 002	61	7 106	58	19 606	58
145 146	73	136 458	47	43 703	09	49 046	73	100	—	5 000	—	97 849	82	—		49 046	73
238 380	—	265 897	46	177 536	67	2 000	—	—		—		179 536	67	7	14	2 007	14
103 000	—	131 631	21	63 643	65	—		—		—		63 643	65	—		—	
300	—	339	40	334	40	—		—		—		334	40	—		—	
116 793	—	118 430	17	73 731	35	—		—		28 815	16	102 546	51	—		—	
24 200	—	30 950	39	30 950	39	—		—		—		30 950	39	—		—	
1 213 400	—	1 228 203	10	1 189 855	04	—		—		—		1 189 855	04	—		—	
—		82 849	44	82 849	44	—		—		—		82 849	44	—		—	
3 882 342	62	4 032 022	50	2 622 027	44	777 208	79	88 824	84	53 735	16	3 541 796	23				

UWAGI DO DOCHODU:

1) W kwocie tej znajduje się pomiędzy innemi pożyczka na budowę w wysokości 60 000,— zł
2) „ „ „ „ „ „ „ zasiłek i pożyczka M. Roln. na inwestycje w szkole w wysokości 109 314,16 zł
3) „ „ „ „ „ „ „ zasiłek M. R. na personel szkół zim. 117 000,— zł oraz zasiłek i poż. na inwest. w szkołach 29 373,65 zł
4) „ „ „ „ „ zwrot opłat ubezpiecz. za personel fachowy 489,— zł oraz zasiłek i pożyczka na inwestycje 3 930,39 zł
5) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 274,20 „ „ „ „ „ „ „ 13 975,— „
6) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 357,60 „ „ „ „ „ „ „ 729,— „
7) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 525,— „ „ „ „ „ „ „ 26 509.68 „
8) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 280,80 „ „ „ „ „ „ „
9) Min. Roln. przyznało w dziale Hod. Inwent. zasiłki w sumie 116 155,— zł, z tego przekazano za mało 1 785,— zł, pozostaje 114 370,— zł
10) W sumie 139 483,93 zł uwidoczniono zasiłek dla dz. Hod. Inw. za rok 1929/30 w wysokości przyznanej tj 116 155,— zł

Budż. Wlkp. I. R. dział	Nazwa działów	Podług budż. z uwzględnieniem zmian w ciągu okresu sprawozdawcz. zł	gr	Wydano: Z funduszów własnych łączn. z subwencjami samorząd. i innemi zł	gr	Wydano: Z subwencji Min. Roln. zł	gr	Wydano: Razem rubr. 13 plus rubr. 14 zł	gr	Niedobór poszczególnych działów por. rubr. 7 a rubr. 15 zł	gr	Nadwyżka dochodu poszczególnych działów por. rubr. 7 a rubr. 15 zł	gr	Pozostałość subw. M. R. do przenies. na rok 30/31 por. rubr. 9 a rubr. 14 (bez sum rubr. 14 objaśnionych uwagami od 1—6) zł	gr
10	11	12		13		14		15		16		17		18	
I	Maj. Doświadcz. Pętkowo . .	126 653	51	109 210	43	14 858	—	124 068	43	81 572	79	—		—	
II	Stacja Dośw. w Poznaniu . .	190 273	51	144 558	58	42 213	96	186 772	54	—		35 070	76	83 666	45
IIa	Oddział Mleczarski	29 868	96	29 818	96	—		29 818	96	4 492	87	—		—	
IIb	Szkoła Mleczarska we Wrześni	500 443	64	300 464	94	182 298	93	482 763	87	144 716	72	—		16 290	55
III	Szkolnictwo Rolnicze	442 822	43	274 965	28	117 000	—[1]	391 965	28	165 682	47	—		—	
IIIa	Szkoła Roln. w Środzie . . .	97 144	—	92 170	56	1 449	—[2]	93 619	56	36 232	41	—		—	
IIIb	„ Gosp. Wiejsk. w Nietążkowie	103 445	44	97 544	96	1 394	20[3]	98 939	16	30 698	38	—		—	
IIIc	„ „ „ „ Tuchorzy .	54 733	15	51 885	92	1 237	60[4]	53 123	52	26 025	56	—		—	
IIId	„ „ „ „ Witkowie .	64 560	—	56 945	99	525	—[5]	57 470	99	8 461	31	—		—	
IV	Szkoła Ogrodn. w Koźminie .	133 292	22	130 023	98	280	80[6]	130 304	78	48 927	04	—		—	
V	Wydz. Hodowli Inwent. . . .	655 064	32	446 539	06	102 430	26	548 969	32	138 728	01	—		37 053	67
VI	„ Organiz. Małorolnych .	83 835	26	66 266	61	8 685	26	74 951	87	56 351	87	—		9 914	74
VII	„ Nasienny	165 282	72	96 360	63	62 693	32	159 053	95	38 620	51	—		146	42
VIII	„ Produkcji Rolnej . . .	76 087	20	34 591	06	21 937	20	56 528	26	29 948	26	—		343	21
VIIIa	Referat Ogrodnictwa	51 379	84	44 124	31	6 471	56	50 595	87	28 331	22	—		1 741	19
VIIIb	Zakłady Ogrodn. w Janowcu .	84 123	86	62 507	45	19 417	03	81 924	48	22 921	87	—		189	55
IX	Wydz. Łąk i Meljoracyj . . .	168 232	78	91 618	50	48 982	78	140 601	28	42 751	46	—		63	95
X	„ Książkowości Roln. . .	214 761	44	212 214	86	2 000	—	214 214	86	34 678	19	—		7	14
XI	„ Leśnictwa	108 253	86	107 876	54	—		107 876	54	44 232	89	—		—	
XII	„ Ekonomiczny	35 240	—	34 342	01	—		34 342	01	34 007	61	—		—	
XIII	„ Centralny	367 426	10	351 954	15	—		351 954	15	249 407	64	—		—	
XIV	„ Budżet. Rachunkowy .	193 711	68	192 830	63	—		192 830	63	161 880	24	—		—	
P.	Podatki na rzecz W. I. R. . .	—		—		—		—		—		1 189 855	04	—	
P. g.	Pozostał. got. przy zamkn. r. ub.	—		—		—		—		—		82 849	44	—	
		3 946 635	92	3 028 815	41	633 874	90	3 662 690	31	1 428 669	32	1 307 775	24	149 416	87
								Niedobór w gotówce:		120 894	08				

UWAGI DO ROZCHODU:

1) Zasiłek Min. Roln. na personel szkół zimowych . . . . 117 000,— zł
2) W kwocie tej pomiędzy innemi opłaty ubezp. za personel fachowy 489,— „
3) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 274,20 „
4) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 357,60 „
5) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 525,— „
6) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 280,80 „

Ogólne zestawienie za 1929/30 rok

DOCHÓD			ROZCHÓD	
Dochody za czynności Izby oraz tytułem przyznanych zasiłków i pożyczek na inwestycje, wyasygnowane w roku 1929/30 — łącznie z nieściągniętemi należytościami z roku ubiegłego . .		4 032 022,50 zł	Wydatki, poczynione w roku 1929/30:	
			1. z funduszów własnych Wlkp. Izby Roln. łącznie z zasiłkami samorządowemi . . . . , . . .	3 028 815,41 zł
			2. z zasiłków Ministerstwa Rolnictwa	633 874,90 zł
Dochody, ściągnięte w roku 1929/30:				
1. Dochody własne Wlkp. Izby Roln.	2 622 027,44 zł			
2. Subwencje Min. Roln. i pożyczki na inwestycje	777 208,79 „			
3. Subwencje samorządowe	88 824,84 „			
4. Subwencje inne	53 735,16 „	3 541 796,23 zł		3 662 690,31 zł
Nieściągnięte należytości . .		490 226,27 zł	Niedobór w gotówce . .	120 894,08 zł
				3 541 796,23 zł

Wynik roku 1929/30

Nieściągnięte należytości	490 226,27 zł	
Niedobór w gotówce	120 894,08 „	369 332,19 zł
Zarezerwowane fundusze, przeniesione na rok 1930/31:		
1. Zasiłki samorządowe oraz fundusze własne W. I. R.	8 043,12 zł	
2. Zasiłki Min. Rolnictwa	149 416,87 „	157 459,99 „
Nadwyżka dochodów Izby . .		211 872,20 zł

II.

Wydział Budżetowo-Rachunkowy

(Naczelnik Wydziału — Witold Preibisz).

Rada Wielkopolskiej Izby Rolniczej na posiedzeniu w dniu 13. III. 1930 r. uchwaliła budżet na rok 1930/31, zamykający się po stronie dochodów i wydatków sumą 3.889.315,— zł. W tej sumie opłata na rzecz Izby, obliczona podług stopy procentowej 2,993 od czystego dochodu katastralnego, wyrażonego w złotych według relacji 0,47 mkn. = 1 zł, wynosiła 1.192.100 zł.

Stosownie do obowiązujących przepisów prawnych pobierano opłatę od wszystkich gospodarstw, których czysty dochód katastralny jest wymieniony w katastrze w kwocie conajmniej 25 talarów. Obciążenie opłatą na rzecz Izby wynosiło przeciętnie ca 0,50 zł na ha.

Przewidziany budżetem wzajemny stosunek poszczególnych źródeł dochodów, pokrywających wydatki był jak następuje:

zasiłki państwowe	12,8%
„ samorządowe	4,5%
dochody własne Izby	50,1%
podatki na rzecz Izby	32,6%

Z powyżej wymienionych kategoryj dochodów wpłynęły w roku sprawozdawczym zasiłki państwowe w całej przewidzianej budżetem wysokości, a zasiłki samorządowe i podatek na rzecz Izby, w przeszło 90%. Jedynie dochody z pracy Wydziałów Izby uległy poważniejszej zmianie na niekorzyść przewidywań budżetowych.

Ostry kryzys bowiem, który przeżywało rolnictwo wielkopolskie, odbił się również na pracach i stanie finansowym Izby. Dochody z czynności fachowej Wydziałów Izby zmniejszyły się znacznie, ponieważ wielu rolników zgłosiło mniejsze obszary ziemiopłodów do kwalifikowania, zaniechało meljoracji, wycofało się z kontroli mleczności, kontroli użytkowości trzody chlewnej itd.

Wskutek braku gotówki u rolników, natrafiała Wielkopolska Izba Rolnicza na większe trudności przy ściąganiu należytości za prace, musiała od klientów przyjmować weksle, starać się w bankach o dyskont i częściowo regulować swoje zobowiązania wekslami klientowskiemi.

Przy wykupie weksli, jak wogóle przy terminowych spłatach ujawnił się wielki brak staranności ze strony rolników, którzy, nie mogąc zapłacić gotówką, nie starali się nawet o terminowe nadesłanie weksli prolongacyjnych, względnie porozumienie co do prolongaty rat.

Takie postępowanie, jak informowały Banki, przyjęło szerokie rozmiary i, podkopując zaufanie do rolników, wywierało ujemny wpływ na stosunki kredytowe rolnictwa.

Wobec takiej sytuacji musiała Izba poczynić znaczne kompresje w budżecie wydatków przez zaniechanie inwestycyj, redukcję personelu i zaprowadzenie szeregu innych oszczędności we wszystkich działach.

Dzięki temu udało się utrzymać w biegu najważniejsze prace Izby i wykonać wszystkie zasadnicze zamierzania przewidziane budżetem.

Poza sprawami związanemi z podatkami na rzecz Izby i sprawami finansowemi wszystkich wydziałów i instytucyj Izby, prowadził Wydział Budżetowo-Rachunkowy kasę i rachunkowość dla Związku Hodowców Bydła czarno-białego rasy nizinnej, Wielkopolskiego Związku Hodowców Konia Szlachetnego i Związku Hodowców Trzody Chlewnej.

Szczegółowego sprawozdania z wykonania budżetu obecnie przedstawić nie można, gdyż prace nad sporządzeniem zamknięcia rachunkowego jeszcze nie mogły być ukończone.

Ponieważ w sprawozdaniu Wielkopolskiej Izby Rolniczej za rok 1929/30 podano tylko tymczasowe sprawozdanie z wykonania budżetu za ten okres, przedstawia się poniżej sprawozdanie to ponownie w sumach ostatecznie ustalonych i przyjętych przez Komisję Rewizyjną na posiedzeniu w dniach 3 i 4 ma-rca br.

III.
Wydział Ekonomiczny

(Naczelnik Wydziału — Mgr. Adam Ostrowski).

Działalność Wydziału Ekonomicznego była w roku sprawozdawczym nastawiona przedewszystkiem w kierunku śledzenia przejawów kryzysu rolnego i współdziałania z władzami państwowemi i organizacjami rolniczemi w pracach nad wynalezieniem i zastosowaniem środków pomocy dla załamującego się pod ciężarem kryzysu rolnictwa. Już w styczniu ub. r. opracowywał Wydział wnioski do formułowanego wówczas przez Ministerstwo Rolnictwa t. zw. „programu pomocy doraźnej dla rolnictwa". W następnych miesiącach wiosenych i letnich 1930 r. powoływało Ministerstwo znowu kilkakrotnie Izbę do współpracy nad ustaleniem „programu polityki rolnej“ na nadchodzący rok gospodarczy 1930/31, obejmującego w najszczegółowszych zagadnieniach wszystkie dziedziny wytwórczości rolniczej i artykułów przemysłu rolnego, obciążeń podatkowych, socjalnych itd. Na cztery, częściowo dwudniowe konferencje, zwoływane w tym celu przez Ministerstwo Rolnictwa, opracowywał Wydział wyczerpujące obszerne memorjały, dotyczące w szczególności następujących zagadnień:

1. polityki zbożowej, tj. formy i wysokości udzielanych premij wywozowych, porozumienia żytniego polsko-niemieckiego, organizacji handlu zbożowego, akcji interwencyjnej państwowej przy skupie zboża;
2. obciążeń finansowych rolnictwa i potrzebnej pomocy w zakresie kredytu rolniczego, konwersji zobowiązań rolnych itd.;
3. potrzeb przemysłu rolnego — gorzelniczego, cukrowniczego, mleczarstwa, przetwórstwa mięsnego;
4. wywozu artykułów hodowlanych oraz rozbudowy przemysłu tłuszczowego w kraju;
5. środków obronnych w stosunku do godzącego w interesy polskiej produkcji rolnej programu agrarnego Rzeszy Niemieckiej.

Prace te, w interesie nadania wysuwanym żądaniom większego ciężaru gatunkowego, tj. jednomyślnych postulatów zwartej opinji rolniczej całego kraju, prowadzi Wydział w najściślejszem porozu-

mieniu z społecznemi miejscowemi organizacjami rolniczemi i Związkiem Organizacyj Rolniczych Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie.

Pozatem opracował Wydział w ciągu roku sprawozdawczego cały szereg wniosków i memorjałów specjalnych, w aktualnych w danej chwili sprawach, jak np.: nowelizacji ustawy o rejestrowym zastawie rolniczym, zapotrzebowania Województwa w kredyt zastawowy, przyznanie dalszych kredytów zastawowych, — wnioski o podwyższenie cła przywozowego od zbóż, podwyższenie cła od tłuszczów zwierzęcych i roślinnych, zniesienie cła wywozowego od buraków, — wnioski na „Komitet Nawozowy" w sprawie konsumcji i cen nawozów sztucznych, — wnioski w sprawie premjowania wywozu bekonów i przetworów mięsnych, udzielenia premij przy wywozie przetworów ziemniaczanych, utrzymanie premij przy wywozie masła, w przedmiocie kolejności premjowania wywozu rolniczego.

Kilkakrotnie występował Wydział za rewizją kolejowych taryf przewozowych oraz z wnioskami o specjalne ulgi przy przewozie niektórych produktów rolnych, p. i. nasion siewnych, sadzeniaków, lnu, buraków cukrowych na eksport, melasy i wytłoków buraczanych, złagodzenia norm co do ilości załadowania zwierząt rzeźnych i t. d.; opracowano specjalne wnioski w sprawie obciążeń podatkowych i ulg w rozkładzie płatności podatków, w sprawie obciążeń opłatami socjalnemi, w sprawie kredytów siewnych i kredytów żniwnych; opracowano obszerny memorjał w sprawie formy średnioterminowego kredytu konwersyjnego i sum na ten cel potrzebnych.

W interesie stworzenia dla produkcji rolniczej Zachodniej Polski możliwości uzyskiwania lepszych cen, odpowiadających wyższej jakości tej produkcji w stosunku do produkcji innych dzielnic, opracowywał Wydział opinje Izby za wprowadzeniem ustawowej standaryzacji artykułów eksportu rolnego względnie odpowiedniej rozbudowy ustaw już istniejących, przedewszystkiem w odniesieniu do masła, jaj i przetworów mięsnych.

W terminach kwartalnych opracowywał Wydział dla Ministerstwa Rolnictwa obszerne sprawozdanie o położeniu ekonomicznem rolnictwa, w których przedstawiono Ministerstwu ciężkie położenie finansowe rolnictwa i najpilniejsze jego potrzeby. Na szczególne podkreślenie zasługuje specjalne rozwinięcie się w Wydziale Ekonomicznym w okresie sprawozdawczym pośrednictwa w nawiązywaniu stosunków handlowych między krajowemi firmami eksportowemi a odbiorcami zagranicznymi w zakresie ar-

tykułów rolniczych. Pomoc informacyjna Państwowego Instytutu Eksportowego i polskich placówek konsularnych oddaje omawianej sprawie znakomite usługi.

Prace statystyczne i działalność informacyjną w tym zakresie prowadził Wydział w okresie sprawozdawczym tak samo jak i w latach poprzednich. (Statystyka zbiorów w ilości 900 kwestjonarjuszy, statystyka zapasów zboża u producentów w ilości 2500 kwestjonarjuszy, konsumcja nawozów sztucznych, statystyka cen produktów rolnych, zwierząt rzeźnych oraz produktów hodowli, nasion i pasz i t. p.).

Rozszerzono w roku sprawozdawczym obsługę informacyjną prasy codziennej i rolniczej — komunikaty, sprawozdania z działalności i położenia rolnictwa, recenzje, notatki informacyjne itd.

Naczelnik Wydziału zastępował Izbę na różnych i licznych zebraniach oraz konferencjach wobec władz i instytucyj państwowych (Ministerstwo Rolnictwa, Dyrekcja Kolei Państwowych, Ministerstwo Przemysłu i Handlu, Komisja Rozjemcza dla załatwiania zatargów między Pracodawcami i Robotnikami Rolnymi), społecznych organizacyj rolniczych (Związek Organizacyj Rolniczych R. P. w Warszawie, Wielkopolskie Towarzystwo Kółek Rolniczych, Związek Plantatorów Buraków Cukrowych) oraz innych organizacyj i instytucyj społecznych i gospodarczych (Naczelna Organizacja Zjednoczonego Przemysłu i Rolnictwa Zachodniej Polski, Izba Przemysłowo-Handlowa, Syndykat Eksporterów Trzody Chlewnej i Bydła, Patronat Spółdzielni Gospodarczych i Zarobkowych i td.).

Mimo szczupłego składu osobowego, narzucającego już z góry granice rozwoju działalności Wydziału, aktywność Wydziału w roku sprawozdawczym wzrosła, co się wyraża chociażby w ilościowym wzroście załatwionych spraw, których przybyło 80%, nie licząc ankiet, druków, ofert, komunikatów informacyjnych, statystyk itp. (numerów dziennika w roku 1929/30 — 502, w r. 1930/31 — 900).

K o m i s j a E k o n o m i c z n a rozwinęła w okresie sprawozdawczym wzmożoną działalność, odbywając w ciągu roku sprawozdawczego cztery posiedzenia plenarne (16 maja i 7 listopada 1930 r. oraz 27 stycznia i 2 marca 1931 r.), jedno posiedzenie podkomisji zbożowej, wybranej na posiedzeniu 7 listopada 1930 r. oraz wybierając w dniu 27. I. 1931 r. dalszą podkomisję dla spraw ubezpieczeń społecznych w rolnictwie.

Zebrania Komisji Ekonomicznej były poświęcone następującym sprawom:

1. ustalenia zasad polityki rolnej na rok gospodarczy 1930/31;
2. średnioterminowego kredytu konwersyjnego, polityki zbożowej i handlu zbożowego;

3. reformy ubezpieczeń społecznych w rolnictwie;
4. stanowiska rolnictwa Wielkopolski wobec kryzysu rolnego.

Przygotowane przez Komisję Ekonomiczną rezolucje, dotyczące sytuacji rolnictwa, wytworzonej przez kryzys oraz środków pomocy państwowej w walce z kryzysem, były wniesione na sesję Rady W. I. R. w dniu 4 marca 1931 r. i zostały przez Radę jednogłośnie przyjęte.

IV.

Wydział Książkowości

(Naczelnik Wydziału — Stanisław Jasnorzewski).

Wroku sprawozdawczym praca Wydziału Książkowości nie uległa zasadniczym zmianom w stosunku do działalności ubiegłego roku, jeśli się nie bierze pod uwagę pewnego zmniejszenia w ciągu roku ilości prowadzonych majątków, spowodowanego kryzysem gospodarczym, który w wielkiej mierze dotknął rolnictwo.

Na początku okresu sprawozdawczego w Wydziale Książkowości prowadziło rachunkowość gospodarczą 149 majątków ziemskich z areałem 119,191 ha. Od lipca roku 1930 liczba majątków się zmniejszyła, a w dniu 31 marca 1931 ilość majątków, dla których Wydział prowadził rachunkowość była 136 z areałem 111,446 ha; z powyższej ilości 66,9% prowadzi książki według systemu raportowego, a 33,1 według systemu kontroli na miejscu w majątku.

Z materjału, którym rozporządza Wydział z roku 1928/29 i 1929/30 na podstawie prawidłowo prowadzonych książek, opracowuje się statystykę porównawczą dochodowości majątków, która w niedługim czasie zostanie wydana. Statystyka obejmuje okres dwuletni.

Śladem lat ubiegłych, na podstawie umowy zawartej z Wydziałem Ekonomiki Rolnej Drobnych Gospodarstw Wiejskich w Warszawie, z siedzibą w Puławach (Instytut Naukowy) — na prowadzenie rachunków małorolnych w celach naukowych, Wydział opracował, na mocy raportów nadsyłanych tygodniowo przez rachunkowiczów małorolnych, 100 kompletów rachunkowych z zamknięciem włącznie i wysłał je do Wydziału Ekonomiki, celem dalszego liczbowego opracowania, uzyskanego z książkowości pod względem statystycznym i naukowym. Prócz tego przygotowano z powyższego materjału 115 egzemplarzy bilansów, celem wysłania tychże dla użytku samych rachunkowiczów, oraz dla przedstawienia im wyników ich własnej pracy, przyczem daje się zauważyć zadowolenie poszczególnych rachunkowiczów z prowadzonej przez Wydział akcji rachunkowości, tem więcej, że w dalszym ciągu prowadzi się książki bezpłatnie.

Na rok gospodarczy 1930/31 Wydział zakontraktował z Wydziałem Ekonomiki dalsze prowadzenie rachunków małorolnych z tem, że dostarczy we wzmiankowanym okresie 80 kompletów rachunkowych.

Celem propagandy akcji rachunkowości wśród jak najszerszych warstw włościańskich — Wydział z początkiem roku gospodarczego 1930/31 zaprojektował utworzenie specjalnych Kół Rachunkowych, z częściową zapłatą kosztów przez samych rachunkowiczów. Wskutek tego zorganizowano 2 Koła Rachunkowe w powiatach średzkim i poznańskim, a mianowicie: Koło Rachunkowe w Gowarzewie, liczące 42 członków, oraz w Tarnowie Podgórnem, składające się z 10 członków. Wymienione Koła znajdują się pod ścisłą kontrolą instruktora opłacanego przez Wydział. Zamieszkując stale w Gowarzewie, instruktor objeżdża od czasu do czasu wszystkich członków Koła, poucza o sposobie prowadzenia książek, udziela wszelkich wyjaśnień, poczem przepisuje na czysto do książki prowadzone przez rachunkowiczów zapiski.

Obecnie oba Koła Rachunkowe liczą 46 członków. Na koszt Wydziału wydrukowano dla gospodyń — włościanek 300 egzemplarzy książek układu Naczelnika Wydziału Książkowości Stanisława Jasnorzewskiego i za pośrednictwem Związku Kółek Włościanek rozdano bezpłatnie gospodyniom wiejskim. Akcja ta została bardzo żywo przyjęta.

V.

Wydział Hodowli Zwierząt

(Naczelnik Wydziału — inż. dr. Jerzy Szuman).

Kryzys rolniczy spowodował w okresie sprawozdawczym silne obniżenie cen wszelkich artykułów produkcji zwierzęcej.

W ostatnim kwartale roku sprawozdawczego w porównaniu z analogicznym czasokresem roku ubiegłego, obniżka cen przedstawiała się, jak następuje:

za konie robocze	40—50%	mniej
za bydło	40%	„
za świnie	40—50%	„
za mleko i masło	15—20%	„

Na poziomie z roku ubiegłego, a więc korzystnym poziomie utrzymała się jedynie cena owiec, szczególnie jagniąt, dalej cena jaj (w miesiącu styczniu była nawet przeciętnie o 15% wyższa, aniżeli w styczniu roku ubiegłego).

Większą prawie jeszcze szkodę aniżeli spadek cen, wyrządziła rolnikom pod względem produkcji inwentarza pryszczyca z wszystkiemi jej następstwami. Niemożność urządzania spędów i targów, ograniczenia odnoszące się do spędu zwierząt rzeźnych na targowicę poznańską, zakaz przywozu zwierząt racicowych hodowlanych, a częściowo nawet rzeźnych z Województwa Poznańskiego do innych województw spowodowały wielkie straty finansowe dla rolników. Często spotkać się było można z faktem, że rolnicy nie mogli odstawić bydła tucznego zupełnie już gotowego, że nie mogli wysłać sztuk hodowlanych nieraz od dawna zamówionych, a nawet zachodziły takie wypadki, że niektórym oborom zabroniono odstawę mleka do mleczarni. Z tego rodzaju wypadkami Wielkopolska Izba Rolnicza stale się spotykała, interwenjując, pomagając i doradzając w miarę możności. Oczywistem jest, że praca w takich warunkach zniechęcała rolników do hodowli.

Skład fachowy Wydziału uległ w roku sprawozdawczym pewnym zmianom. Dotychczasowy Naczelnik Wydziału Hodowli Zwierząt doc. dr. Tadeusz Konopiński powołany został na stanowisko Dyrektora Izby. W jego miejsce przejął kierownictwo Wydziału inż. dr. Jerzy Szuman. — Dotychczasowy zastępca Naczelnika Wydziału inż. Stefan Hoser przyjął stanowisko naczelnika Wydziału Wytwórczości Zwierzęcej w Warszawskiej Izbie Rolniczej. — Nowo angażowany został inż. Tadeusz Brzeski w charakterze zast. inspektora użytkowości bydła.

W dalszym ciągu byli czynni: inż. Zygmunt Jasielski — jako inspektor hodowli bydła i owiec i zastępca kierownika Wielkopolskiego Towarzystwa Hodowców Bydła czarno-białego nizinnego; Władysław Fengler — jako inspektor hodowli bydła u małorolnych oraz kierownik Zachodnio-Polskiego Związku Hodowców Bydła Czerwonego; Michał Próchnicki — jako referent kontroli mleczności; Wacław Swinarski — jako inspektor hodowli koni; ppłk. emer. Zygmunt Studziński — jako kierownik Związku Hodowców Konia Szlachetnego w Wielkopolsce; inż. Edward Appenheimer — jako inspektor hodowli trzody chlewnej i zastępca kierownika Wielkopolskiego Związku Hodowców Trzody Chlewnej; dr. Jan Zeńczak — jako kierownik referatu weterynarji; dr. Stanisław Szczuka — jako lekarz weterynarji i kierownik laboratorjum bakterjologicznego; Tadeusz Twardowski — jako zastępca referenta hodowli drobiu; Edmund Woźny — jako instruktor pszczelnictwa.

Poza wymienionymi w skład fachowy Wydziału wchodziło 2-ch praktykantów, którzy pracowali w referacie drobnego inwentarza.

Pozatem Wydział zatrudniał 69 kontrolerów mleczności (w tem 5-ciu nadkontrolerów), 6 kontrolerów użytkowości trzody chlewnej (w tem 1 nadkontroler) oraz 1-go wycinacza kopyt.

Według dziennika liczba korespondencji w roku sprawozdawczym wynosiła 9216 bieżących wpływów, t. j. 50% więcej aniżeli w roku ubiegłym, w którym było 6010 wpływów. — Tak znaczną ilość korespondencji spowodował przedewszystkiem silny rozrost pracy w dziale produkcji drobiu i w dziale kontroli mleczności. W liczbie wyżej wymienionej nie włączone są blisko 4 tysiące korespondencji z metryczkami ocieleń, oprosień, ożrebień, z wykazami lęgów i wykazami zmian z hodowli zarodowych bydła, trzody chlewnej i kur, wreszcie wykazów nieśności, planów objazdu kontrolerów mleczności, kontrolerów chlewni oraz różnych raportów i kwestjonarjuszy statystycznych.

Wyjazdów dokonali inspektorzy hodowli w/g księgi podróży 1198, załatwiając nieraz przy jednym objeździe czynności w kilku miejscowościach.

A. KONIE.

Ogólny kryzys, wywołany niskiemi cenami produktów rolnych i z tem związany brak środków nabywczych u rolników, przyczynił się również do braku popytu na konie, przedewszystkiem na konie robocze. Do spadku cen przyczyniły się pozatem jeszcze w znacznej mierze długie i obfite opady jesienne, gdyż dla nadmiaru wilgoci musiano na glebach cięższych zaprzestać orania.

Dobre konie, za które jeszcze w miesiącach sierpniu i wrześniu płacono od 800 do 1.100 zł, spadły na 500 do 600 zł, czyli o 40 do 50%.

Handel końmi roboczemi zupełnie prawie ustał, natomiast wyłonił się dość żywy pokup na konie rzeźne, które w znacznych partjach eksportowano do Holandji, Belgji i Francji. Za dobry rzeźny materjał płacono do 350 zł, to też kilka majątków tuczyło konie na większą skalę, osiągając 180 zł i więcej awansu.

Ceny na konie remontowe władze wojskowe również na jesieni obniżyły, wobec czego hodowcy, od których konie kupowano później, którzy zatem paśli konie 2 do 3-ch miesięcy dłużej, osiągali ceny o 200 zł niższe.

Kwalifikowanie ogierów odbyło się w roku sprawozdawczym w 34-ch powiatach.

Zakwalifikowano	ogierów	pełnej krwi angielskiej	12	sztuk
„	„	czystej krwi arabskiej	1	„
„	„	półkrwi z udow. poch. ang.	177	„
„	„	półkrwi z udow. poch. orj.	16	„
„	„	uszlachetn. nieudow. poch.	20	„
„	„	zimnokrwistych	27	„
„	„	różnych	52	„
		Razem	305	sztuk

Z tego	do	kategorji	I.	12	sztuk
„	„	„	II.	46	„
„	„	„	III.	247	„
			Razem:	305	sztuk

Premjowanie klaczy i źrebic włościańskich odbyło się w 17-tu powiatach. Nagród pieniężnych wydano:

Powiat	Nagrody pieniężne z funduszów: Min. Roln.	Powiatu	W. I. R.
1. Chodzież	—	200,— zł	165,— zł
2. Jarocin	500,— zł	500,— „	—
3. Kępno	—	600,— „	250,— „
4. Kościan	440,— „	500,— „	—
5. Koźmin	—	500,— „	350,— „
6. Krotoszyn	—	900,— „	370,— zł
7. Leszno	—	600,— „	160,— „
8. Mogilno	—	100,— „	90,— „
9. Nowy Tomyśl	—	250,— „	60,— „
10. Odolanów	—	490,— „	155,— „
11. Ostrów	—	190,— „	90,— „
12. Pleszew	—	300,— „	205,— „
13. Rawicz	—	340,— „	200,— „
14. Śmigiel	—	400,— „	265,— „
15. Środa	—	355,— „	150,— „
16. Szamotuły	480,— „	—	—
17. Września	400,— „	—	—
Razem:	1.820,— zł	6.225,— zł	2.510,— zł

R e j e s t r a c j a k l a c z y h o d o w l a n y c h. W roku sprawozdawczym zarejestrowano 303 klacze jako zarodowe.

S z k o ł y k u c i a k o n i. Trzymiesięczne kursy odbyły się w następujących szkołach:

1. w Bydgoszczy	1 kurs	—	uczestników	7
2. w Krotoszynie	3 kursy	—	„	26
3. w Poznaniu	4 „	—	„	44

Na 77-miu kursistów zdało egzamin 71.

L o t n e k u r s y. Urządzano kursy dla hodowców mniejszej własności w następujących miejscowościach: w Krotoszynie, Szamotułach, Wągrowcu, Gostyniu, Koźminie, Wrześni, Żninie, Gnieźnie, Wolsztynie.

A p t e c z k i p o d r ę c z n e j a k o w z o r y. Powiatowym Towarzystwom Rolniczym w Krotoszynie, Szamotułach, Wągrowcu, Gostyniu, Koźminie, Wrześni, Żninie, Gnieźnie, Wolsztynie, ofiarowała Wielkopolska Izba Rolnicza po 2 apteczki, razem 18 apteczek pierwszej pomocy weterynaryjnej.

ZWIĄZEK HODOWCÓW KONIA SZLACHETNEGO W WIELKOPOLSCE.

Związek liczył:

w dniu 1. IV. 31.	395	członków z ilością klaczy	2.016
w ciągu roku przystąpiło	5	„ „ „ „	240
	400	członków z ilością klaczy	2.256
Wystąpiło wzgl. skreślono	33	„ „ „ „	251
Stan z dnia 1. IV. 1931 r.	367	członków z ilością klaczy	2.005

W y s t a w a o g i e r ó w odbyła się dnia 28—29 kwietnia 1930 roku. Na Wystawę doprowadzono 121 ogierów i 29 koni użytkowych, z których Departament Chowu Koni zakupił 38 ogierów za ogólną sumę 226.000 zł. Przeciętna kwota płacona za ogiera wynosiła około 6.000 zł. Licytacja z powodu braku nabywców nie dała oczekiwanych rezultatów, gdyż na ogólną liczbę 54 licytowanych koni sprzedano tylko 10 przeciętnie po 1.500 zł za sztukę.

Ministerstwo Rolnictwa wyznaczyło jako premje pieniężne 17.800 zł. — Sumę tę rozdzielono na 5 nagród po 1.000 zł, 3 nagrody po 700 zł, 4 nagrody po 500 zł, 29 nagród po 300 zł; razem 41 nagród.

Wielkopolska Izba Rolnicza wydała 2 medale złote, 3 medale srebrne i 6 medali bronzowych.

W y s t a w a K o n i R e m o n t o w y c h odbyła się w dniach 12 i 13 czerwca 1930 r. Na wystawę zgłoszono 305 koni. Ministerstwo Spraw Wojskowych zakupiło 264 konie za 370.900 zł plus dodatek hodowlany 43.620 zł; razem za 414.520 zł. Przeciętna za konia remontowego wynosiła 1.415 zł.

Ministerstwo Spraw Wojskowych wyznaczyło, jako premje pieniężne 20.000 zł, które rozdzielono w ten sposób, że na konie artylerji konnej wydano 4 pierwsze, 6 drugich i 15 trzecich nagród; za konie wierzchowe lekkie 6 pierwszych, 13 drugich i 31 trzecich nagród, ogółem 75 nagród.

B. BYDŁO.

Dział Produkcji Bydła dzieli się administracyjnie na następujące główne poddziały:

1. Kontrola mleczności,
2. Stacje stadników,
3. Licencja stadników,
4. Towarzystwo Hodowców Bydła Czarno-Białego Nizinnego,
5. Towarzystwo Hodowców Bydła Czerwonego Krajowego,
6. Zwalczanie gruźlicy i chorób bydła oraz
7. Propaganda racjonalnej hodowli była.

1. KONTROLA MLECZNOŚCI. Zasady, na jakich Wielkopolska Izba Rolnicza prowadzi kontrolę mleczności, naogół nie uległy zmianom. Pewne zmiany dotyczyły jedynie prowadzenia ksiąg kontroli mleczności i zestawienia rocznych wydajności obór w związku z ujednostajnieniem kontroli mleczności przez wszystkie związki działające na terenie Polski.

Obecnie w roku sprawozdawczym obliczenia przeciętnych zostały wprowadzone w myśl zasad ustalonych przez Ministerstwo Rolnictwa. Przyjęto teraz zasadę, że do obliczeń przeciętnych uwzględnia się wydajność wszystkich krów, które w ciągu roku były w oborze, podczas gdy dawniej dzielono krowy do obliczeń na dwie grupy: 1. normalne i 2. anormalne.

Do grupy pierwszej zaliczone były krowy zdrowe, które w ciągu roku kontrolnego normalnie się wycieliły i cyfry wydajności tylko tej grupy służyły do obliczenia przeciętnej wydajności obory. Do grupy krów anormalnych zaliczane były wszystkie krowy, które się nie wycieliły lub wycieliły anormalnie oraz krowy chore, dokupione, sprzedane, jałowice t. j. po pierwszem cielęciu i t. p. Cyfry wydajności krów tej grupy do obliczenia przeciętnej nie były brane pod uwagę. Ten sposób obliczenia nie dawał jednak prawdziwego stanu wydajności i przeciętnej produkcyjności wszystkich krów.

Rok kontroli mleczności rozpoczyna się z dniem 1 kwietnia. Kontrola odbywa się w odstępach 21-dniowych, tak u większej, jak i u mniejszej własności. Za każdym razem kontroler waży mleko, oznacza % tłuszczu w mleku, uzupełnia odnośne książki i normuje paszę na następny okres 21-dniowy.

W ciągu 7-letniego istnienia kontroli mleczności na terenie Województwa Poznańskiego liczebny jej rozwój przedstawia się, jak następuje:

1. X. 1924	kółek	3	obór	36	krów	1740
1. X. 1926	„	16	„	202	„	7710
1. X. 1928	„	47	„	563	„	24424
1. X. 1929	„	59	„	661	„	27689
1. X. 1930	„	85	„	1069	„	32028

Według stanu z dnia 31 marca 1931 r. na terenie Wielkopolski funkcjonowało ogółem 84 kółek kontroli mleczności, obejmujących łącznie 31.578 krów. W wymienionej liczbie około 4.500 krów należy do obór włościańskich.

Z liczby 84 kółek kontroli mleczności bezpośrednio prowadzonych przez Wielkopolską Izbę Rolniczą jest 68. Nadkontrola wykonywana jest w 16 kółkach kontroli mleczności i to w 12 kółkach prowadzonych przez Zachodnio-Polskie Towarzystwo Rolnicze

i w 4-ch kółkach obejmjujących po parę większych obór, należących do poszczególnych właścicieli, którzy zaangażowali specjalnych kontrolerów do własnej dyspozycji.

Jak wynika z cyfr powyżej zestawionych, liczba kółek kontroli mleczności powiększyła się ostatnio o dalsze 26 kółek, liczba krów zaledwie o 4.500.

Fakt ten tłomaczy się silnym rozwojem kontroli mleczności w oborach włościańskich.

Rozpatrując zestawienie liczebnego rozwoju kontroli stwierdzamy, że w miarę rozwoju kontroli włościańskiej przeciętna liczba krów przypadająca na jedno kółko ulega zmniejszeniu. Kiedy w latach poprzednich na jedno kółko przypadało 520 krów, to już w roku 1929 — 470 krów, a w roku sprawozdawczym 370 krów. Przyczyną takiego zmniejszania się liczby krów w kółkach jest znacznie trudniejsza praca w kółkach kontroli włościańskiej w porównaniu z kółkami obór większej własności. Podczas, gdy mając obory większe kontroler mleczności łatwiej i szybciej może wykonać kontrole w kółku obejmującym nawet 600 krów, to przy kontroli włościańskiej przeciętna liczba krów w najlepszym wypadku wynosi 200 krów. Ażeby umożliwić rozwój kółek włościańskich, Ministerstwo Rolnictwa udzieliło z dniem 1 kwietnia 1930 r. wydatnej subwencji na kontrolę włościańską.

Kontrola mleczności w oborach włościańskich wykazuje w roku sprawozdawczym dobre rezultaty. Zamknięć wydajności krów w oborach włościańskich jest znaczna ilość, gdyż obejmują one około 140 obór włościańskich, rozdzielonych w kilkunastu kółkach kontroli mleczności. Łączna liczba krów mniejszej własności, dla których obliczono przeciętną wydajność, wynosiła 1673 sztuk. Przeciętna mleczność krów włościańskich wynosi w roku sprawozdawczym 2.766 kg mleka przy przeciętnym % tłuszczu 3,40. Po dokonaniu obliczeń za rok bieżący będzie można podać, jaki wpływ wywiera kontrola mleczności na podniesienie wydajności krów włościańskich.

Porównując wyniki osiągnięte w włościańskich kółkach kontroli mleczności Pogorzela i Szamotuły, w których 2 lata systematycznie i bez przerwy prowadzona jest kontrola, stwierdzamy podniesienie się mleczności o 220 kg mleka przeciętnie od krowy rocznie. W roku bieżącym jedna obora włościańska wykazała przeciętną wydajność 5.000 kg mleka, a 5 obór 4.000 kg mleka, a powyżej 3.000 kg mleka rocznie wykazały 43 obory. Obór włościańskich w roku bieżącym jest pod kontrolą 612 z ilością około 4.500 krów.

Wielkopolska Izba Rolnicza pobiera przy kontroli obór włościańskich roczną opłatę 4 zł od krowy. Opłata taka tylko w części pokrywa koszty, które przy kontroli włościańskiej są znacznie większe. Pobierając nawet 7 zł od krowy rocznie — dochód z kontroli włościańskiej nie byłby w stanie pokryć nawet samych kosztów poborów kontrolera, gdyż w kontroli włościańskiej, jak już wyżej zaznaczono, może być najwyżej 200 krów w kółku jednego kontrolera.

Ministerstwo Rolnictwo udziela wprawdzie subwencji na kontrolę włościańską w pierwszym roku 66%, w drugim 33%, a w trzecim 17%. Subwencja ta jednak już w drugim roku kontroli nie jest w stanie pokryć deficytów, wobec czego Wielkopolska Izba Rolnicza wprowadzi w przyszłym roku inny sposób opłaty za kontrolę mleczności u włościan.

W roku sprawozdawczym przeciętna roczna mleczność wszystkich obór wynosiła 3.255 kg mleka przy 3.20% tłuszczu. Biorąc pod uwagę 6-cio letni okres istnienia kontroli mleczności na terenie województwa poznańskiego i porównując rezultaty uzyskane w pierwszym roku kontroli mleczności, widzimy dużą różnicę. Przeciętna roku pierwszego wykazała mleczność roczną 2.508 kg mleka, rok ostatni 3.255 kg mleka od krowy, a więc różnica wynosi 747 kg mleka rocznie przeciętnie od krowy. Cyfry te byłyby znacznie jeszcze wyższe, gdyby co roku nie przystępowały nowe obory do kontroli, które temsamem obniżają ogólną cyfrę przeciętnej wydajności. Tak np. podajemy cyfry obory w maj. Grzybno, która już 7 lat do kontroli należy, gdzie przyrost mleka przeciętnie od krowy wynosi 2.641 kg mleka (w roku 1925 — 2.670 kg w r. 1930 — 5.311 kg).

W roku ubiegłym najwyższa przeciętna mleczność obory przekroczyła 6.000 kg. W roku bieżącym, wobec zmian w obliczeniu przeciętnych mleczności, cyfra ta nie figuruje, jakkolwiek mleczność się nie obniżyła. W granicach od 5.000 kg — 5.600 kg mamy tylko 5 obór,z mlecznością powyżej 4.000 kg — 5.000 kg mamy 83 obory, t. j. 19 obór o tak wysokiej mleczności więcej aniżeli w roku ubiegłym.

Do obliczenia powyżej podanych przeciętnych uwzględniono wszystkie (a więc i t. zw. anormalne) krowy większej własności, będące pod kontrolą mleczności, bez rozdziału na rasę i przynależność do ksiąg rodowodowych.

O ile pod względem wydajności mleka kontrola mleczności wykazuje stały postęp, to pod względem % tłuszczu nie możemy podać tak dobrych rezultatów. Przeciętny % tłuszczu wszystkich obór należących do kontroli mleczności waha się między 3,20—3,24%.

Obory, które pod kontrolą mleczności prowadzone są dłużej, wykazują ciągłą zwyżkę % tłuszczu. Szczególnie zaobserwować to można w oborach zapisanych do ksiąg rodowodowych, w których podniesienie mleczności i % tłuszczu, dzięki celowemu doborowi stadników, stwierdzić można każdego roku.

Odnośnie do przynależności rasowej krów kontrolowanych można powiedzieć, że z podanej liczby 699 obór jest około 185 zapisanych do ksiąg rodowodowych bydła czarno-białego nizinnego, bydła czerwonego krajowego jest 7 obór, pozostałe obory mają bydło nizinne więcej lub mniej podrasowane, do ksiąg rodowodowych nie zapisane.

2. STACJE STADNIKÓW. Jako jeden z bardzo ważnych, a może najważniejszy czynnik poprawy hodowli bydła u włościan uważa Wielkopolska Izba Rolnicza stworzenie właściwie rozmieszczonej sieci stacyj dobrych buhajów. Dlatego też tak w latach poprzednich, jak w roku bieżącym Wielkopolska Izba Rolnicza zwróciła szczególną uwagę na dostarczenie małorolnym odpowiednich rozpłodników.

W roku bieżącym utworzono 141 stacyj wobec ośmdziesięciu kilku w ubiegłych dwuch latach.

Wykaz utworzonych stacyj stadników w ostatnich trzech latach.

L. p.	Powiaty	Utworzono stacyj stadników w roku: 1928/29	1929/30	1930/31
1.	Bydgoszcz	3	1	8
2.	Czarnków	—	2	2
3.	Chodzież	5	—	2
4.	Gniezno	3	5	5
5.	Gostyń	1	3	—
7.	Inowrocław	2	1	19
6.	Grodzisk	3	4	—
8.	Jarocin	—	2	—
9.	Kępno	1	—	3
10.	Koźmin	—	1	10
11.	Kościan	1	4	11
12.	Krotoszyn	3	1	3
13.	Leszno	1	1	2
14.	Mogilno	2	7	8
15.	Międzychód	6	5	6

L. p.	Powiaty	Utworzono stacyj stadników w roku: 1928/29	1929/30	1930/31
16.	Nowy Tomyśl	1	—	1
17.	Odolanów	—	1	2
18.	Oborniki	3	3	2
19.	Ostrów	—	—	—
20.	Ostrzeszów	3	2	2
21.	Pleszew	5	2	4
22.	Poznań	7	6	9
23.	Rawicz	3	2	3
24.	Szamotuły	5	3	2
25.	Śmigiel	—	—	7
26.	Śrem	4	2	3
27.	Środa	3	9	5
28.	Szubin	7	6	4
29.	Strzelno	4	5	3
30.	Wyrzysk	3	1	1
31.	Wągrowiec	5	1	8
32.	Września	—	4	1
33.	Wolsztyn	3	1	1
34.	Żnin	1	2	4
	Razem:	88	87	141

Z wykazu wynika, że w powiatach gostyńskim, grodziskim, jarocińskim i ostrowskim nie ustawiono żadnej stacji buhaja. Z tych powiatów gospodarze nie zgłaszali wniosków o utworzenie stacyj stadników, a Wydziały Powiatowe mimo zwrócenia przez Wielkopolską Izbę Rolniczą specjalnej uwagi na konieczność ustawiania stadników w tej kwestji się nie wypowiedziały. Niektóre powiaty odmówiły nawet udzielenia subwencji gospodarzom na zakładanie stacyj buhaji. Wielkopolska Izba Rolnicza wydatkowała w roku sprawozdawczym ogółem zł 23.361,56 jako subwencje na zakładanie stacyj buhaji.

3. POWIATOWE LICENCJE STADNIKÓW. W roku sprawozdawczym odbyły się licencje w powiatach: bydgoskim, inowrocławskim, kościańskim, koźmińskim, międzychodzkim, śmigielskim, szubińskim i żnińskim, i to na mocy wprowadzenia w życie w tych powiatach ustawy o nadzorze państwowym nad buhajami z dnia 28 października 1925 r. Podczas tych oficjalnych licencyj zostało stwierdzone, że materjał stadników przedstawionych okazał się tak jakościowo, jak i ilościowo niewystarczający.

Z pozostałych powiatów, które u siebie ustawy o nadzorze państwowym dotychczas nie wprowadziły w życie, niektóre w porozumieniu i przy współdziałaniu Wielkopolskiej Izby Rolniczej zorganizowały licencje stadników.

W powiatach nie objętych wyżej wymienioną ustawą odczuwa się bardzo silny upadek hodowli u małorolnych, spowodowany w dużej mierze stanem „ex lex" co do licencyj stadników. O ile ustawa o nadzorze państwowym nad buhajami nie zostanie odpowiednio znowelizowaną, spodziewać się można, że tempo upadku hodowli u małorolnych jeszcze więcej się spotęguje.

4. WIELKOPOLSKIE TOWARZYSTWO HODOWCÓW BYDŁA CZARNO-BIAŁEGO NIZINNEGO. Sprawozdanie z postępu prac Wielkopolskiego Towarzystwa Hodowców Bydła wypada w roku sprawozdawczym gorzej niż w latach ubiegłych. Przyczyną tego jest ogólny kryzys rolniczy, który obecnie w niejmniejszym stopniu objął nasze hodowle, a w szczególności hodowlę bydła. Kryzys ten spotęgowany został przez pryszczycę, która od lipca ub. roku trwa do dnia dzisiejszego, niszcząc w wielu oborach przychówek i uniemożliwiając urządzenie większej ilości przetargów bydła zarodowego.

Ogólny brak pieniędzy spowodował znaczne obniżenie cen na materjał hodowlany. Podczas gdy na początku roku sprawozdawczego otrzymywali hodowcy za pierwszorzędne buhaje do 3.500 zł, to w końcu roku nie można było osiągnąć ani 2.000 zł, płatnych przeważnie wekslami, które zrealizować jest trudno. Na przetargu odbytym dnia 9. IV. 1930, ceny dla poszczególnych grup buhaji przedstawiały się jak następuje:

Grupa	I	przec. cena	2.241 zł,	najwyższa cena	3.500	zł
„	II	„ „	2.485 „	„ „	4.200	„
„	III	„ „	2.074 „	„ „	4.300	„

Na 62 zgłoszonych buhaji sprzedano 40, z których licencjonowano 24.

Od daty ostatniego przetargu sytuacja się ogromnie zmieniła na gorsze.

Obniżeniu ceny uległy również stadniki idące na stacje. W początku roku płacono 1.300—1.500 zł, ostatnio już tylko 900—1.100 złotych.

Przechodząc do omówienia samych prac, podajemy, że kierownik Wielkopolskiego Towarzystwa Hodowców Bydła został powołany w ciągu roku sprawozdawczego na dyrektora Wielkopolskiej Izby Rolniczej, zatrzymując jednak nadal kierownictwo Towarzystwa, wyręczając się jednak w wielkim stopniu inspektorem

hodowli p. inż. Jasielskim, pełniącym funkcje zastępcy kierownika. Ilość przeprowadzonych licencyj zmniejszyła się, gdyż ciężka sytuacja rolnictwa zmuszała niejednego hodowcę do odmawiania przeprowadzenia licencji w jego oborze, bo jakkolwiek wydatek związany z licencją nie jest zbyt wysoki i wynosi przeciętnie nie więcej jak 30% kosztów licencji w warszawskich związkach hodowlanych, jednak zawsze coś kosztuje i nawet z takim wydatkiem dziś każdy liczyć się musi. Mimo to w czołowych oborach zarodowych inspekcje odbywały się prawidłowo i regularnie. Żaden z zgłaszających się hodowców nie potrzebował dłużej czekać na licencję jak 10—14 dni. W roku sprawozdawczym kierownik Towarzystwa względnie jego zastępca zalicencjonowali ogółem 1902 sztuk.

Liczba hodowców wynosiła w końcu roku sprawozdawczego 184 (w r. 1930 — 161). Liczba bydła zapisanego wynosiła w końcu roku sprawozdawczego:

	Rok 1930/31	Rok 1929/30
buhaji	307	351
krów H. P.	3.015	3.385
„ W. H. P.	3.511	3.741
	6.833	7.477

Obory zarodowe podlegają wszystkie obowiązkowo kontroli mleczności Wielkopolskiej Izby Rolniczej jak i perjodycznemu badaniu na gruźlicę.

Obory zarodowe wykazały w r. 1929/30 przeciętnie 3.504 kg mleka o 3,28% tłuszczu.

Odnośnie do gruźlicy % krów chorych wynosił 4,21 (niezarodowe badane 9,91). Zupełnie wolnych od gruźlicy było 14 obór zarodowych.

Stan finansowy Towarzystwa za rok 1930/31 przedstawia się jak następuje:

DOCHÓD

1. składki roczne	prelimin.	35.000	zł	wpłynęło	34.351,57	zł
2. opłaty za licencje	„	10.000	„	„	6.779,00	„
3. sprzedaż instrumentów, kolczyków etc.	„	8.500	„	„	5.223,65	„
4. aukcja bydła	„	250.000	„	„	91.264,82	„
5. odsetki	„	4.800	„	„	4.800,00	„
				Suma dochodu:	142.419,04	zł

ROZCHÓD

1. pobory	prelimin.	34.800 zł	wydano	28.145,92 zł
2. wydatki admin.	„	9.000 „	„	6.496,84 „
3. publikacje	„	2.000 „	„	—
4. zakup kolczyków etc.	„	8.000 „	„	4.976,66 „
5. aukcja	„	240.000 „	„	87.953,84 „
6. podróże	„	10.000 „	„	9.196,21 „
			Suma rozchodu:	136.769,47 zł

Zestawienie

Dochód	142.419,04 zł
Rozchód	136.769,47 „
Zysk	5.649,57 zł

5. ZACHODNIO-POLSKI ZWIĄZEK HODOWCÓW BYDŁA CZERWONEGO. Wielkopolska Izba Rolnicza dąży do odrodzenia rozwoju i postępu bydła czerwonego krajowego, znajdującego się w południowych powiatach Wielkopolski, w których bydło to dość zwarcie występuje. Wielkopolska Izba Rolnicza dąży do utrzymania hodowli w czystości rasy, podniesienia wydajności mleka z zachowaniem wysokiej zawartości tłuszczu w mleku, uszlachetnienia i polepszenia kształtów i odporności na miejscowe warunki klimatyczne.

Według kierunku hodowlanego, ustalonego przez sekcję chowu bydła Wielkopolskiej Izby Rolniczej, w 5-ciu powiatach południowych Wielkopolski popiera się tylko tę rasę bydła. Wytknięty jednak kierunek popierania w tych powiatach bydła czerwonego krajowego, szczególnie zaś u małorolnych, stał się z chwilą wygaśnięcia rozporządzenia Pana Wojewody Poznańskiego o licencjonowaniu stadników problematycznym, gdyż do czasu wprowadzenia ustawy o nadzorze państwowym nad buhajami dopuszczanie buhaja do obcych krów jest nieograniczone bez względu na jego wartość hodowlaną i przynależność rasową. Dlatego też Wielkopolska Izba Rolnicza nie ma środka do zapobieżenia nielitościwemu krzyżowaniu, które z chwilą wygaśnięcia dawniejszego rozporządzenia o licencjonowaniu stadników w ostatnich czasach bardzo się rozwinęło. Nadmienić wypada, że żaden z 5-ciu powiatów południowych, mający omawiany kierunek hodowlany, nie wprowadził u siebie jeszcze ustawy o nadzorze nad buhajami, wobec czego całokształt hodowli szczególnie w tych powiatach ucierpiał od roku 1925 bardzo. — Natomiast w prowadzeniu hodowli bydła czerwonego krajowego u większej własności zauważyć daje się postęp.

Do roku 1931 Wydział Hodowli Zwierząt Wielkopolskiej Izby Rolniczej prowadził bezpośrednio wszelkie sprawy, związane z pro-

wadzeniem hodowli bydła czerwonego, w drodze rodowodowej. W dniu 21 stycznia 1931 zostało zwołane zebranie konstytucyjne hodowców bydła czerwonego, którzy postanowili zjednoczyć się w Związek pod nazwą: „Zachodnio-Polski Związek Hodowców Bydła Czerwonego". Siedzibą Związku jest Poznań. Prezesem Związku jest Prezes Wielkopolskiej Izby Rolniczej Dr. Chosłowski, kierownikiem Związku inspektor hodowli Władysław Fengler. — Do Związku przystąpiło ogółem 7 hodowców z ca 200 krowami.

6. ZWALCZANIE GRUŹLICY I CHORÓB BYDŁA.

a) Zwalczanie gruźlicy polegało na klinicznem badaniu bydła oraz badaniu bakterjologicznem prób, od krów podejrzanych. Krowy, u których stwierdzono klinicznie wyraźne objawy ogólnej gruźlicy lub poszczególnych organów, polecono izolować i oddać je na rzeź. Od bydła podejrzanego na otwartą postać gruźlicy pobierano próby celem badania bakterjologicznego w specjalnie w tym celu wyposażonem Laboratorjum Wielkopolskiej Izby Rolniczej. Jeżeli w preparatach mikroskopowych z pobranych prób stwierdzono gruźlicę, zawiadamiano w każdym wypadku odnośnego właściciela obory z poleceniem oddawania sztuk chorych na otwartą gruźlicę jedynie na rzeź. W niektórych przypadkach stosowano na życzenie hodowcy szczepienie tuberkuliną w celach orjentacyjnych i dla dokładniejszego oznaczenia nasilenia gruźlicy u bydła danej obory.

W roku sprawozdawczym, t. j. od 1. kwietnia 1930 do 26. marca 1931, zwalczanie gruźlicy przedstawia się liczbowo, jak następuje:

Rodzaj obory	Ilość		Kliniczn. stwierdzona gruźlica	%	Ilość chorego bydła na gruźl. mianowicie						Ogólnie	%
	zbadanych obór	zbadanego bydła			Otwarta postać gruźl. płuc	%	wymienia	%	macicy	%		
Zarod. czarno białe .	172.	9670	293	3.05	36	0 37	62	0.64	14	0.14	405	4.21
Zarod. czerwone . .	2	92	4	4.35	—	—	1	1.08	—	—	5	5.43
Niezarodowe . . .	32	1412	99	7 01	18	1.27	16	1.13	7	0.49	140	9.91
Ogółem:	206	11174	396	3.54	54	0.48	79	0.62	21	0.19	550	4.92

Mikroskopowo zbadano w Laboratorjum Bakterjologicznem W. I. R. 819 prób, a mianowicie:

287 prób wykrztusin i stwierdzono w 36 wypadk. laseczniki gruźlicy, 476 prób mleka i stwierdzono w 79 wypadkach laseczniki gruźlicy, 56 prób wydzielin (z macicy wzgl. pochwy) i stwierdzono 21 razy las. gruźl.

W porównaniu z rokiem 1922/23, t. j. okresem rozpoczęcia akcji zwalczania gruźlicy, zdrowotność obór poprawiła się znacznie, gdyż w r. 1922/23 stwierdzono 13.60% chorego bydła na otwartą postać gruźlicy, a obecnie 4.92%. W roku 1929/30 chorego bydła na otwartą postać gruźlicy było ogólnie 4.72%, w porównaniu zatem z zestawieniem z roku 1930/31 nastąpiła nieznaczna podwyżka, gdyż o 0.20%. Z obór zarodowych, w których tępienie gruźlicy przeprowadza się corocznie od 1922 r., było 14 obór wolnych od otwartej postaci gruźlicy.

Na zebraniu Towarzystwa Hodowców Bydła dnia 20 marca b. r. uchwalono zwalczanie gruźlicy poddać nadzorowi państwowemu i w tym celu przesłano Ministerstwu Rolnictwa do zatwierdzenia nowy regulamin, oparty na rozporządzeniu Prezydenta Rzplitej Polskiej o akcji dobrowolnego zwalczania gruźlicy.

Szczepienie ochronne cieląt szczepionką B. C. G. przeciw gruźlicy dało bardzo dobre wyniki i zaszczepiono dotychczas po raz 1-szy 393 po raz 2-gi 70 cieląt. U zabitych cieląt, w różnych okresach życia, jakoteż i padłych nie stwierdzono ani przy sekcji, ani w dostępnych kilku przypadkach bakterjologicznie gruźlicy. Szczepionkę dostarczał bezpłatnie Zakład Mikrobiologji Uniwersytetu Poznańskiego na każdorazowe zapotrzebowanie.

b) Zwalczanie jałowości: Z początkiem 1930 r. rozpoczęto przy współpracy Prof. Dra Rungego akcję zwalczania jałowości u krów. Dotychczas zbadano 629 krów i jałówek i wykonano u nich zabiegi lecznicze. Granice zacieleń krów — na skutek zabiegów leczniczych w poszczególnych oborach — były bardzo rozpięte, gdyż najniższy % był około 10, najwyższy natomiast 85. Naogół dodatnich wyników w akcji zwalczania jałowości spodziewać się można około 55%.

c) Porady fachowe: Oprócz wyżej podanych wykonanych prac w zakresie zwalczania gruźlicy, jałowości, badań bakterjologicznych itp. udzielano porad pisemnych i ustnych, dotyczących higjeny i zapobiegania chorobom zwierząt domowych oraz pomocy w nagłych wypadkach.

7. PROPAGANDA RACJONALNEJ HODOWLI BYDŁA.

a) Pokazy i premjowania odbyły się w roku sprawozdawczym w następujących powiatach:

Nr. b.	Powiat	Pokazy odbyły się terminie	Przyznano nagród w ogólnej wysok. zł
1.	Rawicz	25. IV. 1930	2.475,— zł
2.	Szubin	29. i 30. IV. 1930	2.495,— „
3.	Międzychód	6. i 7. V. 1930	650,— „
4.	Kościan	9. V. 1930	880,— „
5.	Żnin	15. V. 1930	920,— „
6.	Gniezno	22. i 23. V. 1930	1.780,— „
		Razem:	9.200,— zł

Poza odbytemi przeglądami projektowała Wielkopolska Izba Rolnicza urządzenie pokazów w innych powiatach. Przeglądy te jednakowoż odbyć się nie mogły ze względu na panującą w całem województwie pryszczycę i wydanym w związku z tem zakazem spędów bydła.

Ogólna wysokość nagród wynosiła 24.235 zł, na które złożyły się fundusze Ministerstwa, Wielkopolskiej Izby Rolniczej oraz poszczególnych Wydziałów Powiatowych, na których terenie pokazy i premjowania bydła były urządzane.

Przeglądy bydła, w porównaniu do analogicznych przeglądów w latach ubiegłych, odznaczały się znacznie mniejszą frekwencją spędzonych zwierząt, a jakościowo przedstawiony materjał był słabszy. W niektórych miejscowościach, wyznaczonych jako miejsce przeglądu, gdzie zazwyczaj skupiała się pokaźna liczba zwierząt, na ostatnich pokazach bydło wogóle nie było doprowadzone.

b) Pokazowe żywienie: Pokazowe żywienie ma na celu poglądowo przedstawić różnicę wydajności mleka przy racjonalnem i nieracjonalnem żywieniu krów mlecznych, uwidocznić lepszą opłacalność paszy przy właściwem jej użyciu, w końcu dowieść rolnikowi, że wydatek na paszę treściwą prawidłowo użytą sowicie się opłaca.

Pokazowe żywienie krów mlecznych przeprowadza Wielkopolska Izba Rolnicza w myśl instrukcji Ministerstwa Rolnictwa dwoma systemami: 1) grupowym i 2) okresowym.

Przy systemie grupowym służą do porównania wyników prawidłowego żywienia dwie grupy krów, z których jedną grupę — 2 lub więcej krów — żywi się stale sposobem dotąd stosowanym w danem gospodarstwie, drugą zaś grupę żywi się prawidłowo według normy ułożonej przez kontrolera mleczności.

W wypadkach, gdy obory są małe i nie możemy dobrać odpowiednich grup, ażeby przeprowadzić żywienie systemem grupowym, przeprowadza się żywienie systemem okresowym. Przy tym systemie żywi się krowę przez pewien czas intensywnie i prawidłowo, poczem powraca się do żywienia stosowanego dawniej w gospodarstwie. Do obliczenia opłacalności racjonalnego żywienia porównujemy mleczność i paszę jednej i tej samej krowy w różnych okresach żywienia.

Dla orjentacji podajemy wynik pokazowy żywienia systemem grupowym z powiatu szamotulskiego:

Do doświadczenia wzięto 4 krowy, z których 2 pierwsze Nr. 1 i 2 były żywione prawidłowo, a 2 bez żadnych zmian.

Przeciętne wydajności były następujące:

W okresie	Nr. 1	Nr. 2	Nr. 3	Nr. 4
obserwac.	14,1 kg — 3.25%	17.6 kg — 2.90%	9.6 kg — 2.90%	12.4 kg — 3.05%
przejść.	17,1 kg — 3.45%	20.1 kg — 2.65%	11.5 kg — 3.15%	12.0 kg — 3.20%
właściw.	20.2 kg — 3.75%	23.7 kg — 3.05%	11.2 kg — 3.10%	12.7 kg — 3.20%

Krowy otrzymały przy żywieniu gospodarskiem: nie wielkie ilości siana, po 15 kg kiszonki i śrutu po 3.50 kg. Koszt paszy dziennej wynosił na krowę 1.10 zł. W okresie żywienia właściwego krowy nr. 1 i 2 otrzymały dodatek ziemniaków oraz mieszaninę otrąb i kuchów w ilości 5,5 i 6,5 kg. Żywienie to u poszczególnych krów kalkulowało się następująco:

Krowa	Cena za 1 kg mleka groszy	Przy produkcji dziennej kg	Dochód dzienny zł
Nr. 1	11.7	20.2	2.36
Nr. 2	12.2	23.7	2.89
Nr. 3	12.0	11.2	1.34
Nr. 4	13.2	12.7	1.67

Widzimy, że dochód od krów racjonalnie żywionych był dwa razy większy niż dochód krów żywionych sposobem gospodarskim.

We wszystkich wypadkach krowy żywione prawidłowo już w okresach przejściowych, przy zastosowaniu niedużych dawek pasz treściwych, zwiększyły nietylko wydajność mleka, ale co najważniejsze powiększył się prawie u wszystkich krów % tłuszczu w mleku.

W niektórych doświadczeniach podniesienia mleczności i zwiększenia dochodu od krowy osiągnięto bez zwiększenia dawki paszy treściwej, lecz już przez samo odpowiednie ustosunkowanie dawek paszy soczystej i suchej.

W roku sprawozdawczym Wydział Hodowli Zwierząt zorganizował pokazowe żywienie u 39-ciu gospodarzy, z ogólną ilością 89 krów (na terenie 17-tu powiatów). W 7-miu wypadkach przeprowadzono żywienie grupowe, a w 32 wypadkach żywienie okresowe. — Pokazowe żywienie przeprowadza dział kontroli mleczności przy współpracy dyrektorów Szkół Rolniczych. Rezultaty pokazowego żywienia, mimo obecnego obniżenia cen za mleko, były bardzo dobre i cel swój propagandowy osiągnęły w zupełności.

c) K o n k u r s y m l e c z n o ś c i k r ó w. Chcąc zainteresować małorolnych opłacalnością dobrych krów mlecznych, Wydział Hodowli Zwierząt zapoczątkował akcję rocznych zawodów krów mlecznych wśród drobnych rolników na zasadzie instrukcji Ministerstwa Rolnictwa. W konkursach tych wyróżnia się krowy o najlepszej wydajności mleka i tłuszczu w mleku, a przytem zdrowe i posiadające odpowiednią budowę.

Jednostką organizacyjną w konkursie jest zespół, do którego należy najmniej 10 krów, zapisanych do jednego lub kilku kółek kontroli mleczności. Do konkursu mogą należeć tylko krowy po 3-ciem cielęciu w wieku nie wyżej 10-ciu lat, wycielone w okresie wiosennym (marzec-maj) lub jesiennym (październik-grudzień). Do obliczeń uwzględniana będzie wydajność mleka w ciągu 300 dni po ocieleniu każdej krowy. Krowy, które nie zostały pokryte 2—3 miesięcy po ocieleniu lub wykażą niższą mleczność niż 3000 litrów przy 3.15% tłuszczu dla bydła nizinnego, a 2000 litrów przy 3.75 % tłuszczu dla bydła czerwonego polskiego, nie mogą być nagrodzone. Przewidziane są nagrody w wysokości 150, 100 i 50 zł.

W roku sprawozdawczym z dniem 1. stycznia 1931 r. Wielkopolska Izba Rolnicza rozpoczęła przeprowadzanie zawodów krów mlecznych w 6-ciu powiatach, t. j. w szamotulskim, obornickim, wągrowieckim, żnińskim, koźmińskim i wrzesińskim z ilością 61 krów. Zawody krów mlecznych Wielkopolska Izba Rolnicza przeprowadza bezpośrednio przez swych kontrolerów mleczności. Sprawozdanie z wyników zawodów krów mlecznych ukaże się w Poradniku Gospodarskim.

d) W y k ł a d y. W celu nauczania racjonalnej produkcji bydła wygłosili pracownicy Wydziału Hodowli Zwierząt w roku sprawozdawczym ogółem 40 referatów:

przez radjo	19 wykładów
na kółkach rolniczych i włościańsk.	14 wykładów
na innych zebraniach i zjazdach	7 wykładów

Na temat żywienia bydła mówiono 11 razy, na temat organizacji, hodowli i produkcji mleka 2 razy, na temat chorób i higjeny 3 razy. Referaty wygłosili p. insp. Próchnicki (27), inż. Brzeski (10) dr. Szczuka (3).

C. TRZODA CHLEWNA.

Rok sprawozdawczy rozpoczął się mocną konjunkturą odnośnie do zbytu świń, — tak tuczników jak i zwierząt hodowlanych. Po pomorze i zarazie z roku 1929, pogłowie trzody chlewnej było zdziesiątkowane, a popyt na tuczniki z tego powodu wielki, co pociągnęło za sobą silną zwyżkę cen na materjał rzeźny, przy stosunkowo nielicznej podaży. Zaznaczyło się to przedewszystkiem na cenie prosiąt, które osiągnęły ceny anormalne, bo za parę prosiąt 10-cio tygodniowych płacono do 160 zł.

W związku z tem i materjał hodowlany znajdował szeroki zbyt, a chlewnie zarodowe nie mogły wprost podołać w dostarczaniu rozpłodników. W miarę dalszego trwania ogólnego kryzysu gospodarczego, a równocześnie z ilościowem wyrównaniem się pogłowia świń, nastały ku końcowi roku sprawozdawczego czasy dekonjunktury świń tak hodowlanych, jak i rzeźnych. Ceny spadły u zwierząt hodowlanych o 60%, a u rzeźnych o 40% w stosunku do cen płaconych na początku roku sprawozdawczego. Do ostatniej chwili nie nastąpiła poprawa, tak że hodowcy muszą przeznaczać najlepszy materjał hodowlany na tucz.

1. KONTROLA UŻYTKOWOŚCI TRZODY CHLEWNEJ.

Pod kontrolą było	31. III. 1929	121	chlewni	z 17.100	zwierzętami
„ „ „	31. IX. 1929	128	„	z 14.271	„
„ „ „	31. III. 1930	131	„	z 13.348	„
„ „ „	30. IX. 1930	107	„	z 12.240	„
„ „ „	31. III. 1931	102	„	z 14.350	„

Kontrola użytkowości trzody ma za cel podnieść opłacalność chlewni przez: podniesienie płodności macior, podniesienie mleczności macior, zmniejszenie % śmiertelności prosiąt, podniesienie przyrostów dziennych u tuczników.

Płodność macior uzyskujemy przez eliminowanie zwierząt, dających mioty nieliczne oraz nie dających dwa razy do roku prosiąt, a zatem macior nie dających odpowiedniej liczby prosiąt rocznie.

W roku 1929/30 ujęto przez kontrolę 1769 miotów z 13.501 prosiętami. Przeciętna liczebność miotu wynosi zatem 7,8 prosiąt. Liczebność miotu wzrosła w stosunku do roku 1928/29 (wynosiła poprzednio 7,3), jest jednak jeszcze niewystarczająca.

Również procent śmiertelności się obniżył i wynosi obecnie 19,2%, tak, że na miot wypada 6,3 odsadzonych prosiąt, w stosunku do 6,0 prosiąt w roku 1928/29.

W roku sprawozdawczym ważono każdy miot w 24 godzin po urodzeniu, po 4 tygodniach i przy odsadzeniu, by i w ten sposób stwierdzić mleczność maciory, rozwój miotu oraz rozwój poszczególnych prosiąt.

2. STACJE KNURÓW. W okresie sprawozdawczym Wielkopolska Izba Rolnicza ustawiła 113 knurów stacyjnych w 28 powiatach, dążąc w dalszym ciągu do podniesienia hodowli włościańskiej i do wyrównania stanu pogłowia.

W	roku	1924	utworzono	14	stacyj	knurów
„	„	1925	„	30	„	„
„	„	1926	„	24	„	„
„	„	1927	„	33	„	„
„	„	1928	„	36	„	„
„	„	1929	„	76	„	„
„	„	1930	„	113	„	„

Biorąc pod uwagę materjał okoliczny i konjunkturę na zbyt gotowych zwierząt rzeźnych, ustawiano knury o typie bekonowym w rejonie bekoniarni, a knury typu tłustomięsnego w wszystkich innych okręgach, uwzględniając co do wyboru rasy możliwie życzenia otrzymującego knura stacyjnego. Knury typu bekonowego dostarczają chlewnie zarodowe rasy wielkiej białej angielskiej, a knury typu tłusto-mięsnego chlewnie zarodowe rasy białej ostrouchej, uszlachetnionej krajowej i wielkiej czarnej angielskiej (Cornwall).

Włościanie bardzo chętnie brali w ostatnim roku knury stacyjne, a popyt na nie był czasem nawet tak wielki, że zabrakło knurów licencjonowanych w chlewniach zarodowych, pomimo, że cena na trzodę chlewną na rynkach światowych spadła o 50% wartości. Fundusze Wielkopolskiej Izby Rolniczej przewidziane na ten cel w tym roku budżetowym wyczerpały się już dawno, lecz dzięki finansowemu poparciu Syndykatu Eksporterów Trzody Chlewnej udało się powiększyć tak znacznie liczbę ustawianych knurów stacyjnych. Na knura stacyjnego Wielkopolska Izba Rolnicza udzielała 75 zł zasiłku bezzwrotnego, Wydziały Powiatowe 100—150 zł, tak, że przy cenie 250 zł do 325 zł za knura zarodowego gospodarz utrzymujący stację wpłacał około 100 zł, t. j. płacił mniejwięcej wartość rzeźną knura, często i mniej. Ogółem wydatkowano jako subwencję na zakup knurów 6.117 zł z funduszów Wielkopolskiej Izby Rolniczej i Syndykatu eksporterów trzody chlewnej, oraz 14.110 zł z subwencyj Wydziałów Powiatowych.

Biorąc pod uwagę, że każdy knur stacyjny jest czynny przez 2 lata, wypada na jeden powiat przeciętnie po 6 czynnych knurów stacyjnych. Tak mała ilość jest oczywiście niewystarczająca, by w szybkiem tempie przyczynić się do znacznego polepszenia i uszlachetnienia pogłowia włościańskiej trzody chlewnej.

Wykaz ustawionych stacyj knurów w ostatnich dwuch latach.

L. p.	Powiaty	Stacje knurów w roku: 1929/30	1930/31
1.	Bydgoszcz	1	2
2.	Chodzież	4	2
3.	Czarnków	6	5
4.	Gniezno	3	3
5.	Gostyń	—	8
6.	Inowrocław	1	2
7.	Grodzisk	1	—
8.	Jarocin	2	—
9.	Kępno	4	4
10.	Kościan	—	12
11.	Krotoszyn	—	2
12.	Leszno	3	2
13.	Międzychód	5	4
14.	Mogilno	1	12
15.	Nowy Tomyśl	4	3
16.	Oborniki	3	4
17.	Odolanów	1	1
18.	Ostrów	1	3
19.	Ostrzeszów	—	2
20.	Pleszew	1	2
21.	Poznań	6	3
22.	Rawicz	7	—
23.	Śmigiel	2	6
24.	Środa	2	3
25.	Śrem	3	4
26.	Strzelno	3	—
27.	Szamotuły	1	2
28.	Szubin	6	3
29.	Wągrowiec	1	10
30.	Wolsztyn	1	5
31.	Września	—	3
32.	Wyrzysk	3	1
	Razem:	76	113

3. KOŁA ZBYTU TRZODY CHLEWNEJ. Wobec niskich cen na trzodę chlewną nasunęła się możność propagowania idei zbiorowej sprzedaży tuczników wprost od odbiorcy, by w ten sposób ominąć pośredników i by temsamem rolnik wyższe otrzymywał ceny za swój produkt. Myśl zorganizowania spółdzielni zbytu zarzucono narazie, gdyż nasi rolnicy mają jeszcze mało wyrobiony zmysł spółdzielczy i wogóle odnoszą się bardzo nieufnie do wszelkich tego rodzaju poczynań. W kołach zbytu są tylko luźne zrzeszenia gospodarzy, których to zrzeszenie w niczem nie obowiązuje. Chodzi tu raczej o wytworzenie zmysłu spółdzielczego, gdzie naocznie i z pożytkiem dla własnej kieszeni mogą się przekonywać o dodatniej stronie takiej sprzedaży. Jako teren odpowiedni wybrano powiaty wrzesiński i gnieźnieński i tam udało się też założyć 7 kół zbytu trzody chlewnej, które sprawnie działają. Koła zbytu znajdują się w miejscowościach:

Wszembórz	powiat	Września
Szemborowo	"	"
Mikuszewo	"	"
Skarboszewo	"	"
Jarząbkowo	"	Gniezno
Czerniejewo	"	"
Modliszewo	"	"

4. WIELKOPOLSKI ZWIĄZEK HODOWCÓW TRZODY CHLEWNEJ. Wielkopolski Związek Hodowców Trzody Chlewnej rozwija się dalej pomyślnie i zyskuje coraz nowych członków. Walne zebranie Związku odbyło się w dniu 31. III., zebranie zarządu w dniu 13. III. 1931 r.

Z końcem roku sprawozdawczego było zapisanych 50 chlewni zarodowych. Najwięcej jest chlewni rasy białej ostrouchej (36), znacznie mniej rasy uszlachetnionej krajowej i wielkiej czarnej angielskiej (każdej po 5 chlewni) i 4 chlewnie rasy wielkiej białej angielskiej. Stan w chlewniach zarodowych przedstawia się następująco:

36	chlewni	rasy	białej ostrouchej z	ilością	77	knurów	i 661	macior
5	"	"	uszlach. krajowej z	"	11	"	i 77	"
5	"	"	wielk. czarn. ang. z	"	10	"	i 99	"
4	"	"	wielk. białej ang. z	"	11	"	i 40	"
50	chlewni		z ilością:		109	knurów	i 877	macior

W ciągu roku sprawozdawczego zalicencjonowano ogółem 674 sztuk, w tem 317 knurów i 357 macior. Ta mała ilość przyjętych zwierząt tłomaczy się kryzysem w rolnictwie, wskutek czego ho-

dowcy musieli się pozbywać materjału hodowlanego przed czasem i w wieku poniżej 6-ciu miesięcy, wobec czego nie można było ich zalicencjonować, oraz brakiem gotówki u kupujących. W myśl statutu bowiem zwierzęta mogą być dopiero wtedy zalicencjonowane, gdy mają najmniej 6 miesięcy.

Zastępca kierownika inż. Appenheimer przeprowadził w roku sprawozdawczym 114 licencyj świń i 31 przeglądów chlewni, a rodowodów wystawiono ogółem 345.

D. OWCE.

Konjunktura na wełnę w roku sprawozdawczym nadal była bardzo niepomyślna. Kryzys gospodarczy odbił się na przemyśle włókienniczym, wobec czego większość fabryk ograniczyła prace do 3 dni w tygodniu. Stan taki musiał się odbić na cenach wełny, za którą płacono 75 do 100 zł za 50 kg. Dopiero z końcem lutego cena wełny zaczęła zwyżkować i wynosi obecnie 115 do 120 zł za 50 kg.

W roku sprawozdawczym utrzymała się cena opasów owczych na dość wysokim poziomie — 140 do 160 zł za 100 kg. Cena ta utrzymuje się przez rok cały na skutek eksportu bitych skopów do Francji. Ceny mięsa owczego ratują obecnie opłacalność hodowli owiec w Polsce.

Złe konjunktury na wełnę spowodowały słabszy popyt na wełniste rozpłodniki męskie, na korzyść osobników o wybitnie mięsnych cechach, a więc na barany rasy „Mele“. Używanie w stadach tryków o wartości li tylko mięsnej musi niekorzystnie wpłynąć na jakość i ilość produkowanej wełny w kraju, również na jej cenę Im bowiem wełna będzie luźniejsza, tem będzie jej mniej i będzie więcej zanieczyszczoną, a temsamem przynosić będzie jeszcze niższą cenę. Ponieważ skopy eksportowe żywe powinny w wieku 8 miesięcy ważyć 38—45 kg i nie powinny być zbytnio przeładowane ciężkim łojem, przeto nadają się na ten cel jagnięta „merinos-precoces“, odpowiednio żywione zaraz po odsadzeniu. — Zmiana kierunku hodowlanego na wybitnie mięsny bardzo ujemnie odbija się na ilości produkowanej w kraju wełny, również nie podniesie opłacalności hodowli owiec. Tylko kierunek kombinowany wełnisto-mięsny może dać hodowcy odpowiednią rentę.

Na skutek ogólnego kryzysu w rolnictwie licytacje tryków były bardzo słabo ożywione, a przeciętna cena tryka wynosiła 300 — 350 zł. Za okazy wyjątkowo dobre do owczarń czołowych płacono po 1.000,— zł.

W okresie sprawozdawczym inspektor hodowli owiec przeprowadził klasyfikację 16 stad (około 4000 macior).

Wielkopolska Izba Rolnicza rozpoczęła akcję w kierunku ustawiania baranów rozpłodowych u małorolnych. Stacyj jednak mimo odnośnych zgłoszeń dotąd nie ustawiono z powodu braku funduszów.

WIELKOPOLSKIE TOWARZYSTWO HODOWCÓW OWIEC.

Rozwijający się pomyślnie eksport baraniny do Francji spowodował korzystne kształtowanie się konjunktury na mięso baranie, ugruntował opłacalność owczarstwa i obudził zainteresowanie dla owiec u ogółu rolnictwa. Stała się przeto aktualną kwestja reaktywowania istniejącego kiedyś Wielkopolskiego Towarzystwa Hodowców Owiec.

Podjęta w tym kierunku przez Wielkopolską Izbę Rolniczą inicjatywa odniosła skutek dodatni, tak, że w dniu 28. I. 1931 r. odbyło się Walne Zebranie, uchwalające reaktywowanie Towarzystwa.

Wobec ciężkiego położenia rolnictwa okazała się koniecznośc obniżenia składek członkowskich. — Kierownikiem Towarzystwa wybrany został p. Alkiewicz. Towarzystwo odbyło 1 Walne Zebranie w dniu 28. I. 1931, na którem określone zostały jego cele i na którem uchwalono wytyczne działalności.

Dnia 25. III. 1931 odbyło się zebranie zarządu, poświęcone sprawom związanym z eksportem baraniny do Francji, a mianowicie pertraktacjom z Towarzystwem Socopol, które przejąć zamierza eksport w drodze komisowej.

Planowany i uchwalony przez Towarzystwo pokaz baranów rozpłodowych nie doszedł w roku bieżącym do skutku z powodu panującej pryszczycy w okręgach przodujących w owczarstwie.

E. KOZY.

Jak już zaznaczono w zeszłorocznem sprawozdaniu, hodowla kóz jest mieczem obosiecznym, gdyż koza, aczkolwiek jest bardzo pożyteczną dostawczynią mleka dla utrzymujących ją rodzin robotniczych i urzędniczych małych miast, jednak przez obgryzanie drzew i pędów, powołuje gospodarczo poważne straty.

Dla rolnika tak większego, jak i małorolnego hodowla kóz niema większego znaczenia ekonomicznego.

Kozy, sprowadzone w roku ubiegłym przy pomocy Wielkopolskiej Izby Rolniczej przez jeden z powiatów, nie zostały tam należycie wyzyskane. Zostały one początkowo umieszczone na dwu większych stacjach, z których jedna utrzymywała je doskonale

i gdzie się też odpowiednio rozmnożyły, druga natomiast zupełnie je zaniedbała. Zostały one później przez Wydział Powiatowy przekazane sekretarjatowi Wielkopolskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych do rozdzielenia.

Zainteresowanie stacjami kozłów jest bardzo małe.

Dotychczasowe stacje kozłów — wobec upłynięcia obowiązującego czasokresu utrzymania kozła — przestały istnieć, nowych zaś nie zakładano, z braku zgłaszających się jak i z braku odpowiedniego materjału rozpłodowego.

F. KRÓLIKI.

Hodowla królików rozwija się w dalszym ciągu bardzo wolno, bowiem cena na skórki, zwyżkująca w roku ubiegłym, obecnie znów się bardzo obniżyła, a konsumentem mięsa króliczego jest zasadniczo jedynie sam hodowca.

Wielkopolska Izba Ronlicza udzieliła Towarzystwu Hodowców drobiu i królików w Lesznie subwencji w wysokości zł 200 na zakup klatek wystawowych dla królików i przyznała szereg nagród na wystawach, przyczem nagrody przyznawano wyłącznie dla ras uznanych za wyraźnie użytkowe. Jako takie określiła Wielkopolska Izba Rolnicza w porozumieniu z przetwórcami skórek króliczych następujące: rasy dużych królików o futerku białem, króliki Niebieskie Wiedeńskie, króliki Szynszyle i króliki Angorskie. Eliminować z punktu widzenia gospodarczego należy rasy królików czarnych, łaciatych i plamistych oraz króliki ras bardzo drobnych.

G. DRÓB.

W dziale produkcji drobiu zainteresowanie wzrasta nadal, przyczem zagadnienie racjonalizacji tej dziedziny dociera do coraz szerszego ogółu; ostatnio okazali i małorolni nietylko powierzchowne zainteresowanie, ale i zrozumienie dla racojnalizacji hodowli drobiu.

W roku sprawozdawczym utrzymywały się ceny na jaja na poziomie dość korzystnym. Mimo łagodnej zimy i ogólnego spadku cen na towary żywnościowe cena jaj zwyżkowała w zimowych miesiącach bardzo znacznie i była korzystniejsza niż w roku ubiegłym To też gospodarstwa drobiowe, prowadzone racjonalnie i obfitujące w świeże jaja w porze zimowej, wykazywały poważne dochody.

Pewnej zniżce uległy ceny na drób bity, co się tłomaczy przedewszystkiem konkurencją i taniością innego mięsa.

Drób zarodowy cieszy się nadal wielkim popytem, tak że hodowle zarodowe mimo kryzysu musiały produkcję powiększyć, by zaspokoić zapotrzebowanie konsumentów.

R a s y d r o b i u. Przewidziane w zeszłorocznem sprawozdaniu ograniczenie liczby ras drobiu w Wielkopolsce zostało konsekwentnie przeprowadzone i w porozumieniu z Ministerstwem Rolnictwa Wielkopolska Izba Rolnicza propaguje oraz uznaje jedynie następujące rasy drobiu:

kury — Leghorny i Karmazyny
kaczki — Khaki Campbell, Białe Biegusy i Pekiny
gęsi — Pomorskie Białe
indyki — Mamuty Bronzowe.

U z n a w a n i e h o d o w l i k u r. Jak zapowiedziano w zeszłorocznem sprawozdaniu, Wielkopolską Izba Rolnicza wydała nowe warunki uznawania hodowli kur, z których najważniejsze szczegóły podajemy poniżej:

Uznawane mogą być tylko rasy kur Leghorny Białe i Karmazyny (Rhode Island Red). Kontrola nieśności musi być przeprowadzana przy pomocy gniazd zatrzaskowych u wszystkich kur uznanej rasy, od pierwszego jaja każdej kury do 31 października drugiego roku życia nioski. Hodowle uznane muszą przynajmniej raz na trzy lata brać udział w jednym z oficjalnych konkursów nieśności. Właścicielowi kur uznanych wolno hodować zasadniczo tylko jedną rasę kur. Wielkopolska Izba Rolnicza może się w niektórych wypadkach zgodzić na hodowlę najwyżej jednej dalszej rasy.

Wielkopolska Izba Rolnicza przewiduje w przyszłości dalsze obostrzenia wymagań stawianych hodowlom zarodowym kur ras użytkowych, w szczególności wyłanianie stadek Elity, prowadzenie ksiąg indywidualnego pochodzenia itd.

W związku z temi warunkami przeprowadzono ostrą selekcję hodowli drobiu uznanych, przyczem skreślono z 35 istniejących hodowli uznanych 28, które nie były w stanie podciągnąć się do prawidłowych warunków i produkcji beznagannego materjału hodowlanego.

Te siedem hodowli, które uznano na rok 1930/31, stoją dzięki tym obostrzonym warunkom na poziomie jeżeli nie wyższym, to przynajmniej równym z uznanemi hodowlami zagranicznemi.

Zaznaczyć należy, że W i e l k o p o l s k a I z b a R o l n i c z a p a t r z y n a h o d o w l ę d r o b i u tylko pod kątem widzenia użytkowości, a nie amatorstwa.

R o d o w o d y. W roku sprawozdawczym rozszerzono znacznie dział rodowodów i uzupełniono wszelkie książki rodowodowe dla drobiu. Wprowadzono zatem specjalne formularze lęgów indywidualnych oraz kartotekę rodowodów itp. W ewidencji jest narazie 689 kurcząt wylężonych w roku 1930. Wydano 72 rodowodów.

P o l e p s z a n i e p o g ł o w i a k u r u m a ł o r o l n y c h. W roku sprawozdawczym odeszła Wielkopolska Izba Rolnicza całkowicie od dotychczas praktykowanego sposobu udzielania subwencyj na jaja wylęgowe, uważając sprawę tę za bardzo mało celową, natomiast dostarczała małorolnym koguty rasowe, pochodzące z pierwszorzędnych hodowli uznanych, po cenach ulgowych. Dla podrasowania materjału rozdzielono w ten sposób między małorolnych 108 kogutów (36 Leghorn i 72 Karmazynów) po zł 5,— dopłacając na każdym kogucie po zł 10,—. Wielkopolska Izba Rolnicza zamierza rozwinąć nadal akcję rozdawania kogutów „nieśnych" wydając jednak o ile możności już tylko koguty z rodowodami, aby w ten sposób mieć większą rękojmię wartości koguta odnośnie do przelewania cech produkcyjności.

W związku z akcją rozpowszechniania zakupu piskląt jednodniowych jako korzystniejszą formą nabywania materjału doborowego niż jaja wylęgowe, zostało zwołane specjalne posiedzenie właścicieli uznanych hodowli drobiu w dniu 20 stycznia 1931 r., na którem to zebraniu dla uprzystępnienia zakupu szerszemu ogółowi piskląt jednodniowych z hodowli prowadzonych w kierunku wybitnie użytkowym, uchwalono ustalić niższe ceny na pisklęta w stosunku do roku ubiegłego. Przyjęto mianowicie na ten rok cenę na pisklęta Leghornów zł 1,50 za sztukę — na pisklęta Karmazynów zł 1,80, z uwzględnieniem od pewnej ilości określonych rabatów.

Za kurczęta o wiadomem indywidualnem pochodzeniu pobierano conajmniej 50% więcej.

Pojemność aparatów wylęgowych w hodowlach uznanych zwiększyła się w roku sprawozdawczym o ca 25.000 jaj, zwiększając przez to podaż piskląt jednodniowych o ca 80. 000 sztuk w stosunku do roku ubiegłego.

W y k ł a d y, k u r s y i k o n k u r s y. W czasie od 1. IV. 1930 do 1. IV. 1931 wygłoszono 39 wykładów na Kółkach Rolniczych i Kółkach Włościanek, 4 wykłady na zebraniach innych zrzeszeń oraz 5 wykładów przez radjo.

Urządzono 5 kursów kapłonienia kogutów, mianowicie w Janowcu 1, w Gnieźnie 1, w Poznaniu 1 i w Bydgoszczy 2. W kursach kapłonienia wzięły udział ogółem 73 osoby. Pozatem urządzono 4-dniowy kurs hodowli drobiu dla małorolnych w Janowcu, w któ-

rym to kursie wzięło udział 30 osób. W czasie od 25—28 III. 1931 r. włącznie odbył się 4-dniowy kurs hodowli drobiu w Poznaniu w gmachu Wielkopolskiej Izby Rolniczej. W kursie tym wzięły udział 34 osoby. Uczestnicy byli zajęci dziennie 10 godzin. Kurs składał się z wykładów, pokazów i praktycznych ćwiczeń. Ostatni dzień kursu został poświęcony na zwiedzanie autobusem czterech wzorowych hodowli drobiu mianowicie hodowli: Bieganowo, Miłosław, Raszewy i Przybysław.

Zorganizowano tak zwane czwartkowe pogadanki z produkcji drobiowej. Raz na miesiąc, a mianowicie w każdy czwartek po pierwszym odbywa się w gmachu Wielkopolskiej Izby Rolniczej omówienie wszystkich zagadnień z produkcji drobiu, aktualnych w danym miesiącu. Wobec ogólnego garnięcia się rolników do tego działu produkcji przy równoczesnej nieznajomości najprostszych zasad z chowu drobiu — pogadanki te uważać należy za bardzo celowe. Pierwsza taka pogadanka odbyła się w czwartek, dnia 5-go marca 1931 r., na której wzięło udział 17 osób.

Wielkopolska Izba Rolnicza współpracuje z Wielkopolskiem Towarzystwem Kółek Rolniczych w konkursach wychowu kur urządzanych dla młodzieży wiejskiej, przyczem Wielkopolska Izba Rolnicza poza pośrednictwem w taniem nabywaniu piskląt jednodniowych, przeprowadzała lustrację zespołów konkursowych oraz dla dalszego zachęcenia konkursistów udzieliła w 30 wypadkach konkursistom po zł 5,— do każdego koguta sprzedanego przez nich małorolnemu, co umożliwiło im zwiększyć dochód z wychowanego drobiu i przyczyniło się również do rozpowszechnienia dalszych rasowych kogutów.

K u r n i k i. Zorganizowano budowę racjonalnego kurnika powiatowego w powiecie ostrzeszowskim. Dla kursu chowu drobiu w Janowcu wykonano projekt przebudowy stodoły na kurnik pokazowy. Przeniesiono pozatem kurnik z terenów Powsz. Wystawy Krajowej na tereny Wielk. Izby Roln. Kurnik ten ma służyć do celów doświadczalnych. Wielkopolska Izba Rolnicza udzieliła licznych porad piśmiennych oraz na miejscu u hodowcy w sprawie budowy kurników, dostarczyła kilkadziesiąt planów seryjnych oraz wykonała 8 specjalnych projektów budowy dostosowanych do warunków zamawiającego.

D o ś w i a d c z a l n i c t w o. W przeniesionym kurniku z terenu P. W. K. przeprowadzono 2 doświadczenia nad tuczem gęsi. W pierwszem doświadczeniu badano wpływ skubania gęsi na zdolność i szybkość opasania się, drugie doświadczenie miało za zadanie badanie wpływu soli na produkcję tłustych wątróbek u gęsi.

W y s t a w y. Na terenie Wielkopolski odbyło się w roku budżetowym 5 wystaw i pokazów drobnego inwentarza, mianowicie:

od 7. — 9. XII. 1930 w Zbąszyniu (Tow. Hod. Drobn. Inwent. i Kanarków) — pokaz drobn. inwentarza;

od 20. — 22. XII. 1930 w Poznaniu („Polonia“ Tow. Hod. Gołębi — pokaz gołębi;

od 31. I. — 2. II. 1931 w Poznaniu („Warta“ Tow. Hod. Gołębi — pokaz gołębi;

od 21. — 23. III. 1931 w Poznaniu (Tow. Ornitologiczne) — pokaz drobn. inwentarza;

od 28. II. — 3. III. 1931 w Bydgoszczy (Tow. Hod. Drobiu, Kóz i Królików) — pokaz drobn. inwentarza.

Na wystawach tych był czynny ekspert Wielkopolskiej Izby Rolniczej, który pozatem był również proszony jako ekspert w innych województwach — częściowo jako organizator. Z odznaczeń Wielkopolskiej Izby Rolniczej korzystały wyłącznie najlepsze sztuki wystawianego drobiu uznawanego przez Wielkopolską Izbę Rolniczą na terenie Wielkopolski. Wydano 3 medale srebrne, 4 medale bronzowe oraz 8 listów pochwalnych.

W y d a w n i c t w a. W dniu 8. III. 1931 r. został wydany specjalny numer drobiowy Poradnika Gospodarskiego, do którego pracownicy referatu drobnego inwentarza opracowali poza rysunkami oraz fotografjami większą część artykułów dotyczących produkcji drobiowej.

P o d r ó ż e. Wielkopolska Izba Rolnicza delegowała jako swego przedstawiciela Dr. J. Szumana na IV. Wszechświatowy Kongres Hodowli Drobiu do Londynu.

W roku sprawozdawczym,poza podróżami związanemi z wykładami, wykonano 70 wizytacyj i kontroli hodowli, 5 podróży do Warszawy (C. K. H. D. i Min. Roln.) 8 podróży w związku z konkursami wychowu kur, 9 w związku z kursami hodowli drobiu oraz 7 podróży różnych. Pozatem udzielono wielką ilość porad ustnie, telefonicznie i piśmiennie. Napływ pytań stale się zwiększa. Na specjalną uwagę zasługuje fakt, że nie tylko hodowle, ale i gospodarstwa drobiowe, produkujące drób oraz jaja tylko na użytek własny, żądają przyjazdu rzeczoznawcy W. I. R., uznając racjonalizację produkcji we własnym zakresie przy pomocy fachowej Wielkopolskiej Izby Rolniczej za rzecz zgoła korzystną, mimo związanych z przyjazdem kosztów.

ZWIĄZEK TOWARZYSTW HODOWCÓW DROBNEGO INWENTARZA I TOWARZYSTW KU OCHRONIE PTACTWA.

Od szeregu lat istniejący Związek Towarzystw Hodowców Drobnego Inwentarza i Towarzystw Ku Ochronie Ptactwa wykazał tak małą żywotność, że na Walnem Zebraniu delegatów Związku w roku ubiegłym (23 lutego 1930 r.) stawiono wniosek, ażeby Związek zlikwidować. Uchwalono jednakże jeszcze jeden rok Związek podtrzymać dla próby, przyczem powierzono kierownictwo Związku p. Dr. Inż. Jerzemu Szumanowi. Przewodniczącym Związku jest p. Słomiński z Bydgoszczy. Obecnie Związek wykazał żywą działalność. Wielkopolska Izba Rolnicza udzieliła Związkowi zł 200 tytułem bezzwrotnej subwencji. Biuro Związku jest przyłączone do Referatu Drobnego Inwentarza Wielkopolskiej Izby Rolniczej i Związek korzysta z całkowitej jej pomocy administracyjnej. Do Związku należą obecnie następujące towarzystwa:

1. Towarzystwo Hodowców Drobiu, Kóz i Królików — Bydgoszcz:
2. Towarzystwo Hodowc. Drobn. Inwent. i Kanarków — Zbąszyń;
3. Leszczyńskie Tow. Hodowców Drobiu i Gołębi — Leszno;
4. Wielkopolskie Tow. Hodowców Gołębi „Polonja“ — Poznań;
5. Kujawskie Towarzystwo Hodowców Drobiu — Inowrocław;
6. Towarzystwo Ornotologiczne — Poznań.

Związek udzielił na pokazach drobiu trzem Towarzystwom nagrody w postaci dyplomów.

Dnia 23 lutego 1931 r. odbyło się Walne Zebranie Związku, na którem były reprezentowane wszystkie towarzystwa — członkowie, należący do Związku. Z przebiegu zebrania wynika, że Związek wkroczył obecnie rzeczywiście na tory realnej pracy.

H. RYBY.

Sprawa produkcji ryb i planowej hodowli nabiera coraz większego znaczenia. W roku sprawozdawczym powstało w Wielkopolsce kilka nowych racjonalnie założonych gospodarstw stawnych. Do Wielkopolskiej Izby Rolniczej wpływają różne zapytania, odnoszące się do źródła nabycia zarybku i do wskazówek technicznych z tego działu produkcji. Sprawy te załatwia referat drobnego inwentarza, jednak koniecznem byłoby stworzenie oddzielnego referatu dla spraw produkcji ryb, gdyż niektóre sprawy dotyczące hodowli ryb są zanadto skomplikowane i trudne, ażeby je mógł załatwiać należycie inspektor hodowli innych zwierząt — nie specjalista w dziale ryb. Wielkopolska Izba Rolnicza korzysta przy załatwianiu spraw z pomocy Państwowego inspektora hodowli ryb p. Bła-

żejowskiego oraz przekazywała szereg spraw do załatwienia Wielkopolskiemu i Pomorskiemu Towarzystwu Rybackiemu z siedzibą w Bydgoszczy. — Wielkopolska Izba Rolnicza ma w każdym razie na oku utworzenie specjalnego referatu hodowli ryb przy Wydziale Łąk i Meljoracyj, a zrealizowanie tego dążenia rozbija się nietylko o brak funduszów, lecz również o brak odpowiednio, nie tylko teoretycznie, ale przedewszystkiem i praktycznie wyrobionej osoby na stanowisko referenta.

I. PSZCZOŁY.

Rok 1930 był dla pszczelnictwa korzystny; roi padło wprawdzie mało, ale zbiór miodu wynosił w dobrych okolicach po 15 do 18 kg z pnia.

K u r s y. Wielkopolska Izba Rolnicza urządziła przy pomocy Wielkopolskiego Związku Towarzystw Pszczelniczych następujące kursy:

23. — 26.	IV. 30.	w Jerzykowie	pow. Poznań	kurs 4	dn. 18	uczestn.
3. — 4.	V. 30.	w Żabikowie	„ „	„ 2	„ 35	„
11.	V. 30.	w Suchymlesie	„ „	„ 1	„ 32	„
22.	VI. 30.	w Złotnikach	„ „	„ 1	„ 46	„
3.	VIII. 30.	w Żabikowie	„ „	„ 1	„ 35	„
10.	VIII. 30.	w Suchymlesie	„ „	„ 1	„ 27	„
26. — 28.	VIII. 30.	w Poznaniu	„ „	„ 3	„ 28	„
18. — 20.	V. 30.	w Ostrowie	„ Ostrów	„ 3	„ 73	„
1.	VI. 30.	w Kłodzie	„ Leszno	„ 1	„ 22	„
9. — 10.	VI. 30.	w Krotoszynie	„ Krotoszyn	„ 2	„ 72	„
5. — 6.	VII. 30.	w Dziewierzewic	„ Żnin	„ 2	„ 37	„

W y k ł a d y. Instruktor pszczelniczy wygłosił referaty w Towarzystwach w Buku, Obornikach, Wągrowcu, Nowym Tomyślu, Wrześni, dwa razy w Poznaniu, Ostrowie, Sobótce, Śmiglu, — na kursach ogrodnictwa w Wolsztynie, Kępnie, Jarocinie, Bydgoszczy, Czarnkowie i Szamotułach, — na zebraniu Kółka Rolniczego w Mogilnie i Domachowie, — na zebraniu Włościanek w Obrzycku, — zwiedził pasieki w Towarzystwach: Nowy Tomyśl, Ostrów, Odolanów, Jutrosin, Tarnowo-Podgórne, Kcynia, Mrocza, Damasławek, Września, Gniezno, Łąkociny, Kobylin, — ogółem 35 wykładów.

W y s t a w y. W dniach od 16 do 20 września 1930 r. odbyła się wystawa pszczelnicza w Lesznie. Wszystkie działy były obesłane bardzo licznie doborowemi eksponatami. Komisja sędziów przyznała 21 wystawcom nagrody, udzielone przez Ministerstwo Rolnictwa Wielkopolską Izbę Rolniczą i Wielkopolski Związek Towarzystw Pszczelniczych.

WIELKOPOLSKI ZWIĄZEK TOWARZYSTW PSZCZELNICZYCH.

Działalność w kierunku rozwoju pszczelnictwa i z nią związane prace zostały w dużej mierze powierzone przez Wielkopolską Izbę Rolniczą Wielkopolskiemu Związkowi Towarzystw Pszczelniczych, który pozostaje jednak pod ogólnym nadzorem Wielkopolskiej Izby Rolniczej. — Działalność Związku jest bardzo wydatna. Związek jest subwencjonowany przez Wielkopolską Izbę Rolniczą.

Przy końcu roku 1930 liczył Związek 80 towarzystw, którym przekazywano 1564 egz. czasop. „Bartnik" i 808 egz. czasop. „Bienenwirt".

Związek posiada obecnie 13 czynnych stacyj obserwacyjnych pod kierownictwem p. Liczbańskiego. Wyniki spostrzeżeń ogłasza się w naszych czasopismach.

W kwietniu udzielił Związek p. Widerze subwencji na zakupienie dwuch uli świetlnych systemu Igoszyna; jeden z nich stoi na wadze, tak samo jeden ul wielkopolski, budowany cały z drzewa, Wyniki badań nie są jeszcze ukończone.

VI.

Wydział Produkcji Rolnej

(Naczelnik Wydziału — Stanisław Łebiński).

Po łagodnej i prawie bezśnieżnej zimie z roku 1929 na 1930 wiosna rozpoczęła się w czasie normalnym i miała przebieg korzystny dla rolnictwa. Oziminy, a zwłaszcza żyto, przezimowały dobrze, a do końca marca już znaczna część jarzyn była zasiana. W ciągu kwietnia zasiano resztę zbóż i buraki cukrowe; również sadzenie ziemniaków w przeważnej części zostało ukończone.

W maju przeciętna temperatura była stosunkowo niska. Szczególnie noce były przeważnie chłodne. Opadów atmosferycznych mieliśmy na ogół dosyć dużo, chociaż nie były one rozdzielone równomiernie, wskutek czego z niektórych okolic dochodziły skargi na suszę. Deszcze, które spadły, były po części ulewne i przyczyniły się — lecz tylko lokalnie i w małej mierze — do położenia się żyta jeszcze przed kwitnięciem. Gdyby nie oszczędność przy dawkach azotowych na żyto, która była spowodowana powodami natury ekonomicznej, szkody byłyby powstały po części znaczne. 10-go maja temperatura spadła w nocy poniżej zera. Przymrozek ten nie minął bez szkody na świeżo wykłoszone żyto, choć znaczniejsze straty z tego powodu nie powstały, a chłodna naogół temperatura wpłynęła korzystnie na rozkrzewienie się żyta i pszenicy. Pod koniec miesiąca na pszenicy zaczęły występować mączniak i rdza, ale naogół choroby te większych rozmiarów nie przybrały. Jarzyny i buraki cukrowe powschodziły dobrze i rozwój ich w ciągu maja był normalny. W jarzynach dużo wystąpiło łopuchy, która silniej niż zwykle zanieczyściła pola; przyczyniła się do tego zbyt łagodna zima.

W czerwcu warunki atmosferyczne zmieniły się na niekorzyść. W przeciągu całego miesiąca panowały silne upały, wahające się w cieniu od +30 do 40° C. Wyjątkowo tylko w pierwszej dekadzie miesiąca było kilka nocy chłodnych ze szronami zwłaszcza w północno-wschodnich powiatach Wielkopolski. Szrony te po części uszkodziły żyto w kwieciu i zwarzyły ziemniaki na polach murszatych i sapowatych. Opadów na ogół w czerwcu było bardzo mało

z wyjątkiem pierwszego tygodnia i ostatniej dekady miesiąca, w którym to czasie spadły ulewne deszcze w przeważnej części Wielkopolski, jednakże nie wszędzie równe i naogół niedostateczne.

Wskutek panującej ogólnej posuchy wszystkie prawie ziemiopłody, które w maju przedstawiały się dobrze, bardzo przez czerwiec ucierpiały. Przedewszystkiem pogorszył się stan pszenicy jarej, grochu, owsa i ziemniaków. Pszenice zimowe i buraki względnie dobrze przetrzymały okres suszy. Grady naogół znaczniejszych szkód nie przyniosły z wyjątkiem w okolicy Stęszewa w powiecie Poznańskim, gdzie na znacznym obszarze wynikły straty 100-procentowe.

Lipiec pod względem warunków atmosferycznych był dla rolnictwa również bardzo niekorzystny. Przez całą pierwszą dekadę miesiąca w dalszym ciągu panowały ogromne upały i susza, a od czasu, gdy w pełni rozpoczęto żniwa, przyszły bardzo obfite opady, dochodzące do 50 mm dziennie; wskutek tego większa część pokoszonego już zboża ucierpiała bardzo znacznie i wobec stałego trwania niepogody, nawet do końca lipca nie mogła być z pola zwieziona. Najwięcej pod tym względem ucierpiały północne i środkowe powiaty województwa, gdzie z pewnemi tylko przerwami padały codziennie deszcze po części ulewne. Południowa część Wielkopolski miała w ostatniej dekadzie miesiąca nieco mniej opadów, zwłaszcza powiaty kępiński, ostrzeszowski i sąsiadujące z nimi powiaty. Wskutek tego te powiaty zwiozły zboże w lepszym stanie. Naogół straty wyrządzone przez opady były bardzo znaczne, mianowicie przy tych zbożach, które najwięcej ucierpiały wskutek panującej poprzednio suszy i nie dojrzały normalnie. Zboża te już nawet na pniu zaczęły porastać, przyczem słoma ich zupełnie zczerniała. Łubiny i wsiewki seradeli i koniczyn, o ile przypadkiem nie były zasiane bardzo późno, z deszczów lipcowych już nie odniosły korzyści i, o ile poprzednio nie wyginęły zupełnie, dały sprzęt bardzo mierny. Również sprzęt koniczyny na ziarno w roku tym przepadł w znacznej części. Okopowe — zwłaszcza późno sadzone — poprawiły się znacznie po deszczach.

W pierwszej dekadzie sierpnia pogoda jeszcze była zmienna, natomiast reszta miesiąca była pogodna i ciepła za dnia przy chłodnych jednakże nocach. Żniwa ostatecznie ukończono koło połowy miesiąca. Ilościowo rezultat sprzętu zbóż był więcej niż średni, a jakościowo słaby. Chociaż silne wiatry, które panowały w czasie żniwnym nie dopuściły do tak silnego porostu, jaki mógł wyniknąć wskutek bezustannych opadów, to jednak obniżyła się przeciętna waga hektolitrowa zboża, a zboże bez porostu sprzątnięte należało do wyjątków. Wskutek tego Rada Giełdy Zbożowej i Towarowej

w Poznaniu obniżyła standarty zbożowe na 117,9 f. wagi hol. przy życie, 124,8 przy pszenicy, 113,1 przy jęczmieniu przemiałowym i 77,5 przy owsie, a jako towar przeciętnej jakości uznano zboże zawierające do 3% porostu przy życie, pszenicy i owsie, a 2% przy jęczmieniu. W ciągu miesiąca stan koniczyn cokolwiek się poprawił, lecz nie wszędzie, gdyż w miejscach, gdzie susza zanadto dokuczyła, koniczyna wypaliła się zupełnie. Łubiny zasiane na zielony nawóz wybujały bardzo silnie, a zbiór potrawu co do ilości był znacznie lepszy od pierwszego pokosu trawy.

W ciągu miesiąca września temperatura dzienna była przeważnie dosyć ciepła, natomiast noce były chłodne — lecz wolne od przymrozków. Pogoda była naogół nie ustalona i dużo spadło deszczów.

Wykopki ziemniaków rozpoczęto koło połowy miesiąca. Wydajność gatunków rychłych była średnia, gatunki późne natomiast dały sprzęt bardzo dobry, specjalnie w południowej części województwa. Gorzej natomiast przedstawiła się zawartość mączki i łącznie z tęm, wskutek objawu przerastania niektórych gatunków, ziemniaki w kopcach rychło zaczęły gnić. Wskutek tego rolnicy zmuszeni byli pozbywać się ziemniaków po cenach bardzo niskich.

Siewy ozimin rozpoczęto w połowie miesiąca. Uprawa nie przedstawiała specjalnych trudności i do końca miesiąca siewy jesienne były prawie ukończone.

Wskutek słabego kiełkowania zboża, wysiew zboża na hektar musiał być znacznie wzmożony. Wskutek braku opłacalności użycie nawozów sztucznych pod siewy ozime było słabe.

Temperatura w październiku naogół była wysoka. Specjalnie środkowa dekada miesiąca była ciepła i dużo było dni słonecznych. Od 21. X. począwszy temperatura spadła o kilka stopni i równocześnie przyszły silne wiatry i bardzo znaczne opady. Przymrozków nocnych w październiku nie było.

Deszcze spadły tak znaczne, że zwłaszcza na ziemiach zwięźlejszych uniemożliwiły wszelkie roboty polne. Rola stała się tak przesycona wilgocią, że musiano zaprzestać kopania buraków, a odstawa buraków już wykopanych stała się niemożliwa. Wskutek tego kilka cukrowni musiało przerwać przeróbkę buraków. Buraki były bardzo zamulone ziemią i procent brudu, odciągany przy dostawach, był bardzo znaczny. Mimo tego wydajność buraków netto była bardzo wysoka i dostarczono znaczne ilości buraków nadkontyngentowych. Szereg dni słonecznych w środku miesiąca wpłynął bardzo dodatnio na zawartość cukru w burakach, która wzrosła w tym czasie o ca 2%.

Oziminy powschodziły dobrze, a myszy, które rychło na polach zaczęły grasować, zwłaszcza w południowych powiatach województwa, zostały zatopione przez deszcze.

Listopad pod względem temperatury i pogody był podobny do poprzedniego miesiąca. Temperatura trzymała się przeważnie powyżej zera i jedynie w końcu pierwszej i drugiej dekady miesiąca były przymrozki, dochodzące do 4^0 poniżej zera. Wskutek licznych deszczów na polach niżej położonych, a zwłaszcza niedrenowanych, potworzyły się jeziora i wiele kanałów, rzeczek i strug wystąpiło z brzegów.

W tych warunkach wykopki buraków przeciągnęły się do grudnia i wykonanie orek zimowych stało się niemożliwe. Oziminy rozkrzewiły się słabo i stan ich tylko był średni.

Grudzień pod względem temperatury i powietrza naogół był korzystny. W pierwszej dekadzie panowała przeważnie pogoda, a w drugiej połowie miesiąca rozpoczęły się opady śnieżne. Pokrywa śnieżna, nieznacznej grubości, przeleżała na polach do końca miesiąca, mimo, że w niektórych dniach była odwilż. Stan ozimin i koniczyn w grudniu się nie zmienił i nadal był średni. Myszy w stogach duże poczyniły straty. Odstawa buraków, których wykopki wykończono, była nadal bardzo uciążliwa.

Również i w styczniu pola przeważnie były przykryte cienką powłoką śnieżną, a choć temperatra była zmienna i wahała się od $+6$ do -8^0 C., stan ozimin poprawił się w ciągu miesiąca. Prac na roli nie można było kontynuować.

Pierwsza i druga dekada lutego była mroźna i naogół pogodna. W tym czasie tmperatura w nocy dochodziła do 12^0 C poniżej zera; dnie natomiast były przeważnie słoneczne i cieplejsze, przyczem temperatura w niektórych dniach dochodziła do $+5^0$ C. Śnieg, który przeleżał na polach przez dłuższy czas, zaczął tajeć, a w ostatniej dekadzie miesiąca zupełnie znikł wobec wzrastającej stale temperatury. W tych warunkach atmosferycznych oziminy z dnia na dzień przedstawiały się gorzej.

W miesiącu marcu stan ich jeszcze się znacznie pogorszył. W ciągu miesiąca przeważała temperatura mroźna. Z wyjątkiem kilku cieplejszych nocy w ostatniej dekadzie, temperatura nocna była przez cały miesiąc poniżej zera i dochodziła do -12^0 C, natomiast temperatura dnia wykazywała w tym czasie znaczne ocieplenie, które dochodziło niekiedy do $+14^0$ C. Gdy się zważy, że ponadto w dniach tych panowały suche i ostre wiatry, to dziwić się nie można, że stan ozimin w takich warunkach raptownie się pogorszył, tembardziej, że nie otrzymawszy zasilenia na jesień, rośliny już z natury słabo się rozwijały.

W zakresie prac przygotowawczych do zasiewów wiosennych sytuacja rolnictwa przedstawia się również niedobrze. Gdy w normalnych latach wszelkie prace wiosenne do połowy marca tak dalece bywają przygotowane, że w drugiej połowie siewy mogą być rozpoczęte, to w roku obecnym wskutek długotrwałej zimy w polu nic nie można było robić z wyjątkiem nawożenia gleby obornikiem, który w wielu wypadkach czeka na przyoranie już nawet od jesieni. Oprócz nie uskutecznionej przeważnie orki zimowej pod okopowe, pozostają jeszcze w części do wykonania orki po ziemniakach i burakach, których również przed mrozami nie można było wykonać. Uwzględniwszy przytem, że powody natury ekonomicznej uniemożliwiają większości rolników użycie nawozów sztucznych, widoki na wydajność sprzętu przyszłego przedstawiają się wręcz niedobrze.

Jak w latach ubiegłych, działalność Wydziału Produkcji Rolnej polegała głównie na pracy poza biurowej.

A. PREMJOWANIE GOSPODARSTW WŁOŚCIAŃSKICH.

Tegoroczne premjowanie gospodarstw włościańskich przeprowadzone zostało w powiatach wągrowieckim i żnińskim, które należą do obrębu Szkoły Rolniczej w Janowcu. Na zgłoszone 42 gospodarstwa, 15 włościan otrzymało nagrody różnej wysokości. Suma udzielonych nagród z budżetu Wydziału Produkcji Rolnej łącznie subwencji Wydziału Powiatowego w Żninie wynosiła ogółem 7.615, — zł. Niezależnie od tych wydatków, Wydział Produkcji Rolnej przeznaczył 714,— zł dla Referatu Ogrodnictwa na premjowanie ogródków włościańskich. Suma ta została zużyta na zakup najpotrzebniejszych narzędzi w ogródkach włościańskich.

B. KOŁA DOŚWIADCZALNE.

Włościańskie Koła Doświadczalne w Damasławku, Koźminie i Odolanowie, stojące pod nadzorem Wydziału Produkcji Rolnej kontynuowały swą pracę. W okresie sprawozdawczym — dzięki inicjatywie p. Dyr. Krzysztofowicza z Koźmina — założone zostało dalsze włościańskie koło doświadczalne w powiecie krotoszyńskim. Obecnie istniejące 4 włościańskie koła doświadczalne posiadają 76 członków. W kołach tych założono 62 doświadczeń uprawowych, nawozowych i odmianowych.

W związku z udzieloną przez Wielkopolską Izbę Rolniczą subwencją, Wydział zapoczątkował kontrolę nad doświadczeniami Lossowa z żytem i pszenicą, które założone zostały w Leśniewie, Żegotkach i Dziekance.

W pracy Wielkopolskiego Związku Kół Doświadczalnych Wydział bierze nadal czynny udział.

C. KURS DLA KIEROWNIKÓW KÓŁ DOŚWIADCZALNYCH.

Kurs dla kierowników kół doświadczalnych przy Szkole Rolniczej 3-semestrowej był dalej prowadzony. W kursie wzięło udział 36 uczestników, z których 14-tu ukończyło ten kurs z wynikiem dodatnim. Trzech byłych kursistów pracuje obecnie jako doświadczalnicy w kołach doświadczalnych na terenie Wielkopolski. Ciężki kryzys ekonomiczny rolnictwa i zależny od niego dalszy rozwój Kół Doświadczalnych uniemożliwił zatrudnienie wszystkich dyplomowanych kursistów.

D. LUSTRACJE MAJĄTKÓW.

W roku sprawozdawczym zwiększyły się bardzo znacznie wyjazdy służbowe urzędników Wydziału, wykonywane z polecenia Ministerstwa Rolnictwa w różnych komisjach, w związku z ustawą o wykonaniu reformy rolnej. W porównaniu do lat poprzednich, liczba tych wyjazdów wzrosła o ca 100%. Przy wyjazdach tych zlustrowano gospodarstwa w 306 warsztatach rolnych wielkiej własności i sporządzono protokóły z ich wyniku. Oprócz wyżej wymienionych wyjazdów, wykonał Wydział 15 lustracyj na wniosek właściciela, 22 lustracje na wniosek urzędów, 4 podróże z przedstawicielami rolnictwa zagranicznego, przy zwiedzaniu wzorowych warsztatów rolnych w Wielkopolsce i 15 podróży przy nadzorze z doświadczeniami z systemem Lossowa.

E. PORADY FACHOWE.

Podczas premjowania gospodarstw włościańskich zwiedzono komisyjnie 22 gospodarstwa małorolne; niezależnie udzielono w 58 wypadkach porad małorolnym na miejscu, w różnych dziedzinach gospodarstwa. Wydział Produkcji Rolnej, oprócz porad fachowych przy lustracjach wyżej wymienionych, udzielił w bardzo wielu wypadkach bezpłatnych porad ustnych i piśmiennych, oraz wydał dla sądów wiele orzeczeń i opinij w różnych sprawach spornych.

O g ó l n e. Wobec wielkiego zainteresowania rolników, dział informacyj o cenach transakcyjnych na ziemiopłody był kontynuowany i rozszerzony przy wzrastającej liczbie abonentów.

Liczba korespondencji w roku sprawozdawczym według dziennika podawczego wynosiła 2.986. Niezależnie w dziale informacyj giełdowych było 3.415 korespondencyj. W liczbach tych nie uwzględniono kilkaset korespondencyj, jak wydanie dyplomów, zestawienia

drzew, umów i rejestracyj uczniów ogrodniczych itp. Ogólną zatem liczbę korespondencyj Wydziału można ustalić na około 7.000 oprócz biuletynów giełdowych, których nakład roczny wynosił przeszło 18.000 sztuk.

F. OGRODNICTWO.

Wydziałow Produkcji Rolnej podlega również Referat Ogrodnictwa. W Referacie Ogrodnictwa w okresie sprawozdawczym wykonano 51 podróży służbowych, które miały za cel lustracje ogrodów dworskich, parków, sadów oraz szkółek samorządowych i prywatnych; oprócz tego wykonano 39 podróży związanych z projektowaniem planów ogrodów. Z ogródków pokazowych w poprzednich latach u włościan zakładanych, zlustrowano 17 i dokończono w poprzednim roku rozpoczęte zakładanie tychże ogrodów.

Planów na przekształcenie istniejących lub powstać mających parków sporządzono 8. Planów sadów zaprojektowano 11, w tem 1 plan na handlową plantację drzew i krzewów owocowych o obszarze $7^1/_2$ ha. Plantację tę już w jesieni roku ub. ukończono. Opracowano również 4 plany ogródków przy willach i domach mieszkalnych oraz 2 plany miejskich ogródków działkowych i miejskiego ogrodu ozdobnego.

W współpracy z Okręgowym Urzędem Ziemskim w 13 miejscowościach u 63 osadników założono ogrody owocowe, do których potrzebny materjał roślinny dostarczały Zakłady Ogrodnicze W. I. R. w Janowcu. Posadzono w tych ogrodach 1.432 drzew owocowych i 638 krzewów owocowych. W roku przyszłym projektowane jest posadzenie kilku tysięcy drzew. Prace wstępne są już zapoczątkowane. Aby ogrody w ten sposób założone rozwijały się pomyślnie, odbyli urzędnicy Referatu Ogrodnictwa kilka konferencyj z instruktorami Wydziału Osadniczego W. T. K. R., których poinformowano w jaki sposób nadzór i opiekę nad zadrzewieniami owocowemi przeprowadzać należy.

Celem podniesienia zainteresowania u małorolnych dla ogrodnictwa, wspólnie z Związkiem Włościanek przeprowadzono lustracje 53 ogrodów w różnych powiatach i w 42 wypadkach przyznano premje w postaci narzędzi ogrodniczych, mając na uwadze rozpowszechnianie narzędzi nowoczesnych, które w znacznej mierze ułatwiają uprawę gleby i utrzymywanie ogrodów w porządku.

Na zebraniach W. T. K. R., odbywających się przeważnie w niedzielę, wygłoszono w 29 miejscowościach wykłady na temat sadownictwa, hodowli warzyw, przetwornictwa, jedwabnictwa i zwalczania szodników roślinnych.

Dydaktyczna działalność Referatu Ogrodnictwa obejmowała też 4-dniowe kursy dla nauczycieli, których urządzono dwa: wiosną i latem. Ponieważ kursy odbywały się w Janowcu nie ograniczały się one do teorji, lecz były połączone z praktycznemi pokazami. Oprócz tego — wykładało dwuch urzędników Referatu na 6-dniowym kursie ogrodniczym dla nauczycieli w Chodzieży, urządzonym przez tamtejszy Inspektorat Szkolny. Na kursie rolniczym w Środzie dwóch urzędników Referatu wygłosiło wykłady z dziedziny ogrodnictwa, a na kursie dla włościanek w Książu wykładał jeden urzędnik. Na wiosnę roku 1930 urządzono dwa 3-dniowe kursy ogrodnicze dla włościan i to: w Rychtalu, pow. Kępno i w Szamotułach.

W lutym i marcu 1931 roku urządzono 16 dwudniowych kursów sadowniczo-warzywniczych połączonych z zwiedzaniem ogrodów. Kursy te odbyły się w: Odolanowie, Rychtalu, Zbąszyniu, Śmiglu, Wronkach, Międzychodzie, Rogoźnie, Wągrowcu, Gniewkowie, Miłosławiu, Wrześni, Nakle, Fordonie, Koronowie, Szubinie, Janowcu. Frekwencja tych kursów wynosiła razem blisko 1.400 osób.

Jakkolwiek jedwabnictwo na terenie Wielkopolski nie znalazło specjalnego oddźwięku, urządzono 4 pokazowe hodowle jedwabników, a łącznie z propagandą wykonano 9 podróży służbowych.

Współpraca z Wielkopolskim Związkiem Towarzystw Ogrodniczych, który jest naczelną organizacją łączącą zawodowych ogrodników, rozwijała się w ubiegłym roku bardzo pomyślnie. W roku sprawozdawczym zarejestrowano w księdze rejestracyjnej 231 uczniów ogrodniczych.

Do egzaminu na pomocników w jesieni 1930 r. przystąpiło 77 uczniów: 15 uczniów egzaminu nie zdało.

Dzienników zajęć dla ogrodników (wydawnictwo Referatu Ogrodnictwa W. I. R.) sprzedano w okresie sprawozdawczym 493 sztuk.

Na skutek propozycji W. I. R. uchwalił Wielkopolski Związek Tow. Ogrodniczych kwalifikowanie tych ogrodników, którzy chcą kształcić uczniów ogrodniczych oraz kwalifikowanie zakładów ogrodniczych, w których uczniowie praktycznie kształcić się mają. W okresie sprawozdawczym rozpoczęto kwalifikowanie i przeprowadzono rejestrację 138 ogrodników upoważnionych do kształcenia uczniów.

Urzędnicy Referatu Ogrodnictwa byli czynni w charakterze ekspertów w jury 2 wystaw, zorganizowanych jesienią w Żninie i Lesznie. Wielkopolska Izba Rolnicza dała do dyspozycji jury jako nagrody w Lesznie 4 medale, a dla wystawy w Żninie 3 medale.

W akcji wspomagania ogrodników kredytami na podniesienie ogrodnictwa, Ministerstwo Rolnictwa powierzyło Referatowi Ogrod. opinjowanie podań o pożyczki i kontrolę nad jej zużyciem. W roku 1930 kredyt ten wynosił 25.000 zł.

Urząd Wojewódzki w Poznaniu poruczył Ref. Ogrodn. otaksowanie szkód w ogrodach, należących do majątków państwowych. w których mrozy w drzewostanach wyrządziły straty. Z 94 miejscowości zwiedzono 43 i przeprowadzono ocenę szkód, wyliczono ich wysokość i przygotowano plany odrestaurowania drzewostanów.

Kryzys gospodarczy przyczynia się do zwiększenia zainteresowania się rolników produkcją owoców i warzyw. Celem ułatwienia zbytu — przeprowadzono ankietę, w której współpracowali: Wielkopolski Związek Tow. Ogrodniczych, Towarzystwo Kółek Rolniczych, Kółka Włościanek i Tow. Ziemianek. Wpłynęło 33 odpowiedzi z danemi, dotyczącemi produkcji ogrodniczej, które zakomunikowano firmom handlowym, mogącym wchodzić w rachubę jako odbiorcy owoców i warzyw.

W sprawie pośrednictwa Wielkopolskiej Izby Rolniczej między producentami a odbiorcami owoców i warzyw, jeden z urzędników Referatu Ogrodnictwa odbył 8 podróży do różnych miejscowości o wysokim poziomie produkcji owoców i warzyw.

Jako siły pomocnicze byli czynni w Referacie dwaj sadownicy, z których jeden z dniem 1 stycznia 31 r. swe stanowisko opuścił. Zwalczanie szodników i cięcie drzew owocowych przeprowadzono w 77 ogrodach, w których uporządkowano 3.175 drzew owocowych, 1.835 krzewów owocowych, 1.694 drzew karłowych, szpalerowych i krzaczastych oraz 90 krzewów winorośli. Oprócz tego sadownicy byli czynni przy przekształcaniu ogrodów dworskich, zakładaniu sadów włościańskich i osadniczych.

Zakłady Ogrodnicze Wielkopolskiej Izby Rolniczej w Janowcu

(Kierownik — Jan Kosmol).

W końcu roku 1924 objęła Wlkp. Izba Rolnicza dzisiejsze Zakłady Ogrodnicze od Min. Rolnictwa, do którego one poprzednio przeszły od Okręgowego Urzędu Ziemskiego.

Już z górą przed 30 laty ówczesna Komisja kolonizacyjna, na gospodarstwie powstałem na skutek parcelacji majątku Janowiec, założyła szkółki, których zadaniem było zaopatrywanie w drzewka

owocowe osadników niemieckich. Uzupełnieniem szkółek były sady mateczne, powstałe równocześnie ze szkółkami, a częściowo po szkółkach, na tych terenach, które poprzednio służyły do wyprodukowania szczepów owocowych.

Mniejwięcej od roku 1904 przeniesiono produkcję drzew owocowych na pole wówczas państwowego majątku Włoszanowo, gdzie podobno planowano znaczne powiększenie szkółek w przyszłości na świeżych gruntach, których w dostatecznej ilości majątek ten mógł dostarczać.

Grunty Zakładów Ogrodniczych W. I. R. znajdują się w kilku, częściowo dość daleko od siebie odległych miejscach. Sady znajdują się przy ulicy Rolniczej. Pierwszy i drugi sad stanowią jakby jedną całość, dzieli je jednak na dwie części wspomniana ulica. Trzeci sad znajduje się również przy ulicy Rolniczej, jest jednakże o ± 80 m odległy od pierwszego sadu, od którego oddzielają go dwa sąsiednie gospodarstwa.

Obszar tych sadów wynosi ± 8,72 ha wraz z budynkami, podwórzem i drogami dojazdowemi. Położone w Włoszanowie szkółki są odległe ± 2800 m, mają one powierzchnię ± 11,26 ha. Oprócz tego należy do Zakładów Ogrodniczych parcela z łąką i rolą położona za Janowcem nad rzeką Wełną. Powierzchnia tej parceli wynosi ± 10,72 ha wraz z obszernemi torfowemi dołami, które robią wrażenie stawów. Ten grunt również jest oddalony od obejścia gospodarskiego Zakładów Ogrodniczych.

W ubiegłym roku pracowali w Zakładach Ogrodniczych: kierownik Zakładów, kierownik szkółek, książkowa, 4 pomocników ogrodniczych, a od 1. X. 30. 2 uczniów ogrodniczych. Personel robotniczy składał się przeciętnie z 5 robotnic i 3 robotników dziennie. Od 1. IV. do 1. IX. 30. praktykę ogrodniczą odbywała 1 słuchaczka Wydziału Ogrodniczego Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, a w miesiącach letnich od 1. VII. do 15. IX. 30. 2-ch słuchaczów Państwowej Szkoły Ogrodnictwa w Poznaniu.

Latem odbyło się sześć 4—5 dniowych kursów przetwornictwa owocowego i warzywnego. Na kursach tych wykładał emer. insp. ogrodn. M. Zając z Majdanu Średniego w Małopolsce. Liczba słuchaczów wynosiła mniej jak w roku ubiegłym, bo tylko 50, co w znacznej mierze trzeba przypisać trudnej sytuacji rolnictwa, która uniemożliwia gospodarzom wysyłanie żon i córek na kursy. Ukończenie takiego kursu jest połączone z kosztami, na które dziś mało rolników sobie pozwolić może.

W miesiącach letnich zwiedzili Zakłady Ogrodnicze: 2 Kółka Rolnicze i uczniowie Państwowej Szkoły Ogrodn. w Poznaniu.

Od 19. do 21. X. 30. odbyła się wystawa ogrodnicza w Żninie. Zakłady Ogrodnicze brały w niej udział poza konkursem, wystawiając owoce i przetwory owocowe i warzywne.

Urodzaj porzeczek w roku ubiegłym był dość znaczny. Stosowane od 3 lat kopcowanie krzewów porzeczkowych połączone z staranną uprawą gleby i zasilaniem jej nawozami sztucznemi, podnosi wydajność krzewów. W porównaniu z poprzednim rokiem, w którym uzyskano za 1 kg porzeczek 85 groszy, spadły ceny dość znacznie; osiągnięto bowiem tylko od 50—60 groszy za 1 kg Brutto dochód całej plantacji (± 4800 krzewów) wynosił 11.027 złotych. W przeliczeniu na 1 ha daje to brutto dochód ± 4000 zł.

W sadach posadzono w ubiegłym roku większy sortyment porzeczek białych, czerwonych i czarnych, agrestów odmian europejskich i amerykańskich z szczególnem uwzględnieniem odmian białych i żółtych, które jak wiadomo, z niedojrzałych owoców dają kompot jasny, białawy, co poczytuje się za zaletę tych kompotów. Posadzono też sortyment jeżyn, malin i orzechów laskowych. Rośliny te mają służyć jako materjał do rozmnażania, ponieważ owoce jagodowe do spożycia na surowo są poszukiwane i zarazem dobre są na przetwory. Wobec braku krzewów agrestowych, które w znacznej mierze, na skutek wystąpienia mączniaka amerykańskiego, ucierpiały i nawet wyginęły, produkcja krzewów agrestowych ma wszelkie widoki opłacalności.

Trzeba też zaznaczyć, że na skutek wymarznięcia dużego odsetka drzew owocowych jagody, więcej jak dawniej, mają widoki na dobry zbyt, temwięcej, że krzewy owocowe w drugim roku po posadzeniu zaczynają plonować.

Plon owoców ziarnkowych i pestkowych w roku sprawozdawczym był bardzo umiarkowany. Oprócz tego na urodzaj niekorzystnie wpłynęło mokre lato, powodujące szerzenie się chorób grzybkowych, szczególniej monilii, której ulegały owoce gnijąc na drzewach.

Urodzaj warzyw był dobry; natomiast ceny warzyw były bardzo niskie. Ilustruje to najlepiej fakt, że kapustę głowiastą sprzedawano po 1,10 zł za centnar loco Poznań.

Dzisiejszy stan zadrzewień sadów przedstawia załączony dokładny spis drzew i krzewów owocowych owocujących już i świeżo posadzonych wiosną i w jesieni roku 1930.

Aby nie powstały w sadach rażące luki, posadzono przeszło 100 szt. czereśni wysokopiennych tam, gdzie zmarniały drzewa ziarnkowe. Oprócz tego posadzono też wspomniane sortymenty krzewów owocowych.

W szkółkach w roku ubiegłym okulizowano jeszcze kilka tysięcy pozostałych z ubiegłych lat dziczków grusz, jabłoni, śliw i uszlachetniono kilka tysięcy czereśni i wiśni wysokopiennych.

Rozwój drzewek i krzewów w szkółkach był nie gorszy jak w latach ubiegłych. Występujące szkodniki i choroby zwalczano spryskiwaniem płynami owado-grzybobójczemi.

Kwatery na których niema drzewek owocowych, służyły produkcji warzyw i kłosowych.

Według sporządzonej w końcu stycznia rb. inwentury szkółek, wartość gotowych do sprzedaży i niegotowych drzewek i krzewów wynosi przeszło 47.000 zł.

Spis zadrzewień sadów W. I. R. w Janowcu na 31. III. 31 r.

Porzeczek czerw. owoc.				
W I sadzie	461	szt.		
II „	215	„		
III „	3698	„	=	4374 szt.
Porzeczek czarnych:				
W I sadzie	172	szt.		
II „	8	„		
III „	323	„	=	503 szt.
Jabłoni krzaczastych:				
W I sadzie	60	szt.		
II „	74	„		
III „	179	„	=	313 szt.
Jabłoni wysokp.				
W I sadzie	28	szt.		
II „	54	„		
III „	143	„	=	225 szt.
Grusz krzaczastych:				
W I sadzie	12	szt.	=	12 szt.
Grusz wysokp.:				
W I sadzie	18	szt.		
II „	13	„		
III „	1	„	=	32 szt.
Czereśni wysokp.:				
W I sadzie	2	szt.		
II „	2	„	=	4 szt.

Wiśni wysokp.:					
W I sadzie	12	szt.			
II „	1	„			
III „	136	„	=	149	szt.
Wiśni krzacz. na antypce:					
W I sadzie	7	szt.			
II „	79	„			
III „	79	„	=	165	szt.
Śliw wysokp.:					
W I sadzie	18	szt.			
II „	30	„			
III „	95	„	=	143	szt.
Czereśni wysokp.sadzonych w jesieni 1930 r.					
W III sadzie	104	szt.	=	104	szt.
Morw 2-letnich:					
W I sadzie	4	szt.			
III „	247	„	=	251	szt.
Morw sadzonych w jesieni 30 r.					
W III sadzie	76	szt.	=	76	szt.
Orzechów laskow. sadzonych w jesieni 30 r.:					
W III sadzie	115	szt.	=	115	szt.
Jarzębin słodkich:					
W III sadzie	2	szt.	=	2	szt.
Agrestów 2-letnich sadzonych wiosną 30 r.:					
W II sadzie	513	szt.	=	513	szt.
Agrestów 1-rocznych sadzonych wiosną 30 r.:					
W I sadzie	172	szt.			
II „	655	„			
III „	526	„	=	1353	szt.
Porzeczki białe sadzone wiosną 30 r.:					
W II sadzie	234	szt.	=	234	szt.

Porzeczki czarne			
sadzone wiosną 30 r.:			
W II sadzie	212 szt.	=	212 szt.
Malin Shaffer‘s Colossal:			
W I sadzie	23 szt.	=	23 szt.
Jeżyn:			
W I sadzie	48 szt.	=	48 szt.
Orzechów włoskich:			
W I sadzie	2 szt.	=	2 szt.
Moreli:			
W I sadzie	12 szt.	=	12 szt.
Dziczków grusz do szczep.			
sortymentu:			
W I sadzie	6 szt.	=	6 szt.
Dziczków jabłoni:	24 szt.		
Dziczków śliw:	18 szt.		
Dziczków czereśni:	12 szt.		
Agrestów ameryk.:			
W II sadzie			
stare krzewy	2 szt.		
młod. 2-letnich	206 „	=	208 szt.
Sortyment agrestów odmian europ. 2-letnich w 13 odmianach:			
W II sadzie	26 szt.	=	26 szt.
Sortyment porzeczek 2-letn.			
W II sadzie	30 szt.	=	30 szt.

W szkółkach mamy drzew i krzewów owocowych i trochę ozdobnych za łączną sumę przeszło 47.000 zł.

Za artykuły szkółkarskie uzyskano około 30.000 zł.

VII.
Wydział Nasienny
(Naczelnik Wydziału — Prof. inż. Zdzisław Zieliński)

Aczkolwiek kryzys gospodarczy, ogólnie przeżywany, wpłynął również ujemnie na produkcję i obrót uszlachetnionych ziemiopłodów — niemniej jednak są one wykładnikiem intensywności i postępowości gospodarstw rolnych. Nakłady na uszlachetniony materjał siewny są jednemi z najszybciej się rentujących w gospodarstwie i mylnem byłoby zaliczać do zmniejszenia kosztów produkcji — wstrzymanie się od ich stosowania. Byłaby to najprostsza droga nie do ekstensyfikacji, lecz do obniżenia dobrowolnie zysków z gospodarstwa. Zachodnie Województwa Polski są dotychczas jeszcze w pewnym stopniu uzależnione od zagranicznych hodowli roślin. Przyczyniło się do tego długoletnie przyzwyczajenie za czasów zaboru do odmian zagranicznych, z powodu niewystarczającej ilości miejscowych, oraz pewna niechęć, właściwa rolnikom, do zmiany zwyczajów. Obecnie stan ten ulega pewnej, aczkolwiek bardzo powolnej zmianie. W woj. Poznańskiem powstały już po r. 1918 nowe hodowle roślin, które, mimo silnej konkurencji, zdobywają powoli miejscowy rynek. Dążeniem wielkopolskiego rolnictwa powinno być stosowanie tylko najlepszych krajowych odmian, bo tylko one dają gwarancję plenności i zupełnej aklimatyzacji.

W zakres Wydziału Nasiennego Izby Rolniczej wchodzą następujące czynności:

Kwalifikacja ziemiopłodów.

Ustalanie dodatków kwalifikacyjnych dla uznanych ziemiopłodów oraz załatwianie ważniejszych spraw, dotyczących nasiennictwa na posiedzeniach Komisji Nasiennej Izby.

Współpraca z hodowlami w woj. Poznańskiem w formie corocznej kontroli materjałów hodowlanych, oraz załatwianie spraw rejestracyjnych odmian, hodowanych na terenie woj. Poznańskiego.

Prowadzenie doświadczeń odmianowo-porównawczych: 1) ze zgłoszonemi do Rejestru Wstępnego Odmian Oryginalnych nowowyhodowanemi odmianami pszenicy, żyta, jęczmienia, grochu i ziemniaków pochodzenia polskiego, 2) z odmianami pochodzenia zagranicznego, w celu stwierdzenia ich wartości gospodarczej, decydującej o przyjęciu do kwalifikacji. Obliczanie i publikacja wyników doświadczeń.

Prowadzenie selekcji krzów ziemniaczanych.

Propaganda uszlachetnionych zbóż i ziemniaków wśród włościan w formie corocznych konkursów.

Współpraca z Sejmikami Powiatowemi w dziedzinie propagandy uszlachetnionych ziemiopłodów wśród włościan.

Propaganda wielkopolskiego nasiennictwa w kraju i zagranicą (wystawy, odczyty, artykuły, doświadczenia).

Prowadzenie rejestru obszarów i gatunków uznanych ziemiopłodów w gospodarstwach hodowlanych, nasiennych i reprodukujących.

Wydawanie zaświadczeń kwalifikacyjnych.

Wydawanie świadectw na ulgowy przewóz zakwalifikowanych ziemiopłodów.

Załatwianie bieżącej korespondencji i udzielanie porad.

Chmielarstwo.

Współpraca ze Związkiem Zawodowym Hodowców i Wytwórców Nasion Siewnych i Ziemniaków „Cerelita", z Wielkopolskiem Towarzystwem Kółek Rolniczych i z Referatem dla Spraw Opieki nad Osadnikami przy Wielkopolskiem Tow. Kółek Rolniczych.

Współpraca personalna Naczelnika Wydziału z Sekcją Centralną do Spraw Nasiennictwa, z Międzywydziałową Komisją Doświadczalną i innemi Wydziałami Izby Rolniczej oraz instytucjami oświatowo-społecznemi.

W r. 1930 przeprowadził Wydział Nasienny kwalifikację w 241 majątkach na obszarze 7577 ha. W porównaniu z rokiem ubiegłym ilość majątków zmalała o 38, czyli o 13,7%, obszar zgłoszony do kwalifikacji o 3263,75 ha, czyli o 27,7%.

W ostatniem pięcioleciu obszary kwalifikowane przedstawiają się porównawczo następująco: (za podstawę przyjęto cyfry z r. 1926, biorąc je za 100%).

Rok	Ilość majątków	%	Obszar ogólny podany do kwalifikacji w ha	w %	Obszar ziemniaków podanych do kwalifikacji w ha	w %
1926	183	100,0	6 998,01	100,0	911,74	100,0
1927	199	108,7	8 318,28	118,9	775,38	85,0
1928	314	171,6	13 632,61	194,8	1 246,55	136,7
1929	279	152,5	10 481,75	149,8	1 204,65	132,1
1930	241	131,7	7 577,00	108,3	1 238,39	135,8

Kwalifikację przeprowadzali: Naczelnik i 2 referentów Wydziału Nasiennego oraz dyrektorowie i nauczyciele Szkół Rolniczych Izby Rolniczej, a także członkowie „Cerelity", łącznie 26

osób. Komisja kwalifikacyjna zebrała się dwukrotnie, celem ostatecznej kwalifikacji ziemiopłodów.

Szczegółowe zestawienie, dotyczące kwalifikacji ziemiopłodów w r. 1930, znajduje się w części II Statystycznej.

Komisja Nasienna Izby Rolniczej, zorganizowana na zasadach przewidzianych w rozporządzeniu Prez. R. P. o Izbach Rolniczych z r. 1928, zebrała się 2 razy. Na posiedzeniu w dniu 30 lipca 1930 r. ustalono dodatki kwalifikacyjne do cen za zboża ozime, uchwalono podać do Rejestru Wstępnego Odmian Oryginalnych nowo-wyhodowane odmiany ziemiopłodów, oraz uzgodniono listę odmian zbóż ozimych, przeznaczonych na propagandę wśród włościan.

Na drugiem posiedzeniu, odbytem dn. 5. II. 1931 r. ustalono dodatki kwalifikacyjne do cen na zboża jare i ziemniaki, wprowadzając w jęczmieniu zróżniczkowanie na jęczmiona browarniane (2-rzędowe) i pastewne (4 i 6-cio rzędowe), oraz znosząc podział odmian ziemniaków na krajowe i zagraniczne. Następnie wprowadzono dwie zmiany w Przepisach Kwalifikacyjnych Izby oraz poddano dyskusji projekt Dodatkowych Przepisów Kwalifikacyjnych dla producentów eksportowych sadzeniaków ziemniaczanych. Celem ostatecznego załatwienia powyższej sprawy wyłoniono specjalną Komisję, złożoną częściowo z członków Komisji Nasiennej Izby, częściowo zaś z wybitnych rolników woj. Poznańskiego. Wymieniona Komisja zebrała się dnia 14. II. 31 r. i przygotowała konkretne wnioski na najbliższe posiedzenie Komisji Nasiennej.

Na posiedzeniu Komisji Nasiennej w dniu 5. II. 31 r. dyskutowano oprócz tego nad wnioskiem prof. Pietruszczyńskiego o przyjmowaniu do kwalifikacji tylko oryginalnych i I. odsiewów zbóż kłosowych — wniosek ten jednakże został odłożony do czasu poprawy konjunktury w gospodarstwie rolnem. Wreszcie postanonowiono przedstawić do Rejestru Wstępnego Odmian Oryginalnych nowo-wyhodowane odmiany ziemiopłodów, omówiono sprawę organizacji doświadczeń odmianowych, prowadzonych przez Wydział Nasienny oraz ustalono listę odmian zbóż jarych i ziemniaków, przeznaczonych na propagandę wśród włościan.

Oprócz powyższych odbyła się dn. 4. VI. 1930 r. doroczna konferencja z udziałem dyrektorów i nauczycieli Szkół Rolniczych Izby, sprawujących równocześnie funkcje inspektorów kwalifikacyjnych. Na konferencji tej omówiono ogół spraw, dotyczących kwalifikacji ziemiopłodów.

W roku sprawozdawczym zgłosiły hodowle do Rejestru 13 nowo-wyhodowanych odmian różnych gatunków ziemiopłodów, a mianowicie: 3 odmiany ziemniaków, 1 odmianę łubinu, 1 odmianę lnu, 2 odmiany kukurydzy, 2 odmiany jęczmienia, w tem 1 orkiszu jęczmiennego, 1 odmianę grochu, 1 odmianę bobiku i 2 gatunki traw.

Ogółem istnieje w woj. Poznańskiem 19 hodowli roślin, które posiadają w handlu: 6 marek buraków cukrowych, 1 odmianę buraków pastewnych, 24 odmiany ziemniaków, 12 odmian pszenicy ozimej, 6 odmian żyta ozimego, 1 odmianę jęczmienia ozimego, 3 odmiany pszenicy jarej, 6 odmian grochu, 2 odmiany łubinu wązkolistnego, 2 odmiany kukurydzy, 1 odmianę lnu, 1 odmianę bobiku polnego, 7 gatunków traw.

Doświadczenia odmianowo-porównawcze przeprowadzono:

z pszenicą ozimą	w 11	punktach,	nadeszły	sprawozdania	z 10	punktów
z żytem ozimem	„ 10	„	„	„	„ 8	„
z jęczmieniem jarym	„ 6	„	„	„	„ 5	„
z owsem	„ 5	„	„	„	„ 5	„
z grochem	„ 5	„	„	„	„ 4	„
z ziemniakami	„ 15	„	„	„	„ 11	„

Ogólne zestawienia wyników poszczególnych doświadczeń, obliczone przez Wydział Nasienny (Tablica 1—8) znajdują się w Cz. III. str. 84—92.

Oprócz powyższych doświadczeń przeprowadza Wydział Nasienny tak zwane doświadczenia ekonomiczne, mające na celu stwierdzenie możności zyskownej uprawy specjalnych odmian pszenicy na lżejszych glebach żytnich. Wyniki z okresu pięcioletniego tych doświadczeń zostaną opublikowane w przyszłorocznem sprawozdaniu Wielkopolskiej Izby Rolniczej.

Selekcję rodzinowo-masową krzów ziemniaczanych przeprowadzali w r. 1930 z ramienia Wydziału Nasiennego pp. dyr. Raczkowski w 5 majątkach, dyr. Pawiński w 6 majątkach, dyr. Siuta — w 1 majątku, dyr. Krzysztofowicz — w 3 majątkach, dyr. Góralewski — w 2 majątkach, dyr. Cybichowski — w 1 majątku, dyr. Perek — w 1 majątku i nauczyciel inż. Markow — w 2 majątkach.

Zadaniem tej selekcji jest uszlachetnienie materjału do sadzenia na szerszą skalę. Metoda selekcji jest prosta i niedroga. Przy selekcji powyższej zwraca się uwagę głównie na plenność, zdrowotność i czystość odmianową wybranych rodzin.

Do selekcji w r. 1930 zgłosiło 21 majątków następujące odmiany:

1. Alma	w 2 maj.	9. Fürstenkrone	w 1 maj.
2. Beseler	„ 1 „	10. Prof. Gisevius	„ 1 „
3. Cellini	„ 1 „	11. Gloriosa	„ 1 „
4. Cesarska Korona	„ 1 „	12. Goldball	„ 1 „
5. Citrus	„ 1 „	13. Hassia	„ 1 „
6. Deodara	„ 2 „	14. Hellena	„ 1 „
7. Dobra	„ 1 „	15. Hindenburg	„ 2 „
8. Early Rose	„ 4 „	16. Industria	„ 5 „

17. Jubel	„ 4 „		27. Paul Wagner	w 1 maj.
18. Juli	„ 4 „		28. Pepo	„ 9 „
19. Kartz v. Kameke	w 1 maj.		29. Pirola	„ 1 „
20. Max Delbrück	„ 1 „		30. Preussen	„ 2 „
21. Modell	„ 1 „		31. Sickingen	„ 1 „
22. Odenwälder Blaue	„ 1 „		32. Szafranki	„ 1 „
23. Ragis X.	„ 1 „		33. Up - to - date	„ 1 „
24. Roland	„ 1 „		34. Weltwunder	„ 2 „
25. Pantera	„ 1 „		35. Wohltmann	„ 3 „
26. Parnassia	9 „			

Prowadząc dalej rozpoczętą w r. 1924 akcję propagandy uszlachetnionych ziemiopłodów wśród włościan, członków Wielkopolskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych, Wydział Nasienny rozszerzył ją od jesieni 1930 r. na osadników za pośrednictwem Referatu dla Spraw Opieki nad Osadnikami przy Wlkp. Tow. Kółek Roln.

Przydział zbóż dla osadników uwzględniano w zależności od zasobów pieniężnych w budżecie Wydziału Nasiennego — natomiast przydział dla włościan, członków W. T. K. R. uskuteczniano na podstawie dotychczasowego systemu, to znaczy dla 2 włościan z każdego powiatu Wielkopolski — po 33 kg żyta lub pszenicy ozimej, oraz dla następnych 2 — po 33 kg jęczmienia lub po 40 kg owsa. Tym włościanom, którzy otrzymali zboża jare, przydzielono również po 200 kg ziemniaków późnych i po 50 kg wczesnych.

Pozatem wszystkim otrzymującym uszlachetnione ziemiopłody przydzielono po 800 gramów kukurydzy.

Uszlachetnione ziemiopłody, użyte do propagandy, były zakwalifikowane jako oryginalne, I. lub II. odsiewy.

Koszty, które włościanie ponosili, wynosiły połowę ceny aprowizacyjnej (rynkowej) za dane zboże lub ziemniaki i cenę worków. Opłatę za przewóz pokrywała Izba. — W porównaniu z r. 1929 przedstawia się rozdział zbóż następująco:

Rok	żyto	pszenica	jęczmień	owies	ziemniaki	kukurydza	Razem partyj
1929	59	30	29	43	65	77	303
1930	106	268	29	37	135	164	744

Zakwalifikowane ziemiopłody, użyte do propagandy wiosną i jesienią 1930 r. były następujące: Jęczmień Browarniany Sval. I. ods., Elka Hildebranda I. ods., Owies Biały Orzeł Sval. I. ods., Sobieszyński I. ods., Ziemniaki wczesne Juli Paulsena oryg. i II. ods., ziemniaki późne — Parnassia Kam. II. ods., Hindenburg Kam. II. ods., Preussen Modrowa II. ods., Kukurydza — Bydgoska wczesna oryg., Żyto — Rogalińskie oryg., Włoszanowskie oryg., Golskie oryg., Pszenica ozima — Stieglera 22, I. ods. i Biała B. Hildebranda I. ods.

W szczególności podział ziemiopłodów był następujący:

29	partyj	jęczmienia	po 33 kg	dla	włościan, członków W. T. K. R.
37	,,	owsa	,, 40 ,,	,,	,, ,, ,,
66	,,	wczesnych ziemn.	,, 50 ,,	,,	,, ,, ,,
69	,,	późnych ziemn.	,, 200 ,,	,,	,, ,, ,,
164	,,	kukurydzy	,, 800 gr	,,	,, ,, ,,
41	,,	żyta	,, 33 kg	,,	,, ,, ,,
65	,,	żyta	,, 25 ,,	,,	osadników
39	,,	pszenicy ozimej	,, 33 ,,	,,	włościan, członków W. T. K. R.
20	,,	pszenicy ozimej	,, 25 ,,	,,	osadników

Wszyscy obdzieleni włościanie są obowiązani do składania Wydziałowi Nasiennemu sprawozdań, z których najdokładniej wypełnione ogłasza Wydział corocznie w „Poradniku Gospodarskim".

Oprócz powyższego, kilka hodowli, w dobrze zrozumiałym interesie propagandy swych zbóż, postawiło w jesieni 1930 r. do dyspozycji Wydziału Nasiennego Izby większe partje zakwalifikowanych pszenic oryginalnych po połowie ceny aprowizacyjnej. Są to:

1. Hodowla Nasion w Sobótce, która przeznaczyła na ten cel 5243 kg pszenicy Stieglera 22 oryginalnej. Przydzielono ją 85 włościanom, członkom W. T. K. R. i 22 osadnikom w ilości po 49 kg.
2. Hodowla Nasion w Kleszczewie przeznaczyła 2046 kg pszenicy Białej B. Hildebranda oryg. Przydzielono ją 62 włościanom, członkom W. T. K. R. po 33 kg.
3. Hodowla Nasion w Markowicach przeznaczyła 1000 kg pszenicy Edel Epp Markowickiej oryg. Przydzielono ją 40 osadnikom po 25 kg.

Pozatem w jesieni 1930 r. dostarczyła Izba Rolnicza za pośrednictwem Wydziału Nasiennego włościanom z gminy Dębienko koło Stęszewa, dotkniętym klęską gradu — 7083 kg żyta Rogalińskiego I. ods. i 420 kg pszenicy Białej B. Hildebranda oryginalnej. Zboże to otrzymali zainteresowani po cenie aprowizacyjnej (rynkowej), dodatki kwalifikacyjne zaś zostały pokryte z funduszów Izby.

Oprócz bezpośredniej działalności w kierunku propagandy uszlachetnionych nasion Wydział Nasienny współpracuje również, za pośrednictwem dyrektorów Szkół Rolniczych, z Wydziałami Powiatowemi Województwa Poznańskiego. W działalności tej Izba dokłada starań, aby Wydziały Powiatowe preliminowały odpowiednie fundusze i zużytkowały je celowo na podniesienie rolnictwa przez stosowanie uszlachetnionego materjału siewnego.

Co roku po żniwach i wczesną wiosną ogłasza Wydział Nasienny katalog zakwalifikowanych zbóż ozimych i jarych oraz wysokość dodatków kwalifikacyjnych do cen za zboża ozime, jare i ziemnia-

ki. Wysokość dodatków kwalifikacyjnych publikuje się pozatem w Kurjerze Poznańskim, Dzienniku Poznańskim, Gazecie Zachodniej, Piaście Wielkopolskim, Wielkopolaninie, Gazecie Powszechnej i w Landwirtschaftliches Zentral-Wochenblatt für Polen. Oprócz tego Wydział Nasienny wydaje corocznie późną jesienią katalog uznanych sadzeniaków ziemniaczanych, drukowany w języku polskim i francuskim.

Do propagandy polskiego nasiennictwa przyczyniają się również artykuły i odczyty. W roku sprawozdawczym opublikował Wydział 14 komunikatów w sprawach nasiennych i 2 artykuły fachowe w Poradniku Gospodarskim oraz wygłoszono 2 odczyty przez Radjo Poznańskie.

Na Międzynarodowej Wystawie w Liège w lecie 1930 r. było reprezentowane Rolnictwo polskie w osobnym pawilonie. Dział nasiennictwa w tym pawilonie urządził Wydział Nasienny.

Celem propagandy wyhodowanych w zachodnich dzielnicach Polski nowych odmian ziemniaków, nawiązał Wydział kontakt ze sferami naukowemi i rolniczemi Francji i Belgji. W wyniku tej akcji zostały założone wiosną 1931 r. doświadczenia odmianowe w 9 punktach doświadczalnych we Francji i w 3 stacjach doświadczalnych w Belgji. Do doświadczeń tych wysłał Wydział: dla Francji 17 odmian w ilości 6505 kg, dla Belgji zaś — 15 odmian w ilości 4500 kg. Do doświadczeń włączono odmiany Hodowli Roślin w Rogalinie, (8 odmian), Włoszanowie (5 odm.), Poniecu (3 odm.), Koninku (1 odm.), Sobótce (1 odm.), Gwiździnach na Pomorzu (5 odmian Modrowa), pozatem jedną odmianę pochodzenia zagranicznego, selekcjonowaną w Uchorowie i jedną odmianę, również zagranicznego pochodzenia, uprawianą w Kleszczewie. Wymienione Hodowle dostarczyły materjału do sadzenia bezpłatnie, koszty opakowania i transportu do granicy danego państwa zostały pokryte częściowo przez Wielkopolską Izbę Rolniczą z funduszów Min. Roln. i własnych, częściowo zaś przez „Cerelitę“.

Poza wymienionemi doświadczeniami szwajcarska firma eksportowa Ernst Geiser, działająca w Poznaniu, zorganizowała cykl doświadczeń odmianowych z ziemniakami w 3 punktach doświadczalnych w Szwajcarji. Do powyższego celu dostarczyły za pośrednictwem Wydziału Nasiennego następujące Hodowle swoje odmiany: Hodowla Nasion w Rogalinie — 2 odmiany, Hod. Nasion w Włoszanowie — 2 odmiany, Hodowla nasion w Poniecu — 2 odmiany, Hod. Nasion w Koninku — 1 odmianę i Hodowla Nasion w Sobótce — 1 odmianę. Razem 8 odmian w ilości 2400 kg.

W r. 1930 sprawował Wydział Nasienny kontrolę nad nasiennictwem w 19 hodowlach roślin, w 61 majątkach nasiennych i w 161 majątkach reprodukujących. Dokładny rejestr obszarów, gatunków,

odmian i odsiewów uznanych ziemiopłodów w powyższych majątkach prowadzi Wydział dla potrzeb Ministerstwa Rolnictwa i Urzędu Ziemskiego w sprawach wyłączeniowych i statystycznych oraz dla Banku Rolnego w celach kredytowych dla nasiennictwa.

Wszelkie zakwalifikowane przez Wielkopolską Izbę Rolniczą ziemiopłody są zaopatrywane w specjalne zaświadczenia kwalifikacyjne, wydawane przez Wydział. Ze świadectw tych korzystają producenci uszlachetnionych ziemiopłodów, sprzedanych w kraju i zagranicą. Świadectwa kwalifikacyjne dla ziemiopłodów — specjalnie ziemniaków, sprzedanych zagranicę, są wystawiane w języku francuskim lub niemieckim ew. angielskim. Ziemniaki kwalifikowane, wywożone do Szwajcarji, korzystają z ulgowego cła. Cyfry, dotyczące obrotu kwalifikowanemi ziemiopłodami, znajdują się w części II. statystycznej.

Krótkoterminowe kredyty nasienne są tylko w bardzo nikłym stopniu wykorzystywane, ze względu na zawiłą procedurę przy ich wydawaniu. Bank Rolny warunków tych, o ile Izbie wiadomo, nie zamierza narazie zmieniać.

Świadectw na ulgowy przewóz zbóż siewnych i ziemniaków wydano ogółem 3530 sztuk na 5298,5 ton. W porównaniu z rokiem 1929 wydano o 2117 świadectw mniej, ilość przewiezionych ton zmalała o 8177 tonn. Wydatny ten spadek tłomaczy się zastosowaniem taryfy ulgowej tylko do nasion kwalifikowanych, podczas kiedy przed 1. II. 1930 r. wolno było przewozić również i zboża siewne i sadzeniaki niekwalifikowane.

Liczba wysłanej i załatwionej przez Wydział korespondencji biurowej oraz porad, skierowanych bezpośrednio do zainteresowanych lub za pośrednictwem Poradnika Gospodarskiego wynosi 3364. Cyfra ta nie obejmuje przeszło tysiąca pism, dotyczących kwalifikacji, selekcji i obrotu uszlachetnionemi ziemiopłodami. Po doliczeniu powyższego liczba korespondencji wynosiłaby około 4500. — Podróży służbowych odbyli delegaci Wydziału Nasiennego W. I. R. 499, łącząc niejednokrotnie po kilka majątków razem.

Chmielnik Doświadczalny Wielkopolskiej Izby Rolniczej w Nowym Tomyślu składa się z 2 części, pierwszej założonej w r. 1927 i drugiej w r. 1928. Każda część jest pozatem podzielona na 2 równe parcele. W jednej uprawia się chmiel na tyczkach, w drugiej na drutach, wiszących na rusztowaniu. Celem doświadczenia w r. 1930 było zbadanie, który system uprawy daje lepsze wyniki w plonie i opłacalności. W pierwszym roku trwania doświadczenia otrzymano następujące wyniki:

Nazwa parceli		Plon śwież. chmielu z 1 ha		Plon suszonego chmielu z 1 ha w kg			
		w kg	w %	I. gat.	II gat.	ogółem w kg	w %
Chmielnik 4-roletni	Parcela 1 na tyczkach	4634,0	100,00	299,1	1058,0	1.357,1	100,00
	Parcela 2 na drutach	4236,6	91,42	—	1236,6	1.236,6	91,12
Chmielnik 3-letni	Parcela 3 na tyczkach	3714,3	100.00	238,1	851,2	1.089,3	100,00
	Parcela 4 na drutach	3131,0	84,29	—	916,7	916,7	84,15

Jak wynika z powyższego, mniejszy plon wydał chmiel na drutach, bo przeszło o 12%.

Demonstrowano również sposób spryskiwania i zwalczania chorób chmielu.

Obszar plantacyj w woj. Poznańskiem zmniejszył się o 25% ze względu na ogólny kryzys gospodarczy i złą konjunkturę. Również i jakość chmielu się pogorszyła z powodu niesprzyjających warunków atmosferycznych (silne wiatry, które uszkodziły szyszki chmielu). Wobec powyższego zbiór chmielu po ostrej segregacji nie przekroczył 750 q prima chmielu. Wynosi to 50% zbioru z r. 1929.

Handel chmielem w dalszym ciągu niedomaga, wskutek zakorzenionej dawnej zależności od centrów handlowych w Rzeszy Niemieckiej. Drobni producenci chmielu znajdują się jeszcze przeważnie pod wpływami handlarzy niemieckich, którzy wykorzystują sytuację i co gorsza rozbijają jedność Związku Plantatorów Chmielu. Brak również jednolitego produktu, oraz brak silnej prasy do przygotowywania ładunków chmielu, zdolnych do transportu wodą. Brak także spółkowego składu na chmiel, w którym mogłyby być przechowywane partje towarów drobnych plantatorów, przez co uniknęłoby się pośrednictwa.

Popyt na chmiel był nieco lepszy, niż roku zeszłego. Płacono w końcu września za prima towar ponad 140 zł za 100 kg, za dobry 112—120 zł, za średni 80—90 zł.

Dnia 2 października 1930 r. odbył się, jak corocznie, w Nowym Tomyślu Jarmark — Wystawa chmielu. Otwarcia Wystawy dokonał pan starosta pow. Nowotomyskiego Dr. Cichowski. Przy tej okazji Nacz. Wydz. Nasiennego wygłosił referat o chmielarstwie

Na Wystawie tej zostali nagrodzeni następujący członkowie Związku „Chmiel Nowotomyski":

I. nagrodą — pp. Kirschke Gottlieb z Boruji Starej, Ulrich Gottlieb z Jastrzębska Starego, II. nagrodą — Związek Zawodowy Plantatorów Chmielu „Chmiel Nowotomyski" (za chmiel z chmielnika doświadczalnego) i p. Leske Hermann z Jabłońskiej Woli, III. nagrodą — pp. Gustaw Rausch z Paproci, Maj. Posadowo, Rösler Hermann z Boruji Nowej, Wolke Hermann z Paproci i Julius Müller z Boruji Nowej.

Magistrat m. Nowy Tomyśl ofiarował również 2 nagrody w artystycznych przedmiotach dla najlepszych producentów chmielu.

Ocena chmielu odbyła się przez wybraną uprzednio Komisję, która anonimowo dostarczone sobie próby szacowała według ułożonego systemu punktacyjnego.

Posiedzeń członków Związku „Chmiel Nowotomyski“ odbyło się w roku sprawozdawczym 5. W zebraniach tych, oprócz Naczelnika Wydziału Nasiennego prof. Zielińskiego, jako przewodniczącego Związku, brał również udział p. dyr. Hozakowski z Wolsztyna. Tematem posiedzeń, poza sprawami Związku, były wykłady z zakresu uprawy chmielu, nawożenia, suszenia oraz zwalczania chorób.

Dn. 3 marca 1931 r. odbyło się w Warszawie zebranie wszystkich Związków Chmielarskich, zwołane przez Ministerstwo Rolnictwa. Na zebraniu tem były omawiane następujące sprawy: 1) Widoki rozwoju uprawy chmielu w Polsce, zagadnienie podniesienia jakości i unormowania oraz zrejonizowania jego produkcji, 2) doświadczalnictwo chmielarskie oraz sprawa zwalczania szkodników, 3) zagadnienia związane ze zbytem chmielu, 4) zagadnienia kredytowe oraz organizacja chmielarstwa w Polsce.

W zebraniu tem brał udział prof. Zieliński, jako Przewodniczący Związku Plantatorów Chmielu „Chmiel Nowotomyski“.

Po konferencji w Ministerstwie odbyło się nazajutrz zebranie wszystkich Organizacyj i Związków Chmielarskich, które jednogłośnie uchwaliły powołać do życia Związek Organizacyj Chmielarskich w Polsce, w celu obrony zawodowych interesów chmielarstwa polskiego.

Statut Związku został przesłany do zatwierdzenia Władzom.

Naczelnik Wydziału Nasiennego jako stały członek Zarządu i rzeczoznawca ze strony Izby Rolniczej „Związku Zawodowego Hodowców i Wytwórców Nasion i Ziemniaków „Cerelita“, brał udział we wszystkich posiedzeniach Zarządu oraz miesięcznych i walnych zebraniach. W roku sprawozdawczym odbyło się 7 posiedzeń Zarządu, 8 posiedzeń miesięcznych, 3 posiedzenia Komisyj i 1 Walne Zebranie.

Najważniejszym przedmiotem powyższych posiedzeń i zebrań było:

1. Utworzenie Oddziału Związku Producentów Roślin Przemysłowo-Leczniczych w Poznaniu, którego Centrala mieści się w Warszawie. Na posiedzeniach w powyższej sprawie brały udział oprócz członków „Cerelity“: Koło Ziemianek, Związek Kółek Włościanek, Związek Aptekarzy i Związek Drogerzystów.

2. Utworzenie Sekcji Producentów Eksportowych Sadzeniaków Ziemniaczanych. Na posiedzeniach w powyższej sprawie brali udział: przedstawiciel Rządu Francuskiego p. inż. M. Chojecki,

radca rolniczy przy Ambasadzie Polskiej w Paryżu p. A. Iwański, przedstawiciel Państwowego Instytutu Eksportowego w Warszawie, Warszawskiej i Pomorskiej Izby Rolniczej, Wielkopolskiego Związku Ziemian, członkowie „Cerelity“, przedstawiciele Izby Przem. Handl. w Poznaniu, Giełdy Poznańskiej, Kupiectwa Ziemniaczanego i kilku wybitniejszych ziemian z Wielkopolski, nie będących członkami „Cerelity“.

Pozatem na posiedzeniach wygłoszono 7 referatów i 10 sprawozdań.

W Komisjach Inspekcyjnych Wielkopolskiej Izby Rolniczej, kwalifikujących ziemiopłody na pniu w r. 1930 brało udział 5 członków „Cerelity“ w 21 majątkach.

Jarmark Nasienny urządzany przez „Cerelitę“ pod protektoratem W. I. R. odbył się dwukrotnie: 1) dn. 7—8 marca 1930 r., 2) 29—30 sierpnia 1930 r.

Oddział Ziemniaczany „Cerelity“ oprócz handlowej działalności prowadzi nadal doświadczenia z odmianami ziemniaków hodowli krajowych i zagranicznych. W r. 1930 założono doświadczenia w 11 punktach Wielkopolski z 16 odmianami, z których 4 przyjęto jako wzorzec zbiorowy. Nowy system organizacji powyższych doświadczeń pozwala przypuszczać, że wyniki będą bardziej owocne, niż dotychczas.

Transakcje, zawarte za pośrednictwem „Cerelity“, obejmują 44,275 kg zbóż i 135,200 kg ziemniaków.

Współpraca z Wielkopolskiem Towarzystwem Kółek Rolniczych i Referatem dla Spraw Opieki nad Osadnikami przy W. T. K. R. polega na zasilaniu z funduszów Wielkopolskiej Izby Rolniczej akcji propagandy uszlachetnionych ziemiopłodów wśród osadników i wśród młodzieży włościańskiej. Naczelnik Wydziału Nasiennego zasiada w Radzie Przysposobienia Rolniczego Młodzieży Polskiej, służąc pomocą fachową, Wydział zaś dopomaga finansowo i technicznie przy zakupie i wysyłce ziemiopłodów, przeznaczonych do konkursów.

W posiedzeniach Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa w Warszawie bierze udział Naczelnik Wydziału. Działalność Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa polega na załatwianiu wszystkich spraw dotyczących ogólno-polskiego nasiennictwa, w szczególności zaś Rejestru Odmian Oryginalnych, ogólno-państwowych doświadczeń odmianowych, uzgadniania listy odmian zagranicznego pochodzenia, dopuszczanych do uznania i t. p. Sekcja Centralna występuje jako reprezentantka wszystkich Wydziałów Nasiennych Izb Rolniczych, względnie Sekcyj Nasiennych Tow. Rolniczych z całej Polski wobec Centralnych Władz Państwowych i Banku Rolnego.

Wydział Nasienny organizuje corocznie z ramienia Sekcji Centralnej ogólno-państwowe doświadczenia odmianowe w punktach doświadczalnych, leżących na terenie Wielkopolski.

Pozatem Naczelnik Wydziału, wchodząc w skład Międzywydziałowej Komisji Doświadczalnej Wielkopolskiej Izby Rolniczej, brał udział w jej posiedzeniach, współpracował również z Wydziałem Ekonomicznym w zakresie ekonomicznej strony nasiennictwa, z Wydziałem Łąk i Meljoracyj, w szczególności przy tworzeniu statutu dla powołanego w r. 1931 do życia — Zjednoczenia Wielkopolskich Plantatorów Wikliny p. n. „Salix" w Poznaniu, wreszcie z Oddziałem Ochrony Roślin Wielkopolskiej Izby Rolniczej i z Inspektoratem do Walki z Rakiem Ziemniaczanym w dziedzinie ochrony roślin i eksportu ziemniaków zagranicę.

Naczelnik Wydziału wchodzi także w skład Zarządu Poznańskiego Oddziału Związku Producentów Roślin Przemysłowo-Leczniczych, służąc fachową radą, pozatem współpracuje z prof. Teodorowiczem w akcji propagandy pieczarkarstwa.

CZĘŚĆ II. STATYSTYCZNA

Wykaz ziemiopłodów kwalifikowanych w r. 1930

Nr. bież.	Gatunek	Ilość odmian	Obszar podany do uznania w ha	Obszar zdyskwalif. W ha	Obszar zdyskwalif. W %
1	Żyto	12	2 415,50	60,00	2,48
2	Rzepak.	1	12,—	—	—
3	Pszenica ozima . . .	43	1 432,—	163,75	11,42
4	Jęczmień ozimy . . .	2	35,—	—	—
5	Żyto jare	1	3,75		—
6	Pszenica jara	10	346,—	17,—	4,91
7	Jęczmień	25	566,—	10,—	1,83
8	Owies	18	758,12	39,—	5,14
9	Groch	7	529,25	—	—
10	Buraki pastewne . . .	6	131,88	—	—
11	Buraki cukrowe . . .	1	12,50	—	—
12	Bobik	1	10,—	—	—
13	Kukurydza	3	11.125	5,—	44,94
14	Len	4	13,—	—	—
15	Łubin	3	13.50	—	—
16	Mak	4	6,5736	1,—	15,21
17	Marchew	3	6,0432		—
18	Trawy	6	21,50	—	—
19	Wyka	1	8,—	—	—
20	Różne	26 gat.	6.8682	—	
21	Ziemniaki	97	1 238,39	132,92	10,73
	Ogółem . .	274	7 577,—	428,67	5,65

PRZYCZYNY DYSKWALIFIKACJI*

Rok 1930

Gatunek	Obszar zdyskwalif. ogółem w %	Obszar zdyskwalif. ogółem przyj. za 100%	Wycofano w czasie zjazdu komisji inspekcyjnej w %	Brak dowodów uznania w %	Zanieczyszcz. obcemi odmian. lub gatunkami w %	Za daleki odsiew w %	Brak zabezpiecz. przed skrzyżow. lub pomieszan. w %	Głównia pyłkowa i śnieć w %	Inne: (Ophiobolus Cladosporium Erisiphe Puccinia) w %	Choroby wirusowe w %	Inne: fytoftora, rizoktonja, zgorzel podst. łodyg, parch, alternarja, mokra zgnilizna bakterj. żel. plamistość w %
Żyto . . .	2,48	100	—	—	16,67	9,17	74,16	—	—	—	—
Pszenica ozima . .	11,42	100	7,94	—	28,85	—	—	61,99	1,22	—	—
Pszenica jara . .	4,91	100	14,70	38,24	—	—	—	47,06	—	—	—
Jęczmień . .	1,83	100	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
Owies . .	5,14	100	10,26	—	30,77	—	—	58,97	—	—	—
Kukurydza .	44,94	100	—	100,0	—	—	—	—	—	—	—
Mak . . .	15,21	100	—	100,0	—	—	—	—	—	—	—
Ziemniaki .	10,73	100	1,88	—	—	—	—	—	—	3,76	94 36

*) Obszar zdyskwalifikowany, uwidoczniony w 2 rubryce w procentach przyjęto w następnej za 100% i w stosunku do nich wyliczono dalej obszary przypadające na poszczególne przyczyny dyskwalifikacji.

W y k a z z i e m i o p ł o d ó w, p o d a n y c h d o k w a l i f i k a c j i w r. 1930.

1. Ż y t o

Dańkowskie Selekc.	22,00	0,91 %
Granum	15,00	0,62 %
Kaszubskie	2,00	0,08 %
Putza	47,00	1,94 %
Petkus Lochowa	1175,75	48,68 %
Rogalińskie	669,50	27,72 %
Szczodrowskie	29,00	1,20 %
Golskie	88,50	3,66 %
Wierzbieńskie	47,50	1,97 %
Frh. v. Wangenheim	44,50	1,84 %
Włoszanowskie	168,75	6,99 %
Zeelandzkie Hildebranda	106,00	4,39 %
Ogółem	2415,50	100,00 %

2. P s z e n i c a o z i m a

Antonińska Konstancja	38,50	2,69 %
„ Wczesna	31,50	2,20 %
„ Wysokolitewka	6,50	0,45 %
Biała „B" Hildebranda	98.00	6,84 %
Balticum Pfluga	9.00	0.63 %
Criewen 104	41,75	2,96 %
Dańkowska Graniatka	83,25	5,81 %
„ Graniatka Zach.	30.60	2,14 %
„ Selekcyjna	37,50	2,62 %
Dickkopf Heila	1,00	0,07 %
Dobrochna Włoszanowska	0,50	0,03 %
Edel Epp Bielera	51,00	3,56 %
„ „ Markowicka	89,50	6,25 %
Gen. v. Stocken Strubego	32,50	2,27 %
Halina prof. Zielińskiego	5,50	0,38 %
Hanka Granum	1,50	0,10 %
Ks. Hatzfeld Hildebranda	82.50	5,76 %
Herta P. S. G.	27,00	1,88 %
I. R. Hildebranda	13,50	0,94 %
Ina Szańkowskiego	3,00	0,21 %
Konstancja Granum	7.00	0,49 %
Korona Sval.	78,20	5,46 %
Kujawianka Więcławicka	23,00	1,61 %
Meteor Bensinga	3,00	0,21 %
do przeniesienia	795,30	—

	z przeniesienia	795,30	—
	Ostka Grodkowicka	4,00	0,28 %
	„ Więcławicka	10,00	0,70 %
	Pancerna Sval.	4,00	0,28 %
	Piaskowa Dembicka	0,75	0,05 %
	Pom. Dickkopf P. S. G.	6,00	0,42 %
	Pomerania P. S. G.	3,75	0,26 %
	Sanddickkopf Suckerta	3,00	0,21 %
	Sandweizen P. S. G.	1,00	0,07 %
	Saxo Weibulla	2,00	0,14 %
	Słoneczna III. Sval.	88,70	6,19 %
	Sobótka Stieglera	42,50	2,97 %
	Sobieszyńska 44	7,00	0,49 %
	Stalowa Sval.	18,50	1,29 %
	Standard Salzmünder	7,00	0,49 %
	„ Weibulla	34,00	2,37 %
	Stieglera 22	334,50	23,35 %
	W. Ks. Saski Cimbala	34,00	2,37 %
	Wysokolitewka Sobieszyńska	26,00	1,81 %
	Zwycięska Stieglera	10,00	0,70 %
	Ogółem	1432,00 ha	100,00 %
2.	Jęczmień ozimy		
	Friedrichswercki Berga	30,00	85,70 %
	Nordland P. S. G.	5,00	14,30 %
	Ogółem	35,00 ha	100,00 %
4.	Rzepak ozimy		
	Sobótka Stieglera	12,00	100,00 %
5.	Żyto jare		
	Petkus Lochowa	3,75	100,00 %
6.	Pszenica jara		
	Allerfrühester Bensinga	8,00	2,31 %
	Aurora Weibulla	2,00	0,58 %
	Czerwona Bezostna Stieglera	15,50	4,48 %
	Extra Kolben II. Sval.	8,00	2,31 %
	Kolben Heinego	88,50	25,58 %
	Ostka Hildebranda	49,75	14,38 %
	„ Łopuska	2,00	0,58 %
	Peragis Rabethe'go i Giesecke'go	42,00	12,14 %
	S. 30. Hildebranda	108,75	31,43 %
	Suska Bezostna	21,50	6,21 %
	Ogółem	346,00 ha	100,00 %

7.	Jęczmień jary 2-rzędowy		
	Antoniński Browarniany	19,50	3,58%
	Bavaria Ackermanna	13,00	2,39%
	Browarniany Sval.	26,25	4,82%
	Cesarski Stieglera	5,00	0,92%
	Danubia Ackermanna	22,50	4,13%
	Elka Hildebranda	33,00	6,07%
	Frankoński Heila	61,00	11,27%
	Gambrinus P. S. G.	24,00	4,41%
	Hado Eglfinga	36,00	6,62%
	Hanna Gambrinus Ryxa	15,00	2,76%
	„ Heinego	10,25	1,84%
	„ Hildebranda	100,00	18,38%
	„ Proskowetza	13,00	2,39%
	„ sel. z Goli	22,00	4,04%
	Isaria Ackermanna	37,50	6,89%
	Kazimierski	12,00	2,20%
	Putza	25,00	4,60%
	Szelejewski Browarniany	4,00	0,74%
	Orkisz Tybetański	3.25	0,60%
	Złoty Sval.	30,25	5,56%
	Zwycięzca Sval.	31,50	5,79%
	Razem	544,00 ha	100,00%
8.	Jęczmień jary 4-rzędowy		
	Heinego	6,00	31,58%
	Nordland P. S. G.	7,00	36,84%
	Sobieszyński	6,00	31,58%
		19,00 ha	100,00%
9.	Jęczmień jary 6-rzędowy		
	Julibyg	3,00	100,00%
10.	Owies		
	Antoniński Biały	13,00	1,71%
	„ Żółty	20,00	2,64%
	Biały Orzeł Sval.	59,00	7,78%
	Diamant Weibulla	10,00	1,32%
	DuppauskiStieglera	109,00	14,38%
	Goldkorn P. S. G.	9,00	1,19%
	Gwiazda Sval.	20,50	2,70%
	Królewski Sval.	10,00	1,32%
	Ligowo II. Sval.	143,50	18,93%
	do przeniesienia	394,00	—

z przeniesienia	394,00		—
Najwcześniejszy Niemierczański	5,00		0,66 %
Petkus Lochowa	158,25		20,88 %
Schlanstaedzki Strubego	5,00		0,66 %
Sobieszyński	55,00		7,25 %
Srebrny P. S. G.	26,00		3,43 %
Überwinder Dippego	3,75		0,49 %
Wiktorja Mahndorfski	4,00		0,53 %
Złoty Deszcz Sval.	21,87		2,88 %
Zwycięzca Sval.	85,25		11,25 %
Ogółem	758,12	ha	100,00 %

11. G r o c h

Folger zielony Gerstenberga	58,75		11,10 %
Perła Wronowska	43,00		8,12 %
Wiktorja Hildebranda	71,50		13,51 %
„ sel. Łagiewnickiej	41,50		7,84 %
„ Mahndorfski	266,00		50,27 %
„ Strubego	38,50		7,27 %
„ sel. Kotowieckiej	10,00		1,89 %
Ogółem	529,25	ha	100,00 %

12. B u r a k i p a s t e w n e i ć w i k ł o w e

Eckendorfskie żółte Borriesa	1,50		1,13 %
„ żółte Wiechmanna	6,75		5,14 %
„ żółte Schmidta	15,00		11,33 %
Crieweńskie żółte	20,00		15,11 %
Ideal Kirschego	66,13		49,94 %
Substantia Blecker-Kohlsaata	22,50		16,99 %
Egipskie czerwone płaskie	0,48		0,36 %
Ogółem	132,36	ha	100,00 %

13. B u r a k i c u k r o w e

Dippego	12,50	100,00 %

14. Ł u b i n

Puławski różowy	2,50
Rogaliński biały wąskolistny	2,00
Włoszanowski	9,00
	13,50 ha

15.	Bobik Koński	10,00	
16.	Len		
	Niebiesko kwitnący z Rogalina	2,00	
	Wołożyński	5,00	
	Pernauski	2,00	
	Ryski	4,00	
		13,00	ha
17.	Kukurydza		
	Bydgoska wczesna	2,50	
	Janetzkiego	5,00	
	Rumuńska Laschke'go	3,625	
		11,125	ha
18.	Marchew		
	Biała olbrzymia z zieloną główką	5,00	
	Lobberichska	1,00	
	Nantejska półdługa	0,0432	
		6,0432	ha
19.	Kapusta		
	Biała Brunświcka	0,0955	
	Włoska	0,0596	
	Czerwona Erfurcka	0,1000	
		0,2551	ha
20.	Brukiew żółta Hoffmanna	0,1189	
21.	Cebula		
	Żytawska żółta, płaska	0,1022	
22.	Fasola		
	Żółta daktylowa karłowata	0,3528	
	Hinricha olbrzymia	0,2448	
		0,5976	
23.	Rzodkiew		
	Zimowa biała okrągła	0,1189	
	„ czarna	0,1200	
		0,2389	
24.	Rzodkiewka		
	Różowa z białym końcem	0,0432	
25.	Ogórki		
	Półdługie	1,0011	
	Rosyjskie	1,0011	
		2,0022	

26.	Pomidory Lucullus	0,2500	
27.	Sałata		
	Królowa Majowa	0,1964	
	Niemiecka	0,1189	
		0,3153	
28.	Selery Praskie wielkie	0,2610	
29.	Szpinak		
	Wiktorja	0,1152	
	Gaudre'go	0,1548	
		0,2700	
30.	Jarmuż półwysoki	0,1292	
31.	Kminek	1,0000	
32.	Kolender	0,1900	
33.	Pietruszka długa gładka	0,0750	
34.	Pory Brabanckie	0,0786	
35.	Wyka Słodka Sval.	8,0000	
36.	Koper ogrodowy	0,2646	
37.	Cykorja Magdeburska	0,1964	
38.	Mak		
	Turyński	1,0000	
	Mahndorfski	5,5000	
	Biały z Kotowiecka	0.0369	
	Niebieski z Kotowiecka	0,0367	
		6,5736 ha	
39.	Trawy		
	Stokłosa Bezostna Granum	5,00	
	Mietlica rozłogowa	1,50	
	Trawa kupkowa	10,00	
	Różne gat. traw z Kotowiecka	1,00	
	Kostrzewa łąkowa Steinachera	3,25	
	Wiechlina „ „	0,75	
		21,50 ha	
40.	Ziemniaki		
1.	Alma Cimbala	17,00	1,37%
2.	Alma z Uchorowa sel. krzak.	7,00	0,57%
3.	Arnika Kamekego	1,00	0,08%
4.	Beseler Kamekego	0,20	0,02%
	do przeniesienia	25,20	—

	z przeniesienia	25.20	—
5.	Bursztynki hod. Murowanej Poznańskiej	1,12	0,09 %
6.	Cellini P. S. G.	1,00	0,08 %
7.	Cesarska Korona z Sobótki sel. krzak.	5,00	0,40 %
8.	Citrus Kamekego	4,75	0,38 %
9.	Datura Kamekego	0,20	0,02 %
10.	Deodara Kamekego	41,75	3,37 %
11.	„ z Gołębowa sel. krzak.	3,00	0,24 %
12.	„ z Rogalina sel. krzak.	10,00	0,81 %
13.	„ z Uchorowa sel. krzak.	11,00	0,89 %
14.	Early Rose Bresee'go	2,00	0,16 %
15.	„ z Uchorowa sel. krzak.	11,25	0,91 %
16.	„ z Rogalina sel. krzak.	5,00	0,40 %
17.	Farys z Goli	1,50	0,12 %
18.	Feniks z Goli	2,50	0,20 %
19.	Gedymin Dołkowskiego	0,25	0,02 %
20.	Geldersche Muisen	15,00	1,21 %
21.	Prof. Gisevius Modrowa	11,50	0,93 %
22.	Gloriosa Kamekego	1,00	0,08 %
23.	Goldball Kamekego	10.25	0,83 %
24.	Hassia z Obry sel. krzak.	1,00	0,08 %
25.	Helena Paulsena	1,00	0,08 %
26.	Hindenburg Kam.	67,60	5,46 %
27.	„ z Uchorowa sel. krzak.	1,00	0,08 %
28.	Hultaj z Goli	12,50	1,01 %
29.	Hutten P. S. G.	1,50	0,12 %
30.	Industria Modrowa	76,50	6,18 %
31.	„ z Lucima sel. krzak.	1,00	0,08 %
32.	„ z Goli sel. krzak.	2,00	0,16 %
33.	„ z Uchorowa sel. krzak.	1,00	0,08 %
34.	Jaskier Dołkowskiego	1,50	0,12 %
35.	Jarema Dołkowskiego	0,50	0,04 %
36.	Jubel Richtera	50,50	4,08 %
37.	„ z Uchorowa sel. krzak.	10,00	0,81 %
38.	Juli Paulsena	26,75	2,16 %
39.	Kartz v. Kameke	1,50	0,12 %
40.	Korale Dołkowskiego	2,00	0,16 %
41.	Laurus z Uchorowa sel. krzak.	2,00	0,16 %
42.	Łucja Dołkowskiego	2,50	0,20 %
43.	Max Delbrück P. S. G.	1,00	0,08 %
44.	Mona Dołkowskiego	0,50	0,04 %
	do przeniesienia	427.12	—

	z przeniesienia	427,12	—
45.	Müllers Frühe P. S. G.	3,00	0,24%
46.	Neo Deo	0,50	0,04%
47.	Nowa Industria P. S. G.	11,50	0,93%
48.	Odenwälder Blaue P. S. G.	21,00	1,70%
49.	„ „ Modrowa sel. krzak.	0,25	0,02%
50.	Palatyn Dołkowskiego	1,25	0,10%
51.	Parnasia Kamekego	293,80	23,75%
52.	„ z Gołębowa sel. krzak.	3,00	0,24%
53.	„ z Rucewka sel. krzak.	0,50	0,04%
54.	„ z Uchorowa sel. krzak.	43,00	3,47%
55.	Paul Wagner	1,00	0,08%
56.	Pepo Kamekego	143,95	11,63%
57.	„ z Rucewka sel. krzak.	0,50	0,04%
58.	„ z Uchorowa sel. krzak.	9,50	0,77%
59.	Pirola Kamekego	3,00	0,24%
60.	„ z Uchorowa sel krzak.	3,00	0,24%
61.	Poniecckie żółte	0,26	0,02%
62.	Polanin Dołkowskiego	1,00	0,08%
63.	Poranki Dołkowskiego	2,50	0,20%
64.	Preussen Modrowa	99,50	8,04%
65.	Prezydent hod. Navrat Ponieckiej	0,45	0,04%
66.	Ragis X. Rabethge'go i Giesecke'go	2,50	0,20%
67.	Roland I. Paulsena	1,00	0,08%
68.	Rosafolja P. S. G.	9,25	0,75%
69.	Sickingen P. S. G.	1,00	0,08%
70.	Silesia z Gołaszyna sel. krzak.	2,50	0,20%
71.	„ Klein Spiegel P. S. G.	2,00	0,16%
72.	Tango Dołkowskiego	0,25	0,02%
73.	Topaz Dołkowskiego	2,00	0,16%
74.	Topór Dołkowskiego	0,25	0,02%
75.	Up to date z Drążna sel. krzak.	10,00	0,81%
76.	Ursus Dołkowskiego	0,50	0,04%
77.	Wekaragis Rab. i Gies.	1,50	0,12%
78.	Wiarus z Goli	2,50	0,20%
79.	Wielkopolanka hod. Ponieckiej	1,18	0,10%
80.	Wilejka hod. Ponieckiej	1,02	0,08%
81.	Wohltmann Cimbala	18,00	1,45%
82.	„ z Dańkowa sel. krzak.	2,00	0,16%
83.	„ z Gołębowa sel. krzak.	3,00	0,24%
	do przeniesienia	1130,03	—

	z przeniesienia	1130,03	—
84.	Wohltmann 34 z Sobótki sel. krzak.	46,50	3,76%
85.	Wohltmann z Uchorowa sel. krzak.	12,00	0,96%
86.	Nr. 25 J. Ł. z Goli	9,00	0,73%
87.	Nr. 28 „ „	5,00	0,40%
88.	Nr. 50 „ „	19,50	1,57%
89.	Nr. 208 „ „	2,50	0,20%
90.	Różne odmiany hodowli Ponieckiej z Janiszewa	3,38	0,27%
91.	Różne odmiany z Ponieca	0,98	0,08%
92.	Nr. 12 hod. Włoszanowskiej	2,00	0,16%
93.	Nr. 26 „ „	1,00	0,08%
94.	Nr. 35 „ „	0,50	0,04%
95.	Nr. 50 „ „	2,50	0,20%
96.	Nr. 92 „ „	0,50	0,04%
97.	Nr. 112 „ „	3,00	0,24%
	Ogółem	1238,39 ha	100,00%

Zestawienie świadectw ulgowych, wydanych na przewóz zakwalifikowanych ziemiopłodów od 1. 4. 1930 do 31. 3. 1931 r.

271	świadectw	na	owies	na	273.880,5 kg
228	„	„	jęczmień	„	160.758 „
80	„	„	pszenicę jarą	„	73.500 „
81	„	„	groch	„	143.764 „
671	„	„	ziemniaki	„	2.606.630 „
207	„	„	buraki	„	834.300,5 „
21	„	„	łubin	„	14.494 „
8	„	„	kukurydzę	„	940 „
4	„	„	wykę	„	400 „
40	„	„	koniczynę	„	20.165 „
6	„	„	gorczycę	„	2.500 „
5	„	„	trawy	„	6.990 „
4	„	„	seradelę	„	5.175 „
1	„	„	rzepik	„	6.000 „
1	„	„	marchew	„	1.250 „
19	„	„	mak	„	957 „
2	„	„	lucernę	„	950 „
1	„	„	peluszkę	„	800 „
1650	świadectw		do przeniesienia		4.153.454,0 kg

1650	świadectw		z przeniesienia	4,153.454,0	kg
4	„	na len	„	462,5	kg
1	„	„ bobik	„	125	„
1	„	„ kminek	„	100	„
929	„	„ żyto	„	735.333,5	„
817	„	„ pszenicę	„	347.928,5	„
53	„	„ jęczmień ozimy	„	43.400	„
64	„	„ rzepak ozimy	„	8.092,5	„
11	„	„ wykę zimową	„	9.800	„
3.530	świadectw		na	5.298.696,0	kg

Zestawienie
zakwalifikowanych i sprzedanych ziemiopłodów jarych ze zbioru w 1929 r.

Gatunek i odsiew ziemiopłodów	Zakwalifikowano		Sprzedano	
	ogółem w kwintalach	w %	ogółem w kwintalach	w %
Żyto jare oryginalne	80,00	100	24,00	30,00
Pszenica jara oryginalna	1733,25	100	1670,50	96,37
„ „ I odsiew	1224,50	100	936,00	76,43
„ „ II. „	725,00	100	353,50	48,75
Razem	3682,75	100	2960,00	80,37
Jęczmień jary oryginalny	6312,50	100	1727,90	27,37
„ „ I. odsiew	10020,88	100	1366,15	13,58
„ „ II. „ . . .	2062,50	100	279,00	13,52
Razem	18395,88	100	3373,05	18,33
Owies oryginalny	11057,00	100	1337,93	12,10
„ I. odsiew	11707,00	100	1575,52	13,45
„ II. „	1680,00	100	254,75	15,16
Razem	24444,00	100	3168,20	19,96
Groch oryginalny	3075,00	100	2241,65	72,89
„ I. odsiew	2985,50	100	794,85	26,62
„ II. „	4130,00	100	585,35	14,17
Razem	10190,50	100	3621,85	35,54
Nasienie buraków past. oryginalne	357,00	100	303,53	85,02

Gatunek i odmiana ziemiopłodów	Zakwalifikowano ogółem w kwintalach	Zakwalifikowano w %	Sprzedano ogółem w kwintalach	Sprzedano w %
Kukurydza oryginalna	118,75	100	81,93	70,78
Łubin oryginalny	90,00	100	29,95	33,27
„ I. odsiew	100,00	100	5,00	5,00
Razem	190,00	100	34,95	18,39
Wyka oryginalna	30,00	100	14,00	46,66
„ I. odsiew	30,00	100	5,00	16,66
Razem	60,00	100	19,00	31,66
Trawy	26,00	100	18,50	71,15

Zestawienie definitywnie zakwalifikowanych i sprzedanych zbóż ozimych ze zbioru w 1930 r.

Gatunek zboża i odsiew	Zakwalifikowano ogółem w kwintalach	w %	odmian krajow. w kwint.	w %	odmian zagran. w kwint.	w %
Żyto ozime oryginalne .	20 992,00	100	12 956,00	61,71	8 036,00	38 29
„ „ I. odsiew .	11 844,00	100	2 651,00	22,28	9 193 00	77,62
„ „ II. „ .	1 181,00	100	615,00	52,07	566,00	47,93
Razem	34 017,00	100	16 222,00	47,69	17 795,00	52,31
Pszenica ozima oryg. .	10 076,00	100	8 173,00	81,11	1 903,00	18,89
„ „ I. ods. .	8 436,00	100	5 627,00	66,70	2 809,00	23,30
„ „ II. „ .	2 513,00	100	1 388,00	55,23	1 125.00	44,77
Razem	21 025,00	100	15 188,00	72 23	5 837,00	27,77
Jęczmień ozimy oryg. . zagran. pochodzenia .	470,00	100	—	—	470 00	100,00
Jęczmień ozimy I. ods. zagran. pochodzenia .	470,00	100	—	—	470 00	100,00
Jęczmień ozimy II. ods. zagran. pochodzenia .	26 00	100	—	—	26,00	100,00
Razem	966,00	100	—	—	966 00	100,00
Rzepak ozimy oryg. . . kraj. pochodzenia . .	132,00	100	132,00	100,00	—	—
Rzepak ozimy I. odsiew.	90,00	100	90,00	100,00	—	—
Razem	222,00	100	222,00	100,00	—	—

Zestawienie
zakwalifikowanych i sprzedanych ziemniaków ze zbioru w 1929 r.

Gatunek i odmiana ziemniaków	Zakwalifikowano		Sprzedano	
	ogółem w kwintalach	w %	ogółem w kwintalach	w %
Ziemniaki:				
oryginalne	6110,00	100	2847,55	46,60
selekcyjne	6349,00	100	3475,50	54,74
I. odsiew	8290,00	100	3238,05	39,05
II. „	19058,00	100	8611,80	45,18
dalszy odsiew	13470,00	100	11769,60	87,37
Razem	53277,00	100	29932,50	56,18

Zestawienie
definitywnie zakwalifikowanych i sprzedanych zbóż ozimych
ze zbioru 1930 r.

Gatunek zboża i odsiew	Sprzedano					
	ogółem w kwintałach	w %	odmian krajow. w kwint.	w %	odmian zagran. w kwint.	w %
Żyto ozime oryginalne .	6 156,58	29,32	3 135,50	14,93	3 021,08	14,39
„ „ I. odsiew . .	2 658,21	22,44	805,08	6,80	1 853,13	15,64
„ „ II. „ .	190,50	16,13	87,50	7,41	103,00	8,72
Razem	9 005,29	26,47	4 028,08	11,84	4 977,21	14,63
Pszenica ozima oryg. .	3 383,65	33,58	2 551,48	25,32	832,17	8,26
„ „ I. ods. .	2 006 35	23,78	1 089,75	12,92	916,60	10,86
„ „ II. „ .	432,85	17,22	172,25	6,85	260,60	10,37
Razem	5 822,85	27,69	3 813,48	18,13	2 009,37	9,56
Jęczmień ozimy oryg . zagran. pochodzenia .	166,38	35,40	—	—	166,38	35,40
Jęczmień ozimy I. ods. zagran. pochodzenia .	266,50	56,70	—	—	266,50	56,70
Jęczmień ozimy II. ods. zagran. pochodzenia .	12,00	46,15	—	—	12,00	46,15
Razem	444,88	46,05		–	444,88	46,05
Rzepak ozimy oryg. . . kraj. pochodzenia . .	104,30	79,01	104,30	79,01	—	—
Rzepak ozimy I. odsiew	55,00	61,11	55,00	61,11	—	—
Razem	159,30	71,75	159,30	71,75	—	—

Tablica 1.

ŻYTO

Rok 1929/30

Majętność	Gleba	Wzorzec	Nr. 1 Petkus Lochowa oryg.		Nr. 2 Zeelandzkie oryg.		Nr. 3 Włoszanowskie oryg.		Nr. 4 Golskie oryg.		Nr. 5 Rogalińskie oryg.		Nr. 6 Wierzbieńskie oryg.		Nr. 7 Szczodrowkie S.W H.N. oryg.		Nr 8 Puławskie Sztywnosłome oryg.		Nr. 9 Putza oryg.		Nr. 10 Sturm III Weibulla oryg.		Nr. 11 Mahndorfskie oryg.	
		Plon z 1 ha w q w %	Plon z 1 ha w q w %	Uszeregowanie	Plon z 1 ha w q w %	Uszeregowanie	Plon z 1 ha w q w %	Uszeregowanie	Plon z 1 ha w q w %	Uszeregowanie	Plon z 1 ha w q w %	Uszeregowanie	Plon z 1 ha w q w %	Uszeregowanie	Plon z 1 ha w q w %	Uszeregowanie	Plon z 1 ha w q w %	Uszeregowanie	Plon z 1 ha w q w %	Uszeregowanie	Plon z 1 ha w q w %	Uszeregowanie	Plon z l ha w q w %	Uszeregowanie
Gola . . .	Piaszczysto-gliniasta	26,94 100,00	25,50 94,6	6	24,07 89,3	8	27,50 102,1	3	25,69 95,4	5	26,88 99,8	4	25 32 94,0	7	27.69 102 8	2	23,75 88,2	9	28,19 104,6	1	22,75 84,4	11	22,82 84,7	10
Kleszczewo	"	23.82 100,0	27.92 117,2	1	24,16 101,4	6	26,60 111,7	3	24,36 102,3	4	24,00 100,7	7	23,64 99,2	9	20,20 85,6	11	23,82 100,0	8	27,66 116,1	2	24,22 101,7	5	21,24 89,2	10
Sobótka. .	Piaszczysta	27,92 100,0	28,25 101,2	9	27,92 100,0	10	29,92 107,2	6	30.92 110,7	3	28.75 103,0	7	30,92 110,7	3	30,42 108,9	5	33 08 118,5	2	28,58 102,4	8	33,58 120,3	1	—	
Jeżewo . .	Gliniasto-piaszczysta	32,16 100,00	31,71 98,6	5	31,81 98,9	4	31,62 98,3	6	31,41 97,7	8	33,92 105,5	1	31,93 99,3	3	31,62 98,3	6	33,02 102,7	2	30,43 94,6	9	28,52 88,7	11	29,62 92,1	10
Stacja Doświadcz. W. I. R. Pętkowo	Szczerk z dużą domieszką próchnicy	26,88 100,0	25,38 94,4	4	25,78 95,9	3	25,14 93,5	5	23,76 88.4	6	23,00 85,6	8	25,90 96,3	2	23,68 88,1	7	28 22 105,0	1	22,68 84,3	9	22,04 82,0	10	—	
Lipie . . .	Glinka próchniczna	33.71 100,00	36,04 106,9	1	35,21 104,4	2	35,05 104,0	4	33,87 100,5	6	34,94 103,6	5	30,29 89,8	9	33,86 100,4	7	30,76 91,2	8	35,17 104,3	3	30,13 89,3	10	—	
Poniec . .	Piaszczysta lekka	20,66 100,0	20,20 96,9	9	19,42 94,0	10	21,36 103,4	3	20.78 100,6	6	20 24 98,0	8	21,00 101,7	5	21,32 103,2	4	19,06 92,3	11	21,80 105,6	2	22,76 110 2	1	20,60 99,7	7
Uchorowo.	Gliniasto-piaszczysta	18,91 100,0	20,16 106,6	4	20,00 105,8	5	19,16 101,3	6	23.80 125,8	1	21,28 112,5	3	18,16 96,0	8	22,66 119,9	2	17,33 91,6	9	17.33 91,6	9	18,40 97,3	7	—	

PSZENICA OZIMA — Serja I. Tablica 2. rok 1929/30

Majętność	Gleba	Wzorzec Plon ziarna z 1 ha w q	Wzorzec Plon ziarna z 1 ha w %	Nr. 1 Stieglera 22 oryg. Plon ziarna z 1 ha w q	Nr. 1 w %	Nr. 1 Uszeregow.	Nr. 2 Antoninska wczesna oryg. Plon ziarna z 1 ha w q	Nr. 2 w %	Nr. 2 Uszeregow.	Nr. 3 Kujaw. Więcławicka oryg. Plon ziarna z 1 ha w q	Nr. 3 w %	Nr. 3 Uszeregow.
Gola	Piaszczysto-gliniasta	30,33	100,00	27,14	89,48	8	32,58	107,42	3	33,20	109,46	2
Kleszczewo . .	„	33.38	100,00	30,38	91,01	3	28,94	86,70	5	28,26	84,78	8
Sobótka . . .	„	31,06	100,00	31,40	101,09	1	26,40	84,99	5	25,40	81,77	6
Łagiewniki . .	Glinka próchniczna	27.30	100,00	22,54	82,56	8	29,86	109,38	2	27,78	101,76	6
Więcławice .	Czarnoziem bagienny	43,15	100,00	44,60	103,36	3	41,50	96,18	6	41,15	95,37	7
Rucewko . . .	Piaszczysto-gliniasta	28,10	100,00	28,16	100,21	4	26,52	94,34	6	27,92	99,35	5

Nr. 4 Dańkowska Graniatka zachodnia oryg. Plon ziarna z 1 ha w q	Nr. 4 w %	Nr. 4 Uszeregow.	Nr. 5 Edel Epp Markowicka oryg. w q	Nr. 5 w %	Nr. 5 Uszeregow.	Nr. 6 Zwycięzka Stieglera oryg. w q	Nr. 6 w %	Nr. 6 Uszeregow.	Nr. 7 Biała B. Hildebranda oryg. w q	Nr. 7 w %	Nr. 7 Uszeregow.	Nr. 8 Ostka Więcławicka oryg. w q	Nr. 8 w %	Nr. 8 Uszeregow.	Nr. 34 Nr. 3 186 Strubego w q	Nr. 34 w %	Nr. 34 Uszeregow.	Nr. 35 Gen. v. Stocken Strubego w q	Nr. 35 w %	Nr. 35 Uszeregow.
30,33	100,00	6	36,08	118,96	1	32,27	106,40	4	30,02	98,97	7	32,27	106,40	4	Poza konkursem					
31,70	94,67	2	28,98	86,82	4	29,74	86,10	6	35,06	105,03	1	28,68	85,92	7	30,80	92,27	— (3)			
27,56	88,73	3	26,81	86,31	4	25,31	81,48	7	27,65	89,02	2	24,48	78,81	8						
25,18	92,34	7	29,14	106,74	3	28,32	103,74	5	30,40	111,36	1	28,42	104,10	4				26,98	98,83	— (7)
42,15	97,68	5	43,65	101,15	4	44,85	103,93	2	46,85	108,56	1	35,70	82,75	8						
29,88	106,33	3	25,92	92,28	7	30,04	106,90	2	32,68	116,29	1	23,72	84,41	8						

Majętność	Gleba	Wzorzec Plon ziarna z 1 ha w q	w %	Nr. 1 Stieglera 22 oryg. Plon ziarna z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	Nr. 9 W. Ks. Saski Cimbala oryg Plon ziarna z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	Nr. 10 Saxo Weibulla oryg. Plon ziarna z 1 ha w q	w %	Uszeregow.
Poniec	Piaszczysta-lekka	15,38	100	15,46	100,52	6	13,54	88,03	10	14,94	97,13	7
Uchorowo . .	Gliniasto-piaszczysta	13,61	100	14,61	107,35	8	14,11	103,67	9	15,45	113,52	7
Lipie	Glinka-próchniczna	32,77	100	28,90	88,18	7	27,30	83,01	9	35,56	108,52	3
Markowice . .	Ciemna próchniczna glina	25,33	100	23,99	94,7	8	23,36	92,2	9	25,13	99,2	7

Majętność	Nr. 11 Dickkopf Heila oryg. Plon ziarna z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	Nr. 12 Standard Weibulla oryg. Plon ziarna z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	Nr. 13 Balticum Pfluga I. ods. Plon ziarna z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	Nr. 14 Dickkopf Carstena I. ods Plon ziarna z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	Nr. 15 Salzmünder Standard I. ods Plon ziarna z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	Nr. 19 O. S inż Jakowskiego oryg Plon ziarna z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	Nr. 35 Gen. v. Stocken Strubego oryg. Plon ziarna z 1 ha w q	w %	Uszeregow.
Poniec	13,58	88,29	9	16,10	104,68	4	13,82	89,85	8	16.80	109,23	2	16,30	105,98	3	15,96	103,77	5	18,20	118,33	1
Uchorowo	18,45	135,56	2	20,33	149,37	1	17,45	128,21	5	17,61	129,39	4	18.78	130,64	3	15,61	114,69	6			
Lipie	32,68	99,73	6	35,08	107,92	4	36,63	111,76	1	33.51	102,31	5	36,63	111,76	1	27,37	83,51	8			
Markowice	25,56	100,9	6	26,89	106,2	3	27,45	108,4	2	26,79	105,8	5	27,83	109,9	1	19,57	77,3	10	26,84	106,0	4

Tablica 4.

JĘCZMIEŃ **Rok 1930**

Majętność	Gleba	Wzorzec		Nr. 1 Hanna sel. z Goli			Nr. 2 Szelejewski Browarn. oryg.			Nr. 3 Isaria Ackermanna oryg.			Nr. 4 Putza oryg.			Nr. 5 Elka Hildebranda oryg.		
		Plon z 1 ha		Plon z 1 ha		Uszeregow.	Plon z 1 ha		Uszeregow.	Plon z 1 ha.		Uszeregow.	Plon z 1 ha		Uszeregow.	Plon z 1 ha		Uszeregow.
		w q	w %	w q	w %		w q	w %		w q	w %		w q	w %		w q	w %	
Gola . . .	Gliniasto-piaszczysta	26,50	100	26,13	98,6	2	25,63	96,7	4	25,75	97,2	3	26,50	100,0	1	25,50	96,2	5
Nagradowice . .	Piaszcz. glina	32,76	100	33,75	103,0	2	29.83	91,1	5	32,00	97,7	4	32,46	99,1	3	34.37	104,9	1
Jeżewo .	Gl niasto-piaszczysta	33,37	100	32,76	98,2	3	34,54	103,5	1	30,32	90.9	5	33,36	100.0	2	32,46	97,3	4
Lipie . .	Glinka próchn.	22,93	100	22,02	96,0	5	24,21	105,6	1	22,29	97,2	4	23.04	100,5	3	23,07	100,6	2
Kleszczewo . . .	Piaszcz.-gliniasta	37,36	100	37,30	99,8	3	35,10	94,2	5	38,62	103,4	1	37,58	100,6	2	35,94	96,2	4

OWIES | Tablica 5. | Rok 1930

Majętność	Gleba	Wzorzec		Nr. 1 Biały Orzeł Sval. oryg.			Nr. 2 Antoninski Biały oryg.			Nr. 3 Diamant Weibulla oryg.		
		Plon z 1 ha		Plon z 1 ha		Uszeregow.	Plon z 1 ha		Uszeregow.	Plon z 1 ha		Uszeregow.
		w q	w %	w q	w %		w q	w %		w q	w %	
Gola	Gliniasto-piaszczysta	24,10	100	26,29	109,1	1	24,16	100,2	3	23,17	96,1	4
Więcławice	Czarnoziem bagienny	25,87	100	30,95	119,6	1	26,62	102,9	2	26,45	102,2	3
Strzyżewice	Piaszczysta	23,64	100	30,56	129,3	1	26,90	113,8	3	25,90	109,6	5
Sobótka	Gliniasto-piaszczysta	11,58	100	15,75	136,0	1	13,42	115,9	3	13,08	113,0	4
Lipie	Glinka próchniczna	16,69	100	18,26	109,4	1	16,98	101,7	4	17,28	103,5	3

Majętność	Nr. 4 Schlanstaedzki Strubego oryg.			Nr. 5 Królewski Sval oryg			Nr 6 Wiktorja Mahndorfski oryg.			Nr. 7 Gwiazda Sval. oryg.			Nr. 8 Ligowo II Sval. oryg.		
	Plon z 1 ha		Uszeregow.	Plon z 1 ha		Uszeregow.	Plon z 1 ha		Uszeregow.	Plon z 1 ha		Uszeregow.	Plon z 1 ha		Uszeregow.
	w q	w %		w q	w %		w q	w %		w q	w %		w q	w %	
Gola	25,79	107,0	2	21,16	87,8	6	22,29	92,5	5	20,41	84,7	8	20,66	85,7	7
Więcławice	25,70	99,3	5	24,75	95,7	6	25,83	99,8	4	24,04	92,9	7	23,95	92,6	8
Strzyżewice	25,22	106,7	6	23,30	98,6	8	27,48	116,2	2	24,48	103,6	7	25,98	109.9	4
Sobótka	14,92	128,8	2	12,50	107,9	5	11,33	97,8	7	12,33	106,5	6	9,67	83,5	8
Lipie	16,90	101,3	5	15,38	92,2	7	17,50	104,9	2	16,11	96,5	6	15,04	90,1	8

GROCH — Tablica 6. — Rok 1930

Majętność	Gleba	Wzorzec — Plon z 1 ha w q	Wzorzec — Plon z 1 ha w %	Nr. 1 Perła Wronowska oryg. — Plon z 1 ha w q	Nr. 1 — w %	Nr. 1 — Uszeregow.
Łagiewniki	Humusowa-glinka	23,14	100	25,30	109,3	2
Kleszczewo	Piaszczysto-gliniasta	23,76	100	22,58	95,0	5
Lipie	Glinka-próchniczna	23,50	100	25,12	106,9	1
Stacja Dośw. W. I. R Piętkowo .	Szczerk z dużą domieszką próchn.	27,32	100	25,54	93,4	5

Majętność	Nr. 2 Wiktorja sel. Łagiewnickiej — Plon z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	Nr. 3 Wiktorja Mahndorfski oryg. — Plon z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	Nr. 4 Folger zielony Gerstenberga oryg — Plon z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	Nr. 5 Wiktorja Strubego oryg. — Plon z 1 ha w q	w %	Uszeregow	Nr. 6 Wiktorja żółty Hildebranda oryg. — Plon z 1 ha w q	w %	Uszeregow.
Łagiewniki	22,14	95,7	4	24,44	105,6	3	21,92	94,7	5	20,00	86,4	6	27,46	118,7	1
Kleszczewo	25,22	106,1	2	24,90	104,8	3	16,06	67,6	6	26,74	112,5	1	24,82	104,5	4
Lipie	24,50	104,2	4	23,75	101,1.	5	18,00	76,6	6	24,87	105,8	2	24,62	104,8	3
Stacja Dośw. W. I. R Piętkowo	29,98	109,7	1	28,60	104,7	3	22,62	82,8	6	26,78	98,0	4	29.98	109,7	1

Majętność	Gleba	Wzorzec: Plon z 1 ha w q	Wzorzec: Plon z 1 ha w %	Wzorzec: % skrobi	Nr. 1 Włoszanowskie Nr. 112 oryg.: Plon z 1 ha w q	Nr. 1: Plon z 1 ha w %	Nr. 1: Uszeregow.	Nr. 1: % skrobi
Sobótka	Piaszczysta glina	317,14	100	18,00	400,00	126,1	1	12,70
Rucewko	Gliniasto-piaszczysta	356,53	100	13,10	370,50	103,9	2	13,20
Niepart	„	234,26	100	17.78	302,86	129,3	1	poniżej 12
Rogalin	Piaszczysta	247,20	100	18,84	275,20	111,3	1	13,60
Włoszanowo	Bielica	314,75	100	18,07	461,35	146,6	1	13,93

Majętność	Nr 2 Nr. 25 J. Ł. z Goli oryg.: Plon z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	% skrobi	Nr. 3 Nr. 50 J. Ł. z Goli oryg.: Plon z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	% skrobi	Nr. 4 Wiarus z Goli oryg.: Plon z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	% skrobi	Nr 5 Hultaj z Goli oryg.: Plon z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	% skrobi	Nr. 6 Feniks z Goli oryg.: Plon z 1 ha w q	w %	Uszeregow.	% skrobi
Sobótka	382,74	120,7	2	11,90	350.94	110,7	3	12,20	338,24	106,7	4	11,90	316,04	99,7	6	15,90	324,34	102,3	5	12,90
Rucewko	339,80	95,3	5	11,40	373,50	104,8	1	11,90	346,89	97,3	3	12.40	344,92	96,7	4	15,70	279,96	78,5	6	15,20
Niepart	265,46	113,3	4	poniżej 12	235,26	100,4	6	poniżej 12	271,96	116,1	3	17,40	274,36	117,1	2	15,40	243.36	103,9	5	poniżej 12
Rogalin	246,12	99,6	2	14,75	221,92	89,8	4	14,65	224,00	90.6	3	15,82	202,20	81.8	5	19,32	194,20	78,6	6	16,57
Włoszanowo	436,60	138,7	2	13,41	388,70	123,5	3	13,30	340,55	108,2	6	13,35	370,25	117,6	4	14,23	364,60	115,8	5	14,00

ZIEMNIAKI — Serja II. Tablica 8. Rok 1930

Majętność	Gleba	Wzorzec			Nr. 7 Korale Dołk. oryg.				Nr. 8 Włoszanowskie Nr 12			
		Plon z 1 ha w q	Plon z 1 ha w %	% skrobji	Plon z 1 ha w q	Plon z 1 ha w %	Uszeregow.	% skrobji	Plon z 1 ha w q	Plon z 1 ha w %	Uszeregow.	% skrobji
Choryń	Szczerk V kl	337,92	100	—	234,16	69,59	6	-	326,32	96,56	1	—
Gola	Piaszczysto-gliniasta	342,70	100	18,67	295,20	86,14	6	16,86	422,56	123,30	2	14.94
Pałczyn	Żytnia V kl.	274,20	100	14,70	227,12	82,83	6	15,40	319,63	116,56	1	13,60
Obra	Piaszczysta	236,00	100	—	250,00	105,93	5	—	330,00	139,83	3	—
Ługi	Piaszczysto-gliniasta	303,05	100	—	333,55	110,06	5	—	326,20	107,64	7	—

Nr. 9 Włoszanowskie Nr. 50 oryg.				Nr. 10 Włoszanowskie Nr. 35 oryg.				Nr. 11 Włoszanowskie Nr. 92. oryg				Nr. 12 Szafranki oryg.				Nr. 13 Nr. 76/22 z Koninka			
Plon z 1 ha w q	Plon z 1 ha w %	Uszeregow.	% skrobi	Plon z 1 ha w q	Plon z 1 ha w %	Uszeregow.	% skrobi	Plon z 1 ha w q	Plon z 1 ha w %	Uszeregow.	% skrobi	Plon z 1 ha w q	Plon z 1 ha w %	Uszeregow.	% skrobi	Plon z 1 ha w q	Plon z 1 ha w %	Uszeregow	% skrobi
286,40	84,72	5	—	290,24	85,89	4	—	307,80	91,86	2	—	300,12	88,81	3	—	196,08	58,02	7	—
361,88	105,59	4	14.32	360,68	105,22	5	19,30	424,56	123,88	1	14,58	411,48	120,07	3	13,22	206,00	60,11	7	17,62
256,88	93,68	4	13,30	252,42	92,05	5	15,80	282,30	102,95	2	13,40	270,15	98,52	3	11,60	151,35	55,19	7	15,60
282,00	119,47	4	—	234,00	99,15	6	—	334,00	141,33	1	—	332,00	140,68	2	—	194,00	82,20	7	—
329,55	108,74	6	—	337,55	111,38	4	—	339,55	111,88	3	—	352,20	116,22	2	—	356,20	117,54	1	—

VIII.

Wydział Łąk i Meljoracyj

(Naczelnik Wydziału — Inż. Zdzisław Mann)

I. Meljoracje.

Wiosenny sezon meljoracyjny 1930 r. był krótki z powodu nadzwyczaj suchej poprzedzającej go zimy, jak również wczesnej wiosny oraz z powodu ogólnego braku pieniędzy.

W sezonie jesiennym również mało wykonano prac meljoracyjnych, do czego przyczyniły się opóźnione wskutek niepogody żniwa oraz wczesne listopadowe mrozy. Pozatem, coraz bardziej zaznaczający się kryzys rolniczy stawał się hamulcem dla silniejszej akcji meljoracyjnej.

Mimo to wykonano prace meljoracyjne wszędzie tam, gdzie nadmiar wilgoci, mimo suchych ostatnich lat, szczególnie szkodliwie się zaznaczył.

W ogólnej pracy meljoracyjnej brała Wielkopolska Izba Rolnicza w roku sprawozdawczym udział w następujących pracach, dających się ująć w punktach, jak następuje:

a) Wysłano gotowe operaty meljoracyjne dla 9 projektowanych Spółek drenarskich o powierzchni **2.441,34** ha oraz dla 1 prywatnej majętności o powierzchni **64,41 ha**, razem **2.505,75 ha.**

b) Stawy rybne. W związku z budową stawów rybnych odbyto 11 podróży służbowych oraz wykonano projekty budowy stawów rybnych dla 4 majętności o łącznej powierzchni **64,80** hektarów.

c) w opracowaniu biurowem Wydziału znajdują się operaty meljoracyjne dla 3 projektowanych spółek drenarskich o powierzchni udziałowej **196,—** ha oraz projekt meljjoracji łąk dla 1 majętności o powierzchni **50,—** ha. Pozatem opracowuje się mapę gospodarczą dla 1 majętności o powierzchni **400,—** ha;

d) w sprawach wodno-prawnych odbyto 11 podróży służbowych;

e) w związku z powstawaniem spółek meljoracyjnych odbyto 10 podróży;

f) uczestniczono w 14 lokalnych zebraniach spółek meljoracyjnych.

g) w charakterze technika spółkowego Wielkopolska Izba Rolnicza miała nadzór nead pracami meljoracyjnemi, wykonywanemi przez prywatnych przedsiębiorców dla 8 spółek drenarskich, które wydrenowały ogółem obszaru 602,— ha roli oraz dla 1 spółki regulacyjnej, która uregulowała 6 km strugi;

h) w 4 prywatnych majątkach Wielkopolska Izba Rolnicza miała nadzór przy drenowaniu ogólnej powierzchni roli 160,— ha. W związku z pracami pod g) i h) odbyto ogółem 68 podróży służbowych.

Charakterystycznym objawem jest to, że gdy w roku 1929/30 — 65% tych podróży odbyto na zlecenie prywatne, a 35% na zlecenia spółek, — w roku 1930/31 zaznacza się gwałtowne cofanie prywatnego drenowania. Wielkopolska Izba Rolnicza otrzymuje natomiast coraz więcej zleceń od spółek meljoracyjnych w sprawie pełnienia czynności technika spółkowego tak, że w roku 1930/31 okrągło 70% wyjazdów pod g) i h) przypadło dla spółek meljoracyjnych.

Zakres prac Wielkopolskiej Izby Rolniczej dla spółek meljoracyjnych obejmuje bardzo wybitną współpracę z Państwowym Bankiem Rolnym oraz Starostwami Powiatowemi, w szczególności w związku z załatwianiem przepisanych przez Bank Rolny formalności oraz usuwaniem usterek przy zabiegach o uzyskanie długoterminowych kredytów meljoracyjnych.

Terminy ostatecznego formalnego utworzenia spółek meljoracyjnych bywają, mimo ukończenia wszelkich prac wstępnych, na życzenie zainteresowanych niejednokrotnie odraczane. — Jako powód podają rolnicy ciężkie warunki finansowe.

Na podstawie gotowych już projektów wykonuje się tu i owdzie jeszcze drenowanie pól, natomiast zlecenia wykonania nowych projektów meljoracyjnych zachodzą bardzo rzadko, mimo, że znaczną pomoc w tym wypadku stanowi fundusz meljoracyjny Wielkopolskiej Izby Rolniczej, służący do ułatwienia organizującym się spółkom otrzymania potrzebnego projektu drenarskiego.

Na ten cel wydała Wielkopolska Izba Rolnicza w formie bezprocentowych zwrotnych zasiłków w ciągu okresu sprawozdawczego zł 5000,—

W okresie sprawozdawczym otrzymała Wielkopolska Izba Rolnicza zlecenia od dalszych 16 spółek wodnych na pełnienie czynności technika spółkowego przy projektowanem odrenowaniu po-

wierzchni udziałowych około 2623,— ha. Prace te uruchomią odnośne spółki po otrzymaniu z Państwowego Banku Rolnego potrzebnych kredytów.

i) -Na zlecenie zainteresowanych przeprowadzono w kilku wypadkach analizy rur drenarskich oraz zbadano urządzenia i surowiec 1 cegielni.

Łąki i pastwiska.

Rok 1930 był naogół sprzyjający dla łąk, w szczególności dla dobrze pielęgnowanych łąk murszowych i torfowych, które posiadały wystarczające zasoby wilgoci, wyrównujące brak opadów wiosennych. Zbiór siana z tego rodzaju łąk był ilościowo naogół dobry, a w wielu wypadkach jakościowo lepszy, aniżeli w poprzednich latach.

Słabsze natomiast sprzęty były na łąkach mineralnych, wyższych, na których skąpe zasoby wilgoci zimowej i susze panujące do końca czerwca, wpłynęły hamująco na rozwój i wzrost traw tak, że na tego rodzaju łąkach zbiór pierwszego pokosu i częściowo potrawu był słabszy, niż normalnie. Sprzęt I. pokosu wykonano w sprzyjających warunkach, natomiast w sprzęcie potrawu przeszkadzały trochę deszcze.

a) Porad w zakresie łąk i pastwisk udzielano w biurze- listownie oraz lokalnie. Dojazdy obejmowały 31 miejscowości, mających ca 1900 ha łąk.

b) Bezpłatnych wzorów mieszanek traw dla obsiewu łąk i pastwisk wysłała Wielkopolska Izba Rolnicza zainteresowanym w 26 wypadkach.

c) Współpracowano z Władzami przy bonitowaniu łąk dla celów spółek meljoracyjnych.

d) Wykonywano analizy botaniczne siana na zlecenie zainteresowanych.

Pozatem udzielano odnośnych odpowiedzi w Poradniku Gospodarskim.

Zainteresowanie poprawą łąk w okresie sprawozdawczym nie zmniejszyło się; nie wykonywano jednak w tym zakresie większych inwestycyj, ze względu na ogólny brak pieniędzy.

Daje się jednak zauważyć coraz większe zrozumienie konieczności poprawy łąk, zwłaszcza w gospodarstwach zajmujących się intensywniejszą hodowlą zwierząt. Oceniając ogólny, stosunkowo niski stan łąk w Woj. Poznańskim oraz mając na względzie ko-

nieczność poprawy łąk, zwróciła się Wielkopolska Izba Rolnicza z wnioskiem do Wydziałów Powiatowych, aby Wydziały Powiatowe przewidziały w swych budżetach pewne, choćby minimalne sumy na zakładanie w okręgach swego działania łąk wzorowych, mających zasadnicze znaczenie pouczające i propagandowe.

Doświadczenia na łąkach.

W roku sprawozdawczym Wielkopolska Izba Rolnicza kontynuowała doświadczenia na łąkach i pastwiskach i to: w powiecie średzkim — w Józefowie, w powiecie kępińskim — w Mikorzynie i na probostwie w Kępnie, przyczem doświadczenia w 2 ostatnich miejscowościach są jednocześnie objektami demonstracyjnemi dla uczniów Szkoły Rolniczej W. I. R. w Kępnie i dla okolicznych gospodarzy.

Prace te obejmowały dokładne sprawdzenie plonu z doświadczeń i wykonanie analiz botanicznych. Pozatem kontynuowała Wielkopolska Izba Rolnicza doświadczenia z dosiewem traw przy pomocy specjalnego dryla łąkowego w Kiączynie, pow. Szamotulskiego. W Parzynowie, pow. Ostrzeszowskiego na założonej w r. 1929 łące wzorowej Wielkopolska Izba Rolnicza przeprowadziła lustrację i sprawdziła plon.

W pow. Szubińskim w Kowalewku, w porozumieniu ze Starostą tamtejszym, założyła Wielkopolska Izba Rolnicza na koszt Wydziału Powiatowego w Szubinie w okresie sprawozdawczym dwie łąki wzorowe dla przykładu i zachęcenia okolicznych gospodarzy do poprawienia swych łąk.

Wiklina.

W okresie sprawozdawczym odbyto w zakresie wikliny 6 podróży związanych z udzieleniem porad, szacowaniem wartości plantacyj oraz organizowaniem plantatorów. Pozatem udzielano listownie, ustnie oraz w Poradniku Gospodarskim odpowiednich porad. Wielkopolska Izba Rolnicza, chcąc w kryzysie, jaki dotknął także wikliniarstwo, przyjść z pomocą rolnikom plantującym wiklinę, poświęciła wiele czasu i sił na powołanie do życia i zorganizowanie Zjednoczenia Wielkopolskich Plantatorów Wikliny „Salix“, współpracując wybitnie w układaniu statutu i regulaminu jako podstaw Towarzystwa. Wymienione Zjednoczenie zawiązano 19 grudnia 1930 r.

Mała konsumcja wewnętrznego rynku wikliniarskiego i trudności w zbyciu wikliny do głównego dotychczasowego odbiorcy polskiej wikliny — Niemiec —, zmuszają do poszukiwania innych zagranicznych rynków zbytu.

W tym względzie wielką pomocą może okazać się założone Zjednoczenie Wielkopolskich Plantatorów Wikliny „Salix". Koniecznem jest również propagowanie przerabiania jaknajwiększych ilości wikliny w kraju oraz stosowanie w gospodarstwach w jaknajwiększej mierze wyrobów wiklinowych. Powyżej wymienione przesłanki skłoniły Wielkop. Izbę Rolniczą do przystąpienia w okresie sprawozdawczym w charakterze członka nadzwyczajnego do Rady Naczelnej Organizacyj Wikliniarskich i Koszykarskich w Polsce.

Oświata i propaganda.

Pracę oświatową prowadziła Wielkopolska Izba Rolnicza w formie szeregu wykładów, z których jeden wygłosił p. inż. Mann przez radjo, pod tytułem: „Pamiętajmy o naszych łąkach".

Pozatem udzielano porad pisemnych i ustnych oraz odpowiedzi w Poradniku Gospodarskim, w którym również wydrukowano 1 artykuł p. Z. Sztranca: „O nawożeniu łąk".

Kurs dla dozorców meljoracyjnych i łąkowych.

Wzorem lat ubiegłych urządziła Wielkopolska Izba Rolnicza kurs fachowy dla dozorców meljoracyjnych i łąkowych, który otwarto dn. 8 stycznia 1931 r. przy udziale 14 uczestników. Program obejmował 16 przedmiotów z ogólną ilością 264 godzin nauki. Na zakończenie kursu odbył się egzamin z dodatnim dla 12 kursistów wynikiem.

Współpraca z pokrewnemi organizacjami.

W okresie sprawozdawczym Wielkopolska Izba Rolnicza pośredniczyła na życzenie Centralnego Towarzystwa Organizacyj i Kółek Rolniczych w Warszawie w udostępnieniu przedstawicielowi tej organizacji materjałów odnoszących się do prawidłowego funkcjonowania tutejszych spółek wodnych. Materjały te, jak racjonalne prowadzenie ksiąg rachunkowych, ksiąg protokułu z zebrań Zarządu i Walnych, zasady konserwacji i urządzeń meljoracyjnych i związana z tem działalność technika spółkowego oraz praktyczny

stosunek spółek wodnych do władz nadzorczych, miały służyć do zorganizowania specjalnego kursu dla zarządów spółek wodnych na terenie Centralnego Tow. Organizacyj i Kółek Rolniczych.

Prace Komisji Łąk i Meljoracyj.

W okresie sprawozdawczym odbyło się posiedzenie Komisji Wydziału Łąk i Meljoracyj i to dnia 12 marca 1931 r., na którem zaaprobowano dotychczasową pracę Wydziału jak i jego wytyczne na najbliższy okres czasu.

IX.
Stacja Doświadczalna
(Kierownik — Dr. Kazimierz Celichowski).

Stacja Doświadczalna Wielkopolskiej Izby Rolniczej obejmuje:
1) Dział Kontroli Chemicznej
2) Dział Oceny Nasion
3) Dział Ochrony Roślin
4) Dział Doświadczalny
5) Inspektorat Walki z Rakiem Ziemniaczanym.

W czasie roku sprawozdawczego zajętych było w Stacji 11 osób z ukończonem wykształceniem akademickiem, 6 sił pomocniczych (laboranci), 6 osób zatrudnionych w biurze i 6 osób służby laboratoryjnej łącznie z woźnymi. Oprócz tego około 5 słuchaczy Uniwersytetu Poznańskiego, odbywających swoją praktykę, pracowało w Stacji jako wolontarjusze.

Ogólna ilość badanych prób wynosiła:

	1929/30	1930/31
W dziale kontroli chemicznej	8251	8368
„ „ oceny nasion	4280	3687
„ „ ochrony roślin	980	665
„ „ doświadczalnym, gleby	1474	1100
Razem	14985	13820

Naogół wobec kryzysu ogólnego, uległa także działalność Stacji Doświadczalnej zmniejszeniu, mianowicie w kontroli nawozów.

A. DZIAŁ KONTROLI CHEMICZNEJ.

Nawozów zbadano:	Rok 1929/30	1930/31
azotowych	258 prób	187 prób
fosforowych	750 „	512 „
potasowych	4608 „	3063 „
Razem	5616 prób	3762 prób

Z nawozów azotowych zbadano:

azotniaku	70	prób
siarczanu amonu	24	„
saletry chilijskiej	28	„
saletry wapniowej „Norge“	16	„
azotanu amonu	7	„
nitrofosu	17	„
saletrzaku	14	„
wapnamonu	6	„
chlorku amonu	3	„
różnych	2	„
	187	prób

Azotniaki zawierały:

powyżej 22%	w 8	próbach
od 21—22%	w 38	„
od 20—21%	w 13	„
od 18—20%	w 4	„
od 15—18%	w 2	„
poniżej 15%	w 2	„

Azotniaki o zawartości ponad 22% były częściowo azotniakami nieolejonemi granulowanemi, azotniaki poniżej 20% częściowo z starych zapasów, azotniaki o zawartości 15—16% były to niskoprocentowe azotniaki, wyrabiane przez Chorzów na specjalne życzenie rolników; cztery próby azotniaku były uszkodzone podczas pożaru i zawierały od 9—17% azotu.

Siarczany amonu wahały się w granicy od 19,1—21,0%, przeważnie zawierały one jednak ponad 20% azotu, przeciętnie 20,2%.

Saletry chilijskie zawierały azotu

powyżej 16%	w 5	próbach
od 15,6—15,9%	w 11	„
15,4—15,5%	w 7	„
15,3%	w 4	„

Przeciętnie zawierały one 15,7% azotu; saletry o zawartości ca 16% były saletrami otrzymanemi metodą Guggenheima. Saletra chilijska o zawartości tylko 10,25% była zafałszowaną i zawierała obok drobnych ilości wapna 22,9% soli kamiennej.

Saletra wapniowa była albo w starej formie o zawartości przeciętnie 12,9% azotu, albo w nowej formie o zawartości 15,4% azotu, znacznie mniej hygroskopijnej. Podwyższenie zawartości azotu uskuteczniono przez dodatek około 5—6% azotanu

amonu, tak, że w składzie saletry wapniowej znajduje się 0,8—1% azotu amonowego. Nowa saletra wapniowa pochodziła albo z Norwegji (Norge) albo z Niemiec (B. A. S. F.) albo w ostatnich miesiącach z Mościc.

Azotan amonu o przeciętnej zawartości 34,2% (33,8—34,6) przychodził tylko w pierwszej połowie roku, ustępując później już miejsca nowszym nawozom.

Nitrofos zawierał przeciętnie 15,1% azotu przy wahaniach od 14—16%. Próby poniżej 14% były określone jako wilgotne. Podług tego fosforyty nie odbierają dostatecznie hygroskopijności azotanowi amonowemu, z czem łączą się pojedyncze skargi rolników na utrudniony wysiew nitrofosu.

Saletrzak jest drugą formą mieszaniny azotanu amonowego, przyczem jako dodatek wchodzi ca 56% miałkiego węglanu wapnia. Przeciętna zawartość saletrzaku wynosiła 15,8%, przy wahaniach od 15,0% aż do 18,7%.

Chlorek amonu zawierał przeciętnie 25,9% azotu, a jego mieszanina z ca 36% miękkiego, węglanu wapnia, wapnamon zawiera 15,9% azotu. Początkowo była ona pod nazwiskiem „amon wapniowy“ słabsza, zawierając tylko 9,8% azotu.

Między różnemi zbadano jako azotowy nawóz organiczny o zawartości 6,1% ogólnego azotu i 1,7% kwasu fosforowego, odpadki pochodzące z Fabryki kleju i żelatyny. Druga próba podana jako mieszanina amoniaku z potasem, była fałszerstwem zupełnie bezwartościowem.

Gwarancje podane w 7 próbach dla azotniaku, nitrofosu i saletrzaku: przy pierwszych dwóch analizy wykazały zgodność z gwarancją w granicy 0,2%, tylko przy saletrzaku niedobór wynosił 0,5%.

Z nawozów fosforowych było:

superfosfatów	150	prób
tomasyn	325	„
superfosfatów kostnych	13	„
superfosfatów amon.	2	„
mączek kostnych	10	„
fosforytów	4	„
surofosfatów	7	„
pudrety	1	„
Razem	512	prób

S u p e r f o s f a t y zawierały

powyżej 18% kwasu fosforowego w 5 próbach
od 17—18% „ „ w 28 „
od 16—17% „ „ w 50 „
od 15—16% „ „ w 53 „
od 14—15% „ „ w 9 „
poniżej 14% „ „ w 5 „

Gwarancje podano w 53 wypadkach. Podział dotrzymanych i niedotrzymanych gwarancyj był następujący:

Gwarancje	Dotrzymano		Niedotrzymano		
	+ 0,25%	± 0,25	—0,25—0,5%	0,5—1,0%	—1,0%
18%		2	1	5	
17%	2	7	5	5	1
16%	4	6	2	5	3

Ogółem więc nie dotrzymano gwarancji w 27 wypadkach, co na ogólną sumę podanych 53 gwarancyj stanowi jeszcze 51%. W trzech ostatnich wypadkach niedotrzymane gwarancje wynosiły nawet 1; 1,3 i 2,1% niedoboru.

Ponieważ w Wielkopolsce przeważnie w użyciu jest superfosfat szesnastoprocentowy, poddano także rewizji co do utrzymania gwarancji, także i te superfosfaty, w których wprawdzie nie podane zostały gwarancje, ale o których należy przyjąć, że były to superfosfaty szesnastoprocentowe. Podział tych superfosfatów był następujący:

gwarancję przekroczono:
powyżej 16,50% w 5 próbach
od 16,25—16,5 % w 11 „
od 16,0 —16,25% w 9 „

do gwarancji brakło:
od 15,75—16% w 12 „
od 15,50—15,75% w 5 „
od 15,25—15,5 % w 10 „
od 15,0 —15,25% w 6 „

Nie dotrzymano więc gwarancyj w 21 wypadkach, co na 58 prób wynosi jeszcze 36%. Mimo więc dość rzetelnego handlu nawozami w Wielkopolsce, nie należy zaniechać kontroli kupionych nawozów.

T o m a s y n y zawierały kwasu fosforowego

powyżej 18%	w 9	próbach
od 17—18%	w 23	„
od 16—17%	w 102	„
od 15—16%	w 133	„
od 14—15%	w 30	„
od 12—14%	w 18	„
od 10—12%	w 4	„
poniżej 8%	w 6	„

Niskoprocentowe tomasyny poniżej 8% nadesłane były z Małopolski, tylko jedna próba o najniższej zawartości (4,4%) znalazła się na terytorjum Wielkopolski. Wogóle na 28 prób tomasyn o niskiej zawartości kwasu fosforowego poniżej 14%, przypadło na Małopolskę 22 prób, na Wielkopolskę 5, a na Kongresówkę 1, czyli, że niskoprocentowe tomasyny znajdują zbyt przedewszystkiem w Małopolsce, gdy tymczasem ze względu na wysokie koszty frachtu w Wielkopolsce i Kongresówce, sprowadzane są sole wysokoprocentowe powyżej 15%.

Ścisłych gwarancyj przy tomasynach podano przy 22 próbach, z tego

dotrzymało gwarancji	4	próby
poniżej 0,25—0,5%	3	„
0,5 —1,0%	9	„
1,0 —2,0%	3	„
poniżej 2% i więcej	3	„
Nie dotrzymało więc gwarancji	18	prób

Przy gwarancjach granicznych wyniki otrzymane wahały się w następujących granicach:

Gwarancja	Ilość gwarancji	Poniżej dolnej granicy o		Poniżej dolnej granicy o		
		1—2%	0,—1%	0,—1%	1—2%	2—3%
13—15%	10	—	7	3	—	—
16—18%	2	—	1	1	—	—
17—19%	1	1	—	—	—	—
18—20%	12	9	—	3	—	—
15—18%	16	—	2	8	5	1
14—18%	5	—	—	—	3	1

Gwarancje graniczne pozostawiają dostawcy zbyt wielką swobodę co do dostarczonych ilości jednostek nawozowych; na 45 prób było jednak jeszcze 23 prób, które zawierały mniej jak dolna gra-

nica podanej gwarancji, czyli próby te gwarancji danej nie dotrzymały. Jeżeli rozpatrzy się dostawy tomasówki okrętowe, to z tych prób widać jak wielkie mogą w nich być wahania. W kilku wypadkach, gdzie Stacja Doświadczalna badała próby z poszczególnych wagonów z jednej przesyłki okrętowej, różnice wynosiły

przy danej gwarancji	15/18%	od 14,9%	do 16,7%
„ „ „	13/15%	od 10,6%	do 13,3%
„ „ „	18/20%	od 16,5%	do 18,3%
„ „ „	15/18%	od 15,5%	do 16,1%
i bez podania gwarancji		od 13,2%	do 17,2%

Liczby te wykazują jak wielkie wahania znajdują się w transportach okrętowych, i jak koniecznem jest kontrolowanie każdego wagonu pochodzącego nietylko bezpośrednio z fabryki, ale także z przesyłek okrętowych.

Próby superfosfatu kostnego pochodziły z mniejszych fabryk Małopolski: zawartość kwasu fosforowego wahała się w bardzo szerokich granicach od 10—18,5%, zawartość azotu w nich wynosiła około 1%.

Superfosfaty amoniakalne zawierały 6% azotu i 11% kwasu fosforowego.

Mączki kostne były albo normalne o zawartości 31% ogólnego kwasu fosforowego, lub zaprawione o zawartości 11—14% kwasu fosforowego, rozpuszczalnego w wodzie i zawartości 1—2% azotu.

Próby fosforytów zawierały od 13,9 do 17,3% ogólnego kawsu fosforowego; jedna próba badana na rozpuszczalność kwasu fosforowego w kwasie cytrynowym posiadała 37% rozpuszczalności.

Surofosfaty, pochodzące z miejskich fabryk miasta Środy i Śremu zawierały przeciętnie

13,4% próchnicy
21,9% ogólnego związanego tlenku wapnia
10,4% ogólnego kwasu fosforowego
i 0,5% azotu.

Jedna próba określona jako pudreta zawierała obok ca 20% węglanu wapnia, 17% próchnicy, 0,5% azotu i ślady kwasu fosforowego.

Soli potasowych było 3063, z czego przypada na próby nadesłane przez odbiorców 125, a 2938 prób na próby nadesłane bezpośrednio przez Kałusz, który w tym roku nadesłał przeszło 1400 prób mniej jak roku poprzedniego.

Podług zawartości tlenku potasu było o zawartości:

poniżej 10%	(kainity)	12	prób
od 10—15%	„	4	„
od 15—20%		152	„
od 20—24%		2805	„
od 24—28%		54	„
od 28—30%		19	„
od 35—42%		13	„
powyżej 42%		4	„

Z ostatnich, trzy próby były prawie czystym chlorkiem potasu i pochodziły z resztek nieużytych materjałów wybuchowych. Reszta soli potasowych ponad 35% była pochodzenia niemieckiego, które w tym roku już tylko sporadycznie przychodziły.

Sole potasowe Kałuskie zawierały w przeważającej liczbie przeciętnie 20—22% tlenku potasu, jednakże, jak wykazuje zestawienie, dostarcza Kałusz także wyżejprocentowe sole, np. 28—30%-we.

Badane próby przesyłane bezpośrednio z Kałusza, z wagonów, przeznaczonych dla Wielkopolski, nie wykazywały większych różnic od wyników, podawanych przez Dyrekcję Kałuską i wykonanych w tamtejszej pracowni chemicznej.

Wahania bywały raz wyższe, raz niższe, jednakże bez wyraźnej tendencji w dół lub w górę. Natomiast między wynikami badania prób nadesłanych i pobranych przez Kałusz, a wynikami prób, pobranych przez odbiorców były różnice bardzo znaczne, przeważnie in minus, i wynosiły nieraz po kilka procent. Celem odszukania przyczyny tych różnic, zostały przy współpracy kierowników szkół rolniczych, z poszczególnych wagonów, przy ich odbiorze, pobrane próby z poszczególnych warstw, zbadane i porównane z wynikami kałuskiemi. Mimo różnic w zawartości poszczególnych warstw wagonu tlenku potasu, różnice wynosiły przeciętnie do 3 procent, i wymagają jeszcze dalszego wyjaśnienia.

Podług pochodzenia rozdział prób był następujący:

	Nawozy		
	azotowe	fosforowe	potasowe
Majętności i gospodarze	107	182	62
Centrala Rolników i Rolniki	8	14	6
Organizacje i Banki Rolne	3	18	0
Cukrownie	0	0	0
Fabryki, Kopalnie, Młyny	8	60	2 938
Kupcy i firmy handlowe	14	147	9
Organizacje niemieckie	2	62	13
Kółka Rolnicze	0	10	1
Osoby prywatne	0	4	0
Instytuty Doświadczalne, Urzędy	45	8	34

Z poszczególnych dzielnic Rzeczypospolitej Polskiej pochodziły (próby potasowych soli, nadesłanych z Kałusza wyłączono) próby:

	n. azot.	n. fosfor.	n. potas.	ogółem
Wielkopolska	148	211	105	464
Śląsk	28	61	17	106
Pomorze	6	7	0	14
B. Kongresówka	4	67	3	94
Małopolska	0	106	0	106
Zagranica i Gdańsk	1	33	0	34

Pasze i środki żywnościowe.

Pasze i środki żywnościowe dzieliły się na następujące grupy:

Ospa i otręby żytnie	210
„ „ pszenne	108
„ „ owsiane, jęczmienne i inne	26
„ „ taterczane	5
Makuchy z nasienia słonecznika . . .	260
„ „ lnu	89
„ „ rzepaku	31
„ „ orzecha ziemnego . .	43
„ „ bawełny	5
„ kokosowe i palmowe	9
„ mieszane	15
„ z nasion wyżej nie wymienionych .	12
Śrót z fasoli soja	34
Mąki rybie	20
Mąki kostne i mięsne	12
Mąka ryżowa pastewna	3
Wytłoki i pasze melasowe	8
Pasze różne	12
Mąka żytnia i pszenna	100
Łubiny	1162
Zboża	51
Różne środki żywnościowe	35
Razem	2250

W porównaniu do roku zeszłego ilość badanych prób pasz zmniejszyła się w rzeczywistości, podwyższenie znaczne natomiast spowodowane zostało przez badanie prób łubinu na alkaloidy. Badania te masowe metodą uproszczoną wykonano dla hodowli łubinu w R. celem rozdzielenia rodzin bogatych od rodzin ubogich w alkaloidy, przeznaczonych do dalszej reprodukcji.

Na ogólną sumę osp żytnich tylko 129 (62%) można było uznać jako dobre, względnie zdolne do paszenia bez zastrzeżeń. Z powodu zawartości roztoczy zakwestjonowano 16%, z powodu zawartości robaków (wołek zbożowy) 7 prób, z powodu zawartości pulpy (od 10—60%) 8 prób, z powodu zawartości nadmiernej zmiotków młyńskich, chwastów, zapachu złego itp. 27 prób, z powodu nadmiernej ilości piasku 31 prób.

Na ogólną sumę osp pszennych uznano jako dobre 72 próby (67%), zakwestjonowano z powodu odpadków i zmiotków młyńskich 11 prób, z powodu obecności roztoczy 3 próby, zawartości pulpy — 2 próby, a z powodu piasku 11 prób. Ospy żytnie i pszenne zostawiają jeszcze wiele do życzenia, pochodzi to z tego, że wiele młynów uważa za wskazane, do ospy i otrębów dołączyć z powrotem usunięte poprzednio zanieczyszczenia, przyczem równocześnie dostają się do ospy wielkie ilości zmiecionego z podłóg piasku i błota. Rozkład zawartości piasku w ospach jest następujący, przyczem uwzględnić należy, że zawartość ponad 1% uważa się za szkodliwą, a ponad 3% za zabójczą dla bydła i koni, zawartości ponad 5% podsuwają podejrzenie umyślnego dodatku piasku:

	Ospa żytnia	Ospa pszenna
piasku 1—2%	4 próby	3 próby
„ 2—3%	18 „	6 „
„ 3—5%	6 „	1 „
ponad 5%	3 „	1 „

Największe zawartości piasku były 7,6 i 9,6%. Śruty owsiane składały się głównie z łusek owsianych, często roztoczonych przez owady, i były paszą małowartościową, lepsze otręby owsiane zawierały przeciętnie 2,9% tłuszczu i 9,6% białka surowego. Ospy jęczmienne zawierały przeciętnie 3,3% tłuszczu i 11,4% białka surowego. Trzy próby były bardzo silnie zanieczyszczone piaskiem od 2,4—5,7% i musiały być zakwestjonowane.

Grupy	Ilość prób	% łusek	Zawartość białka		Zawartość tłuszczu	
			%	średnio	%	średnio
I	5	0	41,3–46,1	43,2	14,1– 7,4	11,3
II	7	5	36,9—38,7	37,7	18,8–15,7	17,5
III	8	5		40,5		8,5
IV	18	10	34,8—36,8	35,7	16,5–12,5	14,7
V	30	10	36,9–38,4	37,8	8,3– 9,2	8,9
VI	4	10		41,9		1,0
VII	4	15		31,6		19,0
VIII	13	15		32,8		14,1
IX	19	15		34,9		9,7
X	12	15		37,0		1,6
XI	16	20	28,9—30,9	30,1	16,8—13,0	15,3
XII	21	20		33,1		8,3
XIII	15	20		33,2		1,9
XIV	3	25		26,1		17,0
XV	29	25	28,8–30,9	30,1		9,0
XVI	9	25		31,0		2,4
XVII	5	30		26,3		7,0
XVIII	3	40		21,9		8,2
XIX	12	50		20,5		2,5
XX	1	100		3,8		0,7

Między makuchami największą liczbę posiadają makuchy z nasienia słonecznikowego, których jakość waha się w bardzo wielkich granicach. W załączonej tabeli starano się uszeregować makuchy te w poszczególne grupy, uwzględniając tak stopień odtłuszczenia, jak i zawartość pozostałych jeszcze w makuchach łusek. Jedna próba zawierała same bezwartościowe łuski. Przeważnie są to więc makuchy z ziarna częściowo obłuskanego. Jeżeli uwzględni się, że cenniki handlowe uwzględniają makuchy o przeciętnej zawartości 40/46 proteiny i tłuszczu łącznie, to około 40% makuchów nie odpowiadało tym warunkom. Na drugiem miejscu znajdują się makuchy z nasienia lnu, które również podzielić można na rozmaite grupy. Makuchy te zawierają sporo zanieczyszczeń innemi roślinami; w czterech wypadkach zanieczyszczenia były powodem do zakwestjonowania czystości ich, w pięciu wypadkach zanieczyszczenia były na granicy dozwolonych ilości, które przyjmuje się na 12%. Podział poszczególnych makuchów dał się uchwycić w następujący sposób: w 7 próbach stwierdzono zawartość tłuszczu i proteiny w całych nasionach:

	Ilość prób	Białko surowe %		Tłuszcz %	
			średnia		średnia
Nasienie	7		33,4		20,4
I	18	26—30	28,3	14-17	15,6
II	16	29—32	30,4	10—13	11,1
III	9	26—28	27,5	10-13	11,7
IV	10	33—37	34,7	6—10	8,0
V	14	28—32	30,1	7—10	8,0
VI	5	24—27	25,0	7—10	9,3
VII	3		33,6		2,4

Zanieczyszczenia w makuchach obejmowały inne nasiona oleiste jak rzepak, lniankę oraz chwasty między któremi było nieraz dużo podejrzanej o szkodliwość życicy (Lolium remotum).

Na trzeciem miejscu znajdują się makuchy z orzecha ziemnego; przeważnie z nasienia całkowicie lub częściowo odłuskanego, tylko 9 prób zawierało większe ilości łusek, lub były makuchami tłoczonemi z nasienia nieodłuskanego; jedna próba określona jako „otręby z orzecha ziemnego" była bezwartościowemi, jako pasza, łuskami orzecha ziemnego.

Grupa	Ilość prób	% łusek	Białka surowego %		Tłuszczu %	
				średnio		średnio
I	12	0	50—54	51,4	7—12	9,5
II	3	0	54—57	55,0		1,0
III	7	5—10	45—48	46,2	6—10	9,1
IV	9	10—20	40—45	44,1	6— 9	7,4
V	3	30	35—38	36,7	6— 8	6,5
VI	6	nieodłuskane	32—33	33,1	6 — 7	6,4

Makuchy z rzepaku dały najwięcej powodów do reklamacji; 10 prób na 31 zawierało większe domieszki obcych mniejwartościowych ziarn jak lnianka, gorczyca polna itp., 4 próby wogóle były tylko makuchami z gorczycy polnej. Makuchy te przychodzą z Rumunji, określane jako „Rumuński makuch rzepakowy". Określenie to uważa się za błędne, mogące wprowadzić odbiorcę w błąd, co do rzeczywistej wartości makuchu, tembardziej, że zawartość tłuszczu i białka surowego tylko niewiele się różni od zawartości w makuchach z nasienia rzepakowego. Wszystkie te makuchy podzielić można na cztery grupy:

6 prób o średn. zawart. 29,9% białka sur. i 17,0% tłuszczu,
10 prób o średn. zawart. 28,3% białka sur. i 12,6% tłuszczu,
8 prób o średn. zawart. 33,9% białka sur. i 8,4% tłuszczu,
5 prób o średn. zawart. 36,9% białka sur. i 2,6% tłuszczu.

Makuchy z nasienia bawełnianego (5 prób) zawierały przeciętnie od 28—45% białka surowego i 6—14% tłuszczu.

Niewielkie ilości makuchów innych zawierały następujące ilości białka i tłuszczu:

	Ilość prób	Białka surowego %	Tłuszczu %
kokosowy	3	22,1	7,8
palmowy	6	18,7	6,12
sezamowy	3	42,1	8,7
konopny	3	32,1	8,5
konopny ekstrahowany . .	3	34,4	1,0
rydzowy	1	36,3	12,5
z lnianki	1	29,4	14,9

Makuch podany jako mieszanina zawierał śrut z soja, słonecznika, orzecha ziemnego i sezamu, w rozmaitych procentach.

Śrut z fasoli soja był jak zwykle najbardziej jednolity, zawierał średnio 46% białka surowego i 0,7% tłuszczu. Tylko dwie próby o mniejszej zawartości białka (39,4%) uznano za zanieczyszczone innem ziarnem i łuskami.

W tym roku były tylko 3 próby pastewnej mąki ryżowej o łącznej zawartości białka i tłuszczu 16,1—19,4, czyli w ani jednym wypadku nie dotrzymały wymaganej gwarancji (24%).

Zawartość mąk rybich, bez zwykle bliższego określenia, wahała się od 35—72% białka surowego i 5—14% tłuszczu. Przeciętnie wynosiły one 54,5% białka i 9,1% tłuszczu. Soli zawierały mąki rybie przeciętnie około 1%, tylko w 5 wypadkach wynosiły one nadmierne ilości od 2—5%.

Mąki, podane jako mięsne, były przeważnie nie rzeczywistemi mąkami mięsnemi, lecz mąkami zwierzęcemi wzgl. padlinowemi, które najwyżej nazwać by można mąkami mięsnemi z kośćmi, zawierały one bowiem przeciętnie 10, 9% kwasu fosforowego, co odpowiada około 24% fosforanu wapnia. Ilości te fosforanu wapnia odpowiadają około 50% samych kości w mąkach mięsnych. Mąki te mięsne, wzgl. zwierzęce zawierały przeciętnie 47,6% białka (od

38%—52%) i 9,3% tłuszczu (od 5,0%—14%). Jedna mąka była mąką kostną o zawartości tylko 19,7% białka, 2,1% tłuszczu i 62,7% trójfosforanu wapnia.

W większej ilości prób badane były mąki pszenne i żytnie, przy których chodziło głównie, w myśl ustawy o handlu mąkami pastewnemi, o stwierdzenie zawartości popiołu. W niektórych próbach chodziło o stwierdzenie czystości lub procentu wymiału. W jednej próbie zakwestjonowano obecność murzonki.

Zboża, badane na zawartość białka surowego i tłuszczu, celem ich zapisania do rejestrów hodowlanych, posiadały następujący skład:

Gatunek	Ilość prób	Białka surowego %		Skrobi %		Tłuszcz %	Łuski %
		od — do	średnia	od — do	średnia		
pszenica . .	20	8,8—15,0	11,8	56,5—60,3	58,4		
żyto . . .	8	8,1—11,3	10,0	52,3—54,2	53,6		
owies . . .	8	9,4—11,9	10,9	38,3—43,6	40,8		24,0
jęczmień . .	5	9,4—11,9	10,6	49,3—55,3	53,0		
groch . .	6	19,4—23,8	21,5	45,5—49,3	48,0		
kukurydza .	1		11,9		56,5	4,6	

Na specjalne uwzględnienie zasługuje bezłuski jęczmień tybetański o dorodnem ziarnie, zawierający obok 53,1% skrobi, 12,5% białka surowego. Jęczmień ten przedstawia więc wysoką zawartość jako pasza.

Wielka ilość badanych łubinów tego roku badana była dla hodowli łubinu metodą uproszczoną na alkaloidy, dla wyeliminowania rodzin o wysokiej zawartości alkaloidów, i uzyskania rodzin o małej zawartości. Łubin, odgoryczony na paszę, badany był tylko w jednej próbie.

Łącznie z pracami p. Połowicza, Dyrektora Szkoły Rolniczej w Środzie nad zakiszaniem pasz w dołach i silosach, przeprowadzono badania w dziesięciu rozmaitych kiszonkach, na zawartość suchej masy, białka surowego i strawnego oraz na kwasy: octowy, mlekowy i na octany. Wolny kwas octowy wahał się w granicach od 0,28—0,69%, średnio wynosił 0,47%, kwas mlekowy wahał się od 0,2%—1,62%, średnio 0,97%, octany wahały się w wąskiej granicy od 0,16—0,45%.

W całym szeregu rozmaitych pasz wykonano analizy całkowite, których wyniki podane są w osobnem zestawieniu:

Pasza	Woda %	Białko sur %	Tłuszcz %	Błonnik %	Ciała ekstrakt.	Popiołu %	Wartość skrobiow
kiełki słodowe jęczm. . .	4,3	28,8	0,6	11,7	48,3	6,4	42,0
„ „ „ . . .	0,9	30,6	0,5	14,0	47,2	6,8	43,9
słodziny pszenne	6,1	25,4	7,8	15,3	41,7	4,5	47,0
suszone buraki cukrowe .	9,6	4,6	0,2	4,8	78,4*	2,4	61,5
„ ziemniaki krajane .	6,3	6,9	0,3	2,5	80,2	3,9	78,5
śrut grochowy	10,9	20,6	1,6	14,1	49,6	3,2	68,0
siano	18,2	11,8	2,1	23,3	37,5	7,3	32,0
plewy pszenne	13,5	4,0	1,2	32,5	40,3	8,6	26,6
słoma jara jęczmienna . .	12,8	3,4	2,1	39,1	37,6	5,1	26,1
dynia	93,7	0,9	0,1	0,9	3,8	0,6	4,6

*) cukru: 57,8%

Pozatem badano cały szereg jeszcze pojedyńczych pasz na zawartość białka i tłuszczu, czystość itp. Do pasz tych należały mąki kartoflana, bawełniana, sezamowa i kukurydzana, mąki z krwi, rozmaite mieszaniny pasz (dla bażantów) pasza tuczna Manna z odpadków chleba z piekarni, ospa z prosa, słód, proszek mleczny, kasztany itp. W jednej próbie mąki należało stwierdzić dodatek służący do bielenia mąki (nadtlenek benzoylu) w kilku próbach ziemniaków dla celów hodowlanych skrobię i białko surowe.

Podług pochodzenia pochodziły pasze:

od majętności	w	321	próbach
od Centrali Rolników i Rolników	w	232	„
od organizacyj i Banków Rolnych	w	35	„
od kupców i firm handlowych	w	174	„
od organizacyj niemieckich	w	95	„
z fabryk i młynów	w	126	„
od Kółek Rolniczych	w	1	„
od osób prywatnych	w	21	„
od instytucyj nauk.-doświadcz. i hodowli	w	1245	„ *)
		2250	

Podług pochodzenia z poszczególnych dzielnic było:

z Wielkopolski (bez łubinów)	1061	prób
ze Śląska	56	„
z Pomorza	32	„
z Województw Centralnych	21	„
z Małopolski	7	„
z zagranicy	6	„

*) W tem łubiny z hodowli : 1167.

Różne.

Próby tej grupy są następujące:

I.	Wapno i margle	59	prób
II.	Ziemie i rudy	4	„
III.	Woda	77	„
IV.	Ziemiopłody	672	„
V.	Domieszki do pasz	7	„
VI.	Środki spożywcze	65	„
VII.	Nawozy naturalne, obornik, komposty	13	„
VIII.	Oleje i smary	37	„
IX.	Analizy techniczne	21	„
X.	Lekarstwa i trucizny	9	„
		964	prób
	mleka	518	„
	Masło, kontrola eksportu	874	„
	Razem	2356	prób

Wapna otrzymane dzieliły się na:

Gatunek	Ilość prób	Wachania	Średnie
Wapno palone	7	85,1—94,5	89,5% CaO
Miał wapienny	13	60,0—80,2	71,2% „
Wapno łąkowe z Miasteczka .	34	60,0—86,9	70% „

Najczęściej badane próby wapna z Miasteczka wahały się jeszcze w zbyt szerokich granicach, głównie zależnie od wilgoci, która przeciętnie wynosiła 15,7%, wahając się od 10,4—22,5%. Reszta prób wapna były margle, wapno z cukrowni itp.

Kilka prób rudy badane były na zawartość żelaza. Większa ilość prób wody badana była na przydatność do użytku ludzkiego, lub na przydatność do użycia w kotłowniach i w mleczarni. W próbach, badanych na przydatność do użycia ludzkiego i celów mleczarskich, zakwestjonowano pod względem bakterjologicznym i chemicznym na 54 badanych prób — 37, czyli 68%. Wprawdzie próby wody pochodziły ze studni już podejrzanych, jednakże mimo to ba-

dania wskazują na zły stan studni w Wielkopolsce, i na konieczność dalszej kontroli studni wszystkich, znajdujących się w użyciu.

Przy próbach wody, badanych specjalnie na przydatność dla celów mleczarskich, zaznaczyć należy większą ilość prób, których zawartość żelaza przekraczała przewidziane dla tego celu normy (pdg. Hessego).

Buraki przeważnie badane były na cukier: Największa część badanych buraków należała do doświadczeń, przeprowadzanych przez Stację Doświadczalną. 82 próby buraków badane było celem skontrolowania dostaw do poszczególnych cukrowni, odbierających buraki podł. cukru. Ziemniaki (4 próby) badane były na zawartość skrobi i dwie próby importowanej fasoli na ewent. zawartość składników szkodliwych w myśl ustawy celnej.

Zwracając stale uwagę na pokazujące się domieszki do pasz, natrafiono na 4 dobre domieszki: Amryta i Beda i trochę słabszy Tryumf oraz dwie próby bez nazwiska, z których jedna składała się tylko z kredy i soli, druga głównie z trójfosforanu wapnia. Próbę, składającą się tylko z soli i kredy, należy uważać za dodatek małowartościowy, który każdy rolnik sam sobie przyrządzić może.

Do środków żywnościowych, badanych przez Stację Doświadczalną, należały próby cukru, mlecznych przetworów i serów, miodu, tłuszczów i olejów, maczki kartoflanej, przypraw do potraw i win, słód browarniany.

Większe zainteresowanie rolnictwa dla nawozów naturalnych i stajennych spowodowało pewną ilość badanych prób, mierzwy, obornika gnojówki oraz kompostów. Oleje i smary badane były na lepkość, ciężar gatunkowy, punkt zapłonienia oraz przydatność do poszczególnych celów.

Badania lekarstw wykonywano w tym kierunku, czy zawartość poszczególnych składników odpowiadała przepisom.

Do analiz technicznych należały badania rurek drenowych, — na zawartość wapna, kleju, — na zawartość kwasów żywicznych, betonu, — na skład domieszek cementu i piasku, Uspulunu, — na zawartość rtęci i prawdziwość, gaśnic itp.

Próby mleka i śmietany pochodziły przeważnie z miasta Poznania z małemi wyjątkami, w których albo chodziło o kontrolę mleczarni, lub zafałszowania. Próby masła pochodziły z kontroli eksportu masła i wykonywane były dla Izby przemysłowo-handlowej. Próby te tylko w sporadycznych wypadkach z powodu nadmiaru wody dały powód do reklamacji. Próby nadesłane były:

od	majętności i gospodarzy	147	prób
„	organizacyj rolniczych	10	„
„	fabryk, młynów i cukrowni	76	„
„	mleczarń i spółdzielni mleczarskich	12	„
„	firm handlowych	40	„
„	osób prywatnych	49	„
„	urzędów, Kas Chorych	6	„

Reszta prób dotyczyła buraków cukrowych, pochodzących z doświadczeń.

DZIAŁ OCENY NASION

Nasion zbadano:

pszenicy jarej	46	prób
pszenicy ozimej	401	„
żyta	1055	„
jęczmienia	82	„
owsa	170	„
buraków cukrowych	944	„
buraków pastewnych	150	„
koniczyn	462	„
grochu	45	„
traw	112	„
seradeli	25	„
lnu	17	„
marchwi	39	„
kukurydzy	26	„
roślin ogrodowych	69	„
wyki, bobiku, peluszki	9	„
łubinu	2	„
brukwi, rzepaku, rzepy	31	„
kwiatów i różnych	2	„
Razem	3687	prób

Z polecenia Ministerstwa Rolnictwa zbadano 1130 zbóż konsumpcyjnych na wagę hektolitrową, czystość, zawartość wilgoci, chwasty i osad. Próby te zebrano od majętności i gospodarzy, często za pośrednictwem Centrali Rolników z towaru handlowego.

Poniższe tabele podają rozkład prób podł. wagi hektolitrowej i wagi 1000 ziarn, wykazujący rozpiętość tych liczb, oraz średnię tych dwóch.

Rozkład prób podł. wagi hektolitrowej:

Waga hektolitr.	Pszenica jara	Pszenica ozima	Żyto	Jęczmień ozimy	Jęczmień jary	Owies
	Ilość prób					
± —450						3
451—470						3
471—490						11
491—510						9
511—530						10
531—550						10
551—570						8
571—590						5
591—610					1	6
611—630				1	2	1
631—650			1	2	4	
651—670			2		7	
671—690		1	21	1	14	
691—710		12	48	4	16	
711—730	1	35	65		22	
731—750	8	48	8			
751—770	14	64			1	
771—790	15	21				
791—800	4	2				
± —801	4					
średnia	768,0	745,2	706,6	675,7	690,7	531,8

Waga 1000 ziarn	Pszenica jara	Pszenica ozima	Żyto	Jęczmień ozimy	Jęczmień jary	Owies
	Ilość prób					
27—28			8			2
29—30			19		1	12
31—32	1		30		1	5
33—34		3	37		1	5
35—36		1	31		2	14
37—38	5	5	14		1	11
39—40	3	6	3	2	5	6
41—42	5	14	2	3	5	5
43—44	8	17	1	3	9	3
45—46	7	22	1		7	2
47—48	5	44			11	
49—50	3	42			16	1
51—52	1	15			4	
53—54	3	8			3	
55—56	1	5			1	
57—58		1				
59—60	1	1				
średnia	45,6	47,3	33,9	42,3	44,2	36,2

Dla nasienia buraczanego otrzymano następujące średnie dla zdolności kiełkowania, dla wagi 1000 ziarn i wilgotności:

	Buraki cukrowe średnia	Buraki pastewne średnia
Zdolność kiełkowania	72,4	74,0
Waga 1000 ziarn	22,5	22,9
Wilgotność	16,5	13,6

Przy burakach cukrowych należy uwzględnić, że część nasion pochodziła wprost od plantatorów ze świeżych żniw i nie była jeszcze dostatecznie oczyszczona i dosuszona, stąd pochodzą wielkie rozpiętości wyników badania, mianowicie na czystość nasienia.

Koniczyn tego roku było przeszło połowę mniej.

Na 412 badanych na kaniankę prób koniczyn było:

wolnych od kanianki	367	prób
zawierało 1 ziarno kanianki	7	„
2 ziarna „	11	„
3—5 ziarn „	7	„
6—15 „ „	8	„
16—30 „ „	3	„
ponad 30 „ „	9	„

Wolnych od kanianki było więc 89%, ilości jeszcze dopuszczalne (1—2%) zawierało 4,5%, w ilościach niedopuszczalnych zawierało 6,5%. W porównaniu do roku zeszłego byłaby to mała poprawa, choć jeszcze należałoby usunąć zupełnie z handlu — drogą ustawową — te nasiona, które zawierają nieraz kilkadziesiąt ziarn kanianki na 100 gr.

Na urzędzie Celnym zbadano 136 q koniczyn i traw importowanych, które naogół są wolne od kanianki. Plomb Stacji Ochrony Roślin udzielono dla 145 worków, poprzednio zbadanych.

Grochy dzieliły się na dwie grupy:

	Ilość prób	Waga 1/4 litra	Waga 1000 ziarna
Groch Wiktorja	39	194,3	340,0
„ Zielony Folger	6	195,3	227,8

Czystość i kiełkowanie były prawie zawsze bardzo dobre.

Pomiędzy trawami było bardzo wiele gatunków, częściowo wyprodukowanych w hodowlach Wielkopolski; w tym roku było znacznie większe zainteresowanie się nasieniem trawy. Nasienie lnu badane było prawie wyłącznie na czystość jako surowiec dla wytłaczania oleju.

Nasienie marchwi nadal pozostawiało pod względem zdolności kiełkowania bardzo wiele do życzenia; zdolność kiełkowania przeciętnie wynosiła 52%, przy maksimum zdolności 72%.

Zainteresowanie dla kukurydzy było nadal, jednakże znów 5 prób posiadało zdolność kiełkowania bardzo słabą.

Nasiona seradeli posiadały przeciętną zdolność kiełkowania 64% przy wahaniu od 35—87%. Nasiona o niskiej zdolności kiełkowania były przeważnie pochodzenia starszego.

Roślin ogrodowych było:

sałaty	2	próby
cebuli	3	„
kapusty	5	„
groszku, fasoli	4	„
pory, selery i pietruszki	11	„
kalafiorów	5	„
maku	6	prób
szpinaku i szczawiu	7	„
kminku i koperku	8	„
ogórków	3	próby
karotki	6	prób
rozmaitych	9	„

Poszczególne próby pochodziły podług zestawienia:

O d	Zboża i różne	Buraki	Koniczyny
Majętności	40	158	25
Banków i Organizacyj Rolniczych .	11	1	7
Centrali Rolniczej i Rolników . .	3	15	3
Hodowli nasiennych	—	70	—
Hodowli Nasion Bur. „Original" .	—	734	—
Cukrowni, fabryk oleju	10	34	—
Kupców i firm handlowych . . .	118	50	219
Niemieckiej Organ. Rolniczej . .	109	20	192
Gospodarzy małorolnych i ogrodników	15	—	—
Wydziału Nasiennego W. I. R. . .	692	10	—
Urzędów i Izb Rolniczych	3	2	16
Z polecenia Ministerstwa Rolnictwa	1130	—	—

Podług dzielnic przypadało na:

	Zboża i różne	Buraki	Koniczyny
Wielkopolskę	2099	1035	405
Śląsk	20	4	31
Województwa Centralne	8	51	26
Pomorze	4	4	—

DZIAŁ DOŚWIADCZALNY I OGÓLNA CZYNNOŚĆ STACJI DOŚWIADCZALNEJ

W tym dziale wykonano:

mechanicznych analiz gleby	50	prób
badań na kwasowość	966	„
badań pdg. Neubauera	77	„
określenie wapna w glebach	7	„
Razem	1100	prób

Wysoka ilość badań na kwasowość, wykonywana nieraz szczegółowo na całych majętnościach, wskazuje dalsze zainteresowanie dla kwasowości gleb. Dla kilku majętności wykonano plany podług stwierdzonych liczb kwasowości.

Podział gleb podług kwasowości był podobny do podziału zeszłorocznego:

Gleby	kwasowość	ilość	procent
silnie kwaśne	Ph 4,1—4,5	42	4,3
„ „	4,6—5,0	231	23,9
kwaśne	5,1—5,5	28	2,9
„	5,6—6,0	185	19,2
słabo kwaśne	6,1—6,5	309	32,0
„ „	6,6—7,0	162	16,8
zasadowe	7,1—7,5	9	0,9

Badanie wedł. Neubauera, wykonane w ostatnich latach, wykazuje na glebach badanych (razem 290 prób) następujący podział:

gleby ubogie w kwas fosforowy i potas	68%
gleby ubogie tylko w kwas fosforowy	19%
gleby ubogie tylko w potas	7%
gleby o dostatecznej ilości kwasu fosforowego i potasu	6%

czyli ogółem pdg. Neubauera było 87% gleb ubogich w kwas fosforowy a 75% gleb ubogich w potas.

Z doświadczeń nawozowych, przeprowadzanych łącznie z Przemysłem Nawozowym, należy wymienić na wiosnę:

1. Doświadczenia z porównaniem azotu w nawozach pod owies i pod buraki cukrowe,
2. Doświadczenia z czasem wysiewu nawozów azotowych pod owies i pod buraki cukrowe,
3. Doświadczenia z kalimagnezją kałuską pod zboża jare i pod buraki,
4. Doświadczenia z porównaniem saletry wapniowej z chilijską na jesień,
5. Doświadczenia z poszczególnemi nawozami azotowemi krajowemi pod zboża ozime,
6. Doświadczenia z kalimagnezją.

Ogólnie założono razem 66 doświadczeń w 6 grupach na wiosnę i 5 doświadczeń w 5 grupach na jesień.

Pozatem założono jeszcze 109 doświadczeń w charakterze więcej demonstracyjnym (krótkie i bez powtórzeń).

W Stacji samej przeprowadzono doświadczenia wazonowe z kalimagnezją.

Komisja Doświadczalna odbyła 3 posiedzenia: dnia 2 lipca, 23 września 1930 r. i 5 marca 1931 r.

P. Dr. Celichowski w maju zwiedził zakłady naukowo-rolnicze czeskie w Pradze i Brnie, celem zapoznania się z urządzeniami i pracami tych zakładów. W Warszawie brał udział w posiedzeniach zwołanych przez Ministerstwo Rolnictwa:

Dnia 14. VI. 30 w sprawie kontroli nawozów krajowych i zagranicznych,

dnia 24. VI. 30 w sprawie organizacji zakładów doświadczalnych i doświadczalnictwa,

dnia 1—3. XII. 30 w posiedzeniach Związku Rolniczych Zakładów Doświadczalnych, oraz

dnia 13. II. 31 w sprawie ustawy o handlu nawozami pomocniczemi.

Ogółem podróży służbowych było 17.

Dr. Celichowski wygłosił na Walnem zebraniu Wielkopolskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych dnia 8. III. 1931 odczyt „O opłacalności nawozów pomocniczych", oraz, razem z innymi pracownikami Stacji, na zebraniach Kółek Rolniczych, kursach rolniczych i Związku Plantatorów Buraka Cukrowego 38 wykładów z aktualnych spraw rolniczych. W Radjo wygłoszono 8 odczytów.

W początku roku zorganizowała Stacja Doświadczalna, w porozumieniu z Wydziałem Oświatowym Komendy M. Poznania, kursy rolnicze w wojsku, wykładając w pułkach (30 wykładów) na tematy:

1. Ogólne wiadomości o nawozach
2. Przechowanie obornika
3. Nawożenie łąk i pastwisk
4. Uprawa roli i nawozy zielone.

Wydział Hodowli Zwierząt Wielkopolskiej Izby Rolniczej uzupełnił kursy te wykładami z dziedziny hodowli bydła, trzody i drobiu.

Z większych prac ogłoszonych należy wymienić:

1. Dr. Celichowski — Wartość pasz treściwych (Poradnik Gospodarski nr. 17)
2. „ — Kontrola pasz i nawozów (Poradnik Gospodarski nr. 18)
3. „ — Burak cukrowy i cukier jako pasza dla bydła (Poradnik Gospodarski nr. 40)
4. „ — Jak opłacają się nawozy pomocnicze wobec kryzysu w rolnictwie (Poradnik Gosp. nr. 2).

Szereg mniejszych artykułów umieszczali stale inni pracownicy Stacji (pp. Liebek, Winkler i pracownicy Działu Ochrony Roślin).

DZIAŁ OCHRONY ROŚLIN.

W działalności Działu Ochrony Roślin, jako organu mającego czuwać nad stanem zdrowotności kultur roślinnych na terenie woj. poznańskiego, można odróżnić następujące kierunki pracy:

1. Właściwa służba ochrony roślin,
2. Praca rejestracyjna i statystyka chorób i szkodników roślinnych,
3. Praca oświatowa i propagandowa,
4. Doświadczalnictwo terapeutyczne.

W zakres prac dotyczących właściwej służby ochrony roślin, na pierwszem miejscu wymienić należy rozpoznawanie chorób i uszkodzenie roślin nadsyłanych do zakładu Stacji, oraz podawanie środków zwalczania i zapobiegawczych. Jako zadanie dalsze, należy tu organizacja zwalczania niektórych szkodników roślinnych, nakazana już to rozporządzeniem Ministra Rolnictwa, już to potrzebą doraźnego opanowania choroby wzgl. szkodnika, których nagłe pojawienie się poważnie zagrozićby mogło produkcji roślinnej.

Ilość nadesłanych do zbadania okazów wynosiła wraz z udzielonemi poradami w roku sprawozdawczym:

z woj.	poznańskiego	647
„	pomorskiego	10
„	łódzkiego	1
„	lwowskiego	1
„	tarnopolskiego	1
„	nowogródzkiego	5
	razem:	665

Ilość nadesłanych okazów z poszczególnych powiatów woj. poznańskiego przedstawia się następująco:

z pow.	Bydgoszcz	8	z pow.	Odolanów	4
„	Chodzież	6	„	Ostrów	4
„	Czarnków	3	„	Ostrzeszów	4
„	Gniezno	27	„	Pleszew	8
„	Gostyn	10	„	Poznań	78
„	Grodzisk	16	„	Rawicz	14
„	Inowrocław	50	„	Strzelno	2
„	Jarocin	13	„	Szamotuły	20
„	Kępno	5	„	Szubin	1
„	Kościan	20	„	Śmigiel	1
„	Koźmin	19	„	Śrem	9
„	Krotoszyn	5	„	Środa	33
„	Leszno	8	„	Wągrowiec	11
„	Międzychód	4	„	Wolsztyn	3
„	Mogilno	18	„	Września	17
„	Nowy Tomyśl	18	„	Wyrzysk	23
„	Oborniki	9	„	Żnin	3

Reszta okazów pochodziła od instytucyj państwowych i samorządowych woj. poznańskiego.

W stosunku do roku poprzedniego ilość ta wykazuje nieznaczny spadek, powodowany częściowo przeżywanym kryzysem rolniczym, częściowo odciągnięciem poważnej ilości badań ziemniaków przez Inspektorat Walki z Rakiem Ziemniaczanym, którego lustracja upraw, jak również przesyłek ziemniaczanych na miejscu, usuwa w dużej mierze potrzebę przesyłki próbek do Stacji.

Wzrosła natomiast poważnie ilość korespondencyj Działu Ochrony Roślin, która w roku sprawozdawczym wynosiła 1.041 — wobec 980 w roku 1929.

Niezależnie od badania laboratoryjnego przeprowadzał D. O. R. na życzenie interesentów badania zdrowotności kultur roślinnych na miejscu.

Ilość odbytych w tym celu podróży służbowych wynosiła — łącznie z lustracją szkółek drzew owocowych na obecność korówki wełniastej — 69.

Jednostek gospodarczych korzystających z porad D. O. R. było w roku sprawozdawczym 284 — wobec 236 w roku 1929.

Z chorób pochodzenia grzybkowego wystąpiły w roku sprawozdawczym w silniejszym stopniu:

1. mączniak traw — Erysiphe graminis DC. na pszenicy, jako przyczyna żółknienia i obumierania liści. Silniejsze wystąpienie tego grzybka notujemy już 4-ty rok z rzędu. Rozwojowi jego sprzyja praktykowane w Wielkopolsce silne nawożenie azotem, jak również stosowany ogólnie zasiew pszenicy po grochu.
2. zgorzel korzeniowa siewek buraczanych,
3. Helmintosporjoza jęczmienia i owsa,
4. rak ziemniaczany — Synchytrium endobioticum Perc., który ujawniono w roku sprawozdawczym w 16-tu nowych ogniskach (pow. Chodzież i Kępno) uznanych już dawniej za zagrożone,
5. Ascochyta pisi Lib. — grzybek powodujący plamistość liści i strączków grochu,
6. głownia kukurydziana — Ustilago maydis Tul. Choroba ta nabiera coraz większego znaczenia gospodarczego, stanowiąc poważną przeszkodę w rozpowszechnianiu się uprawy tej rośliny,
7. zaraza ziemniaczana — Phytophtora infestans DBy., która pojawiła się z końcem sierpnia epidemicznie w całem prawie województwie,
8. osobno podnieść tutaj należy stwierdzenie przez Dział Ochrony Roślin, poraz pierwszy w Polsce, bakterjozy hiacyntów, powodowanej przez bakterje Pseudomonas hyacinthi Erw. Sm. w partji sprowadzonej z Holandji. Około 50% transportu za 100 tysięcy złotych podlegało gniciu. Fakt ten winien zwrócić baczniejszą uwagę importerów cebul hiacyntowych z Holandji, gdzie ta choroba jest zadomowiona. Przeniesienie bowiem tej choroby do kraju, zagraża poważnemi stratami krajowej produkcji tej gałęzi kwiaciarstwa.

   Ze szkodników znaczniejsze szkody wyrządziły:
9. śmietka burakowa — Pegomya conformis Panh. na burakach,
10. pluskwa burakowa — Piesma quadrata Fieb.,
11. tarczyk mgławy — Cassida nebulosa L.,
12. mszyce na kapuście — Aphis brassicae L.,
13. gąsienice rolnicy ozimówki — Agrotis segetum Schiff. w okopowych,
14. wołek zbożowy — Calandria granaria i oryzae w śpichrzach, oraz
15. myszy polne i szczury.

Celem kontynuowania walki z chorobami i szkodnikami roślin, czynne były, wzorem lat ubiegłych, 4 sekcje zwalczania szkodników, jako organa Wielkopolskiej Izby Rolniczej, mianowicie: w Poznaniu, Koźminie, Janowcu i Bydgoszczy oraz 3 stacje powiatowe, przy Wydziałach Powiatowych w Inowrocławiu, Lesznie i Rawiczu. Stacje t. zw. powiatowe kierowane przez przeszkolonych ogrodników powiatowych podlegają w zakresie metod i sposobów zwalczania szkodników dyrektywom Działu Ochrony Roślin.

Sekcja zwalczania szkodników w Poznaniu spryskała około 750 hektarów pszenicy przeciwko mączniakowi traw, oraz 11.349 drzew i krzewów owocowych, pracując ogółem 343 dni.

Wobec spodziewanej, masowej rójki chrabąszcza majowego zorganizował Dział Ochrony Roślin powszechne zbieranie i niszczenie tego szkodnika na terenie woj. poznańskiego. Akcja ta, która odbyła się przy poparciu Województwa, Kuratorjum Poznańskiego Okręgu Szkolnego, Dyrekcyj Lasów Państwowych w Poznaniu i Bydgoszczy oraz wszystkich ważniejszych organizacyj rolniczych, uwieńczona została zebraniem ca 8 tysięcy q owadu. Koszty tej akcji wynosiły 22.651 złotych i zostały pokryte przez Wydziały Powiatowe.

Do organizacji walki z szkodnikami zaliczyć należy urządzanie w porozumieniu z odnośnemi Starostwami t. zw. dni trucia myszy polnych, które w roku sprawozdawczym przeprowadzono w powiatach: Kępno, Krotoszyn, Środa, Wyrzysk, Rawicz i Gniezno.

Celem spopularyzowania odkażania ziarna siewnego, urządzał Dział Ochrony Roślin, wzorem lat ubiegłych, publiczne pokazy odkażania nasienia, demonstrując ten zabieg przy użyciu wszystkich znajdujących się w handlu na terenie województwa typów zaprawiarek (zaprawiarki „Azot“ wyrobu fabryki w Zgierzu, „Uspulator“ wyrobu fabryki w Leverkusen i „Ge-Ka-Be“ wyrobu magdeburskiej fabryki środków chemicznych). Pokazy te, uzupełniane okolicznościowym wykładem o wpływie odkażania ziarna na zdrowotność kultur roślinnych, cieszyły się stale dużą popularnością, gromadząc wszędzie licznych słuchaczy głównie z sfer włościańskich. Środków chemicznych dostarczały na ten cel interesowane fabryki bezpłatnie. W roku sprawozdawczym pokazów tych odbyło się na terenie województwa — 5.

W a l k a z k o r ó w k ą w e ł n i s t ą. Prócz stałej kontroli przymusowego zwalczania korówki w zadrzewieniach jabłoniowych, wykonywanej po powiatach przez ogrodników powiatowych, jako organów współpracujących z władzami administracyjnemi w wykonywaniu odn. rozp. Ministra Rolnictwa, Dział Ochrony Roślin przeprowadził lustrację wszystkich znajdujących się na terenie woje-

wództwa szkółek drzew owocowych na obecność korówki wełnistej. Z lustrowanych 63 szkółek — 2 szkółki zostały za wskazaniem Działu Ochrony Roślin zamknięte przez Starostwo z zakazem sprzedaży szczepów aż do czasu wykazania się wytępieniem omawianego szkodnika.

Zwalczanie wołka zbożowego. Panujący w ostatnich latach zastój na rynku sprzedaży zbóż spowodował potrzebę magazynowania dużych nieraz ilości zboża na śpichrzach. Fakt ten przyczynił się do masowego rozmnożenia się wołka zbożowego tak, że bywały wypadki stwierdzenia w 100 kg żyta do 980 sztuk tego szkodnika.

Dział Ochrony Roślin rozpoczął badania nad skutecznością niektórych propagowanych w tym kierunku środków, przyczem poddano badaniom następujące środki :1) dwusiarczek węgla, 2) lisol, 3) eter metylofenolowy, 4) „Areginal" preparat wyrobu fabryki środków chemicznych w Leverkusen oraz 5) chloropikrynę.

W doświadczeniach tych najlepsze wyniki dał dwusiarczek węgla oraz lisol. Tych też środków użyto przy desynfekcji dwóch śpichrzów w powiatach Szamotuły i Września z dobrym wynikiem.

II. PRACA REJESTRACYJNA I. STATYSTYKA.

Zorganizowana w roku 1927 własna sieć korespondentów obejmowała w roku sprawozdawczym 600 sprawozdawców równomiernie rozsianych na terenie województwa. Ilość otrzymanych sprawozdań wynosiła 1700 — wobec 1240 w roku 1929.

Materjały ilustrujące występowanie chorób i szkodników roślinnych, zebrane w ciągu roku, opracowano i wkrótce ukażą się w druku.

Niezależnie od tego, z końcem każdego roku przesyła Dział Ochrony Roślin wykazy zaobserwowanych chorób i szkodników roślinnych do Wydziału Chorób Roślin w Bydgoszczy, który zestawia wyniki rejestracji poszczególnych zakładów ochrony roślin w ogólny spis chorób roślin dla obszaru całej Polski.

Dział Ochrony Roślin spełnia również obowiązki korespondenta Wydziału Chorób Buraka Cukrowego Związku Przemysłu Cukrowniczego w Warszawie, informując go o stanie zdrowotności buraka cukrowego na terenie woj. poznańskiego.

III. PRACA OŚWIATOWO-PROPAGANDOWA.

Na pracę tę składały się odczyty i wykłady na kursach, konferencjach, przez radjo oraz sporadyczne umieszczanie artykułów o aktualnych chorobach, szkodnikach i chwastach w rolniczej prasie krajowej.

Odczytów i wykładów tych było ogółem 28, nie wliczając w to 3 odczytów przez radjo.

Artykułów w prasie rolniczej umieszczono 11, — odpowiedzi na zapytania o zwalczaniu chorób i szkodników roślinnych było w Poradniku Gospodarskim 18.

Z artykułów o chorobach i szkodnikach roślin ukazały się:

Inż. A. Kuryłło — „O kontrolę kopców ziemniaczanych". Poradn. Gosp. nr. 3.

„ — „Zdrowe ziarno siewne". Rolnik, Lwów, nr. 14, Poradn. Gosp. nr. 12.

„ — „Cele i zadania publicznych pokazów odkażania ziarna siewnego". Poradn. Gosp. nr. 13.

„ — „Wołek zbożowy". Poradn. Gosp. nr. 24.

„ — „Mszyca bobowa na nasiennikach buraczanych". Poradn. Gosp. nr. 25.

„ — „Pluskwa burakowa". Poradn. Gosp. nr. 37.

„ — „Organizacja i wyniki zwalczania chrabąszcza w roku 1930". Poradn. Gosp. nr. 2 (r. 1931).

Dzięgielewski St. — „Choroby i szkodniki drzew owocowych i ich zwalczanie". Poradn. Gosp. nr. 7.

„ — Mączniak traw na pszenicy". Poradn. Gosp. nr. 21.

IV. DOŚWIADCZALNICTWO.

Z doświadczeń przeprowadzonych w roku sprawozdawczym — prócz wspomnianych wyżej doświadczeń nad zwalczaniem wołka — wymienić należy:

1. doświadczenia nad wpływem niektórych zapraw na zdolność kiełkowania ziarna oraz
2. nad wrażliwością odmian ziemniaków przeciwko rakowi ziemniaczanemu.

Doświadczenia nad wpływem środków odkażających na zdolność kiełkowania ziarna przeprowadzono w wazonach, przyczem poddano badaniu: Ziarnik, Buraczek, Sanogran Dra Sobeckiego, Granosan — Clavego, Formalinę oraz, dla porównania, Uspulun mokre i suche oraz Germisan. W badaniach tych nie stwierdzono szkodliwego oddziaływania badanych środków na zdolność kiełkowania ziarna. Pewne nieznaczne różnice stwierdzono przy odkażaniu ziarna zbóż na korzyść Uspulun — przy nasieniu buraczanem, na korzyść Formaliny, przy użyciu jej w rozcieńczeniu $^1/_2$ ltr formaliny 40% na 100 ltr wody przez 15-minutowe moczenie.

Doświadczeniom nad odpornością ziemniaków przeciwko rakowi ziemniaczanemu paddano 128 odmian, z czego 40 odmian stanowiły odmiany nowo-wyhodowane w hodowlach Wielkopolski (Poniec, Gola, Uchorowo), reszta to odmiany kwalifikowane przez Wydział Nasienny Wielkopolskiej Izby Rolniczej, pretendujące jako materjał sadzeniakowy w pasy ochronne po myśli ustawy o zwalczaniu raka ziemniaczanego. Badanie tych ostatnich odmian miało za cel stwierdzenie przedewszystkiem czystości odmianowej niektórych rakoodpornych ziemniaków, a dotyczyło głównie Parnassji, która, będąc zasadniczo odmianą rakoodporną, bywa często zmieszana z Deodarą ,jak wiadomo bardzo wrażliwą na raka.

Wobec spodziewanej masowej rójki drugiego gatunku chrabąszcza, t. zw. kasztanowca, przystąpił Dział Ochrony Roślin późną jesienią 1930 r. do organizacji powszechnego jego tępienia, rozsyłając plakaty i odbywając konferencje z ważniejszemi organizacjami rolniczemi w woj. poznańskiem.

INSPEKTORAT WALKI Z RAKIEM ZIEMNIACZANYM.

Inspektorat Walki z Rakiem Ziemniaczanym powołany jest wyłącznie do spraw związanych z zwalczaniem choroby raka ziemniaczanego i z eksportem ziemniaków zagranicę. W Inspektoracie było zatrudnionych dwóch stałych inspektorów i jedna sekretarka, ponadto, na okres wzmożonej lustracji upraw ziemniaczanych, dodatkowo zaangażowanych zostało dwóch inspektorów, z których jeden zajęty był przy lustracji gospodarstw przez 4 miesiące, drugi przez 30 dni. Niezależnie od tego, wskutek wzmożonej pracy z dniem 1 listopada 1930 r., została przydzielona przez Dyrekcję Wielkopolskiej Izby Rolniczej siła pomocnicza, która prowadzi korespondencję Działu Ochrony Roślin i Inspektoratu. Ubocznie zatrudnionych akcją walki z rakiem ziemniaczanym było dwóch dyrektorów Szkół Rolniczych W. I. R. — Ponadto kontrolę ziemniaków eksportowanych przeprowadzało 7 urzędników sezonowych, rekrutujących się z pośród słuchaczy IV roku studjów Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego.

Praca Inspektoratu polega na:

a) lustracji upraw ziemniaczanych celem wykrycia ewtl. nowych ognisk raka ziemnaczanego,
b) prowadzeniu ewidencji pól zaraczonych i zagrożonych, oraz zatwierdzeniu planów obsiewu pól,
c) kontroli odmianowej czystości przeznaczonych do sadzenia, jak i zasadzonych ziemniaków w gospodarstwach zaraczonych i zagrożonych,

d) kontroli ziemniaków wywożonych z pasów ochronnych,
e) sporządzaniu spisu ziemniaków rakoodpornych, potrzebnych do obsadzenia pól tychże gospodarstw, oraz dopilnowaniu zaopatrzenia w ziemniaki i rozdział zasiłku Ministerstwa Rolnictwa przeznaczonego na obniżenie cen ziemniaków rakoodpornych,
f) kontroli gorzelń i fabryk przetworów ziemniaczanych,
g) stwierdzaniu, czy rozporządzenie Ministra Rolnictwa o walce z rakiem ziemniaczanym należycie jest stosowane,
h) odczytach, uświadamianiu rolników o niebezpieczeństwie raka ziemniaczanego,
i) wydawaniu świadectw zdrowotności na ziemniaki eksportowane, jak też wywożone z pasów ochronnych na podstawie rewizji tychże, wykonanej na miejscu uprawy wzgl. odstawy.

W okresie sprawozdawczym nowych ognisk raka z. wykryto 16 i to w powiecie chodzieskim: w Krystynce, Ostrówkach, Podaninie, Stróżewie, Dziewokluczu, Morzewie, Kaczorach, Prośnie, Sokołowie Budz., Klaudji, Witkowicach, Ofelji, — w powiecie kępińskim: w Marjance Siemieńskiej, Trzebiniu, Siemianicach, Szalonce. Ponownie rak ziemniaczany wystąpił w folwarku Ignacewo, pow. Wągrowiec, gminach Stróżewice i Budzyń, pow. Chodzież oraz gminie Gryżyna, pow. Kościan, tak że obecnie woj. poznańskie razem z dawniej wykrytemi ogniskami raka posiada:

w powiatach:	Chodzież	ognisk	25
	Kępno	„	8
	Jarocin	„	5
	Wągrowiec	„	2
	Wyrzysk	„	2
	Kościan	„	1
	Leszno	„	1
	Gostyń	„	1
		ognisk	45

Dla orjentacji podaje się, że

ognisk raka z. do dnia 1. 6. 28 r.	było	8
„ „ z. „ „ 1. 1. 29 r.	wykryto	14
„ „ z. w roku 1929	„	7
„ „ z. w roku 1930	„	16
	razem	45

w tem ilość gospodarstw zaraczonych jest 118, zaś ilość gruntów, porażonych rakiem ziemniaczanym, ca. 277 ha.

Lustracyj upraw ziemniaczanych dokonano w: 120 gminach, 76 majątkach, 4 miastach. Niezależnie od tego inspektorowie mają stały nadzór nad ogniskami raka ziemniaczanego, do których wyjeżdżają po 3 i 4 razy w ciągu roku.

Świadectw zdrowotności na wywóz ziemniaków z pasów ochronnych wydano 422. Za pośrednictwem Inspektoratu zostały dostarczone gospodarstwom zaraczonym wzgl. zagrożonym sadzeniaki ziemniaczane rakoodporne i zakwalifikowane przez Wydział Nasienny W. I. R.

2 miastom	w ilości	281.727 kg
12 majątkom	w ilości	495.602 „
20 gminom	w ilości	305.470 „

Na powyższą ilość dostarczonych ziemniaków został wypłacony zasiłek, przydzielony Wielkopolskiej Izbie Rolniczej przez Ministerstwo Rolnictwa w wysokości 43.327,11 zł. Sporządzony w grudniu 1930 r. spis, wykazuje zapotrzebowanie ziemniaków rakoodpornych na wiosnę 1931 r. 22.000 q. Cyfra ta jednak wzrośnie na przypuszczalnie 25.000 q.

Kontrolę gorzelń i fabryk przetworów ziemniaczanych ograniczono do zlustrowania trzech. Zaprzestanie lustrowania gorzelń nakazane zostało dwuletniem doświadczeniem, w którym to czasie wynik lustracji był negatywny.

W związku z niestosowaniem się do rozporządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 9 lutego 1928 r. o walce z rakiem ziemniaczanym, sporządzonych zostało 19 protokółów karnych. W celu uświadomienia rolników o grozie choroby raka ziemniaczanego, zostały wygłoszone referaty prawie we wszystkich miastach powiatowych tut. województwa w ilości 33. Na wykładach rozdano ulotki o raku ziem.

Inspektorat kontroluje także eksport ziemniaków. Do badania ziemniaków eksportowych Inspektorat zaangażował 7 pracowników sezonowych, których liczba wzrosła obecnie do 15. Spowodowane to zostało wzmożonym wywozem ziemniaków zagranicę. Zadaniem ich jest zbadanie nietylko wywożonych partyj, ale także przeprowadzenie lustracji wszystkich ziemniaków, posiadanych przez odnośny majątek wzgl. gminę, dzięki czemu Inspektorat posiada zupełną gwarancję, że wywożone ziemniaki są wolne od choroby raka ziemniaczanego, a niezależnie od tego posiada pogląd na stan upraw ziemniaczanych całej Wielkopolski.

Lustracyj ziemniaków eksportowanych dokonano w 460 miejscowościach (przeważnie w majątkach), a niezależnie od tego zbadano 79 przesyłek wagonowych na stacjach.

W roku sprawozdawczym wydano świadectw zdrowotności na ziemniaki eksportowane ogółem na 941 wagonów, z tego dla:

Francji	525
Belgji	237
Szwajcarji	161
Hamburga	16
Anglji	2

Z odmian głównie eksportowano ziemniaki: Industria, Wohltmann, Parnassia, Pepo, Odenw. Blaue, Preussen, Jubel, Early Rose, Centifolia, Up-to-date, Alma.

Dla orjentacji podaje się, że wiosną b. r. wywieziono zagranicę 2.748 wagonów ziemniaków.

X.
Majątek Doświadczalny Pętkowo

(Kierownik — Mieczysław Dzierzkowski)

W okresie sprawozdawczym majątek doświadczalny Pętkowo kontynuował swe prace wchodzące w zakres doświadczalnictwa polowego. Do tego celu majątek rozporządza areałem, którego obszar, jak również i charakter gleby, podany był w poprzednich sprawozdaniach (patrz sprawozdanie W. Izby Rolniczej za rok 1929/30). Areał ten w roku sprawozdawczym został powiększony o 2,5 ha przez poddzierżawienie tego terenu z sąsiedniego majątku Państwowego Chwałkowo. Ogółem więc poddzierżawia się obecnie z Chwałkowa 10 ha.

Na całym terenie w roku sprawozdawczym założono 53 doświadczenia. na liczbę tę składało się: 10 doświadczeń odmianowych, 16 doświadczeń nawozowych, 25 doświadczeń uprawowych i 2 doświadczenia różne. W doświadczeniach odmianowych brały udział żyto, pszenica ozima, pszenica jara, owies, jęczmień, groch, ziemniaki i buraki cukrowe. W doświadczeniach uprawowych badano w głównej mierze sposoby siewu i wpływ pogłębiania roli; w doświadczeniach nawozowych główny nacisk kładziono na sprawę azotową, badając przeważnie działanie i sposób stosowania nowych nawozów azotowych. Pod względem rodzaju roślin przypada na pszenicę ozimą 9 doświadczeń, na pszenicę jarą 1, na żyto 8, na jęczmień 6, na owies 4, na groch, mieszankę i koniczynę po 1, na buraki 17 i na ziemniaki 5 doświadczeń. W roku sprawozdawczym ukończono długoletnie doświadczenia z gęstością siewu. Jako nowe doświadczenia, które będą obecnie wprowadzone, opracowano typ doświadczeń płodozmiennych, mających za zadanie, przez odpowiednie następowanie po sobie płodów, zaprowadzenie większej oszczędności w kosztach produkcji, jak również przez wprowadzenie do płodozmianów bardziej handlowo popłatnych roślin, podniesienie dochodowości rolniczej. Doświadczenia te zapoczątkowane zostaną jesienią roku 1931. Prędsze założenie tych doświadczeń było niemożliwe z powodu braku odpowiedniego terenu, który obecnie znajduje się w fazie wyrównywania.

I.

Doświadczeń odmianowych przeprowadzono 10.

W doświadczeniach tych użyto:

a) 19 odmian żyta:

1.	Wzorzec (Petkus odsiew)		11.	Wielkopolskie z Goli	oryg.
2.	Wangenheima	oryg.	12.	Rogalińskie	„
3.	Kawęczyńskie	„	13.	Wierzbińskie	„
4.	Kontrolne z Warszawy	„	14.	Szczodrowskie	„
5.	Dańkowskie	„	15.	Kujawskie	„
6.	Ołtarzewskie	„	16.	Storm III	„
7.	Kazimierskie	„	17.	Puławskie	„
8.	Petkus Lochowa	„	18.	Kaszubskie	„
9.	Zelandzkie Hildebranda	„	19.	Żyto z Łabiszynka	
10.	Włoszanowskie	„			

b) 33 odmiany pszenicy ozimej:

1.	Wzorzec Stiegler 22	odsiew	17.	Biała B. Hildebranda	oryg.
2.	Elekta B-ci Kleszczyńskich	oryg	18.	Herta P. S. G.	„
3.	Udyczanka	„	19.	Żmudka	„
4.	Wysokolitewka Sobieszyńska	„	20.	Banatka	„
5.	Wysokolitewka Ołtarzewska	„	21.	Dickkopf Zamarte	„
6.	Ks. Hatzfeld	„	22.	Standart Weibulla	„
7.	Sobótka	„	23.	Saxo Weibulla	„
8.	Dańkowska Graniatka Zachodnia	„	24.	Słoneczna Svalöf	„
9.	Biały Krzyż	„	25.	Koronowa Svalöf	„
10.	Dańkowska Selekcyjna	„	26.	Stalowa Svalöf	„
11.	Stiegler 22	„	27.	W. Ks. Saski	„
12.	Protos Stieglera	„	28.	Criewen 104	„
13.	Antonińska wczesna	„	29.	Billera Epp	„
14.	Antonińska Konstancja	„	30.	Barbarossa	„
15.	Litwinka B-ci Kleszcńskich	„	31.	Genealogiczna Biała	„
16.	Blondynka	„	32.	Puławska Wczesna	„
			33.	Puławska Wczesna	„

c) 11 odmian pszenicy jarej:

1.	Wzorzec Ostka Hildebranda	odsiew	3.	Kitnowska	oryg.
2.	Łopuska	oryg.	4.	Chłopicka	„

5. Ordynatka Przeworska oryg.
6. Suska Bezostna Glinki "
7. Suska Ostka Glinki "
8. Ostka Hildebranda oryg.
9. S. 30 Hildebranda "
10. Puławska Ostka "
11. Aurora Weibulla "

d) 18 odmian jęczmienia:

1. Wzorzec Kutnowski odsiew
2. Hanna Hildebranda oryg.
3. Hanna Skrzeszowicka "
4. Hanna Gambrinus Ryxa "
5. Kutnowski "
6. H 2 Antoniński brow. "
7. Brage ze Svalöf "
8. Złoty ze Svalöf. "
9. Cesarski Stieglera "
10. Danubja Ackermana oryg.
11. Bawarja " "
12. Isaria " "
13. Zwycięzca ze Svalöf "
14. Frankoński Heilsa "
15. Elka Hildebranda "
16. Tybetański z Borzęciszek "
17. Ceres P. S. H. "
18. Julibig Duński "

e) 16 odmian owsa:

1. Wzorzec Petkus odsiew.
2. Sobieszyński oryg.
3. Petkus Lochowa "
4. Żółty Pfluga "
5. Biały Mazur "
6. A VI Antoniński "
7. Teodozja "
8. Niemerczański Najwcz. "
9. Duppawski Stieglera oryg.
10. Findling Bensinga "
11. Zwycięzca ze Svalöf. "
12. Złoty Deszcz ze Svalöf. "
13. Ligowo II ze Svalöf. "
14. Biały Orzeł ze Svalöf. "
15. Kościelecki Marczak "
16. Diament Weibulla "

f) 8 odmian grochu:

1. Wzorzec Wiktorja żółty Hildebranda odsiew.
2. Perła Wronowska oryg.
3. Wiktorja żółty Hild. "
4. Wiktorja Strubego "
5. Selekcyjny Przyłuskiego oryg.
6. Mahndorfski "
7. Folger Gerstenberga "
8. Solo ze Svalöf. "

g) 23 odmiany ziemniaków oryg.:

1. Wzorzec Wohltman odsiew.
2. Parnassia Kamecke oryg.
3. Deodara Kamecke "
4. Pepo Kamecke "
5. Jubel z Obry "
6. Silesia P. S. G. "
7. Wohltman P. S. G. "
8. Wohltman z Sobótki "
9. Wiarus z Goli "
10. Hultaj z Goli oryg.
11. J. Ł. 25 z Goli "
12. J. Ł. 28 z Goli "
13. J. Ł. 50 z Goli "
14. Ursus Dołkowskiego "
15. Gea Dołkowskiego z Rogalina "
16. Polanin z Rogalina "
17. Wilejka z Ponieca "
18. Wielkopolanka z Ponieca "

19. Ragis (Wekaragis) z Pierzchna oryg.
20. Włoszanowskie 112 „
21. Włoszanowskie 33 „
22. Włoszanowskie 12 oryg.
23. Neo-Deo Kubickiego ze Świnkowa „

h) 24 odmiany ziemniaków w 6-ym odsiewie:

1. Wzorzec Wohltman
2. Nowa Industria
3. Blücher P. S. G.
4. Wohltman P. S. G.
5. Silesia P. S. G.
6. Odenwälder Blaue
7. Werder P. S. G.
8. Alma P. S. G.
9. Peppo Kamecke
10. Deodara Kamecke
11. Parnassia „
12. Centifolia „
13. Pirola Kamecke
14. Laurus „
15. Gratiola „
16. Arnika „
17. Radostki Wizego
18. Industria Modrowa
19. Industria Lembkego
20. Ursus Dołkowskiego
21. Gedymin Dołkowskiego
22. Palatyn „
23. Pojata „
24. Orwid „

i) 21 odmian ziemniaków w różnych odsiewach:

1. Wohltman starszy ods. wzorzec
2. Wohltman z Sobótki ods. 2
3. Schenkendorf P.S.G. „ 3
4. Ziethen P. S. G. „ 3
5. Preussen Modrowa „ 1
6. Prof. Gisevius Modrowa „ 1
7. Hassia z Obry „ 1
8. Jubel z Obry „ 1
9. Lützow P. S. G. „ 1
10. Hütten P. S. G. „ 1
11. Wiarus z Goli „ 1
12. J. Ł. 25 ods. 1
13. Gloriosa Kamecke „ 4
14. Kartz Kamecke „ 4
15. Industria z Goli „ 4
16. Fenix B „ 4
17. Dalja Dołkowskiego „ 4
18. Polanin „ „ 4
19. Topór „ „ 4
20. Ordon „ „ 4
21. Dido „ „ 4

j) 26 odmian buraków cukrowych:

Doświadczenia te, przeprowadzone anonimowo, wchodziły w skład ogólnokrajowych doświadczeń konkursowych, organizowanych przez Delegację Nasienną Polskiego Przemysłu Cukrowniczego.

II.

Z zakresu doświadczeń nawozowych przeprowadzono 16 doświadczeń, mających następujące cele:

a) Stwierdzenie wpływu różnych dawek obornika na plony buraków cukrowych; porównywano dawki 200, 300 i 400 q obornika na ha, względnie z dodatkowem nawożeniem mineralnem, które wynosiło 80 kg K_2O, P_2O_5 i 45 kg N na ha.

b) Stwierdzenie wartości użytkowej sztucznej mierzwy „Adco“ w porównaniu z obornikiem zwykłym. Porównywano dawki 300 i 400 q na ha Adco z takiemi samemi dawkami bez obornika, bez, wzgl. przy nawożeniu mineralnem, wynoszącem 100 kg K_2O, 48 kg P_2O_5 i 52,5 kg N na ha.

c) Stwierdzenie działania ammonu wapniakowego na plon żyta. Porównywano ammon wapniakowy z chlorkiem ammonu, azotniakiem, siarczanem ammonu i saletrą chilijską. Nawożenie wynosiło 49 kg K_2O, 40 kg P_2O_5 i 39 kg N na ha.

d) Identyczne doświadczenie jak sub. c z pszenicą ozimą.

e) Stwierdzenie działania ammonu wapniakowego na plon jęczmienia. Porównywano działanie ammonu wapniakowego z działaniem chlorku ammonu w stosunku do KP. Nawożenie wynosiło 40 kg K_2O, 49 kg P_2O_5 i 30 kg N na ha.

f) Stwierdzenie działania saletry wapniakowej na plony żyta. Porównywano działanie saletry wapniakowej z działaniem azotanu ammonu, nitrofosu, saletry wapniakowej i saletry chilijskiej. Dawki wynosiły 40 kg, K_2O, 49 P_2O_5 i 30 kg N na ha.

g) Identyczne doświadczenie z pszenicą ozimą.

h) Stwierdzenie wartości użytkowej nawozów azotowych dla buraków cukrowych. W doświadczeniu brały udział następujące nawozy: saletra ammonowa, wapiakowa, wapniowa, sodowa syntetyczna, chilijska, nitrofos, siarczan ammonu i azotniak. Podstawowe nawożenie KP dane w wysokości 100 kg K_2O i 48 kg P_2O_5, a N w ilości 52,5 kg na ha.

i) Stwierdzenie wpływu azotowania żyta na jesieni. W doświadczeniu tem stwierdzano skuteczność częściowego nawożenia żyta na jesieni azotniakiem, bądź to saletrą chilijską. Dawka jesienna azotu wynosiła 16 kg N, a wiosenna 24 kg N na ha. Nawożenie KP. wysiano w stosunku 60 kg K_2O i 32 kg P_2O_5 na ha.

j) Identyczne doświadczenie z pszenicą ozimą.

k) Stwierdzenie wpływu czasu siewu saletry chilijskiej na buraki cukrowe. W doświadczeniu tem porównywano następujące terminy stosowania saletry:

1. cała dawka saletry (350 kg na ha) przed siewem
2. 100 kg saletry po wzejściu, 250 kg po przerywce
3. 100 kg saletry przed siewem, 250 kg po przerywce
4. 100 kg saletry przed siewem, 100 kg po przerywce, 150 kg w 3 tygodnie później

5. 75 kg saletry przed siewem, 100 kg po przerywce 175 kg w 3 tygodnie później
6. 50 kg saletry przed siewem, 75 kg po przerywce, 125 kg w 3 tyg. później i 100 kg w początkach lipca.

l) Stwierdzenie wpływu czasu siewu nitrofosu na buraki cukrowe.

Doświadczenie to składało się z następujących kombinacyj:

1. Cała dawka nitrofosu (350 kg na ha) przed siewem
2. Cała dawka nitrofosu (350 kg na ha) po wzejściu
3. 100 kg nitrofosu przed siewem, 250 kg po przerywce
4. 100 kg nitrofosu po wzjeściu, 250 kg po przerywce
5. 100 kg nitrofosu przed siewem, 125 kg po przerywce, 125 kg w 3 tygodnie później
6. 100 kg nitrofosu po wzejściu, 125 kg po przerywce, 125 kg w 3 tygodnie później.

m) Stwierdzenie wpływu rzędowego siewu saletry chilijskiej na buraki. Porównywano siew rzędowy z siewem rzutowym; dawki saletry wynosiły 37,5, 45 i 52,5 kg N na ha.

n) Stwierdzenie opłacalności saletrowania buraków cukrowych. Podstawowe nawożenie wynosiło: obornik 400 q i KP = 100 kg K_2O i 48 kg P_2O_5. Nawożenie azotowe saletry chilijskiej wzrastało od 15 do 60 kg N na ha.

o) Stwierdzenie wpływu stosowania azotniaku jesienią pod buraki cukrowe. W tem doświadczeniu porównywano jesienne nawożenie wyłącznie azotniakiem pod buraki z takimże nawożeniem wiosennem, jak również z nawożeniem kombinowanem, a mianowicie częściowem nawożeniem jesiennem azotniakiem i wiosennem w postaci saletry wapniakowej (saletrzaku).

III.

Z zakresu doświadczeń uprawowych i nawozowo-uprawowych przeprowadzono 25 doświadczeń.

a) Doświadczenie z czasem siewu pszenicy ozimej; porównywano 3 terminy siewu: 21. 9. — 2. 10. i 12. 10. przy wysiewach 160 i 80 kg na ha.

b) Doświadczenie z czasem przerywki buraków cukrowych. Stwierdzono wpływ przerywki buraków przy 1) tworzeniu się 1-ej pary listków, 2) 2-ej pary, 3) 3-ej pary, 4) 4-ej pary listków.

c) Doświadczenie z czasem wykopywania buraków cukrowych. Jako terminy wykopywania wprowadzono do doświadczenia 4 terminy: 15/9, 30/9, 15/10 i 30/10.

d) Doświadczenie z wpływem rozstawienia rzędów żyta przy wysiewach różnej gęstości. Porównywano rozstawy 20, 25 i 28,5 cm przy wysiewach wynoszących od 140 do 40 kg na ha.

e) Doświadczenie z wpływem głębokości przykrycia ziarna u żyta. W doświadczeniu tem badano wpływ umieszczenia siewu w głębokościach 1) 6—6,5 cm, 2) 4—4,5 cm, 3) 2,5—3, 4) 2—2,5 cm.

f) Doświadczenie z wpływem siana buraków różnemi redliczkami. Jako redliczki brały udział w doświadczeniu: 1) redliczki zwykłe, 2) redliczki wstęgowe (Bandsaat) i 3) redliczki systemu Siemieńskiego.

g) Doświadczenie z wpływem głębokości orki na plony buraków cukrowych. Doświadczenie składało się z następujących kombinacyj:

1. podorywka + orka zimowa na 20 cm
2. „ „ „ „ „ 20 cm + pogłębiacz 10 cm
3. „ „ „ „ „ 25 cm
4. „ „ „ „ „ 25 cm + pogłębiacz 10 cm
5. „ „ „ „ „ 30 cm
6. „ „ „ „ „ 30 cm + pogłębiacz 10 cm

h) Doświadczenie z wpływem orek różnego rodzaju pługami z pogłębiaczami. W tem doświadczeniu porównywano orkę na 15 cm zwykłym pługiem Ventzkiego, z orką na 33 cm + 10 cm wykonaną tymże pługiem, jak również z identycznemi orkami, wykonanemi pługami Ideał, Burmestra i Clausinga.

i) Doświadczenie z wpływem ilości wysiewu żyta na zwykłem i na wzmocnionem nawożeniu, oraz z wpływem uprawy międzyrzędowej. W doświadczeniu tem wysiewy wynosiły 140, 120, 100, 80, 60 i 40 kg na ha. Nawożenie wzmocnione: 60 kg K_2O, 32 kg P_2O_5 i 37,5 kg N. Nawożenie zwykłe: 48 kg K_2O, 24 kg P_2O_5 i 24 kg N.

j) Doświadczenie identyczne z doświadczeniem sub. i, lecz z jęczmieniem. Ilości wysiewu te same co przy życie. Nawożenie zwykłe wynosiło 60 kg K_2O, 32 kg P_2O_5 i 15,5 kg N, a wzmocnione 80 kg K_2O, 48 kg P_2O_5 i 31 kg N.

k) Doświadczenie identyczne z doświadczeniem sub. i, lecz z pszenicą ozimą. Ilości wysiewu wynosiły w odstępach 20 kilogramowych od 160 do 60 kg na ha. Nawożenie zwykłe dano w ilości 48 kg K_2O, 24 kg P_2O_5 i 39 kg N, a wzmocnione w ilości 60 kg K_2O, 32 kg P_2O_5 i 42 kg N na ha.

l. Doświadczenie identyczne z doświadczeniem sub. i lecz z owsem. Ilości wysiewu wynosiły: 120, 100, 80, 60, 40, 29, 21, 17,5 kg na ha, na nawożeniu 60 kg, K_2O, 32 kg P_2O_5, 30 kg N, względnie 80 kg, K_2O, 40 kg, P_2O_5 i 60 kg N na ha.

m) Doświadczenie z wpływem rozstawy na plony ziemniaków. W doświadczeniu tem, do którego użyto odmianę Kameckego Deodara, porównywano 19 rozstaw, a mianowicie rozstawy radlonek od 60 do 90 cm (w różnicach 10 centymetrowych) a rozstawy ziemniaków w radlonkach od 40 do 90 cm, również w cm różnicach.

n) Doświadczenie z uprawą żyta systemem Bogdanowicza. W doświadczeniu tęm porównywano uprawę żyta zwykłą t. j. 80 kg wysiewu w rzędy 20 cm z uprawą żyta metodą Bogdanowicza t. j. 80 kg wysiewu szerokorzutnego z obsypywaniem i pogłębianiem jesiennem i wiosennem według metody Bogdanowicza.

o) Doświadczenie z opłacalnością uprawy żyta metodą Lossowa. Porównywano opłacalność rzadkiego wysiewu, który wynosił 24 kg na ha w rzędach co 33 cm i nawożony był i pielęgnowany według metody Lossowa, z wysiewem żyta normalnym, wynoszącym 100 kg w rzędy 20 cm.

p) Doświadczenie z opłacalnością uprawy jęczmienia metodą Lossowa. W doświadczeniu tem stwierdzano opłacalność rzadkiego wysiewu, który wynosił 24 kg na ha i nawożony był i pielęgnowany według metody Lossowa, ze zwykłym wysiewem jęczmienia 120 kg na ha, nawożonym i pielęgnowanym według zwyczaju miejscowego.

q) Doświadczenie z opłacalnością uprawy buraków cukrowych metodą Lossowa. Porównywano wysiew buraków 50×25 na zwykłem nawożeniu, stosowanem w Pętkowie pod buraki i ze zwykłą pielęgnacją z wysiewem buraków 75×75 na nawożeniu i przy pielęgnacji według metody Lossowa.

r) Doświadczenie z opłacalnością uprawy ziemniaków metodą Lossowa. W doświadczeniu tem porównywano normalne sadzenie ziemniaków 60×37,5 cm na zwykłem nawożeniu i przy zwykłej pielęgnacji, z sadzeniem ziemniaków 96×96 cm; na nawożeniu i przy pielęgnacji według metody Lossowa.

s) Doświadczenie z wpływem zaprawienia nasion buraków cukrowych. W doświadczeniu tem porównywano wpływ następujących zapraw: woda, uspulun mokry, formalina, germisan, granosan, tutan suchy, uspulum niemiecki suchy, uspulun polski suchy i buraczak.

t) Doświadczenie z wpływem różnego rodzaju zapraw pszenicy ozimej przeciw snieci cuchnącej. Zaprawy użyte do doświadczenia były następujące:

1. mokre: uspulun, formalina, germisan, V. P. granosan, 2. suche: porzol, uspulum, ziarnik, nasiennik, tutan i V. P. Pozatem

zastosowano zaprawę Germisanem tak zwaną Ge-Ka-Be, jednoczącą w sobie zalety zaprawy mokrej i suchej.

u) Doświadczenie z wpływem różnego rodzaju zapraw owsa przeciw grzybom pasożytniczym. W tem doświadczeniu porównywano 3 zaprawy mokre: uspulun, formalinę i granosan i 2 zaprawy suche uspulun i ziarnik.

w) Identyczne doświadczenie jak pod *u*, lecz z jęczmieniem.

z) Doświadczenie ze stwierdzeniem najkorzystniejszego stosunku zbóż przy układaniu mieszanek. Mieszanki składały się z owsa, jęczmienia i motylkowych, któremi były groch z wyką i równych częściach. Porównywano następujące stosunki zbóż:

2. (owies) : 2 (jęczmień) : 1 (motylkowe),
2. (owies) : 1 (jęczmień) : 2 (motylkowe),
1. (owies) : 1 (jęczmień) : 2 (motylkowe),
2. (owies) : 2 (jęczmień) : 2 (motylkowe).

IV.

Z zakresu doświadczeń różnych przeprowadzono 4 doświadczenia:

a) Doświadczenie z odpornością różnych odmian buraków na tworzenie pośpiechów. W doświadczeniu tem brało udział 8 odmian buraków cukrowych, zasianych w 2 terminach 24/III. i 29/IV.

b) Doświadczenie demonstracyjne i dla porównania opłacalności pomiędzy siewem zwykłym, gęstym żyta, a siewem oszczędnym na wzmocnionem nawożeniu i z zastosowaniem uprawy międzyrzędowej. Porównywano siew 150 kg na ha, w rzędy na 13,2 cm, na nawożeniu 50 kg K_2O, 32 kg P_2O_5 i 18 kg N z siewem 60 kg na ha w rzędy 25 cm i na nawożeniu wynoszącem 60 kg K_2O, 40 kg P_2O_5, 37,5 N.

c) Doświadczenie takie same jak pod *b*, lecz z jęczmieniem. Porównywano wysiew 140 kg ziarna, zasianego w gęste rzędy (13,2 cm) na nawożeniu 80 kg K_2O, 32 kg P_2O_5 i 22,5 kg N, z wysiewem 60 kg w rzędy ca 25 cm na nawożeniu 100 kg, K_2O, 48 kg P_2O_5 i 45 kg N.

d) Doświadczenie obserwacyjne z wpływem elektrokultury. Obserwowano wpływ fal elektromagnetycznych na rozwój owsa.

Wyniki doświadczeń podaje się do publicznej wiadomości przez ogłoszenie ich w organie W. I. R. „Poradniku Gospodarskim“ i w oddzielnych publikacjach.

Warunki atmosferyczne kształtowały się w roku sprawozdawczym, niezupełnie korzystnie, gdyż brak absolutny opadów w 3-ciej dekadzie kwietnia i minimalne opady w pierwszych dwuch dekadach maja, a następnie przez cały czerwiec odbiły się bardzo niekorzystnie na plonach zbóż, a szczególniej zbóż jarych. Pozatem zebrane ziarno nie było pierwszej jakości, gdyż po wspomnianej długotrwałej suszy, nastąpił, począwszy od drugiej dekady lipca okres nadmiernych opadów, które utrudniały sprzęty i wpływały ujemnie na jakość ziarna, doprowadzając w bardzo wielu wypadkach do porostu. Natomiast dla okopowych, przebieg pogody okazał się bardzo korzystny tak dla ziemniaków jak i buraków i sprzątano ilościowo rekordowe wprost plony. Pod względem jakości sprawa przedstawiała się inaczej, gdyż ziemniaki wykazywały dosyć niską zawartość skrobi, a buraki polaryzowały też niezbyt wysoko. Wysokie stosunkowo plony ziemniaków zostały już przed zakopcowaniem zimowem poważnie zredukowane przez suchą zgniliznę, która w roku sprawozdawczym. wystąpiła wyjątkowo silnie. Przebieg pogody na jesieni był dla wschodów ozimin dosyć korzystny, pomimo dosyć silnych opadów we wrześniu, które utrudniały uprawę. Oziminy weszły w zimę naogół dobrze rozwinięte.

Miesiąc	Średnia temperatura miesiąca	Ilość dni z temperat. max. < 0°	Ilość dni z temperat. min. < 0°	Zachmurzenie < 2	Zachmurzenie > 8	Ilość opadów w mm.	Ilość dni z opadami	Kierunek dominujących wiatrów
Kwiecień 1930	+ 9.1		5	8	11	36,6	10	E
Maj „	+ 12.4			6	2	46,6	9	E i W
Czerwiec „	+ 18.7			20		23,1	4	W i E
Lipiec „	+ 17.3			4	6	179,1	16	W
Sierpień „	+ 16.5			8	3	51,8	13	W i SW
Wrzesień „	+ 13.1			5	9	87,6	15	W i E
Październik „	+ 9.0		1	10	9	107,2	17	W i E
Listopad „	+ 5.0		9	3	12	65,1	16	W
Grudzień „	— 1.0	11	27	3	23	16,7	9	SE i W
Styczeń 1931	— 1.1	11	30		20	49,1	12	SW i W
Luty „	— 2.5	13	26	1	17	28,2	9	E

Powyższe dane są wynikami obserwacyj meteorologicznej stacji w Pętkowie wchodzącej w skład sieci meteorologicznej Państwo-

wego Instytutu Meteorologicznego w Warszawie, jako stacja II rzędu. Pomiary zasadniczych elementów meteorologicznych dokonywa się przy pomocy następ. przyrządów:

1. barometr rtęciowy systemu morskiego,
2. deszczomierz systemu Hellmanna,
3. deszczomierz samozapisujący syst. Hellmanna,
4. termometry: suchy, zwilgocony, maximum i miiniimum,
5: termometry gruntowe do głębokości 10—25—50 cm,
6. wiatromierz Wilda.

Personel majątku doświadczonego w okresie sprawozdawczym stanowili pp. Kierownik Mieczysław Dzierzkowski, starszy asystent Michał Olczyk, młodszy asystent Alexy Wenzel, urzędniczka biurowa Celina Kryńska. Działalność kulturalno-oświatowa Pętkowa polegała, tak jak i w latach ubiegłych na wygłaszaniu referatów i pogadanek na zebraniach towarzystw rolniczych, ogłaszaniu artykułów w pismach rolniczych, objaśnianiu zwiedzających Pętkowo, udzielaniu porad gospodarczych, wreszcie na lustracji, krytyce i udzielaniu wskazówek reorganizacyjnych w poszczególnych gospodarstwach. Tak jak i w latach ubiegłych, kierownik przyjmował żywy udział w pracach społecznych, piastując w towarzystwach stanowiska, które dotychczas zajmował, a o których wspomina w sprawozdaniach łat ubiegłych.

W okresie sprawozdawczym przeprowadzony został w Pętkowie, tak jak i w roku ubiegłym praktyczny kurs zakładania i przeprowadzaniu doświadczeń polowych dla uczniów 3 semestrowej szkoły rolniczej w Środzie. W kursie tym brało udział 40 uczniów. W okresie zimowym kierownik prowadzi dla tych uczniów w szkole w Środzie wykład obliczania wyników doświadczeń.

W okresie letnim zwiedziły Pętkowo dosyć liczne wycieczki i osoby prywatne, lecz wskutek ciężkiego położenia, w jakim się rolnicy naogół obecnie znajdują, mniej liczne, niż w latach ubiegłych. Ogółem zwiedziło Pętkowo w okresie sprawozdawczym 658 osób. Zwiedzających Pętkowo personel stacji oprowadzał i udzielał wyczerpujących informacyj.

Z zakresu prac administracyjnych przeprowadzono w okresie sprawozdawczym dalszy remont dachów i mieszkań robotniczych, jak również sieci wodociągowej, uszkodzonej wskutek ciężkich mrozów przed 2 laty.

Inwentarz martwy Pętkowa powiększył się o 1 maszynę młocarnię Lanza, specjalnie skonstruowaną do młócenia poletek doświadczalnych. Maszynę tę otrzymaliśmy jako subwencję nadzwy-

czajną Ministerstwa Rolnictwa, przez Związek Zakładów Doświadczalnych. Pozatem majątek otrzymał w okresie sprawozdawczym od F-my Nitsche i Ska w Poznaniu 1 opełacz, 1 siewnik do nawozów sztucznych i 1 dwumetrowy siewnik Zimmermanna. Maszyny te F-ma Nitsche ofiarowała Stacji bezpłatnie, jedynie przy siewniku Zimmermanna za zwrotem opłat celnych i przewozu. Podkreślić należy, że Firma ta okazuje nam zawsze bardzo wydatną pomoc.

XI.
Wydział Leśnictwa

(Naczelnik Wydziału — Władysław Alkiewicz)

Leśnictwo.

Depresja ogólno-gospodarcza, ujawniająca się w innych gałęziach życia gospodarczego, wycisnęła swe piętno również i na gospodarce leśnej. Zjawisko to, zapoczątkowane w ostatnich latach, nietylko nie doznało odciążenia, lecz znacznie silniej ujawniło się w roku sprawozdawczym. Dotyczy to nietylko konsumcji wewnętrznej produktu drzewnego, lecz również odbiło się bardzo silnie i na eksporcie. Przyczyny niebywałego pogorszenia konjunktury należy szukać w zupełnym zastoju ruchu budowlanego z powodu braku kapitałów własnych, względnie niemożności uzyskania długoterminowych pożyczek, jak również z powodu zapanowania zupełnego zastoju w eksporcie zagranicznym, spowodowanym brakiem układu gospodarczego z Niemcami, które tworzyły, szczególnie dla ziem zachodnich, najpoważniejsze źródło zbytu materjałów drzewnych. Drugim objawem, godzącym w eksport drewna polskiego na inne zagraniczne rynki zbytu, jest wzmagający się dumping drewna sowieckiego. Jakkolwiek drewno sowieckie nie opanowało dotychczas jeszcze wewnętrznego rynku krajowego, to jednak stanowi ono bardzo poważną konkurencję w eksporcie drewna polskiego na rynki zagraniczne. Wobec kształtowania się tego rodzaju konjunktury, wielu właścicieli lasów ograniczyło się do zmniejszenia normalnych wyrębów, jakkolwiek było to dla nich jednem z najpoważniejszych źródeł czerpania dochodów. Mimo zmniejszonych wyrębów, zapasy wyrobionego drewna użytkowego w znacznej mierze nie zostały w całości spieniężone, co z natury rzeczy odbija się ujemnie na całokształcie gospodarki leśnej, a w szczególności na znacznem utrudnieniu wykonywania przypadających zalesień bieżących, jak również zalesień- zaległych, dla których odnośne rozporządzenia leśne przewidują odpowiedni termin zalesień.

Anormalne stosunki, wynikłe z braku gotówki, odbić się muszą również na przedłużenie okresu zalesień dla powierzchni posówkowych, a stwierdzić należy, że ponowne zalesienie tychże powierzchni byłoby w normalniejszych warunkach w oznaczonych terminach dokonane. Obecny jednak kryzys stał się poważną przeszkodą do zrealizowania zapoczątkowanych zamierzeń.

Ochrona lasów.

W okresie sprawozdawczym, podobnie jak w latach poprzednich, występował, jako wtórne zjawisko po uszkodzeniu drzewostanów przez gąsienicę sówki-chojnówki, — kornik w obu swych odmianach. Występował on wprawdzie w zmniejszonych ilościach, jednak ze względu na swoją szkodliwość, — wymagał dalszego intensywnego zwalczania.

Zwiększenie nowo zalesionych powierzchni posówkowych potęguje wzmożone rozszerzanie się smolika, którego tępić należało w dalszym ciągu przez stosowanie środków zapobiegawczych i zwalczających. To samo dotyczy i następnego szkodnika t. j. szeliniaka. I tu, podobnie jak u smolika, zwiększenie zrębowych powierzchni posówkowych, było powodem do energicznego podejmowania odpowiednich środków zwalczających, celem należytej ochrony znacznych powierzchni zalesionych.

Również w znacznych ilościach występowała w roku sprawozdawczym w zalesieniach sosnowych zwójka, którą starano się skutecznie opanować.

W roku sprawozdawczym wystąpił w różnych okolicach bardzo silnie chrabąszcz majowy, którego rójka przypadała na początek tegoż okresu. Zwalczanie wymienionego szkodnika dało w różnych okolicach dodatnie rezultaty dzięki rozwiniętej przez Wielkopolską Izbę Rolniczą akcji propagandowej, która spowodowała większe zainteresowanie się szerszego ogółu ludności.

W różnych lasach występuje silniej krycień i hurmak-olchowiec w młodszych i średnich drzewostanach olszowych. Wobec coraz silniejszego uszkadzania drągowin olszowych przez kryciénia-olchowca, co powoduje zanik tych drzewostanów i groźbę opanowania nowych zalesień powstających z odrośli, wskazanem jest karczowanie starych pni olszowych i zalesienie ziarnówkami, o ile możności w pomieszaniu z innemi odpowiedniemi gatunkami drzew.

Uprawy i nasiona leśne.

Odnowienie zwiększonych powierzchni zrębowych posówkowych wymagało znacznego powiększenia szkółek i rozsadników. Akcja podjęt-a w tym kierunku przez Wydział Leśnictwa Wielkopolskiej Izby Rolniczej osiągnęła zupełny skutek. Zapotrzebowanie bowiem sadzonek bywa w zupełności pokrywane z zapasów wyhodowanych w kraju, co daje zupełną pewność odnośnie do wyeliminowania niestosownych odmian klimatycznych.

Znacznie powiększona hodowla sadzonek leśnych przyczyniła się także do intensywniejszego zbioru nasion krajowych, i dziś stwierdzić należy, że potrzebne ilości nasion leśnych, a szczególnie sosny, pozyskiwane bywają we własnych lasach.

Ogólny zbiór nasion w roku sprawozdawczym był dosyć mierny. Szczególnie słabo obrodziły dęby, sosna, świerk i modrzew; lepiej olsza, brzoza, akacja; Obficiej jesion, wiąz, lipa, klon.

Stan upraw w roku sprawozdawczym naogół nie był zupełnie zadowalający wskutek dłuższego okresu suszy w miesiącach maju i czerwcu t. j. bezpośrednio po dokonaniu zalesień, co jest powodem znacznego ubytku i wynik-łej stąd konieczności liczniejszych poprawek.

Ustawa o ochronie lasów prywatnych.

Obowiązek ciążący na właścicielach lasów, — oparcia gospodarki leśnej na prawidłowo sporządzonych i zatwierdzonych planach gospodarczo-leśnych, — wypełniany zostaje w dalszym ciągu i ilość objektów leśnych, nie posiadających planów gospodarczych, jest w tutejszem Województwie znikomą. Odnosi się to jedynie do lasów posówkowych. Wzmożona natomiast działalność Wydziału Leśnictwa Wlkp. Izby Rolniczej uwidacznia się w sporządzaniu planów i programów leśnych dla lasów włościańskich. W tym kierunku Wydział Leśnictwa współpracuje z Inspektoratem Ochrony Lasów celem jaknajszybszego zaopatrzenia również i małej własności leśnej w plany, wzgl. programy gospodarcze.

Pożyczki na lasy, wzgl. pomoc ze strony Państwa dla lasów prywatnych.

Ponieważ udzielanie pożyczek na lasy prywatne, tak ze strony Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego, jak również i ze strony Państwa jako wierzyciela, staje się w obecnych warunkach kryzysu gospodarczego nieaktualnem, dlatego należy poruszyć sprawę podatków nadmiernie obciążających lasy, a mianowicie: znieść progresję podatku gruntowego, jak również zwolnić od tegoż podatku przeprowadzone zalesienia na lat 30.

Zalesienie gruntów włościańskich.

W myśl wskazań Ministerstwa Rolnictwa pod względem podjęcia akcji zalesienia nieużytków, sporządził Wydział Leśnictwa Wlkp. Izby Rolniczej w roku sprawozdawczym liczne kosztorysy, udzielając równocześnie wskazówek i porad na miejscu pod względem wykonywania zalesień oraz dozorując w kilku wypadkach ich wykonywanie.

Przeróbka drewna.

Wobec kryzysu panującego w handlu, spowodowanego, jak wyżej wspomniano, zupełnym prawie zastojem ruchu budowlanego, jak również zastojem eksportu zagranicznego, ceny na surowiec doznały w roku sprawozdawczym dalszej zniżki i, mimo zmniejszonych wyrębów, dość znaczne zapasy wyrobionego drewna pozostaną niesprzedane.

W przeprowadzonych nielicznych transakcjach osiągano pod koniec minionej kampanji następujące ceny:
za budulec sosnowy i kopalniaki w lasach prywatnych:

za I. i II. kl. przeciętnie 25—30,— zł za 1 m^3 loco las
za III. kl. przeciętnie 20—24,— zł za 1 m^3 loco las
za IV. kl. przeciętnie 14—18,— zł za 1 m^3 loco las
za kopalniaki przeciętnie 13,— zł za 1 m^3 loco las

Również ceny dębiny utrzymywały się w stosunku do roku ubiegłego na niższym poziomie i za ten gatunek drzewa średniej jakości płacono przeciętnie od 40—60,— zł za 1 m^3 loco las.

Ceny za opał utrzymywały się w poziomie zeszłorocznym, t. j. za 1 mp. szczap płacono od 12—16,— zł w lesie.

Z katastrofalnego położenia w jakiem polski handel drzewny znajduje się od dłuższego czasu, wybawić może w pierwszym względzie podniesienie zużytkowania drewna wewnątrz kraju przez uruchomienie odpowiednich kredytów na cele budowlane.

W celu zaś podniesienia eksportu zagranicznego, należy podnieść sprawę rewizji polityki celnej dla wzmocnienia ochrony, usunięcia niektórych ceł wywozowych i odpowiednie unormowanie ceł przywozowych, jak również podniesienie kolejowych taryf tranzytowych dla drewna sowieckiego.

Obok tego ważnym postulatem dla zagranicznego eksportu jest spieszne wytworzenie silnej organizacji eksportowej celem przełamania uprzedzenia u różnych importerów zagranicznych do drewna polskiego, oraz wyłączenie pośrednictwa nieuczciwych eksporterów.

Na przywrócenie upadającej gospodarki w lasach prywatnych wpłynąć może wprowadzenie odpowiedniej polityki kredytowej na zastaw drewna okrągłego dla właścicieli lasów, co przyczyniłoby

się do właściwego regulowania się cen surowca, które inaczej, podlegając nadmiernym wahaniom, utrudniają tartacznikom kalkulację przy zakupnie surowca.

Szkolnictwo.

Zaprowadzone od kilku lat kursy dokształcające borowych-podleśniczych z lasów prywatnych, w roku sprawozdawczym uległy przerwie z powodu trudności finansowych.

Zakres działania Wydziału Leśnictwa.

Celem podniesienia i prawidłowego prowadzenia gospodarki leśnej w lasach prywatnych — utworzony w roku 1903 Wydział Leśnictwa Wlkp. Izby Rolniczej zajmuje się następującemi czynnościami:

1. Udziela stałej pomocy w zarządzaniu lasami, dzielącej się na:

a) pomoc doradczo-techniczną i

b) pomoc kontrolująco-zarządzającą.

Wydział Leśnictwa zajmował się jak i w latach poprzednich sprawami wchodzącemi w zakres działalności doradczej, tak pod względem technicznym jak i administracyjnym, jak również i kontrolującym wykonywanie naszych zarządzeń.

Pod nadzorem technicznym Wydziału Leśnictwa znajduje się 183 leśnictw z obszarem 60.453,15 ha.

Oprócz tego przeprowadził Wydział Leśnictwa jednorazowe inspekcje lasów, nie podelegających stałej kontroli Izby.

2. Wykonuje pomiary i urządzenia lasów oraz przeprowadza rewizje planów gospodarczych i układa czasowe plany gospodarcze t. zw. programy.

W czasie sprawozdawczym sporządził Wydział Leśnictwa 29 planów gospodarczych na ogólną powierzchnię 3.910,59 ha oraz 189 programów leśnych dla lasów włościańskich z obszarem 754,52 ha.

Według statystyki prawie już wszystkie lasy większych i średnich obszarów posiadają plany gospodarcze z wyjątkiem reszty nielicznych lasów posówkowych i częściowo lasów mniejszych obszarów.

3. Oszacowanie wartości lasów i wydawanie orzeczeń dla różnych celów i władz.

W czasie sprawozdawczym Wydział Leśnictwa sporządził ogółem 25 obliczeń wartości lasów i techniczno-leśnych orzeczeń i to:

a) 4 orzeczenia i oszacowania lasów zniszczonych pożarem,
b) 2 oszacowania lasów w celach kupna i sprzedaży,
c) 19 orzeczeń w sprawie zalesienia nieużytków.

4. Przeprowadza sprzedaże drewna:

b) przez licytację } najwięcej dającemu.
a) przez submisję }

5. Dostarcza sadzonek i nasion leśnych.

6. Sprowadza praktyczne narzędzia leśne.

Potrzebne narzędzia jak również i nasiona leśne, posiada składnica „Syndykat Leśny", utworzona z inicjatywy Wielkopolskiej Izby Rolniczej przy czasopiśmie „Przegląd Leśniczy" w Poznaniu, Wielkie Garbary 20.

7. Wskazuje leśników różnej kategorji.

W czasie sprawozdawczym pomocny był Wydział Leśnictwa właścicielom lasów w wyszukiwaniu i przyjmowaniu kwalifikowanych leśników.

8. Zakłada książkowość leśną, dostarcza formularzy i przeprowadza rewizję ksiąg leśnych, podając przytem najszczegółowsze objaśnienia i wskazówki do prowadzenia rejestrów leśnych, jak i uzyskiwanych wyników z użytkowania i odnowienia lasów. Wydział Leśnictwa wskazuje na konieczność prowadzenia zapisków (po prawej stronie planów gospodarczych) celem osiągnięcia dla przyszłości pewniejszych danych statystycznych dla następnych planów gospodarczych.

Wszelkie formularze do rejestrów leśnych dostarcza Wydział Leśnictwa jak zwykle po własnych kosztach.

9. Udziela informacyj we wszystkich kwestjach leśnych.

XII.

Wydział Szkolnictwa Rolniczego

(Naczelnik Wydziału — Dr. Stanisław Szumowski)

Już w poprzedniem sprawozdaniu zaznaczono na wstępie, że rok 1928/29 był okresem, w którym Wlkp. Izba Rolnicza zdobyła się na największy wysiłek finansowy dla rozbudowy szkolnictwa i że w najbliższej przyszłości nie zamierza się powiększać liczby szkół. Opłakane warunki ekonomiczne, jakie powstały w całem życiu gospodarczem kraju, a w szczególności w rolnictwie, tembardziej musiały nakazać czasowe wstrzymanie rozbudowy szkolnictwa, a to zarówno ze względu na finanse instytucji jak i na oczekiwane zmniejszanie się frekwencji do szkół, jako naturalny objaw zubożenia wsi. Jedynie ze względu na oddawna odczuwaną, palącą potrzebę utworzenia rolniczej placówki oświatowej w centrum Województwa, Wielkopolska Izba Rolnicza decydowała się na założenie zimowej szkoły rolniczej w Poznaniu. Zdawało się, że długoletnie starania o pozyskanie na ten cel potrzebnych ubikacyj, uwieńczone zostaną nareszcie pomyślnym wynikiem. Niestety, w ostatniej chwili, gdy poczynione już były przygotowania do uruchomienia uczelni, i na skutek opublikowania wiadomości o jej otwarciu, napłynęły już liczne zapisy, Magistrat m. Poznania cofnął dane przyrzeczenie zaofiarowania potrzebnego pomieszczenia. Utrzymuje się zatem nadal ubolewania godne położenie, że ludność rolnicza znacznej połaci w środku Wielkopolski, pozbawiona jest możności zawodowego kształcenia się, co dzieje się z wielką ujmą dla kultury rolniczej tej części Województwa.

Liczebny stan szkół rolniczych W. I. R. pozostał zatem niezmieniony, a mianowicie: czynnych było zimowych szkół polskich

12, jedna z niemieckim językiem wykładowym i takiż oddział przy szkole w Wolsztynie; pozatem ludność niemiecka ma jeszcze do dyspozycji szkołę w Międzychodzie, prowadzoną przez Zachodnio-Polskie Tow. Rolnicze, według planu i pod nadzorem Wlkp. Izby Rolniczej. Czynna jest w dalszym ciągu 3-semestrowa szkoła teoretyczno-praktyczna z internatem i gospodarstwem w Środzie, oraz 3 żeńskie szkoły gospodarcze w Nietążkowie, Tuchorzy i Witkowie.

Rok szkolny 1929/30 zakończył się w szkołach zimowych w końcu marca, a w szkołach żeńskich w końcu lipca, z najwyższą dotychczas frekwencją 927 uczniów w szkołach męskich i 135 uczenic w szkołach żeńskich. W 3-semestrowej szkole w Środzie w kwietniu 1930 r. 28 uczniów otrzymało świadectwa ukończenia całkowitego 3-semestrowego kursu. Na okres letni pozostało na kursie II-gim 38 uczniów, którzy w kwietniu r. b. ukończą szkołę; 12-go września 1930 r. postąpiło na nowy kurs I-szy tylko 19 uczniów.

Z podanych wyżej powodów powstrzymano się w roku sprawozdawczym od kosztowniejszych inwestycyj, ograniczając się do dokonania najkonieczniejszych remontów. Jedynie w szkołach żeńskich w Nietążkowie i Tuchorzy zrealizowano dawno już powzięty plan wystawienia wzorowych, a możliwie tanich kurników drewnianych, co było koniecznem dla prowadzenia nauki racjonalnej hodowli drobiu.

Nowy rok szkolny 1930/31 rozpoczął się w zimowych szkołach rolniczych w dniu 3 listopada. Jak wyżej zaznaczono, ze względu na znane wysoce niepomyślne warunki ekonomiczne, w jakich znalazła się ludność rolnicza, należało oczekiwać poważnego spadku frekwencji. Zjawisko to rzeczywiście nastąpiło, lecz w stopniu o wiele słabszym, niż przewidywano. Ubytek uczniów w polskich szkołach rolniczych nie dosięga setki i ogólna liczba powróciła mniej więcej do poziomu z roku 1928/29 (673 wobec 770), tracąc tylko nadwyżkę z roku ubiegłego. Utrzymały się też równolegle oddziały niższego kursu przy szkołach w Inowrocławiu i Janowcu. Natomiast spadła o 45% liczba uczniów narodowości niemieckiej (91 wobec 157). Podobnie obniżyła się liczba zapisów do szkół, w których opłacać trzeba za utrzymanie w internacie; i tak w 3 sem. szkole w Środzie (19 wobec 38) i w szkołach żeńskich (95 wobec 135).

Doświadczenia tegoroczne uwydatniły jeszcze raz znaczenie, jakie mają dla tutejszej dzielnicy zimowe szkoły rolnicze. Ciężkie położenie finansowe utrudnia korzystanie ze szkół zawodowych, pociągających za sobą koszty utrzymania. Wydatek 40—50 zł miesięcznie, który dawniej nie obciążał zbytnio budżetu rodziny włościańskiej, stał się obecnie dla większości zbyt ciężkim. Natomiast nawet w tak krytycznym okresie szkoły zimowe zapełnia młodzież do szkoły z domu dojeżdżająca, unikając przez to kosztów. Frekwencja do szkół zimowych nie doznała poważniejszego spadku, pomimo że liczba uczniów, zamieszkujących na stancjach w mieście, co jest złączone z poważniejszemi już kosztami, maleje i w roku bieżącym wynosi zaledwo 15% ogółu.

W roku sprawozdawczym Wydział Szkolnictwa Rolniczego, podobnie jak w ostatnich paru latach, dużo wagi poświęcił organizacji pracy pozaszkolnej personelu nauczycielskiego. Po nieudanych próbach osiągnięcia ścisłego, organicznego związania akcji oświatowo - kulturalnej z Wielkopolskiem Towarzystwem Kółek Rolniczych, wypadło szukać dróg bardziej samodzielnych.

Przedewszystkiem należało rozpocząć od prac przygotowawczych, które poszły w 2-ch kierunkach: 1. zapewnienia i ustalenia podstaw materjalnych, bez których najlepiej przygotowana akcja nie mogłaby być zrealizowaną, 2. ułożenia możliwie dokładnych programów pracy przez poszczególne okręgi szkolne. Co do pierwszego punktu, to chodziło o najbardziej celowe wykorzystanie budżetów Wydziałów Powiatowych, w ich dziale rolniczym, dla akcji szerzenia kultury rolniczej. W tym celu, z inicjatywy Wlkp. Izby Rolniczej, za zgodą Przewodniczących Wydziałów Powiatowych, dyrektorowie szkół rolniczych przeprowadzali w porozumieniu z powiatowemi władzami W. T. K. R. fachową ocenę projektów tych działów budżetów i współdziałali w ostatecznem ich ustaleniu.

Druga część prac przygotowawczych polegała na opracowaniu na zasadzie ogólnych wytycznych, wskazanych przez Izbę, możliwie szczegółowych programów działalności kulturalno-oświatowej poszczególnych okręgów szkolnych, biorąc pod uwagę najważniejsze i najpilniejsze potrzeby miejscowe, czas, który na te czynności personel nauczycielski poświęcić może, oraz środki finansowe, będące do rozporządzenia.

Wzorem ubiegłych paru lat działalność nauczycielstwa w okresie letnim, będzie zwrócona przedewszystkiem ku zajęciu się ucz-

niami szkoły, i to zarówno tymi, którzy powrócą na przyszłą zimę na kurs wyższy, jak i tymi, którzy szkołę już ukończyli. Co do pierwszej kategorji, chodzi o jak najlepsze wykorzystanie okresu letniego dla ich dalszego kształcenia się. Niepomyślny z innych względów objaw postępującego zmniejszania się szans uzyskania posad praktykantów w większych majątkach, można śmiało zapisać na dobro życiowego przygotowania się wychowanków szkół rolniczych, którzy zmuszeni pozostawać na gospodarstwach rodzicielskich, zamiast służyć jako siła robocza, wyzyskać będą mogli przerwę międzyszkolną z większym pożytkiem dla swego praktycznego wyrobienia. Zadaniem szkoły będzie nadać pracy uczniów w gospodarstwach odpowiedni kierunek, nie ograniczając się na ogólnych wskazaniach, lecz zobowiązując do wykonania szeregu konkretnych zadań, mających znaczenie dla podniesienia kultury rolniczej. Zadania te nie powinny być zresztą wyodrębnione z całokształtu prac gospodarczych i nie obciążać gospodarstwa szczególnemi ciężarami, lecz sprowadzać się do nasilenia i racjonalizowania metod pracy.

Druga część programu, t. j. współpraca i fachowa opieka nad absolwentami szkół rolniczych, nie została jeszcze szczegółowo opracowana i będzie tematem obrad najbliższego zebrania Wydziału Szkolnictwa Rolniczego. Jako praca przygotowawcza przeprowadzone zostały w roku sprawozdawczym możliwie dokładne spisy b. uczniów szkół rolniczych, zamieszkujących w okręgach szkolnych. Rozporządzając dokładniejszemi danemi, będzie można, wybierając większe skupienie absolwentów, nadać zapoczątkowanej już akcji współpracy kulturalnej z wychowankami szkół rolniczych szerszy zakres i prowadzić ją bardziej planowo. Opierając się na tym najbardziej podatnym elemencie, łatwiej będzie można trafić do szerszego ogółu rolników. Już obecnie absolwenci szkół przy tego rodzaju pracach, jak przysposobienie rolnicze, pokazowe żywienie inwentarza, kontrola mleczności, doświadczalnictwo i t. p. oddawali znaczne usługi.

Wymienione metody, urzeczywistniające zastosowanie wiedzy rolniczej do praktycznej działalności rolnika, zajmują coraz bardziej dominującą rolę w akcji oświaty pozaszkolnej, prowadzonej przez personel szkół rolniczych, kosztem dotychczasowych metod werbalnych.

Podobnie, jak w roku poprzednim, i w roku sprawozdawczym odbył się 4-ro tygodniowy kurs społeczno-rolniczy dla nauczycieli szkół powszechnych. Na kurs ten zgłosiła się jednak znacznie mniejsza ilość słuchaczy, bo tylko 13-tu.

W obsadzie szkół zaszły następujące zmiany: p. Błociszewski, dyrektor szkoły rolniczej w Inowrocławiu przeszedł na emeryturę z dn. 1 października 1930 r. i kierownictwo szkoły powierzono tymczasowo nauczycielowi fachowemu tejże szkoły p. Jahołkowskiemu. Ponieważ z obowiązków swych wywiązał się p. Jahołkowski pod każdym względem dodatnio, zostanie on na tem stanowisku ustalony. Stanowisko nauczyciela fachowego w Inowrocławiu objął p. Wiertel. Ze szkoły w Bydgoszczy ustąpił od 1 lipca 1930 r. na własne żądanie p. Raciborski, a miejsce jego zajął p. Pycia, który był w poprzednim roku na stanowisku drugiego nauczyciela w szkole w Janowcu. W szkole w Szamotułach na miejsce p. Nowotnego przyszedł p. Nowaczyk.

W 3 semestrowej szkole w Środzie, zwolnił się na własne żądanie od 1. IV. 30 r. p. Patara, a na jego miejsce przyjęto p. Duniewicza. W żeńskich szkołach: ustąpiła w szkole w Tuchorzy na własne żądanie od 1. lipca p. Rybicka, kierowniczka szkoły, a stanowisko to powierzono p. Rewakowicz, dotychczasowej nauczycielce fachowej tejże szkoły. Również na własne żądanie, ustąpiła z kierownictwa szkołą w Witkowie, p. Próchnicka, a miejsce jej zajęła p. Rokicka, długoletnia kierowniczka biura Kółek Włościanek przy Wlkp. Izbie Rolniczej. P. Runowska ze szkoły w Tuchorzy i p. Solarzówna ze szkoły w Witkowie przeniesione zostały jedna na miejsce drugiej. Na miejsce p. Jamrozówny, która zwolniła się ze stanowiska nauczycielki w szkole w Witkowie z dn. 1. X. 30. r. przyjęto, jako praktykantkę nauczycielską p. M. Hilczyńską. Ze szkoły w Nietążkowie ustąpiły na własne żądanie: pp. Żebrowska i Adamczykówna, a p. Burzańską przesiedlono do szkoły w Tuchorzy. Na miejsce pierwszej przyjęto p. Staufferównę. Ze względu na to, że liczba uczenic w szkole w Nietążkowie zmniejszyła się do 35 i prowadzi się tylko jeden kurs, skład 5-ciu sił nauczycielskich wystarcza i innych sił na miejsce tych, które odeszły, nie przyjęto. Również szkoły w Tuchorzy i Witkowie, wobec zmniejszonej frekwencji pozostały z jedną posadą nieobsadzoną.

Konferencje Wydziału Szkolnego odbyły się w dniach 16. IV.

i 4. VI. 1930 r. z programem narad nad sprawami pedagogicznemi i administracyjnemi. Oprócz tego w październiku ub. roku Naczelnik Wydziału wraz z kilkoma dyrektorami szkół poświęcił kilka dni opracowaniu zmian w programach szkolnych, idących w kierunku zbliżenia ich i lepszego przystosowania do praktycznej działalności rolnika. Na pierwszem miejscu zajęto się opracowaniem zmian w programach nauk przyrodniczych. I tak z nauki chemji i fizyki usunięto części materjału ściśle teoretycznego, a obie nauki złączono, podobnie jak to czyni program ministerjalny, w jedną naukę przyrody martwej, podając najważniejsze wiadomości z tej dziedziny w kolejności przystępności tematów i kładąc główny nacisk na ich praktyczne znaczenie. Z nauki zoologji skreślono cały materjał, nie mający dla rolnika żadnego znaczenia, a natomiast rozwinięto obszernie dział szkodników. Inne części programu szkolnego będą stopniowo poddane podobnej rewizji.

Naczelnik Wydziału Szkolnego porozumiewał się parokrotnie z Naczelnikami Wydziału Oświaty Rolniczej Pomorskiej i Warszawskiej Izby Rolniczej, w celu podjęcia wspólnej akcji, zmierzającej do unormowania i uproszczenia stosunku Izb do Ministerstwa Rolnictwa w zakresie szkolnictwa. Obowiązujące bowiem przepisy prawne w tej dziedzinie, zwłaszcza wobec przewlekłej drogi urzędowej, wykazują poważne niedogodności, utrudniające i tamujące działalność oświatową, a także powodujące poważne straty finansowe dla Izb. Zagadnienie to zarówno pod względem prawnym, jak i życiowym, jako zaczepiające o różne sfery zainteresowania, jest niezwykle trudne i skomplikowane. Dotychczas prowadzone badania nie doprowadziły jeszcze do załatwienia tej sprawy i prace w tym kierunku będą musiały być prowadzone nadal.

Jako miejsce zebrania Komisji Szkolnej W. I. R., w myśl życzenia jej członków, wybrano żeńską szkołę gospodarczą w Nietążkowie. Zebranie to odbyło się w dniu 27 maja 1930 r. Po zwiedzeniu szkoły i gospodarstwa, członkowie Komisji wysłuchali sprawozdania Wydziału Szkolnego i obradowali nad dalszą jego działalnością.

Naczelnik Wydziału odbył 95 podróży służbowych i parokrotnie brał udział w konferencjach, dotyczących szkolnictwa i oświaty pozaszkolnej w Ministerstwie Rolnictwa w Warszawie.

Jako zwykłe uzupełnienie sprawozdania podane są tablice statystyczne, zawierające szczegóły z działalności szkół rolniczych.

Poszczególne szkoły wykazują następującą frekwencję:

L. p.	Szkoła	Kierownik	Nauczyciel fachowy	Ilość uczniów		
				I kurs	II kurs	Razem
1	Bydgoszcz	Raczkowski	Pycia	39	31	70
2	Chodzież	Pawiński	Starzycki	24	20	44
3	Inowrocław	Jahołkowski	Wiertel	65	33	98
4	Janowiec	Siuta	Kosowski	57	44	101
5	Koźmin	Krzysztofowicz	Świeżyński	19	24	43
6	Kępno	Piewcewicz	Borowiczka	17	14	31
7	Leszno	Góralewski	Modes	32	30	62
8	Międzychód	Froń	—	—	28	28
9	Odolanów	Cybichowski	Krus	18	29	47
10	Szamotuły	Kraśnicki	Nowaczyk	27	20	47
11	Wolsztyn	Hozakowski	Markow	33	28	61
12	Września	Fedyk	Somogyi	24	17	41
				355	318	673
13	Środa 3 sem.	Połowicz	Duniewicz Kania	19	38	57
				374	356	730
14	Środa z jęz. wykł. niem.	Perek	Binder	35	36	71
15	Wolsztyn oddz. niemiecki	Hozakowski	Markow	—	20	20
				409	412	821
16	Nietążkowo	Szwiecówna	Bednarkiewicz Czubalanka Chmielecka Stauferówna	—	—	36
17	Tuchorza	Rewakowicz	Milczanowska Burzańska Solarzówna	—	—	20
18	Witkowo	Rokicka	Moszyńska Kowalska Runowska	—	—	42
			Razem:	—	—	899

Pod względem zawodu uczniów statystyka wykazuje:

L. porz.	Szkoła	Ogólna liczba uczniów	Rolników posiadaj. ziemię	Rolników nie posiadaj. ziemi	Z innych zawodów
1	Bydgoszcz	70	64	4	2
2	Chodzież	44	34	5	5
3	Inowrocław	98	89	6	3
4	Janowiec	101	81	6	14
5	Kępno	31	29	—	2
6	Koźmin	43	39	2	2
7	Leszno	62	60	1	1
8	Międzychód	28	20	2	6
9	Odolanów	47	40	2	5
10	Szamotuły	47	42	2	3
11	Wolsztyn	61	50	5	6
12	Września	41	34	—	7
13	Środa 3 semestr. . .	57	48	1	8
		730	630	36	64
14	Środa z jęz. wykł. niem.	71	68	1	2
15	Wolsztyn z oddz. niem.	20	19	—	1
		821	717	37	67

Pod względem zamieszkania uczniów statystyka wykazuje:

L. b.	Szkoła	Ogólna liczba uczniów	Na ogólną liczbę uczniów: z powiatu	z okręgu szkolnego	z innych powiatów	dojeżdżało: koleją	dojeżdżało: fur-manką	zamieszkiwało: u krew-nych	zamieszkiwało: na stancji	zamieszkiwało: w intern. szkoln.
1	Bydgoszcz . . .	70	27	27	16	33	4	14	19	—
2	Chodzież	44	19	23	2	9	7	—	3	25
3	Inowrocław . . .	98	34	57	7	63	11	9	15	—
4	Janowiec	101	33	44	24	17	20	—	34	30
5	Koźmin	43	13	20	10	22	13	—	2	6
6	Kępno	31	29	2	—	15	14	—	1	—
7	Leszno	62	17	30	15	35	7	4	16	—
8	Międzychód . .	28	15	3	10	13	—	14	—	1
9	Odolanów . . .	47	32	10	5	7	15	5	4	16
10	Szamotuły . . .	47	34	2	11	20	16	1	10	—
11	Wolsztyn	61	29	16	16	32	20	—	9	—
12	Września . . .	41	28	4	9	17	17	1	6	—
13	Środa 3 semestr. .	57	8	13	36		—	—	—	57
		730	318	251	161	283	144	49	119	135
14	Środa z jęz wykł. niem.	71	10	4	57	6	6	—	59	—
15	Wolsztyn oddz n.	20	13	1	6	6	8	—	6	—
		821	341	256	224	295	158	49	184	135

Pod względem rezultatów w nauce oraz pokierowania w życiu prakycznem uczniów kończących szkołę, statystyka wykazuje:

L. porz.	Szkoła	Kurs pierwszy: Ogólna liczba	Wystąpiło w czasie kursu	Otrzymało promocję	Z egzaminem poprawczym	Nie otrzymało promocji	Kurs drugi: Ogólna liczba	wystąpiło w czasie kursu	Otrzymało świadectwo	Z egzaminem poprawczym	Nie otrzymało świadectw	Uczniowie kursu II: Wracają do domu	Na praktykę przejściową	Na urzędnika
1	Bydgoszcz	39	–	27	10	2	31	-	31	—	—	17	12	2
2	Chodzież	24	—	20	3	1	20	-	17	2	1	17	—	1
3	Inowrocław	67	4	42	6	15	34	1	33	-	—	23	6	4
4	Janowiec	58	1	49	7	1	43	1	42	—	—	24	7	12
5	Koźmin	19	—	16	1	2	24	—	24	—	—	9	5	10
6	Kępno	17	—	17	—	—	14	—	14		—	9	2	3
7	Leszno	34	2	20	7	5	30	4	26	—	—	18	4	4
8	Międzychód	—	—	—	—	—	28	—	28	—	—	20	5	3
9	Odolanów	18	2	16	—	—	29	1	28	—	—	7	10	11
10	Szamotuły	27	2	21	4	—	20	1	18	1	—	14	2	3
11	Wolsztyn	33	—	31	2	—	28	2	26	—	—	25	—	—
12	Września	24	2	14	7	1	17	1	14	2	—	12	2	2
13	Środa 3 semestr. . .	19	—	18	1	—	38	1	34	3	—	—	—	—
		379	13	291	48	27	356	12	335	8	1			
14	Wolsztyn oddz. niemiecki	—	—	—	—	—	20	—	—	—	—	18	—	2
15	Środa z wykł. język. niemieckim . . .	35	1	26	4	4	35	1	35	—	—	19	7	9
		414	14	317	52	31	411	13	370	8	1	—	—	—

Ostatnia tabela wykazuje przynależność uczennic w żeńskich szkołach gospodarczych według powiatów.

	Nietążkowo	Tuchorza	Witkowo
1. Bydgoszcz	1	—	2
2. Chodzież	—	—	—
3. Czarnków	—	—	—
4. Gniezno	—	1	2
5. Gostyń	1	—	1
6. Grodzisk	1	5	—
Do przeniesienia	3	6	5

	Nietążkowo	Tuchorza	Witkowo
Z przeniesienia	3	6	5
7. Jarocin	1	2	3
8. Inowrocław	—	—	5
9. Krotoszyn	2	—	1
10. Koźmin	—	—	1
11. Kępno	2	—	—
Do przeniesienia	8	8	15

	Nietążkowo	Tuchorza	Witkowo
Z przeniesienia	8	8	15
12. Kościan	1	—	—
13. Leszno	2	—	—
14. Międzychód	—	1	—
15. Mogilno	1	—	5
16. Nowy-Tomyśl	1	2	—
17. Rawicz	5	—	—
18. Ostrów	—	—	—
19. Ostrzeszów	1	—	—
20. Odolanów	2	—	—
21. Oborniki	4	2	—
22. Poznań	2	—	2
23. Pleszew	1	—	2
24. Śmigiel	1	2	—
25. Śrem	—	—	1
Do przeniesienia	29	15	25

	Nietążkowo	Tuchorza	Witkowo
Z przeniesienia	29	15	25
26. Środa	3	—	—
27. Strzelno	—	—	3
28. Szubin	—	—	3
29. Szamotuły	1	—	1
30. Września	1	—	2
31. Wągrowiec	—	—	4
32. Wolsztyn	—	1	—
33. Wyrzysk	—	—	1
34. Żnin	—	—	3
ze Śląska	1	—	—
z Pomorza	1	—	—
z Małopolski	—	4	—
z b. Kongresówki	—	—	—
	36	20	42

XIII.
Szkoła ogrodnicza w Koźminie

(Dyrektor — Józef Marciniec)

Uwzględniając, że szkoła ogrodnicza, mająca sprostać swemu zadaniu, winna iść z postępem czasu i być przystosowana do życia, doznaje program działalności Szkoły Ogrodniczej w Koźminie w każdym roku pewnych zmian celem uniknięcia wstrzymania jej pomyślnego rozwoju.

Nr	Zużytkowanie terenu	Nie dające żadnych dochodów ha a m²	Nie dające chwilowo dochodów ha a m²	Dające dochody w roku 1930/31 ha a m²
1.	Obszary przeznaczone do demonstracji i nieużytki: park, ogrody ozdobne, kolekcje roślin, zabudowania, drogi, place, boiska, podwórza, i t. p nieużytki. .	2,41,30		
2.	Sady i ogrody owocowe formowane (przeważnie młode drzewa), plant. krzew. .		0,64,78	0,62,18
3.	Szkółki		4,40,34	2,49,50
4.	Warzywa włączn. nowej szparagarni . .		0,10,00	1,37,00
5	Kwiaty grunt. i zimotrwałe przesadzone i rozmnażane		0,20,00	0,08,00
6	Płody rolne i łąki			1,15,00
7	Szklarnie i inspekta			0,17,00
8	Tereny nowe dzierżawione		6,43,37	
	Razem ha:	2,41,30	11,78,49	5,88,68

Obecnie panujący kryzys gospodarczy w rolnictwie hamuje nieco dalszy rozwój programu działalności szkoły i zmusza dyrek-

cję do podniesienia produkcji ogrodowej celem zmniejszenia kosztów utrzymania szkoły. W tym celu powiększono tereny szkolne o dalsze 6 ha do 20 ha.

Nie chcąc tworzyć konkurencji dla ogrodników handlowych, których zastęp z każdym rokiem się zwiększa, chociaż kryzys gospodarczy utrudnia im normalne bytowanie, przeznacza Szkoła Ogrodnicza znaczną część swych terenów pod uprawę drzew owocowych i ozdobnych, których zapotrzebowanie w Polsce wskutek katastrofalnych strat, spowodowanych syberyjskiemi mrozami, chwilowo przekracza podaż i pod uprawę nasion, za które rok rocznie wywozi się miljony złotych zagranicę.

Poza tem przeznacza się tereny szkolne pod uprawę wszelkich roślin ogrodowych i pod sady handlowe, kładąc główny nacisk na uprawy dochodowe.

Tym sposobem umożliwia się uczniom szkoły zaznajomienie się z racjonalną gospodarką ogrodową, przystosowaną do warunków ekonomicznych kraju.

Zużytkowanie terenów w roku sprawozdawczym było następujące:

Zestawienie:

Tereny, nie dające żadnych dochodów	2 ha 41 a 30 m²
Tereny, nie dające dochodów chwilowo	11 ha 78 a 49 m²
Tereny, które dały dochody w r. 1930/31	5 ha 88 a 68 m²
Razem	20 ha 08 a 47 m²

Wszelkie ogrody demonstracyjne, ozdobne i użytkowe zakładano podług projektów dyrektora p. Józefa Marcinca.

A. NAUKA I ADMINISTRACJA SZKOŁY.

1. Ogólne.

Personel fachowy i administracyjny w r. 1930/31 składał się z dyrektora szkoły, 2 nauczycieli ogrodnictwa (od 1-go marca — 1), 1 instruktora szkółkarstwa, 1 instruktora kwiaciarstwa, 1 pomocnika ogrodniczego, 2 sadowników, sekretarza i siły biurowej.

Poza tem zatrudniano: w internacie szkolnym 3 osoby, w gospodarstwie 4 stałych pracowników i 6 sezonowych pracownic (przez 7 miesięcy).

Przedmioty ogólno-kształcące wykładali:

Ks. Prefekt i 4 nauczycieli Państw. Seminarjum Nauczycielskiego, kierownik 7-mio klasowej szkoły Powszechnej w Koźminie oraz 1 profesor Państw. Gimnazjum w Jarocinie (pszczelnictwo).

2. Uczniowie — Frekwencja.

Rok szkolny	Ukończyło szkołę 1.IV.	Wstąpiło do szkoły w ciągu roku	Opuściło szkołę przed ukończ.	Stan przy końcu r. szkol.	Uwagi
1918	—	—	—	18	Powodem opuszczenia szkoły przed ukończeniem nauki jest: Zmiana zawodu, wstąpienie do służby wojskowej, nieotrzymanie promocji, choroba, brak funduszów lub wydalenie.
1919/20	—	25	9	34	
1920/21	9	20	9	36	
1921/22	3	14	4	43	
1922/23	20	21	6	38	
1923/24	8	20	9	41	
1924/25	14	16	5	38	
1925/26	14	27	7	44	
1926/27	15	26	10	45	
1927/28	14	17	12	36	
1928/29	11	22	10	37	
1929/30	10	18	4	41	Stan 31. marca 1931 r. 49 uczniów.
1930/31	13	31	8	51	
1931/32	16	14			
Razem	147				

Z dotychczasowych 147 absolwentów szkoły otrzymało stanowiska:

Rok	w kraju	we Francji	w Niemczech
1920	3	—	6
1921	1	—	2
1922	18	1	1
1923	7	1	—
1924	7	7	—
1925	9	5	—
1926	9	5	1
1927	14	—	—
1928	11	—	—
1929	6	4	—
1930	9	4	—
1931	11	5	—
Razem:	105	32	10

Absolwenci, udający się do Francji, wracają do kraju po 4—5-letniej praktyce, by zadość uczynić obowiązkowi wojskowemu.

Uczniowie są umieszczeni w internacie szkolnym, który powiększono w r. 1930 drogą dzierżawy dwu ubikacyj w Hotelu pod Zamkiem, w których umieszczono 10 uczniów.

Egzamin z półrocza letniego odbył się:

dla I. kursu	13. X. 1930
dla II. i III. kursu	14. X. 1930

Rok szkolny 1930/31 zakończył się egzaminami, które się odbyły:

dla	I. kursu	(24 uczniów)	27. II. i 6., 7. III. 1931.
„	II. „	(13 „)	
„	III. „	(16 „)	27. II., 13. i 14. III. 1931.

Z tych nie zdało egzaminu 2 uczniów, którzy opuścili szkołę w końcu marca 1931 r.

Egzamin roczny I. i II. kursu odbył się w obecności przewodniczącego Kuratorjum Szkoły Radcy W. I. R. p. Potworowskiego z Goli i grona nauczycielskiego, egzamin końcowy w obecności grona nauczycielskiego.

Dla 16 absolwentów Szkoły z r. 1931 uzyskano płatne posady: w Polsce: w ogrodach miejskich, w zakładach handlowych i ogrodach dworskich 11;
we Francji: w Angers 2, w Caen 3.

Dnia 2-go marca odbył się egzamin wstępny. Do egzaminu zgłosiło się 23 kandydatów, a przyjęto 16; z tego na kurs II. 1 (absolwent szkoły rolniczej). Z 16 uczniów nie przybyło z powodu choroby 2 przyjętych na kurs I.

Nowy rok szkolny 1931/32 rozpoczął się 26 marca 1931 r.

Obecny stan liczebny jest następujący:

na I. kursie	13
„ II. „	23
„ III. „	13
razem:	49 uczniów.

Pochodzenie uczniów:

z Polski: Województwo	Poznańskie	18
	Łódzkie	14
	Lubelskie	4
	Warszawskie	4
	Pomorskie	4
	Śląskie	1
	Krakowskie	1
	Lwowskie	1
	Kieleckie	1
z Niemiec (Warmji)	. . . .	1
	razem:	49 uczniów.

Ojcowie uczniów należą do następujących zawodów:

ogrodników	5
rolników-włościan	15
leśników	1
urzędników państwowych	8
„ samorządowych	3
rzemieślników	7
kupców	8
górników	1
robotników	1
razem:	49 uczniów.

W roku 1930 urządzono 7-dniową wycieczkę na Śląsk. Udział brało 35 uczniów i 1 instruktor pod kierownictwem dyrektora szkoły. Ministerstwo Rolnictwa przyznało subwencję na częściowe pokrycie kosztów wycieczki.

W czasie wycieczki zwiedzano Ogrody Miejskie w Katowicach i Królewskiej Hucie, Zakłady Nawozów Azotowych w Chorzowie, kopalnie, zakłady ogrodnicze i browar księcia Pszczyńskiego w Murckach i Tychach, zakłady ogrodnicze księcia Donnersmarcka w Świerklańcu, liczne zakłady ogrodnicze handlowe i t. p.

3. Plan nauki.

Nauka w szkole Ogrodniczej w Koźminie trwa 3 lata i jest podzielona na 6 semestrów.

Nauka teoretyczna obejmowała w roku szkolnym 1930/31 następujące przedmioty:

a) Ogólno-kształcące (15 przedmiotów):

Nauka religji	86	godzin
Język polski i literatura	85	„
Język francuski	48	„
Historja Polski	40	„
Nauka o Polsce Współczesnej	25	„
Botanika	116	„
Fizyka	109	„
Chemja	69	„
Bakterjologja	9	„
Geografja i Krajoznawstwo	93	„
Zoologja	48	„
Arytmetyka	99	„
Rachunki gospodarcze	29	„
Geometrja	41	„
Śpiew	59	„

b) Fachowe (24 przedmioty):

Gleboznawstwo	16	godzin
Uprawa roli	39	„
Nawożenie	42	„
Sadownictwo	41	„
Pomologja	16	„
Szkółkarstwo owocowe i ozdobne	55	„
Formowanie i cięcie drzew owocowych	41	„
Pędzenie drzew owocowych	15	„
Warzywnictwo gruntowe i inspektowe	67	„
Kwiaciarstwo gruntowe	25	„
Kwiaciarstwo szklarniowe	62	„
Nasiennictwo	32	„
Choroby i szkodniki roślin	37	„
Drzewoznawstwo	38	„
Parkownictwo	45	„
Miernictwo i niwelacja	50	„
Rysunki odręczne	13	„
Rysunki geometryczne	28	„
Rysowanie planów	80	„
Rysowanie perspektyw ogrodów	29	„
Gospodarka ogrodowa	35	„
Książkowość ogrodnicza	28	„
Korespondencja ogrodnicza	27	„
Pszczelnictwo	40	„

4. Nauka praktyczna.

Liczne ogrody demonstracyjne i użytkowe oraz obszerne szkółki umożliwiają uczniom nietylko zapoznanie się z wszelkiemi pracami, wykonywanemi w różnych porach roku, ale przedewszystkiem nabrania wprawy i umiejętności praktycznej.

Prace obejmują wszystkie gałęzie ogrodnictwa. Wszelkie prace fachowe na obszernych terenach Szkoły wykonują uczniowie.

5. Pomoce szkolne i bibljoteka.

Bibljotekę uzupełniono o dalsze 50 tomów dzieł fachowych i ogólnokształcących do 800 tomów.

6. Działalność dyrektora i nauczycieli Szkoły Ogrodniczej poza obrębem Szkoły.

P. Dyrektor Marciniec wygłosił referaty z dziedziny warzywnictwa na zebraniach Towarzystw Ogrodniczych Ostrowskiego, Kępińskiego i Jarocińskiego i udzielił porady fachowej w sprawie założenia parków i sadów w Wyszkach — maj. p. dyr. Olexa, w Ustkowie — maj. Państw. Banku Rolnego w Krotoszynie, w Gałązkach — maj. p. Mitschego i w Poznaniu w Arcybiskupiem Seminarjum Duchownem. Pozatem brał p. Marciniec udział jako egzaminator przy egzaminach, urządzonych przez Wlkp. Izbę Rolniczą dwukrotnie w ciągu roku w Poznaniu dla uczniów ogrodniczych, kształcących się praktycznie.

P. Inż. Nalepińska, nauczycielka ogrodnictwa wygłosiła 5 referatów z dziedziny warzywnictwa i sadownictwa na zebraniach Kółka Rolniczego w Jeżewie, Kółka Włościanek w Lutogniewie i Koźminie, Tow. Ziemianek w Śmiełowie i Tow. Ogrodniczego w Jarocinie.

P. Inż. Kisza, nauczyciel ogrodnictwa wygłosił 1 referat z dziedziny sadownictwa na zebraniu Kółka Rolniczego w Kunowie i prowadził przez 13 dni kursy ogrodnictwa z dziedziny sadownictwa i zwalczania chorób i szkodników drzew owocowych, połączone z demonstracjami praktycznemi, w powiecie Gostyńskim w miejscowościach: Jeżewie, Domachowie, Kunowie, Siemowie, Żytowiecku, Nieparcie i Smolicach, W. Strzelcach, Krobi, Gostyniu, Poniecu, Pępowie i Daleszynie.

Pozatem został p. Inż. Kisza w roku 1930 kooptowany do Komisji Okręgowej Przysposobienia Rolniczego w Koźminie jako fachowiec i brał udział w jej pracach, prowadząc 2 konkursy ogrodnicze. W związku z tem odbył on 4 objazdy.

7. Wizytacje szkoły:

K u r a t o r j u m: Dnia 8-go kwietnia odbyło się zebranie organizacyjne Kuratorjum Szkoły Ogrodniczej Wielkop. Izby Rolniczej w Koźminie. W zebraniu wzięli udział Radca W. I. R. p. Potworowski z Goli jako przewodniczący, Prezes Wlkp. Tow. Kółek Roln. na powiat Koźmiński p. Bolt ze Skałowa, Naczelnik Wydziału Szkolnictwa Roln. W. I. R. Dr. Szumowski i Dyrektor Szkoły Ogrodniczej p. J. Marciniec.

Swoją nieobecność uniewinnili: członkowie Kuratorjum pp Chełkowski ze Śmiełowa — zastępca Przewodn. Wydziału Pow. w Koźminie, Stróżewski — Inspektor szkolny w Koźminie i Zdaniewicz — Burmistrz Miasta Koźmina.

W y c i e c z k i: Następujące wycieczki zwiedzały Szkołę Ogrodniczą:

Dnia 6. kwietnia Kółko Włościanek w Koźminie w liczbie 42 osób, pod kierownictwem p. Drowej Wyszyńskiej.

Dnia 25. kwietnia wizytowali szkołę Naczelnik Wydziału Produkcji Roln. W. I. R. p. Łebiński i Naczelnik Wydziału Budżet.-Rach. W. I. R. p. Preibisz.

Dnia 10. czerwca wycieczka Państw. Wyższej Szkoły Ogrodn. w Poznaniu w liczbie 10 osób pod kierownictwem p. Prof. Marjana Bojanowskiego.

Dnia 17. czerwca p. Radca Szambelan Potworowski i profesorowie Gimnazjum w Gostyniu.

Dnia 24. sierpnia Młodzież Polska z Jaraczewa p. Jarocin w liczbie 28 osób pod kierownictwem Ks. Wikarego z Jaraczewa.

Dnia 28. sierpnia Korpus Oficerski 70. p. p. z Pleszewa 21 osób pod kierownictwem dowódcy pułku p. Podpułk. Bociańskiego.

Dnia 28. września uczniowie Szkoły Powszechnej w Rozdrażewie pow. Krotoszyn w liczbie 140 uczniów pod kierownictwem nauczycieli i kierownika tejże szkoły.

B. DZIAŁALNOŚĆ TECHNICZNA DZIAŁÓW SZKOŁY.

1. Stacja zwalczania chorób i szkodników roślin (zał. w r. 1928).

W roku sprawozdawczym nie wzywano stacji do oczyszczania sadów i zwalczania chorób i szkodników drzew i krzewów owocowych, co należy tłomaczyć krytycznem położeniem finansowem gospodarstw i majątków.

Stacja zwalczała jedynie choroby i szkodniki na drzewach i krzewach owocowych i roślinach zielnych na terenach szkoły. Pozatem oczyszczono gruntownie i spryskano 250 drzew owocowych, znajdujących się na terenach zadzierżawionych w lutym 1931 r.

Szkoła wysyła rok rocznie szczegółowe sprawozdanie o zaobserwowanych chorobach i szkodnikach w Koźminie i okolicy do Stacji Doświadczalnej W. I. R. i do Działu Chorób Roślin Naukowego Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego w Bydgoszczy.

2. Sadownictwo.

Sad karłowy: W dalszym ciągu sadzono drzewa owocowe karłowe, krzaczaste i formowane.

Obecny stan liczebny drzew owocowych w sadzie karłowym, zapoczątkowanym w r. 1924 wynosi:

grusz:	165	stożków	
	125	sznurów pionowych	
	19	„ skośnych	
	23	palmet Verriers 4—16 ramiennych	
	60	form „U“	392
		do przeniesienia	392

		z przeniesienia	392
jabłoni:	104	sznurów poziomych	
	94	„ pionowych	
	63	drzew krzaczastych	261
brzoskwin:	23	szpalerowych	
	18	krzaczastych	41
moreli:	8	szpalerowych	
	9	krzaczastych	17
czereśni krzaczastych			6
wiśni			18
		Razem:	735 drzew

S a d p i e n n y: Nowy sad, zapoczątkowany w r. 1926, uzupełniono w dalszym ciągu sadząc 33 śliwy pienne.

Obecnie stan liczebny wynosi:

Jabłoni	piennych	108
wiśni	„	6
czereśni	„	40
śliw	„	33
	Razem:	187 drzew

Starych drzew piennych 60-letnich jest:

jabłoni	17	
wiśni	2	
śliw	8	49 drzew
Na terenach zadzierżawionych od lutego 1931 r. od spadkobierców ś. p. Kostrzewskiej znajduje się		241 „
	Razem:	290 drzew

Plantacja krzewów owocowych zał. w r. 1924.

Na obszarze blisko $^1/_2$ ha dała: 720 kg porzeczek, 164 kg agrestu, $21^3/_4$ kg malin i $76^1/_2$ kg truskawek.

W i n n i c a d o ś w i a d c z a l n a, z a ł. w r. 1930. na obszarze 12 a, ogrodzonym murem od strony wschodniej, północnej i zachodniej, służy do przeprowadzenia doświadczeń z odmianami winorośli celem ustalenia, które nadają się do sadzenia w Polsce pod murami i ścianami słonecznemi.

Winnica zawiera 650 krzewów winorośli w 140 odmianach europejskich, azjatyckich i amerykańskich, w tem kilkanaście nowych krzyżówek francuskich. Pozatem winnica dostarcza łozy na sadzonki. Obecnie rozmnaża się tylko odmiany pierwszorzędne i nadające się dla klimatu Polski pod osłoną murów.

S z k l a r n i a d o p ę d z e n i a w i n o r o ś l i, zawierająca

79 krzewów winorośli w 14 odmianach, służy do zaznajomienia uczniów z pędzeniem winorośli i do przeprowadzenia doświadczeń z odmianami szklarniowemi.

Doświadczenie z zapyleniem drzew owocowych.

W myśl ankiety p. Prof. Dr. Gorjaczkowskiego przeprowadzono doświadczenie z zapyleniem krzyżowem Rty Landsberskiej kilkoma odmianami jabłoni dla znalezienia dobrego dla niej zapylacza. Odmianami użytemi do zapylania były Charłamowskie, Głogówka, Signe Tillisch i Oliwka żółta.

Postępowanie było stosowne do przepisów:

Związki kwiatowe zostały wykastrowane i następnie owinięte (całe gałązki) torebkami z gazy i papieru pergaminowego, a po rozwinięciu się zupełnem kwiatów, zapylone odpowiednim pyłkiem. Po zaschnięciu słupków torebki zdjęto.

Wynik doświadczeń był następujący:

L. b. gałąz.	Nazwa odmiany	Ilość kwiatów zapylonych	Ilość zawiązków owocowych		
			25. V.	7 VI.	6 VIII.
1.	Rta Landsberska x . . .	56	28	21	13
11.	„ x Charłamowskie .	22	15	9	3
13.	„ x „ .	23	20	12	9
14.	„ x „ . . .	14	14	nie not.	1
		Sa 115	77	42	26
2.	Rta Landsberska x . . .	15	8	3	1
3.	„ x Głogówka . . .	21	16	11	6
5.	„ x „ . . .	30	18	10	2
12.	„ x „ . . .	35	27	18	18
		Sa 101	69	42	27
4.	Rta Landsberska x . . .	28	13	7	2
15.	„ x Signe Tillisch .	32	22	9	7
16.	„ x „ .	15	9	nie not.	3
7.	„ x „ .	24	17	8	4
		Sa 99	61	24	16
8.	Rta Landsberska x . . .	28	17	9	8
6.	„ x Oliwka żółta .	32	18	10	3
9.	„ x „ .	25	22	8	—
10.	„ x „ .	14	4	4	2
		Sa 99	61	31	13

Jak z powyższego widać, najlepsze wyniki dało zapylenie odmianą Charłamowskie i Głogówka.

3. Szkółki.

W jesieni 1930 było gotowych do sprzedaży:

drzew owocowych piennych	9000	sztuk
drzew owocowych karłowych	1500	„
krzewów owocowych	3000	„
winorośli	1300	„
drzew ozdobnych	1300	„
krzewów ozdobnych	6000	„
koniferów	1200	„
róż piennych	500	„
róż krzaczastych	4000	„

Do szkółkowania wiosną 1931 wyprodukowano:

14.500	dziczków drzew owocowych
5.500	„ róż
1.000	„
7.500	sadzonek krzewów owocowych
2.000	„ „ ozdobnych.

4. Park i ogrody ozdobne.

W parku posadzono liczną kolekcję drzew i krzewów, sprowadzonych z Parku Kórnickiego celem uzupełnienia zbioru dendrologicznego.

Na obszarze 24 a założono różankę (ogród róż) celem zademonstrowania uczniom i zwiedzającym szkołę sposób użytkowania róż dla ozdoby ogrodu.

W różance zastosowano ozdoby architektoniczne jak: pergolę, bramki, schody i ławki z ogrodu wystawowego Szkoły na Powsz. Wystawie Kraj. w Poznaniu. Wszelkie prace związane z zakładaniem różanki, budową i ustawianiem ozdób architektonicznych wykonali uczniowie i pracownicy szkoły

Przy robotach ziemnych przesunięto 400 m^3 ziemi.

Zasadzenie róż i roślin ozdobnych nastąpi wiosną 1931 r.

5. Pasieka.

Pasieka zawiera 9 roi, które dały w roku sprawozdawczym $56^3/_4$ kg miodu.

6. Prace budowlane.

Założono w budynkach szkolnych i w szklarniach wodociągi Obok dotychczasowej studni wiercono nową studnię głębokości

37 m i umieszczono nad studnią pompę motorową. Motor fabryki „Mocarz“ ma siłę 3 koni. Nad studnią wybudowano domek pompowy. Wydajność pompy 5000 litrów na godzinę. Na wysokości 10 m ponad studnią umieszczono na poddaszu gmachu szkolnego 2 baseny zawierające 3000 litrów.

Pozatem zainstalowano wodociągi w ogrodach razem 320 m długości. Koszty instalacji wodociągów wynosily 13.840,— zł nie licząc pracy uczniów i pracowników szkoły.

W przyszłości projektuje się rozprowadzenie rur wodociągowych w dalszych częściach ogrodu.

7. Boisko.

Celem podniesienia sprawności fizycznej uczniów, którzy należą do Hufca szkolnego P. W., założono poza boiskiem do koszykówki, siatkówki. gry w krokieta i ćwiczeń gimnastycznych, boisko do piłki nożnej na obszarze 70 $\times$ 35 m.

XIV.
Szkoła mleczarska Wielkopolskiej Izby Roln. we Wrześni

(Dyrektor — Inż. Tomasz Dziama).

DZIAŁ MLECZARSKI WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ WE WRZEŚNI

(Kierownik — Inż. Tomasz Dziama).

Mleczarstwo w roku sprawozdawczym miało znacznie gorsze warunki rozwojowe z powodu ogólnej dekonjunktury. Kryzys rolniczy, objąwszy najpierw produkcję roślinną, przeniósł się później na produkcję animalną, a co z tem związane i na mleczarstwo. Ceny masła w roku sprawozdawczym były znacznie niższe, aniżeli w roku ubiegłym. Do obniżenia cen przyczyniła się duża produkcja masła w krajach produkujących masło, wobec czego masło polskie miało na rynkach zagranicznych bardzo liczną konkurencję. Konkurencja ta była tem gorsza dla masła polskiego, gdyż brak jeszcze dotychczas przepisów standaryzacyjnych, któreby normowały wywóz masła. Efekt tego był ten, że masło polskie w dalszym ciągu uzyskiwało najniższe ceny. Niskiemi cenami można tłumaczyć ogólne obniżenie eksportu masła z Polski w roku 1930.

Trudną sytuację mleczarstwa pogarsza jeszcze gorsze wyzyskanie mleka odtłuszczonego. Z powodu gwałtownej zniżki cen trzody chlewnej używa się mniej mleka odtłuszczonego do żywienia jej. Przerób mleka odtłuszczonego na twaróg jest zależny od zbytu tegoż. W lecie przy wyższej produkcji mleka wskutek za dużej podaży twarogu, ceny na twaróg były bardzo niskie. Kazeina w ostatnim czasie również tak silnie spadła w cenie, że i w ten sposób przerabiane mleko odtłuszczone nie dawało lepszych dochodów. W związku z taką sytuacją w mleczarstwie, dużo mleczarń przechodziło na produkcję serów, co nie pozostało bez wpływu na ceny

serów. Nic więc dziwnego, że przy takiej, niezbyt pomyślnej konjunkturze dla mleczarstwa, obserwuje się obniżenie dostawy mleka do mleczarń w ostatnich miesiącach.

Sprawozdanie rozpada się na dwie części: 1. sprawozdanie z działalności Szkoły Mleczarskiej i 2. Działu mleczarskiego. W roku sprawozdawczym utrzymywano ścisły kontakt z pokrewnemi instytucjami mleczarskiemi oraz pracownikami mleczarskimi. O żywej działalności Szkoły i Działu Mleczarskiego świadczy ilość załatwionych spraw według dziennika podawczego w liczbie 2.518.

Drugi kurs maślarsko-serowarski trwał w Szkole Mleczarskiej we Wrześni od dnia 1 kwietnia 1930 r. do dnia 28 lutego 1931. Na początku kursu było 55 uczniów. W czasie trwania kursu zaszły pewne zmiany w ilości uczniów; niektóry uczniowie opuścili bowiem szkołę dobrowolnie, inni natomiast zostali zwolnieni z powodu lichego zdrowia, względnie złych postępów w nauce teoretycznej lub zajęciach praktycznych tak, że przy końcu kursu było 44 uczniów.

Pochodzenie uczniów było następujące:

z województwa	poznańskiego	pochodziło	16	uczniów
„	warszawskiego	„	9	„
„	lubelskiego	„	5	„
„	pomorskiego	„	4	„
„	białostockiego	„	3	„
„	łódzkiego	„	2	„
„	wileńskiego	„	2	„
„	krakowskiego	„	1	„
„	kieleckiego	„	1	„
„	śląskiego	„	1	„

Z zestawienia widać, że najwięcej uczniów pochodziło z województw zachodnich i centralnych. Województwa wschodnie są bardzo nielicznie reprezentowane, czy to z powodu korzystania z Szkoły Mleczarskiej w Rzeszowie (województwa południowo-wschodnie), czy to z powodu słabo rozwiniętego mleczarstwa (województwa wołyńskie i poleskie).

Ogólne przygotowanie uczniów było bardzo różne, co sprawiało duże trudności w nauczaniu, gdyż trzeba było odnosić się do uczniów więcej indywidualnie, a przy dużej stosunkowo ich ilości nie było to rzeczą zbyt łatwą. Poziom wykładów musiał być dostosowany do tych, którzy mieli gorsze przygotowanie, czyli musiał być więcej popularny.

maturę gimnazjalną	posiadał	1	uczeń
5 klas gimnaz.	„	1	„
4 klasy „	„	5	„
3 „ „	„	2	„
Liceum handlowe	„	1	„
Szkołę handlową	„	2	„
„ wydziałową	„	2	„
„ rolniczą	„	8	„
„ powszechną	„	22	„
		44	uczniów

Połowa uczniów miała ukończoną tylko szkołę powszechną, reszta uczniów, oprócz szkoły powszechnej, miała jeszcze ukończone inne szkoły.

Co do zawodu rodziców uczniów, to najwięcej było rolników, bo 26, następnie rzemieślników 5, mleczarzy 4, urzędników 3, kupców 3, górnik 1, robotnik 1, nauczyciel 1.

Pod względem wieku zachodziły również duże różnice. Najstarszy z uczniów miał 32 lata, najmłodsi 18 lat. Przeważali jednak uczniowie młodsi, gdyż w wieku od 18—23 lat było 29 uczniów, czyli prawie 66%.

Bez praktyki mleczarskiej przed rozpoczęciem Szkoły Mleczarskiej było tylko 4 uczniów. Reszta uczniów miała praktykę mleczarską, począwszy od kilkumiesięcznej do kilkunastoletniej. Uczniowie, mający praktykę mleczarską przed szkołą, są materjałem znacznie lepszym, gdyż mając już pewne wiadomości praktyczne, uzupełniają je w Szkole znacznie łatwiej i nabywają głównie wiedzę teoretyczną. Absolwenci, mający ukończoną szkołę mleczarską bez praktyki mleczarskiej, nie są zbyt chętnie przyjmowani przez mleczarnie na pracowników, a raczej, co całkiem zrozumiałe, na uczniów mleczarń.

W czasie trwania kursu przechodzili uczniowie tak stronę praktyczną jak i teoretyczną mleczarstwa i serowarstwa. Zajęcia praktyczne odbywały się w mleczarni przed południem od godziny 5-tej, a w zimie, kiedy dostawa mleka była znacznie późniejsza i mniejsza, od godziny 7 do 12-tej, względnie 13-tej, zależnie od czasu ukończenia pracy. Nauka teoretyczna odbywała się natomiast w godzinach popołudniowych od godziny 14—18-tej. W miesiącach lipcu i sierpniu nauki teoretycznej nie było zupełnie i w tym czasie korzystali uczniowie z dwutygodniowych urlopów.

Praca praktyczna w mleczarni szkolnej jest w ten sposób zorganizowana, że wszyscy uczniowie kolejno przechodzą wszystkie działy pracy, aby się zapoznać z całokształtem pracy w mleczarni, maślarni i serowarni. Czas pracy w poszczególnych działach nie jest jednakowy. Najdłużej pracowali uczniowie w serowarni (około 16 tygodni), jest to bowiem dział najtrudniejszy. Do produkowania dobrych serów nie wystarczą najszczegółowsze wiadomości teoretyczne, lecz konieczną jest dłuższa praktyka, która dopiero pozwala dokładniej zorjentować się w sposobie wyrobu różnych gatunków serów. Poza serownią długo pracowali uczniowie na odbiorze, następnie w masłowni, aparatowni, laboratorjum, kotłowni, najkrócej, bo po jednym tygodniu pracowali w takich działach jak: w maszynowni (obsługa maszyny parowej) i w biurze handlowem. Zaznajamianie się praktycznie z badaniem nabiału odbywało się nie w mleczarni, lecz w laboratorjum.

W zakres nauki teoretycznej wchodziły następujące przedmioty: nauka religji i etyki, język polski, nauka o Polsce współczesnej, mleczarstwo, serowarstwo, zasady mikrobiologji mleczarskiej, hodowla bydła, nierogacizny i drobiu, rachunkowość mleczarska i handlowa, rachunki i kalkulacje mleczarskie, zasady chemji i fizyki, badanie nabiału, obsługa kotłów parowych, maszyny parowej oraz elektrotechnika.

Przedmiotów ogólnokształcących, jak religja, język polski i nauka o Polsce współczesnej uczyły siły profesorskie miejscowego gimnazjum. Przedmiotów specjalnych, jak obsługi kotłów parowych, maszyny parowej oraz elektrotechniki, uczyli inżynierowie z Stowarzyszenia Dozoru Kotłów w Poznaniu, innych przedmiotów personel szkoły.

Przerób mleka w mleczarni szkolnej wzmógł się znacznie w roku sprawozdawczym i tak w czasie od 1 kwietnia 1930 r. do 31 marca 1931 r. przerobiono 7.806.981 kg mleka, czyli średnio dziennie przy 365 dniach pracy wypada 21.389 kg mleka. W ubiegłym roku sprawozdawczym średnia dzienna cyfra przerobu wyniosła 19.800 kg, nastąpiło zatem znacznie zwiększenie średniej ilości przerobu mleka. Bardzo duża dostawa mleka była w miesiącach od maja do sierpnia 1930 r. We wrześniu ilość dostarczonego mleka znacznie się zmniejszyła z powodu pryszczycy, która, jak wiadomo, bardzo silnie obniża wydajność mleka. Również w ostatnich miesiącach okresu sprawozdawczego obserwuje się znacznie niższą dostawę mleka, aniżeli w roku 1930.

Masła wyrobiono	. . . .			263.754 kg
Serów „	tylżyckich	8.883 kg		
„ „	edamskich	9.935 „		
„ „	trapistów	9.583 „		
„ „	limburskich	3.938 „		
„ „	remoudou	2.729 „		
„ „	imperjal	184 „		
	Razem serów	35.252 kg		
Twarogu „	. . . .			71.131 kg
Kazeiny „	(głównie kwasowej) .			9.200 „

Masła deserowego z tłuszczu pochodzącego z mleka wyrobiono 262.796 kg, resztę masła tj. 958 kg wyrobiono z tłuszczu pochodzącego z serwatki otrzymanej przy wyrobie serów z pełnego mleka. Sery wyrabia się tylko z pełnego mleka.

Wyrób serów jest w bardzo silnym stopniu zależny od rynków zbytu. Ujemną cechą produkcji serów jest bardzo nierównomierny popyt na sery. W pewnych okresach jest tak duże zapotrzebowanie na sery, że nie można go pokryć posiadanemi zapasami, w innych okresach zbyt jest tak trudny, że sery wskutek długiego leżenia tracą na jakości.

Wyroby Szkoły Mleczarskiej cieszyły się dużem uznaniem. Masło eksportuje się w dużej ilości do Belgji, gdzie ma już wyrobioną dobrą markę i gdzie je chętnie nabywają.

Mleczarnia szkolna przerabiała mleko Spółdzielni Mleczarskiej „Mleczarnia i Zakłady Rolniczo-Przemysłowe we Wrześni". Współpraca z spółdzielnią oparta jest na specjalnej umowie.

Poza uczniami pracowało w szkole przez dłuższy lub krótszy okres czasu 20 hospitantów.

Szkołę Mleczarską zwiedziło w ciągu roku sprawozdawczego około 600 osób z Polski, jak i z zagranicy.

Praca Działu Mleczarskiego szła w następujących kierunkach:

a) Badania produktów mleczarskich, a więc oznaczanie % tłuszczu w stale nadsyłanych z mleczarń i gospodarstw próbach mleka pełnego, odtłuszczonego, śmietany i maślanki. Badania mleka na zafałszowanie, obliczając w próbach mleka pełnego suchą

masę, procent tłuszczu w suchej masie, ciężar gatunkowy suchej masy, oznaczając ciężar właściwy mleka, refrakcję i na podstawie tych analiz stwierdzano sposób i stopień zafałszowania. Oznaczania zawartości wody w próbach masła. Badania masła na zafałszowania obcemi tłuszczami. Przeprowadzania ocen kwalifikacyjnych nadesłanych przez mleczarnie prób masła. Oznaczania w próbach serów wody, tłuszczu, suchej masy, suchej masy beztłuszczowej i procentu tłuszczu w suchej masie.

b) Podobnie jak w ubiegłych latach zajmowano się wyrobem podpuszczki, której dostarczono mleczarniom ogółem 195 litrów. Aby ułatwić nabywanie chemikalij odpowiednich do analiz nabiału, dostarczono kontrolerom mleczności i mleczarniom 7.951 kg kwasu siarkowego i 490 litrów alkoholu amylowego. Dostarczano również mleczarniom ługu sodowego 1/10 i 1/4 norm. do oznaczania kwasowości mleka, względnie śmietany, alizarolu do badania jakości mleka i śmietany, fenolftaleiny, odczynników do reakcji Storcha na pasteryzację mleka czy śmietany, formaliny i dwuchromianu potasu.

c) Udzielono porady co do technicznego prowadzenia mleczarni, w jednej mleczarni przeprowadzono ekspertyzę maszyn mleczarskich, innej udzielono porady co do wyrobu masła. Wyjeżdżano w ciągu okresu sprawozdawczego 19 razy do Mleczarni Spółdzielczej w Koźminie celem bezstronnego pobrania prób mleka i ich zanalizowania.

Nauczyciel szkoły inż. Włodek wygłosił w Poznaniu przez Radjo 2 odczyty p. t.: „Ogólne uwagi o żywieniu krów mlecznych“, „Opłacalność produkcji mlecznej“.

W ubiegłym roku sprawozdawczym opracowano statystykę mleczarstwa w Wielkopolsce za rok 1929. W okresie tym kontynuowano rozpoczęte w roku 1927 zbieranie i przesyłanie danych statystycznych tutejszego mleczarstwa do biuletynów wydawanych kwartalnie przez „Preisberichtstelle des schweizerischen Bauernverbandes“ w Szwajcarji.

Kierownik Szkoły Mleczarskiej i Działu Mleczarskiego jest delegatem Komitetu Państwowych Ocen Masła i Serów. W sprawach związanych z organizacją ocen, względnie na posiedzenia Komitetu wyjeżdżał Kierownik Działu Mleczarskiego 8 razy do Warszawy, Rzeszowa i Wilna.

Miesiąc	Ilość mleczarń i gospodarstw stale nadsyłających próby	Ilość wykonanych analiz mleka pełnego	Przeciętny $^0/_0$ tłuszczu w wykonanych próbach mleka pełnego	Ilość wykonanych analiz										
				śmietany na $^0/_0$ tłuszczu	śmietany i zakwasu na kwasowość	mleka odtłuszczonego	maślanki	serwatki pełnej i odtłuszczonej	masła	sera	twarogu	kazeiny	mleka zafałszowanego i śmietany	Razem prób
1930 rok														
Kwiecień . .	19	3 817	3.09	113	50	149	62	44	73	—	—	—	—	4308
Maj	23	3 966	3 21	170	62	157	64	42	121	2	—	—	—	4584
Czerwiec . .	17	3 734	3.00	102	60	152	61	44	67	—	—	—	1	4221
Lipiec . . .	21	3 761	3.01	107	82	159	62	40	83	—	1	—	2	4297
Sierpień . .	17	3 452	3 20	81	62	156	64	—	62	—	—	—	—	3877
Wrzesień .	15	3 299	3.22	104	64	164	67	—	65	1	—	—	1	3765
Październik	16	3 952	3 45	104	61	163	67	66	62	1	—	—	—	4476
Listopad . .	14	3 102	3.41	117	60	153	62	95	108	—	—	—	—	3697
Grudzień . .	15	3 122	3.39	99	66	153	65	54	77	—	—	—	—	3636
1931 rok														
Styczeń . . .	16	3 118	3.32	96	64	149	64	46	78	1	—	—	5	3621
Luty	16	3 253	3.26	94	56	140	59	58	64	8	1	6	—	3739
Marzec . . .	18	2 995	3.18	85	66	153	67	93	66	3	—	—	3	3531
		41 571	3 22	1272	753	1848	764	582	926	16	2	6	12	47752

Dnia 7 maja odbyła się w budynku Szkoły Mleczarskiej we Wrześni III. Okręg. Państw. Ocena Masła. Na ocenę przysłano 40 prób masła. Masło pochodziło z mleczarń woj. poznańskiego i pomorskiego. Z woj. poznańskiego 33 próby, czyli 82,5%, z pomorskiego 7 prób, czyli 17,5%.

Z nadesłanych 40 prób masła uznano:

jako	wyborowe	— 3	prób(y),	czyli	7,50%
„	bardzo dobre	— 17	„	„	42,50%
„	dobre	— 16	„	„	40,00%
„	wadliwe	— 4	„	„	10,00%

Dnia 3 grudnia 1930 r. odbyła się IV. Okręg. Państw. Ocena Masła we Wrześni. Na ocenę przysłano 45 prób masła.

Z woj. poznańskiego pochodziło 30 prób, czyli 66,67%

Z woj. pomorskiego pochodziło 15 prób, czyli 33,33%

Z nadesłanych 45 prób masła uznano:

jako	wyborowe	— 1	próbę	czyli	2,22%
„	bardzo dobre	— 18	„	„	40,00%
„	dobre	— 26	„	„	57,78%

Badania chemiczne prób masła przysłanego na ocenę przeprowadził Dział Mleczarski Wielkopolskiej Izby Rolniczej we Wrześni. Badania te obejmowały oznaczenie procentu tłuszczu, wody, soli, kwasowości, stopnia zabarwienia, refrakcji i pasteryzacji.

XV.
Wydział Organizacji Małorolnych
(Naczelnik W-łu — Stanisław Minczykowski).

Współpraca z organizacjami rolniczemi.

Ścisła współpraca Izby Rolniczej z Wydziałem Oświatowym Wielkopolskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych oraz Związkiem Wlkp. Kółek Włościanek utrzymywana jest przez Wydział Organizacji Małorolnych. W. T. K. R., pracując samodzielnie i opierając się o własny budżet w dziedzinie oświaty pozaszkolnej, korzysta w głównej mierze z personelu Izby i Szkół Rolniczych oraz z dwóch stałych urzędników, których Izba Rolnicza stawia do dyspozycji i to: Naczelnika Wydziału, który jest zarazem Dyrektorem W. T. K. R. oraz sekretarza.

Związek Kółek Włościanek opiera się prawie zupełnie o fundusze oraz personel Izby Rolniczej, zużytkowując nikłe swe fundusze na wydawanie swego organu-miesięcznika. Związkowi Wlkp. Kółek Włościanek stawia Izba Rolnicza do dyspozycji: kierowniczkę wydziału, trzy instruktorki fachowe, cztery instruktorki gotowania oraz jedną siłę biurową.

Podając poniżej sprawozdanie pracy oświatowej Wielkopolskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych oraz sprawozdanie z działalności Związku Wlkp. Kółek Włościanek, — Wielkopolska Izba Rolnicza pragnie dać dowód zupełnej koordynacji wysiłków wszystkich trzech instytucyj, dzięki czemu uniknięto pracy dwutorowej, wyzyskując możliwie jak najlepiej tak czas, jak i ludzi oraz fundusze.

Poza tem pragniemy jeszcze raz zaznaczyć, iż większość wykładów na zebraniach Kółek Rolniczych oraz Kółek Włościanek została wygłoszona przez specjalistów Izby Rolniczej oraz Dyrektorów i nauczycieli Szkół Rolniczych; tak samo i cała akcja Przysposobienia Rolniczego Młodzieży prowadzona była na terenie wyłącznie przez personel Szkół Rolniczych.

Wielkopolskie Towarzystwo Kółek Rolniczych

Wydział oświatowy

W końcu roku 1929 ze względu na znaczną rozbudowę działalności Wydziału Oświatowego, wydzielono zeń sprawy przysposobienia rolniczego młodzieży w osobny wydział. Ze względów jednak natury technicznej i finansowej, po kilku miesiącach oba wydziały skomasowano. W ten sposób działalność Wydziału Oświatowego obejmuje oświatę pozaszkolną wśród szerokich warstw członków W. T. K. R. i przysposobienie rolnicze młodzieży.

Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że trudności finansowe roku sprawozdawczego, odbiły się również w dużej mierze na pracach Wydziału Oświatowego, a specjalnie w zakresie oświaty dorosłych. — Nie można było z braku funduszów rozszerzyć na wszystkie powiaty konkursów rolniczych wśród samodzielnych gospodarzy, nie można było uwzględnić w konkursach tematów hodowlanych w większej niż dotychczas mierze, ani zapoczątkować organizacji gospodarstw przykładowych. Wszystko to bowiem wymagało stosunkowo znacznych nakładów pieniężnych, niezbędnych w zaczątku każdej nowej pracy. Przysposobienie rolnicze młodzieży miało zapewnione podstawy rozwoju, dzięki subwencji Ministerstwa Rolnictwa i częściowo Samorządów Powiatowych.

Współpraca Wydziału Oświatowego z czynnikiem fachowym Wielkopolskiej Izby Rolniczej, a specjalnie z Wydziałem Szkolnym i Szkołami Rolniczemi, ulega z każdym rokiem zacieśnieniu i pogłębieniu. Formy tej współpracy układa samo życie, a czynnik fachowy W. I. R. w oparciu o potężną organizację społeczną, jaką jest W. T. K. R., znajduje właściwe pole do działania w zakresie oświaty rolniczej.

Szczegóły prac przedstawiają się jak następuje:

Oświata wśród dorosłych

WYKŁADY.

Ogółem jak wykazuje zestawienie nr. 2. (patrz str. 22) wygłoszono w Kółkach Rolniczych w ciągu okresu sprawozdawczego 867 wykładów. Wobec tego, że ogólna ilość Kółek Rolniczych w Wielkopolsce wynosi z górą 650, dalej uwzględniając pewną ilość

wykładów wygłoszonych na kursach, okazuje się, że metoda werbalna ograniczona jest do minimum.

Ciekawie przedstawia się podział tych wykładów na poszczególne tematy: (zestawienie nr. 1 patrz str. 192—193). Porównując je z rokiem ubiegłym zauważymy, że spadła ilość wykładów z zakresu uprawy roli i nawożenia, meljoracji, a ogromnie wzrosła w ekonomji rolniczej, warzywnictwie i sadownictwie, w hodowli bydła i świń, a rekord osiągnięto w dziale hodowli drobiu i spółdzielczości. Cyfry te mówią same za siebie i są żywą ilustracją zainteresowań naszej wsi, która przyciśnięta trudnościami, szuka wyjścia w podniesieniu zaniedbanych dotychczas mniej lub więcej działów gospodarki. Objaw ten uznać należy za pocieszający, tembardziej, że nie ogranicza się tylko nasz gospodarz do wysłuchania wykładu, ale dąży do poprawy w gospodarstwie. Rezultaty tego w postaci masowego zakładania kół kontroli mleczności, tworzenia spółdzielni zbytu trzody chlewnej i ogromnego parcia do zakładania zbiornic jaj, podadzą w swych sprawozdaniach odnośne wydziały W. I. R. Przy uważnem przeglądaniu zestawień nasuwają się różne inne porównania, które pod wieloma względami charakteryzują działalność Kółek Rolniczych. Zaznaczyć należy, że prelegenci z Centrali W. I. R. i W. T. K. R. byli delegowani na zebrania zawsze po porozumieniu się Wydziału Oświatowego z Kółkiem Rolniczem i odnośnym wydziałem W. I. R. czy W. T. K. R. i to ogółem w około 217 wypadkach.

KURSY.

W związku z zainteresowaniem hodowlą, jakie ujawniło się w ub. r. wśród członków W. T. K. R., drugiej zaś strony, z dążeniem czynników miarodajnych do racjonalnej organizacji zbytu produktów hodowlanych, urządzone zostały w porozumieniu z W. I. R. specjalne jednodniowe kursy hodowlano-spółdzielcze. Na program złożyły się następujące wykłady:

1. Kryzys w rolnictwie. 2. Hodowla bydła. 3. Hodowla trzody. 4. Hodowla drobiu. 5. Organizacja zbytu produktów hodowlanych, oraz wyświetlane były filmy: „Produkcja bekonów“, „Hodowla drobiu“ i „Produkcja i przeróbka mleka“.

Kursy odbyły się w 32 powiatach (z wyjątkiem poznańskiego i średzkiego), a w 38 miejscowościach, przy udziale około 12.000 osób, w ciągu miesięcy: stycznia, lutego, marca i kwietnia 1930 r.

W końcu roku sprawozdawczego w związku z pogarszającą się sytuacją gospodarczą i koniecznością przeprowadzenia w gospodarstwach jak najdalej idących oszczędności, postanowiono urządzić specjalne kursy rolnicze jednodniowe, na program których złożyły się wykłady:

1. Przystosowanie gospodarstw do dzisiejszych warunków. 2. Przechowywanie obornika. 3. Zwalczanie chwastów i szkodników roślin. 4. Konieczność zwiększenia ilości własnych pasz w gospodarstwie. Na zakończenie wyświetlano filmy „Orka różnemi pługami" i inne.

W ciągu grudnia kursy te odbyły się w 10 powiatach, a mianowicie: Czarnkowie, Chodzieży, Obornikach, Grodzisku, Nowym Tomyślu, Międzychodzie, Szamotułach, Kościanie, Wolsztynie i Śmiglu przy udziale około 2.500 osób.

Kursy cieszyły się ogromnem zainteresowaniem. Poszczególne zagadnienia omawiano szeroko w dyskusji. Wykłady na kursach wygłaszali urzędnicy Centrali W. I. R., szkół rolniczych i Centrali W. T. K. R.

AKADEMICKIE I PRAKTYCZNE WYKŁADY ROLNICZE.

W dniach 3, 4 i 5 lutego 1930 r. odbyły się w Poznaniu Akademickie Wykłady Rolnicze urządzane w porozumieniu i przy łaskawem poparciu Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego. Wykłady gromadziły każdego dnia z górą 250 słuchaczy.

W dniach 6 i 7 marca odbyły się Praktyczne Wykłady Rolnicze, które każdego dnia skupiały około 500 osób.

PROPAGANDA FILMOWA.

O wartości propagandy filmowej nie trzeba nikogo przekonywać. Ze względu jednak na koszta połączone z wyświetlaniem filmów, nie możemy wyzyskać tego ważnego środka oświatowego na szerszą skalę. Ilość wyświetlań filmów z roku na rok choć powoli zwiększa się, jednocześnie rokrocznie przybywa coś do naszej składnicy filmów. I tak w roku sprawozdawczym zakupiliśmy 2 filmy:

1. „Hodowla kur i zbyt jaj we Francji" 716 metrów.
2. „Dobieranie kur" 312 metrów;

co razem z zakupionemi w latach ubiegłych daje 4279 metrów. Wskutek nieszczęśliwego wypadku spaliły się nam 2 filmy wartości około 2.500,— zł. Straty uniknęliśmy dzięki zabezpieczeniu filmów od ognia w krajowem Ubezpieczeniu Ogniowem.

BIBLJOTECZKI.

W roku sprawozdawczym 23 Kółka Rolnicze zaopatrzyły się w bibljoteczki przez nas, otrzymując jednocześnie zasiłek z subwencji Ministerstwa Rolnictwa, który wynosi połowę wartości bibljoteczki t. j. 100,— zł. Obecnie 140 Kółek Rolniczych posiada własne bibljoteczki.

WYDAWNICTWA.

Wydawnictwa ograniczyły się do wydania wspólnie z innemi organizacjami rolniczemi „Kalendarza Gospodarskiego na rok 1931“. Redakcja Kalendarza spoczywała w rękach p. Inż. Stefana Wyrzyskiego i p. Józefa Rączkowskiego — Prezesa Kółka Rolniczego z Piątkowa.

KONKURSY WŚRÓD SAM. GOSPODARZY.

Wobec tego, że nie mogliśmy uzyskać potrzebnych na ten cel funduszów, rozbudowa tej akcji była niemożliwa. Brały w niej tylko udział 4 powiaty w okręgu Szkoły Rolniczej W. I. R. w Lesznie. Stronę organizacyjną zajmowały się Rady Oddz. Pow. W. T. K. R., fachową opiekę sprawował p. Władysław Góralewski Dyrektor Szkoły Rolniczej W. I. R. w Lesznie, a sfinansowały akcję prawie całkowicie Samorządy Powiatowe. Rozwój konkursów wśród samodzielnych gospodarzy, postępuje naprzód, czego najlepszym dowodem poniższe zestawienie:

Konkursy wśród samodzielnych gospodarzy zakończone na jesieni 1930 r.

Powiat	Ilość wsi	Tematy konkursowe				Razem	
		żyto	pszenica ozima	pszenica jara	ziemniaki	zespołów	uczestn.
Gostyń	53				z. 15 u. 153	15 (—)	153 (–)*
Kościan	41 (18)			z. 11 u. 103		11 (10)	103 (79)
Leszno	18 (80)	z. 5 u. 59	z. 4 u. 43			9 (17)	102 (160)
Rawicz	46 (28)	z. 7 u. 66	z. 7 u. 63	z. 6 u. 46		20 (17)	175 (146)
	158 (76)	z. 12 u. 125	z. 11 u. 106	z. 7 u. 149	z. 15 u. 153	55 (44)	533 (385)

*) Cyfry w nawiasach dotyczą roku 1929.

RADJO.

W zakresie radjoprogramu rolniczego Wydział Oświatowy jest w stałym kontakcie z Dyrekcją Radja Poznańskiego. Z drugiej strony Wydział Oświatowy stara się o nawiązanie i utrzymanie stałego kontaktu z członkami W. T. K. R. za pośrednictwem radja. W tym celu w czasie czwartkowych audycyj p. t. „Rolnicza Skrzynka Radjowa“ podaje stale ważniejsze zdarzenia z życia organizacji, komunikaty dla członków i t. d.

Przysposobienie Rolnicze Młodzieży.

Rok 1930 był trzecim z rzędu w akcji przysposobienia rolniczego młodzieży na terenie Wielkopolski. Pod niektóremi względami rok ten był przełomowym, a mianowicie, co do struktury organizacyjnej, zakorzenienia się konkursów na wsi, sposobu finansowania i t. d. Doświadczenie zdobyte w roku 1930 dodatnio wpłynęło na prace przygotowawcze do akcji w roku 1931. Należy przypuszczać, że w roku 1931 przysposobienie oprze się na trwałych podstawach, a jego oddziaływanie na młodzież zostanie znacznie poważniej potraktowane.

KOMISJA WOJEWÓDZKA P. R. M.

W okresie 1930 roku Komisja Wojewódzka P. R. M. zbierała się czterokrotnie, a mianowicie w lutym, marcu, wrześniu i listopadzie i zajmowała się wytyczeniem linji na rok 1930, sfinansowaniem, rozwojem i zakończenie akcji. Planowe i systematyczne przeprowadzenie akcji konkursowej wymaga wczesnego przygotowania, w tym celu już w listop. 1930 r. ustalono warunki pracy na r. 1931.

KOMISJE OKRĘGOWE P. R. M.

Prace Komisyj Okręgowych P. R. M. naogół nie stały na wysokości zadania. Komisje te zbierały się rzadko i często przy nikłej ilości członków. Widocznie nie wszyscy umieli docenić znaczenie przysposobienia rolniczego młodzieży dla naszej wsi. W niektórych

Podział zespołów na poszczególne

Organizacja młodzieży	Tematy											
	Prosięta		Kury		Bur. past.		Ziemniaki		Kukurydza		Kapusta	
	Ilość											
	z	o	z	o	z	o	z	o	z	o	z	o
Związek Młodzieży Polskiej	1	8	3	29	6	42	20	143	4	102	13	94
Związek Młodych Polek	2	18	8	66	—	–	2	13	8	60	13	102
Wlkp. Związek Młodz. Wiejskiej	7	50	8	51	2	14	15	91	1	7	1	5
Związek Młodzieży Ludowej	6	46	6	39	—	—	1	5	—	—	1	7
Młodzi Rolnicy	4	41	4	33	—	—	2	10	1	6	—	—
Związek Kółek Włościanek	—	—	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem w Wielkopolsce	20	163	30	224	8	56	40	262	24	175	28	215

wypadkach tam gdzie okręg obejmuje więcej niż 2 powiaty i komunikacja jest zła, powstał projekt powołania Podkomisyj Powiatowych. Komisja Wojewódzka P. R. M. nie przesądzając narazie tej kwestji chce powziąć decyzję po doświadczeniach w roku 1931.

KONKURSY.

Do akcji konkursowej w 1930 roku stanęły 4 organizacje zrzeszające młodzież wiejską, a mianowicie:

Związek Młodzieży Polskiej, Związek Młodych Polek, Wielkopolski Związek Młodzieży Wiejskiej i Związek Młodzieży Ludowej. Oprócz tego w pow. Inowrocławskim Kółka Włościanek, a w pow. Międzychodzkiem młodzież niezorganizowana, a zgrupowana jedynie przy Kółkach Rolniczych.

Poniższe zestawienie ilustruje najlepiej, ile która organizacja i jakich zespołów, oraz z iloma konkursistami doprowadziła do końca.

Jak wynika z tego zestawienia w porównaniu z rokiem 1929 ilość zespołów wzrosła o 136, a konkursistów o 1.000 osób, a więc przeszło trzykrotnie. Porównując zaś ilości zespołów i konkursistów, którzy stanęli do pracy, z ilością tych, którzy zadania swe doprowadzili do końca — stwierdzić należy, że 97% zespołów, a 89% konkursistów przeprowadziło swe zadania do końca.

Nasilenie poszczególnych powiatów i okręgów zespołami konkursowemi młodzieży z podziałem na organizacje przedstawia znowu drugostronne zestawienie:

Organizacje Młodzieży.

konkursowe																Ogółem	
Ogród kw.		Cebula		Pomidory		Wych. mać.		Żyto		Pszen. jara		Owies		Nawozowe			
Ilość																	
z	o	z	o	z	o	z	o	z	o	z	o	z	o	z	o	zespołów	osób
—	—	4	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61 (34)*	439 (211)
23	164	5	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61 (9)	471 (76)
4	23	—	—	—	—	5	29	1	9	1	8	1	6	1	9	47 (19)	302 (140)
2	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 (1)	113 (7)
1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	95
—	—	—	—	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	14
30	208	9	62	1	8	5	29	1	9	1	8	1	6	1	9	199 (63)	1434 (434)

*) Cyfry w nawiasach dotyczą roku 1929.

Przysposobienie Rolnicze Młodzieży Wiejskiej w Wielkopolsce w 1930 roku.

L. p.	Powiat	Nazwa organizacji młodzieży	Ilość miejscow.	Ogółem		Razem			
						w powiecie		w okręgu	
				zesp.	osób	zesp.	osób	zesp.	osób
1.	Bydgoszcz	ZMP		2	14				
		ZMPol		1	9				
		WZMW	3	2	14	5	37		
2.	Szubin	ZMPol	1	2	15	2	15		
3.	Wyrzysk	WZMW	1	1	6	1	6	8	58
4.	Chodzież	ZMP		1	6				
		ZMPol	2	1	8	2	14		
5.	Czarnków	ZMP	1	1	8	1	8		
6.	Oborniki	ZMP		2	16				
		ZMPol	5	3	24	5	40	8	62
7.	Inowrocław	K. Włość.	1	1	8	1	8		
8.	Mogilno	ZMP		2	11				
		ZMPol		1	8				
		Mł. Roln.	3	1	6	4	25		
9.	Strzelno	ZMPol		1	8				
		K. Włość.	2	1	6	2	14	7	47
10.	Wągrówiec	ZMP		2	20				
	Szk. Janów.	ZMPol		1	12				
		WZMW	3	5	21	8	53		
11.	Żnin	ZMP		5	35				
		ZMPol		1	5				
		WZMW	4	1	6	7	46	15	99
12.	Kępno	ZMP		2	17				
		ZMPol	3	2	17	4	34		
13	Ostrzeszów	ZMP	3	3	19	3	19	7	53
14.	Jarocin	ZMP		3	20				
		ZMPol		1	7				
		WZMW	5	2	11	6	38		
15.	Koźmin	WZMW	1	1	6	1	6		
16.	Krotoszyn	ZMP		2	12				
		ZMPol	3	3	15	5	27	12	71
17.	Gostyń	ZMP		5	42				
		ZMPol	8	5	42	10	84		
18.	Kościan	ZMP		1	7				
		ZMPol		4	34				
		WZMW	6	2	14	7	55		
19.	Leszno	ZMPol	1	1	9	1	9		
20	Rawicz	ZMPol		6	40				
		ZML	8	5	36	11	76	29	224

L. p.	Powiat	Nazwa organizacji młodzieży	Ilość miejscow.	Ogółem		Razem			
						w powiecie		w okręgu	
				zesp.	osób	zesp.	osób	zesp.	osób
21.	Międzychód	ZMP		1	7				
		ZMPol		1	7				
		ZML		2	17				
		Mł. Roln.	6	7	43	11	74		
22.	N. Tomyśl	ZMPol		1	8				
		Mł. Roln.	2	3	33	4	41	15	115
23.	Odolanów	ZMP		1	6				
		WZMW		2	13				
		ZML	8	4	30	7	49		
24.	Ostrów	ZMP		3	19				
		ZMPol		1	5				
		WZMW	8	3	21	7	45		
25.	Pleszew	ZMP		3	23				
		ZMPol		2	16				
		WZMW	10	4	27	9	66	23	160
26.	Srem	ZMP		1	10				
		ZMPol		1	12				
		WZMW	4	2	13	4	35		
27.	Sroda	ZMP		3	23				
		WZMW	7	6	37	9	60		
28.	Poznań	ZMP		8	54				
		ZMPol		9	73				
		WZMW	13	1	7	18	134	31	229
29.	Szamotuły	ZMPol		1	7				
		WZMW	2	1	7	2	14	2	14
30.	Grodzisk	ZMP		1	5				
		Mł. Roln.	3	2	13	3	18		
31.	Smigiel	ZMP		1	8				
		WZMW		7	55				
		ZML	7	4	23	12	86		
32.	Wolsztyn	ZMP		1	8				
		ZMPol		4	36				
		WZMW	5	4	27	9	71	24	175
33.	Gniezno	ZMPol		4	34				
		WZMW	15	3	17	7	51		
34	Września	ZMP		7	49				
		ZMPol		2	14				
		WZMW		1	6				
		ZML	18	1	7	11	76	18	127
		Razem . .	172					199	1434

PRZYGOTOWANIE AKCJI.

Przed przystąpieniem młodzieży do pracy, urządzone były w okręgach jednodniowe specjalne kursy dla przodowników i dla konkursistów.

Program kursów opracowany był przez Wydział Oświatowy i zatwierdzony przez Wojewódzką Komisję P. R. M. Kursy odbyły się dla przodowników w czasie do 15 kwietnia i dla konkursistów do 15 maja roku sprawozdawczego. Aby zachęcić przodowników do przybycia na kursy Komisja Wojewódzka uchwaliła zwrócić każdemu koszty podróży i to z subwencyj Ministerstwa Rolnictwa, jakie przypadły organizacjom młodzieży. Zestawienie poniższe podaje w którym okręgu jakie kursy i przy jakiej frekwencji się odbyły. Nadmienić należy: że kursy dla przodowników urządzane były w siedzibie szkoły rolniczej, a dla konkursistów w różnych ośrodkach okręgów.

Kursy dla przodowników i konkursistów w 1930 r.

L. p.	Okręg	Dla przodowników		Dla kursistów		Uwagi
		kursów	osób	kursów	osób	
1	Bydgoszcz	—	—	1	10	
2	Chodzież	1	10	2	56	
3	Inowrocław	1	11	3	35	
4	Janówiec	1	20	6	120	
5	Kępno	1	9	—	—	
6	Koźmin	1	20	1	67	
7	Leszno	1	12	1	20	
8	Międzychód	1	9	2	12	
9	Odolanów	2	24	3	179	
10	Środa	1	26	5	160	
11	Szamotuły	—	—	1	9	
12	Wolsztyn	—	—	8	184	
13	Września	1	21	5	134	
		11	162	38	986	

Wydział Oświatowy wydał specjalną odezwę Komisji Wojewódzkiej P. R. M. do młodzieży.

Wszyscy uczestnicy konkursów zaopatrzeni zostali w dzienniczki, a lustratorzy w zeszyty inspekcyjne. Zostały wydane specjal-

ne instrukcje do każdego tematu opracowane przez odnośne Wydziały W. I. R. Instrukcje konkursista otrzymywał razem z dzienniczkiem. Książeczki z zakresu zadań konkursowych były dostarczane za opłatą, ale nie cieszyły się zbytnim pokupem.

FINANSOWANIE.

Dotychczas przeważną część wydatków związanych z przysposobieniem rolniczem młodzieży pokrywało Ministerstwo Rolnictwa, dając na:

a) uposażenie specjalnego inspektora wojewódzkiego p. r. i jego rozjazdy;

b) na organizację zespołów dla organizacyj młodzieży;

c) na uzupełnienie funduszów przyznanych przez Samorządy Powiatowe;

d) na remuneracje dla najdzielniejszych pracowników p. r.

Suma ogólna subwencyj na powyższe cele wyniosła w roku sprawozdawczym 39.000 zł.

Na opiekę fachową, połączone z tem wyjazdy, kursy, bibljoteczki wędrowne, nagrody wszelkiego rodzaju i t. d., miały w zasadzie dać Samorządy Powiatowe, co niezupełnie się sprawdziło. Ogólna wypłacona dotychczas na ten cel suma przez Samorządy Powiatowe wynosi 11.844,70 zł.

W niektórych powiatach nawet małe sumy potrzebne na akcję p. r. m. nie zostały wypłacone i możliwe, że Komisje Okręgowe P. R. M. otrzymają je dopiero w pierwszym kwartale 1931 r.

Ponieważ subwencje Samorządów Powiatowych zaczęły wpływać dopiero w czerwcu 1930 roku i to bardzo wolno, W. T. K. R. czuło się zmuszone wyasygnować wszystkim Komisjom Okręgowym P. R. M. zaliczki na rozjazdy personelu fachowego z funduszów własnych w początkach 1930 r.

Oprócz wyżej wymienionych z pomocą finansową Komisjom Okręgowym P. R. M. przychodziły różne instytucje spółdzielcze, a nawet prywatne przyznając pewne kwoty na nagrody.

Dostawa materjału połączona była również z trudnościami, a to w dostarczeniu młodzieży materjału wyjściowego na kredyt i w uzyskaniu na ten cel potrzebnych funduszów. Jeżeli chodzi o materjał siewny, a więc mniej kosztowny, to zgodnie z warunkami konkursiści w roku 1930 powinni byli do wysokości 10,— zł zapłacić za materjał gotówką, i w praktyce Przewodniczący Kom. Okr. P. R. M. te należności ściągnęli, kredytując w wielu wypadkach na krótki przeciąg czasu z własnej kieszeni. Jeżeli chodzi o kury i prosięta, a więc materjał konkursowy znacznie droższy, to konkursiści obowiązani byli coprawda do 10,— zł wpłacać gotówką, a na resztę dać

zobowiązanie podpisane przez prawomocnego opiekuna, ale w praktyce dawali gotówką do 10% wartości materjału, a na pozostałą kwotę zobowiązanie. W ten sposób W. T. K. R. było zmuszone wyłożyć około 30.000 zł na zakup materjału konkursowego w postaci prosiąt i piskląt z czego dotychczas otrzymało tyt. zwrotu około 14.000 zł, a pozostałą sumę zł 16.000 — ma jeszcze u konkursistów. Ten stan rzeczy musiał wpłynąć na takie ułożenie warunków na rok 1931, aby W. T. K. R. nie znalazło się znowu w położeniu wierzyciela.

POKAZY.

Zakończenie konkursów w zespołach było naogół bardzo uroczyste. Pokaz powiatowy urządzono tylko jeden w Środzie — staraniem Komisji Okręgowej P. R. M. Pokaz w Środzie zaszczycili swą obecnością pp. Radca Ministerstwa Rolnictwa Zygmunt Kobyliński i Naczelnik Wydziału Rolnego Województwa Poznańskiego Józef Ciemnołoński oraz liczni przedstawiciele miejscowych władz i Dyrekcji W. T. K. R. Poza tem odbyło się kilka mniejszych pokazów w różnych powiatach, na których wystawiały swe produkty sąsiadujące ze sobą zespoły.

WYCIECZKA MINISTERJALNA.

Z początkiem września Ministerstwo Rolnictwa zorganizowało wycieczkę na teren kilku województw zachodnich dla kierowników wojewódzkich akcji przysposobienia rolniczego młodzieży. Na terenie Wielkopolski wycieczka przejechała szlakiem od Bydgoszczy przez Żnin, Gąsawę, Gniezno, Wrześnię, Miłosław, Pleszew, Kuchary do Kalisza. Po drodze wycieczka zatrzymywała się w kilkunastu miejscowościach, aby zapoznać się z pracami zespołów konkursowych i to możliwie ze wszystkich organizacyj młodzieżowych, które brały udział w pracy p. r. w roku sprawozdawczym i z różnemi tematami. Goście wywieźli miłe wspomnienia i odnieśli korzystne wrażenie. Na ankietę w sprawie organizacji p. r. na terenie Wlkp. z którą zwrócił się Wydział Oświatowy do wszystkich uczestników wycieczki, odpowiedziało zaledwie 2 i dla tego wyników tej ankiety, która mogła być bardzo ciekawa nie podajemy. — Organizacją przyjęcia ułożeniem marszruty dla wycieczki i t. d. zajmował się Wydział Oświatowy i z tej racji dla ułatwienia orjentacji uczestnikom wycieczki — został wydany specjalny zeszyt, w którym zobrazowano dotychczasowy rozwój i stan p. r. m. w Wielkopolsce, a szczegółowo podano wszystkie wiadomości o zespołach, które wycieczka odwiedziła. — Na czele wycieczki stał p. prof. Józef Mikułowski-Pomorski.

KURSY DLA OPIEKUNÓW.

W związku z organizacją akcji p. r. m. w roku 1931 Wydział Oświatowy wystąpił z projektem urządzenia we wszystkich okręgach w ciągu listopada i początku grudnia roku sprawozdawczego specjalnych kursów $(^{1}/_{2})$-dniowych przeznaczonych dla opiekunów i sympatyków organizacyj młodzieży, a specjalnie dla tych osób ze starszego społeczeństwa, które interesują się akcją p. r. m. i starają się przychodzić młodzieży z pomocą.

W wykładach omówiono znaczenie, cele, potrzeby organizacji p. r., oraz rolę starszego społeczeństwa.

Kursy odbyły się we wszystkich 13 okręgach, a 14 miejscowościach. Stwierdzić jednak należy, że nie zostały należycie obesłane przez poszczególne organizacje młodzieżowe i że właściwych opiekunów, czy sympatyków z łona starszego społeczeństwa, było bardzo niewielu. Zestawienie poniższe ilustruje cyfrowo udział poszczególnych organizacyj młodzieżowych w tych kursach.

KURS DLA KIEROWNIKÓW FACHOWYCH PRZYSPOSOBIENIA ROLNICZEGO MŁODZIEŻY.

Na skutek starań Wielkopolskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych w dniach 21 i 22 grudnia 1930 r. odbył się kurs urządzony przez Biuro Współpracy z Instruktorami Rolnymi przy Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego.

Wykładowcami na tym kursie byli: PP. Prof. Dr. J. Mikułowski-Pomorski, Prof. Z. Moczarski, Radca Z. Kobyliński, Inż. Wł. Świeżyński, K. Wyszomirski, J. Rzadkowski.

Na kursie tym omówiono całokształt akcji Przysposobienia Rolniczego Młodzieży ze specjalnem uwzględnieniem warunków w Wielkopolsce.

Z Wielkopolski w kursie brali udział pp. Dyrektorzy i personel fachowy Szkół Rolniczych W. I. R., Instruktorzy Wydziału Osadniczego W. T. K. R. i pracownicy Wydziału Oświatowego W. T. K. R.

	ZMP.	ZMPol	WZMW.	ZML.	ZDLMP*	Strzel.**	Mł. Rol	Razem
Osób	74	106	35	2	7	10	119	353

*) Związek Drużyn Ludowych Mocarstwowej Polski.

**) Wielkop. Związek Powstańców i Strzelców.

Nr. 1. — Zestawienie referatów wygłoszonych w roku 1930 z podziałem na tematy.

Tematy referatów	Bydgoszcz	Czaraków	Chodzież	Gniezno	Gostyń	Grodzisk	Inowrocław	Jarocin	Kępno	Kościan	Koźmin	Krotoszyn	Leszno	Międzychód	Mogilno
1. Upraw. i naw. roli i roślin	14	2	9	4	27	4	4	6	5	24	1	2	5	1	4
2. Upraw. i naw. łąk i pastwisk	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Meljoracja	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Warz. i sadow.	6	7	2	3	8	1	4	4	5	2	—	1	3	—	—
5. Hodowla bydła	1	1	2	4	6	5	3	4	3	3	1	1	6	2	3
6. Hodowla trzody	1	1	2	3	4	2	1	—	2	2	2	1	—	1	1
7. Hodowla drobiu	1	2	3	1	6	1	1	1	—	2	2	—	1	2	1
8. Hodowla koni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
9. Weterynarja	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—
10. Mleczarstwo	—	—	3	4	—	2	2	—	—	7	1	—	11	2	3
11. Ekonomja roln.	3	1	2	5	1	5	3	3	1	4	2	4	9	4	4
12. Rachunkowość i książk.	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
13. Spółdzielczość	—	1	1	1	2	2	1	1	1	1	2	1	—	1	1
14. Osadnictwo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15. Kwestje podat., prawne i ubezp.	1	2	—	2	—	1	—	—	—	—	1	2	—	—	1
16. Organizacja	—	—	—	2	6	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
17. Różne*	1	—	2	1	2	—	1	1	1	1	—	—	—	1	2
18. Razem wykł. bez filmów	30	20	28	30	64	24	20	21	18	47	13	13	36	15	20
Filmy z pogad.		1	1	1	6	4	1	1		1	2	1	1	1	1

Tematy referatów	N. Tomyśl	Odolanów	Oborniki	Ostrów	Ostrzeszów	Pleszew	Poznań	Rawicz	Śmigiel	Środa	Strzelno	Śrem	Szamotuły	Szubin	Wągrówiec	Wolsztyn	Września	Wyrzysk	Żnin	Razem	Rok 1929
1. Upraw. i naw. roli i roślin	3	1	2	—	—	2	11	21	7	5	—	—	5	4	7	8	—	—	5	193	219
2. Upraw. i naw. łąk i pastwisk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	1	—	8	
3. Meljoracja	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	8
4. Warz. i sadow.	—	—	—	3	—	1	9	—	—	2	1	1	2	—	—	7	—	—	1	73	26
5. Hodowla bydła	3	2	1	1	1	1	10	6	8	1	2	2	9	1	5	4	2	3	1	108	73
6. Hodowla trzody	2	1	1	1	2	1	2	2	4	—	1	2	4	2	6	5	4	1	4	68	37
7. Hodowla drobiu	3	—	1	1	—	2	7	2	1	1	1	2	5	1	6	—	5	1	3	66	6
8. Hodowla koni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	1
9. Weterynarja	—	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—	—	1	2	—	—	—	—	—	14	10
10. Mleczarstwo	—	5	1	—	—	2	—	1	8	1	—	—	—	1	1	7	1	—	1	64	12
11. Ekonomja roln.	5	10	2	4	1	7	11	4	9	9	2	1	5	1	8	13	8	2	3	156	78
12. Rachunkowość i książk.	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	2
13. Spółdzielczość	3	—	1	1	1	—	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1	33	3
14. Osadnictwo	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	3	2
15. Kwestje podat., prawne i ubezp.	—	—	1	1	—	—	3	—	—	4	—	—	1	—	—	—	—	—	1	21	24
16. Organizacja	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	17	13
17. Różne*	1	—	—	—	2	2	2	—	1	1	—	—	2	1	2	4	—	—	2	34	33
18. Razem wykł. bez filmów	20	20	12	12	8	19	59	37	41	27	8	9	37	15	38	52	22	9	23	867	547
Filmy z pogad.	1	1	2	1	1	1	3	1		1	1	2	6	1	3	5	4	1	1	58	54

* Różne: jedwabnictwo, pszczelarstwo, hodowla królików, zwalczanie szkodników, konkursy.

Nr. 2. — Zestawienie
referatów wygłoszonych w Kółkach Rolniczych w 1930 r.

L. p.	Okręgi Szkolne	Powiaty	Prelegenci: Szkoła w pow.	Szkoła w okr.	Centrala Izby w pow.	Centrala Izby w okr.	Centrala WTKR. w pow.	Centrala WTKR. w okr.	Obcy w pow.	Obcy w okr.	Razem
1	Leszno	Leszno	31		3		—		2		
		Rawicz	32		2		3		—		
		Gostyń	20		19		18		7		
		Kościan	29	112	13	37	4	25	1	10	184
2	Wolsztyn	Wolsztyn	35		8		6		3		
		Grodzisk	11		6		7		—		
		Śmigiel	22	68	16	30	2	15	1	4	117
3	Środa	Środa	11		4		11		1		
		Poznań	6		21		24		8		
		Śrem	2	19	3	28	3	38	1	10	95
4	Janówiec	Żnin	11		4		6		2		
		Wągrówiec	13	24	7	11	12	18	6	8	65
5	Szamotuły	Szamotuły	13		10		10		4		
		Czarnków	2	15	11	21	6	16	1	5	57
6	Bydgoszcz	Bydgoszcz	18		5		4		3		
		Szubin	5		6		3		1		
		Wyrzysk	3	26	2	13	3	10	1	5	54
7	Września	Września	13		4		5		—		
		Gniezno	10	23	7	11	7	12	6	6	52
8	Odolanów	Odolanów	16		1		3		—		
		Ostrów	3		4		4		1		
		Pleszew	8	27	6	11	5	12	—	1	51
9	Inowrocław	Inowrocław	5		6		4		5		
		Mogilno	8		5		7		—		
		Strzelno	—	13	3	14	4	15	1	6	48
10	Koźmin	Koźmin	2		2		8		1		
		Krotoszyn	4		3		6		—		
		Jarocin	14	20	5	10	2	16	—	1	47
11	Chodzież	Chodzież	13		11		3		1		
		Oborniki	3	16	2	13	6	9	1	2	40
12	Międzychód	Międzychód	8		3		4		—		
		N. Tomyśl	8	16	5	8	6	10	1	1	35
13	Kępno	Kępno	10		7		1		—		
		Ostrzeszów	1	11	1	8	5	6	1	1	26
				390		215		202		60	867

PRAKTYKI KRAJOWE I ZAGRAN.

Ministerstwo Rolnictwa rokrocznie przyznaje pewne subwencje dla młodych rolników na praktyki zagraniczne. Rokrocznie też kilku naszych młodych rolników mających ukończoną szkołą rolniczą i zobowiązujących się po odbyciu praktyki pracować na swoim zagonie, wyjeżdża do Danji i Czechosłowacji. W roku sprawozdawczym do Czechosłowacji został wysłany Stanny Stanisław z Tupadeł pow. Strzelno, a do Danji, Jajor Antoni z Wałkowa, pow. Koźmin.

Absolwenci szkół rolniczych z inych województw zgłaszają się na praktyki w lepszych gospodarstwach w Wielkopolsce. W porozumieniu z C. T. O. i K. R. w roku sprawozdawczym umieszczono 9 praktykantów w gospodarstwach członków naszych w powiecie poznańskim i średzkim. Wszyscy praktykanci po 6 miesiącach wrócili do swoich gospodarstw na terenie województw centralnych. Naogół z praktyk wynieśli nowe wiadomości, a jeżeli byli chętni i przykładali się do pracy to korzyści odnieśli duże.

Związek Wlkp. Kółek Włościanek

Związek Wlkp. Kółek Włościanek rozszerza stale swą działalność w obu zasadniczych swych kierunkach pracy, a mianowicie tak w kierunku podniesienia poziomu wiedzy fachowej, rolniczej wśród kobiet wiejskich, jak i w kierunku organizacyjnym, przez obejmowanie coraz nowych, niezorganizowanych dotychczas terenów.

Z końcem roku sprawozdawczego 1930/31 Związek liczył już 228 Kół (wobec 171 w r. ub.) oraz 16 zorganizowanych wicepatronatów. W wielu jeszcze powiatach Związek ma wprawdzie Koła, lecz brak zorganizowanej ich nadbudowy w formie wicepatronatu; ostatnio zorganizowano wicepatronat powiatu bydgoskiego, — a powiaty wyrzyski i szubiński są właśnie w stadjum formowania się.

Wobec dużej ilości nowych Kół, założonych w ostatnich miesiącach roku sprawozdawczego, możemy podać cyfry tyczące tylko 188 Kół, t. j. tych, które nadesłały już swoje sprawozdania za rok 1930/31.

Stan członków w tych 188 Kołach wynosił z końcem roku sprawozdawczego 5958 osób, przeważnie włościanek samodzielnych, tylko bowiem 22 Koła wykazują udział kobiet dominjalnych. Reszta Kół liczy co najmniej 1000 członkiń.

Zebrań miesięcznych odbyło się 1432, wykładów wygłoszono 1240, z czego z dziedziny gospodarstwa domowego i ogrodnictwa 595, z dziedziny wychowania 119, z higjeny 99. Reszta treści religijnej, społecznej i krajoznawczej.

W tych 188 Kołach, odbyła się 175 kursów, z czego teoretycznych 44, a 131 praktycznych. W kursach praktycznych wzięło udział 2264 członkiń. — 34 Koła sprowadziły dla swoich członkiń jaja od kur rasowych do wylęgu, a 19 Kół pisklęta jednodniowe, których sprowadzono ogółem 1190, a mianowicie 585 karmazynów i 605 leghornów. 48 Kół sprowadziło dla członkiń rasowe koguty i kaczory, a 6 Kół, — knury.

W 28 Kołach prowadzą włościanki zapiski rachunkowe; dla spopularyzowania prowadzenia księgowości gospodarstwa wiejskiego, wydała Wlkp. Izba Rolnicza specjalną książkę rachunkową dla gospodyń wiejskich, — którą Związek Wlkp. Kółek Włościanek w początkach bieżącego roku przydzielił w ilości 300 egzemplarzy tylko tym członkiniom, które zobowiązały się rachunkowość prowadzić. Udział w przydzielaniu tychże książek wzięło 80 Kół.

56 Kół zorganizowało zwiedzanie wzorowych gospodarstw, ogrodów, cukrowni, wzorowych hodowli drobiu i szkół gospodarczych. Również na zakończenie wszystkich kursów praktycznych urządzały Koła pokazy, wystawy, wspólne podwieczorki, przedstawienia i zabawy na cele i potrzeby Kółek.

W kwietniu u. b. r. odbył się Walny Zjazd w Poznaniu przy udziale 502 członkiń. W Kongresie Eucharystycznym w Poznaniu wzięło udział 290 włościanek z Zarządem Głównym i sztandarem na czele. Poza tem odbyło się 8 Walnych Zjazdów Powiatowych, Walne Zebranie Prezesek w Poznaniu, 9 zebrań Zarządu Głównego oraz 2 zebrania wicepatronek.

Związek Kółek Włościanek wziął udział w wystawie Sztuki i Przemysłu Ludowego na II. Targach Północnych w Wilnie. Komitet Wystawy odznaczył Związek Wielkim Złotym Medalem, — jak również medalem uznania jedną z wystawczyń Związku p. Moszczeńską z Goliny, za zbiór haftów ludowych.

Również Związek wziął udział w tegorocznych Dożynkach w Spale i łącznie z W. T. K. R. złożył w hołdzie P. Prezydentowi piękny wieniec dożynkowy, wykonany przez członkinie Kółka w Otorowie, również Kółka pow. szamotulskiego zorganizowały ukostjumowaną grupę wieńcowo-śpiewaczą, która reprezentowała godnie całe wielkopolskie włościaństwo w korowodzie dożynkowym.

Podobnie jak w latach ubiegłych przeprowadzono i w roku sprawozdawczym premjowanie ogrodów włościanek, finansowane przez W. I. R. (500,— zł) i Związek Kółek Włościanek (200,— zł). Nagrodzono 42 ogródki, z pośród 60 zgłoszonych, przyczem I. nagrodę przyznano — jedną, II. nagród — ośm, a III. — trzydzieści trzy. Poza tem w dziale ogrodnictwa, — instruktorka Związku zlustrowała 211 ogrodów, założyła 5 nowych ogródków, oraz przeprowadziła 5 kursów ogrodniczych.

Biuro Związku prowadzi pracę oświatowo-gospodarczą przy pomocy przeważnie instruktorek, a mianowicie 2 instruktorek o ogólnem wykształceniu gospodarczo-hodowlanem. 1 ogrodniczki, 8 instruktorek powiatowych, 3 instruktorek gotowania i przetwornictwa. Do przeprowadzania kursów szycia, robót ręcznych, prania i prasowania, opłacanych przez kursistki, — Związek dysponuje jeszcze 7 instruktorkami fachowemi, które zatrudnia w miarę zapotrzebowania na kursy.

Wykłady z hodowli, ogrodnictwa, pszczelarstwa i t. p. wygłaszają specjaliści bądź z pośród urzędników W. I. R., bądź też z poza Izby. Ogółem instruktorki i prelegenci Związku, wygłosili 124 wykłady, a mianowicie: 69 treści gospodarczej, hodowlanej i ogrod-

niczej, 15 organizacyjnej, 12 z higjeny i 8 treści ogólnej. W 64 wykładach wzięło udział 4345 osób; — co do reszty nie mamy materjału statystycznego). Kursów urządzono:

miesięcznych kursów gotowania i dwutygodniowych kursów przetwornictwa	41
miesięcznych kursów szycia i robót ręcznych . . .	14
jedno lub dwutygodniowych kursów prania i prasowania	15

Ilość przeciętna uczennic na tych kursach wynosiła 15—25 osób.

Kursów 3 i 5 dniowych hodowli z uwzględnieniem kursów kapłonienia urządzono 23, — kursów 2 i 3-dniowych higjeny — urządzono 13, —przy udziale 456 słuchaczek, oraz 5 konkursów zdrowotności dzieci.

Poza tem Biuro Związku prowadzi kasę Związku, wydało kwestjonarjusze na rok 1930/31, współpracuje stale z redakcją „Dobrej Gospodyni“ obsyłając ją aktualnemi artykułami z życia Kółek i z dziedzin gospodarczych oraz prowadząc abonament jej, — dalej bierze żywy udział w stałych wykładach niedzielnych radjowych dla gospodyń wiejskich, dokonuje inspekcyj kursów gotowania, zakłada nowe Kółka obsyłając je materjałem informacyjnym, okólnikami i t. p. Spraw pisemnych załatwiło biuro w ub. roku 1858. „Dobra Gospodyni“, organ Związku wychodzi w nakładzie 4.800 egzemplarzy.

SPIS RZECZY: